

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Parallela Geographiae Veteris Et Novae

Briet, Philippe

Parisiis, 1649

Pars Prior, De Borealibus Europæ Regionibus, Germania, Scandia, &
Sarmatia.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13167

bifariam distribuent. Continebit pars prima Germaniam Magnam, Arctoa Regna, seu *Scandiam*, & *Sarmatiam*; Altera Magnum Hungariæ Regnum, Græciam, & Italiam explanabit. Germania, Italia, Græcia si latius excurrerint, Historicorum id copia procurabit; reliqua si magis compacta sint, & perstricta leuiter, scriptorum inopia faciet. Certè tibi (Lector) graue non videbitur ea ignorare, quæ nemo hactenus tradidit; vt tibi iucundissimum accidet ea retractare, de quibus tam multi Sapientes tacere non potuerunt.

PARS PRIOR.

DE BOREALIBVS EVROPÆ Regionibus, Germaniâ, Scandiâ & Sarmatiâ.

REGIONES illæ Boreales appellantur apud Strabonem; tum quia in polum Arcticum magis vergunt, tum quia olim parum cultæ niuibus & frigori addictæ perhibebantur: licèt in præsentia earum aliquæ portiones amenissimæ sint, & apricæ, excisis syluis, ficatisque paludibus. De Germaniâ potissimum loquor, quam transmissio Rheno apud Antiquos illicò reperimus, apud recentiores etiam intra Rhenum non parùm excurrit, vnde partem hanc auspicabimur.

LIBER PRIMVS.

*De Germaniâ Antiquâ cum Regionibus Germaniâ
postea adiunctis.*

CAPVT PRIMVM.

De Antiquâ Germaniâ in genere.

§. 1. *Nomen.*

P R I M V M incolarum eius nomen est THEVTISCI, non à Teutonibus populis qui Danicas Insulas coluerunt, sed à voce *Theuth*, quæ veteri linguâ Germanicâ *Deum* sonat, vt probat Cluuerius.

Secundum GERMANI, quod concessum est primùm iis populis, qui Rheno transgresso dixere se *Tungros*; hoc enim Galli linguâ suâ dixere *Germanos*, hoc est *viros militares*, vt diximus in Belgicâ. Quod autem quidam sic dictos volunt à Romanis, quasi essent Gallorum *Frates*, minimùm hallucinantur.

Tertium CELTÆ, quo nomine non tantùm dicti sunt ab Antiquis *Galli*, sed & *Germani*, vt pluribus doctissimè probat Cluuerius. Lipsius quidem voluit nomen Germaniæ vicissim Galliæ concessum esse, sed rectè confutatus est ab eodem Cluuerio cap. x. lib. 1. Germaniæ Antiquæ.

§. 2. *Quantitas.*

Hos Germaniæ terminos assignat Tacitus. Separantur à Gallis, Rætis, atque Pannoniis Rheno, & Danubio Fluiuis; à Sarmatis, Dacisque mutuo metu, aut Montibus separantur; cætera Oceanus ambit &c. per montes intelligit Sarmaticos, & Carpathem: vbi sit constituendus locus mutui metus dicemus in Sarmatiâ.

Non dissententur tamen doctissimi Geographi Antiquis, & posterioribus temporibus Vistulam Fl. seu Vistillum fuisse Germaniæ

A ij

GERMANIA ANTIQVA.

terminum ab Oriente, id enim disertè adstruunt Plinius, Melæ, Ptolemæus: sed tamen non improbabiler dici potest, Germanos ulterius extensos esse, siquidem Æstij, atque Bastarnæ Germanicæ Gentes prædictum fluuium transcendunt, vt docebimus in Sarmatiâ.

Supponamus tamen in præsentia Vistulam eius ab Oriente finem: quare ex Ptolemæo apud quem maxima *longitudo* Germaniæ sunt confluentes Obrincus & Rhenus Fluuij, atque Vistulæ ostia, complectitur 6. Gradus maioris circuli, ac proinde tria Stadiorum millia. Latitudo autem ex Danubij fonte eleuationis polaris 30. apud eundem, ad partem maximè Borealem Cymbricæ latitudinis 39. igitur 4500. Stadiorum est.

§. 3. *Qualitas.*

ASPERA, dicitur à Tacito, cælo & terris informis: itémque tristis cultu, & aspectu: præterea horrida & fœta paludibus. Melæ rumentem montibus proponit.

HVMIDA, impedita fluminibus Melæ.

FERAX sati, Tacito est, sed fructiferarum arborum impatiens. Item, pecora fecunda habet, sed improcera; denique, iumenta parua & deformia.

INOPS. Aurum & Argentum propitij, an irati Dij, Germaniæ denegarint dubitat Tacitus: postea tamen idem auctor comperit Curtium Rufum, hæc scrutatum esse in agro Mattiacorum.

§. 4. *Lingua.*

Si credatur Philippo Cluuerio, homini in his rebus ad nau-seam vsque accurato cap. 5. & sequentibus lib. 1. de Germaniâ, olim Celtica lingua distributa fuit in quinque dialectos, Germanicam, seu Teutonicam, Gallicam, Britannicam, Hispanicam, & Illyricam, quod demonstrare nititur, ex veteribus harum Gentium vocabulis inter se concinentibus: id ego nec omnino probare possum, nec refutare licet. Certè rectè conficit Sarmatas aliquos, Germanicè locutos esse.

§. 5. *Mores.*

SIMILES fuisse Germanos Gallis quoad mores tradunt *Strabo*, atque *Dio*; negat *Cæsar* in *Commentariis*.

VRBES nullas habebant, & oppida, imò nec pati quidem poterant iunctas inter se sedes, ita *Tacitus*. Quod tamen *Cæsar* negat lib. 4. de Suevis loquens, & vi de Vbiis eo tempore *Trans-Rhenanis*: sed illa oppida *Cæsar*is erant *Britannicis* similia; meminit quoque hic πόλειον *Herodianus*.

DOMVS imbrem culmo, & fronde defendebant; *Seneca*. Has separatas locabant, vt fons, vt campus, vt nemus placuit, *Tacitus*. Has sæpe mutabant, agros subinde novos quærentes, *Strabo* & *Cæsar*. Hyeme degebant in speluncis, quas operiebant fimo. *Tacitus*, *Plinius*, *Seneca*.

VESTES. 1. Nutriebant cæsariem, eamque flauam: hanc non ponebant nisi aliquo hoste cæso, *Tacitus*, *Iuuenalis*. Barbam omnino radebant, præter labrum superius, *Diodorus*.

2. Nudi iuuenes, antequam puberes, etiam hyeme, *Mela*. Viri sagis vtuntur ex pellibus, aut libris arborum, *Idem*. Sagum autem fibulâ, aut spinâ neciebant, atque consuebant, *Tacitus*. Vestem breuem, vsque ad umbilicum *Rhenonem* vocabant, *Isidorus*. Fuit & eis vestis singulos exprimens artus, *Tacitus*.

3. Non aliæ fœminis, quàm viris vestes, nisi quòd fœminæ sæpius lineis amictibus velentur: eas purpurâ variant, nudæque brachia, ac lacertos, at proximam partem pectoris, incedunt, *Tacitus*.

LECTVS. Dormiebant in pellibus ferarum, aut in gramine nudo, *Mela*. Humi quies, epulæque capiuntur, sed separatæ singulis sedes intervescendum, *Athenæus*.

CIBVS. Lacte & pecore viuunt, caseo, & venationibus, *Tacitus* & *Cæsar*: necessitate cogente herbis, vt eorum equi virgultis, *Appianus*. Herbis viuere *Fennos*, ait *Tacitus*. Crudâ carne manibus pedibusque eam subigendo, *Mela*. Carnes tamen assas Germanis assignat *Athenæus*, & illustrioribus viris potiores cibos.

POTVS. Humor ex hordeo, & frumento, *Tacitus*; lacte vsos esse in potionem, ait *Athenæus*.

NYPTIÆ. Soli propè barbarorum vnâ vxore contenti viuunt, *Tacitus*; ante annum xx. fœminis non vtuntur, *Cæsar*. Non offert

vxor marito dotem, sed maritus vxori, *Tacitus*. Adulteræ crinem attondet maritus, coram propinquis expellit domo, & per omnem vicum verberare agit. Quæ semel pudicitiam publicauit, non formâ, non ætate, non opibus maritum inuenit, *Tacitus*. De Saxonibus tamen magis particularia tradit S. Bonifacius Archiepiscopus ad Ethebaldum Regem Anglorum: si virgo apud eos in paternâ domo, vel maritata sub coniuge sit adultera, manu propriâ strangulatam cremant, aut cingulo tenus abscissis vestibus flagellant eam castæ Matronæ, & de villa in villam missæ occurrunt nouæ flagellantes, cultellisque pungunt donec interimant.

POENÆ. Proditores, & transfugas arboribus suspendunt; ignauos, & imbelles, & corpore infames cæno, ac palude iniectâ in super crate mergunt. De leuioribus culpis conuicti certo equorum pecorûmque numero multantur: pars multæ Regi vel ciuitati, pars ipsi, qui vindicatur, aut eius propinquis cedit. Ita luitur homicidium armentis, atque pecoribus, *Tacitus*.

BELLVM. Omnes Germani belli amantes, & impatientes otij. Arma galea, aut cassis, in quibus ferarum rictus exprimentur, ex quibus extant plerumque cornua Bouum, aut Ceruorum. Lorica, clypeus amplior, & oblongior. Ensis maximus, & ad truncandum aptus. Lancea tela diuersi generis, de quibus legatur Cluuerius lib. 1. cap. 43. veteris Germaniæ, vbi hæc, sicut & pugnandi morem ad nauseam discussa reperies.

§. 6. Religio.

Hic opponuntur Cæsar & Tacitus, Cæsar enim ita lib. 6. de Germanis. Neque Druydes habent qui rebus diuinis præsent, neque sacrificiis student: Deorum numero eos solos ducunt, quos cernunt, & quorum opibus apertè iuuantur, Solem, & Vulcanum, & Lunam, reliquos ne famâ quidem acceperunt.

Tacitus econtrâ de moribus Germaniæ: Deorum maximè Mercurium colunt, cui certis diebus, humanis hostiis litare fas habent, is porro erat *Theuth*, à quo se oriundos putabant. Herculem, & Martem concessis animalibus placant, Marti & Mercurio plerumque captiuis litauere. pars Sueuorum Isidem coluit; alij quos recenset Hertham, hoc est Terram matrem. Naharuali Deos duo, quos Romani interpretantur Castorem, & Pollucem,

Non habebant statuas & imagines Deorum Germani, sed tantum lucos, Deorumque nominibus appellabant illud secretum, quod solâ reuerentiâ videtur. Neque enim Deos parietibus contineri putant: ita *Tacitus*. Aliquot tamen habuisse templa ex eodem probare nititur Cluuerius.

Ex fremitu Equorum candidorum & hinnitu futura præcinebant Sacerdotes, *Tacitus*. Habebant quoque mulieres fatidicas, *Tacitus*, *Dio*, *Strabo*; quarum tres potissimum celebrantur, *Velleda*, *Ganna*, & *Aurinia*.

Solis Sacerdotibus licitum est vincire, aut verberare quemquam, non quasi in pœnam, nec Ducis iussu; sed velut Deo imperante quem adesse bellantibus credunt; *Tacitus*.

§. 7. Politia.

REGIO vniuersa diuidebatur in pagos, pagi in vicos. Principes aut Reges ferè regionibus, aut pagis imperabant, vicis Duces. Quatuor erant ordines Nobilium, Ingenuorum, Libertorum & Seruorum.

NOBILES dicti postea *Edlingi* sufficiebant Reges, & Duces, REGES ex Nobilitate, DUCES ex virtute, *Tacitus*. Nec Regibus infinita aut libera potestas: Duces exemplo potius, quàm imperio rempublicam administrant; si prompti, si conspicui, si ante aciem agant admiratione præfunt, neciis licet sicut nec Regibus vincere, aut verberare quemquam, *Tacitus*.

REX eligebatur ferè, & si non placeret postea, reiiciebatur, *Tacitus*. Quidam tamen ex vnâ stirpe semper elegerunt, vt *Marcomanni Maroboduos*, & *Quadi Tudros*. Rex autem inaugurabatur impositus scuto, & sustinentium humeris vibratus.

In consiliis Reges, & Principes negotia conficiebant, non auctoritate sed suafione. Frameas concutiebant si res placeret, edebant fremitum si displiceret, *Tacitus*.

Quo autem in precio Rex apud eos haberetur, ex Burgundionum factò intelliges. Rex apud eos *Endinos* dicebatur; si autem sub eo belli fortuna titubasset, vel segetum copiam terra denegasset, potestate depositâ remouebatur, *Am. Marcellinus lib. 28.*

INGENVI postea dicti *Frilingi*, dabantur comites Nobilibus iura per pagos reddentibus: ita *Tacitus*. Falsum est igitur quod

aliqui scripsere nobilibus subditos fuisse.

SERVI dicti postmodum *Lasi*, seu *Lazi*, non adhibebantur ad officia domestica, sed agris & pecori præficiantur, *Tacit. & Senec.*

LIBERTI postea *Fri-lazi* nuncupati, in domibus officium aliquod poterant exercere, ceterum à seruis vix erant discreti. Quamquam si Regi vel Duci placerent, Nobilibus, & Ingenuis aliquando præficerentur, *Tacitus.*

Quomodo autem regimen temperatum esset ex Monarchico, Aristocratico, & Democratico Statibus, legatur Cluuerius lib. 1. suæ Germaniæ cap. 37. & sequentibus, cuius dicta nec hîc probare, neque confutare licet.

CAPVT II.

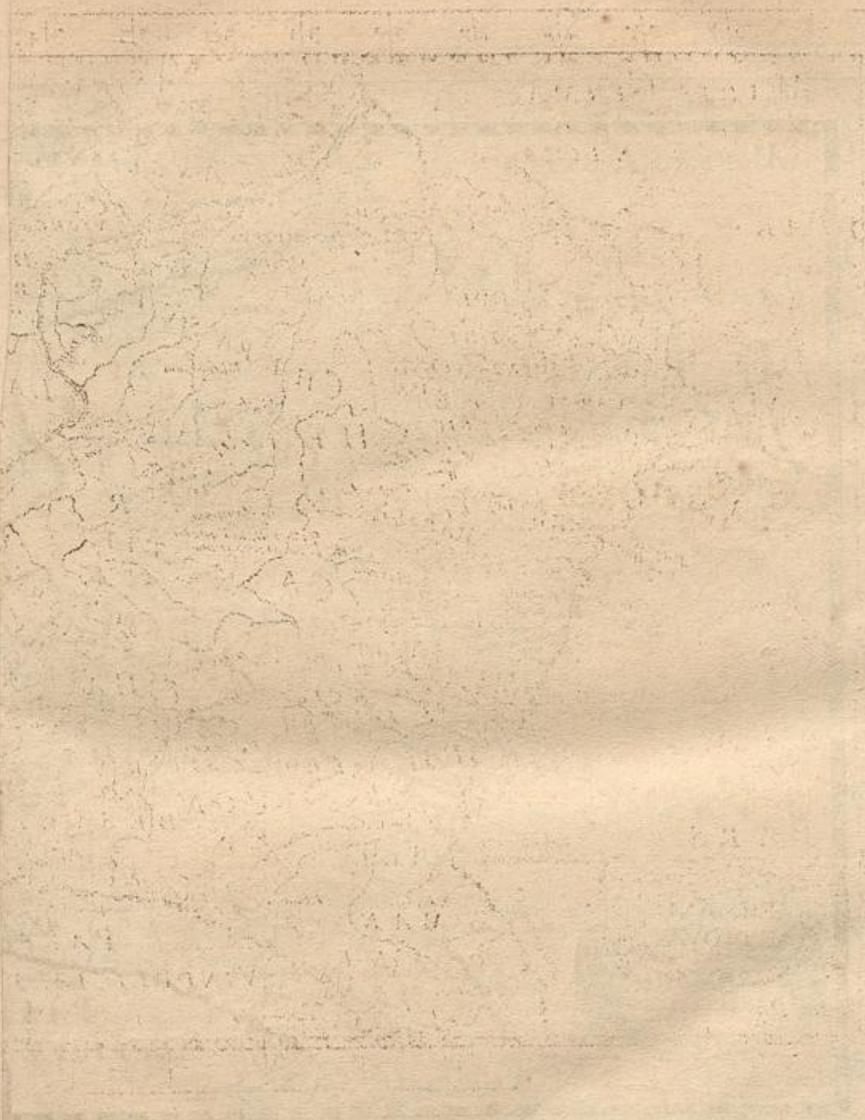
Germania Veteris diuisio.

PLINIUS Germaniæ proponit quinque populos, ad quos ait, omnes qui vulgò memorantur in historiis posse reuocari, ISTÆVONES, HERMIONES, VINDILOS, INGÆVONES, & PEVCINOS de Peucinis in Sarmatiâ dicendum erit, de Ingæuonibus hîc aliqua attingemus, cætera proponemus in Scandia.

§. I. *Istæuones.*

FRISII	} partie de Hollan- de, Ouer- yffel, & la Frise Occiden- tale.	} Dicti Frisiones Æthi- co, Frisones Sigeberto, in Maiores & Minores discreti pro magnitu- dine virium <i>Tacitus.</i> La- cus habebant immen- sos Ro. classibus nauig- atos. Sæpe pugnaere eum Ro. tuti paludibus fuis, tãdem à Corbulone domiti sunt. Contra eos ridiculè pugnavit Caligula. Ad illos quo- que pertinent aliqua ostia Rheni de quibus in Belgicâ.	} Manarmanis portus: <i>Gelmuy- dē Clauerio; Kampen Pyrchai- mero; Harlingen</i> Becano: Ver- ratus locum in Regione Fri- siæ <i>Marnan</i> dictâ ad Fluum Laubacum. } Cruptoricis villa, locus inter <i>Loenarden, & Sneek</i> , à quodam Stipendiario dictâ vbi cccc. Ro. mutuis vulneribus conci- derunt. Erat propè <i>Baduenæ</i> Lucus. } Fleuus lacus, aliter <i>Fletio</i> ho- die <i>Zuyderzée</i> , in eo Insula co- gnominis aquis obruta, lacus omnino turbatus. Fleuum Ca- stellum in Insulâ <i>Scalling.</i>
--------	--	--	--

DVL-

DVLGIBI-
NI, *vne grāde*
partie de l'E-
uesché de Mū-
ster, Oldēbourg
Lingen, Hoye,
& Minden.

Quos Ptolemæus Dulgumnios vo-
cat: credit Cluuerius hos esse partem
Cherufcorum è suis digressam sedi-
bus. His conterminerant à Septen-
trione ANSIBARII, seu Ampsuarij,
quorum fines occupauere Cau-
chi.

Amisia Fl.
aliter A-
masius &
Amasia:
Aems, seu
Ems.

ANGRI-
VARIJ,
partie d'O-
uerissel, Bē-
thim: par-
tie de l'E-
uesché de
Paderborn.

Qui Germanico se dediderunt duo-
bus præliis fracti. Hic posterioribus
temporibus sedisse videntur FRAN-
CI dicti aliter Salij, sic enim Mar-
cellinus, *Franci quos consuetudo Salios*
vocat; quos tamen aliqui inter se
distinguunt. Dicti sunt autem Salij à
Sala Fl. seu Sale, qui postea Isella,
seu Isalla.

Nabalia, aliis
Naualia, quod
multis impro-
bat Cluue-
rius, quasi à
Nauibus: aliis
est *Doesbourg*,
aliis *Kampen*.

MARSACI
partie d'Vtrek
& de Gueldres.

Plinio Marsatij, quos hoc loco statuendos esse ar-
guit Taciti locus. Hi erant pars Marforum, de
quibus infra, qui Druso Germaniam terrente in in-
teriora recesserunt, at hæc fuit olim Marfacorum,
atque Marforum vna sedes.

CHASSVA-
RII, *parties de*
l'Euesché de
Munster, d'Os-
nabruge, Ra-
uensperg, &
Lemgou.

aliter Chattuarij &
Chasuari videntur
fuisse Cherufcorum
socij vel clientes, &
apud eos contigisse
Variana clades Ro-
manis memorabi-
lis.

Tecelia omnium iudicio
Tekelenbourg.

Teutoburgium: *Dietmelle*,
à quo non abludit vox La-
tina recens Teutomelum.
Ab eo non procul Teuto-
burgensis Saltus, vbi cæsus
Varus, hodie *Tente*, seu *Teu-*
teberg, vbi & locus dictus
Minfeld, hoc est campus vi-
ctoriæ.

CHAMAVI
parties des
Eueschez de
Munster, &

Straboni Chaubi,
Ptole. Chamai.
pulsis indigenis
hic resederunt,
victique sunt à

Mediolanium: *Munster Pyr-*
chaimero, Mercatori *Mede-*
len vicus ad Vidrum Fl.
Asciburgium; Altamerus cre-
dit esse *Emmerik*; Rhenanus

Parall. Geogr. Tom. II.

B.

Paderborn, & quelques Comtez entre ces deux Eueschez.

Iuliano Apoftatâ, quibustamen-
dedit pacem,
quia iis inuitis
ex Britannîâ in
eius castra non
poterant fru-
menta compor-
tari.

Duisborg: Tho. Leodius vi-
cum *Agburg*, vbi multa vesti-
gia antiquitatis eruuntur.

Pontes longi: inter vrbes,
Ham, Alm, & Lunigusen,
Cluuerio.

Alifonis Castellum à Druso
excitatum Had. Iunio *Vesel*,
vnde dictum est castrum Lu-
piæ: Cluuerio *Elsen*.

MARSI
parties du Duché de Vespahie & del'Euesché de Paderborn.

olim Sicambris à Septen-
contermini: per Germani-
cum pessimè accepti dum
diem festum agunt. Tem-
pore Cæsaris hic TVBAN-
TES viuebant, postea his
iuncti sunt, aut parum
discreti sedibus.

Lupia vrbs, & colonia
cuius meminit Goltzius
in Thesauro: *Lippe*.

Teuderium: *Paderborn,*
Mercatori.

Tanfanae templum in
medio huius populi cele-
berrimum Germaniæ.

SI-
CAM-
BRI
postea
& Frã-
ci to-
tū tra-
ctum à
Mari
ad Me-
num
Fluuiū
occu-
parunt,
Impe-

VSIPETES

Relinchusen, & partie de la Marche.

aliter Vspij, vixere in agris Sicambro-
rum expulsi à Chattis vnà cum Tencteris,
diūque vagati in Galliam penetrarunt,
vbi à Cæsare cæsi sunt. Reliquiæ hîc
confedere recepti à Sicambris; postea à
Druso domiti cum iisdem Tencteris hîc
hæserunt, nec cum Sicambris transiere
in Galliam.

TENCTERI

parties des Duches de Mons, & de Vespahie, & du Comté de la Marche.

eandem semper cum Vspetibus for-
tunam experti sunt. E-
quites erant fortissimi, &
apud eos Equus patris
nobilissima portio hære-
ditatis

Disporum:
Dusseldorp.
Linmirus:
Monhein.

B R V-

C T E-

R I, par-

ties du

Duché de

vbi antea federunt IYHONES
apud quos contigit incen-
dium cuius meminit Tacit.
Ann. lib. 13. quod tantum fa-
xis, fustibus, & vestibus re-

Lona Fl.

Segodunum:

Sigen, ad Fl.

Sigum, Sige.

Rhetico Mös:

rio iam præcipitante.	Mons, de l'Archeueché de Treues, & de Vetterraue.	stinctum est. Aliàs in Septentrionem magis promouebantur discretique erant in Maiores, & Minores, postea occupauere hanc partem Sincambrorum, qui à Sigo Flumine hîc decurrente nomen traxisse videntur.	Sibengebirge, quasi Septimontium, quia 7. castellis munitus est.
-----------------------	---	--	--

MATTIACI, vne grande partie de Vetterraue, de Hesse, d'Issembourg, & de Fulde.	apud quos Curtius Rufus argenti Venas effodit. Hîc tempore Cæsaris vivebant VBII, qui à Chartis pulsi sunt, & à Castro Mattionomen Mattiacorum obtinuerunt.	Aquæ Mattiacæ: <i>Visbaden</i> , quarum incolæ postea dicti BVCINOBANTES: Mattiacos fontes appellat Plinius. Castrum Mattiacorum antea Mattium Cattorum: <i>Marpurg</i> , quasi Mattiorum burgus. Locoriturum: <i>Lor</i> , aliis <i>Forchain</i> , ad Mænum. Taunus Mons: <i>le Mont de Visbaden</i> , malè cis Rhenum dicitur esse <i>Doresberg</i> .
--	---	--

SEDV-SII, partie des terres de Mayence, Vrtbourg, Verthaim, Hoenlo.	inter Mænum & Nicrum locati sunt primùm, mox cum Marcomannis in Boiohæmum transiere, sicque eorum agros occupauere Alemanni, ad Mænum vsque protensi.	Lupodurum: <i>Ladenbourg</i> , ad Nicrum Fl. ita Freherus: sed Cluuerius vult esse arcem <i>Lupf</i> , non procul à Danubij fonte, cui repugnat Aufonius. Mænus Fl. postea Maganus dictus <i>le Mæin</i> . Munimentum Valentiani.
---	---	---

§. 2. Hermiones.

CHERVSCI, parties de Lauen-	Magna Gens, & Arminio duce inçlyta, ad Albim vsque prorensâ. Cheruscis inserti erant quidam popu-	Idistauisus Campus vbi Ro. Duce Germanico victores, Tiberium salutare Imperatorem.
-----------------------------	---	--

bourg, d'Anneberg, de la vieille Marche, de l'Archueuesché de Magdebourg, de Brunswik, Halberstat, Hal, & quelques Côtez de Thuringe.

li, vel confanguinei, vel clientes: CATHVLCI, seu Cathulcones ad Septent. versus Albim Fl. CAMPSANI versus Chattos, & Melibocum montem. GAMBRIVII in eodem tractu, quia fuere clientes Cheru-scorum, vel Chattorum. Hi deinceps vnà cū Chattis, & suprâ dictis populis dicti sunt FRANCI, quorum hi fuere limites Rhenus, Albis, Sala, & Mœnus, de quorum origine diximus in Franciâ.

Leuphana: *Hannover, seu Hanouer.*

Trophæa Drusi: *Tangermond.*

Tulisburgium: *Brunswik, Rithaimero.*

Mesuium, aliter Mesouium: *Mildebourg, aliter Maibourg, ad Albim, vt vult Apianus.*

Pheugarum: *Alberstad, Apiano, & Irenico.*

Sylua Bacenis, Ptolemæo Semana imposita Monti Melibocco nomō montis retinet: *Hartz.*

CHAT-TI, *Côté de Schauenbourg, parries de Brunswik, Hildeshaim, la pluspart de Thuringe, Mäsfeld, Valdek, partie de Hesse, Lëgon, Paderborn, Fulde, &c.*

aliter Catti, & Chassi, seu Hatti & Hassi. Hos Cæsar SVEVOS impropriè vocat, vt pluribus Cluuerius probat lib. 3. cap. 5. Fuit autem ea Gens bellicosissima omnium Germanorum, & quæ non tantum impetu, sed etiam ratione pugnaret. Omne robur in pedite collocabat, neque suos credebat viros nisi hostem percussissent, reliqui Germani Chattis ne quidem Deos immortales pares putabant. Separabantur à sequentibus Fl. Sala: quantum autem extensi fuerint ex Mattiacis agnouimus.

Castellum Catto-rum: *Cassel.*

Munitium: *Göttingen.*

Deuona: *Neumark, in Thuringiâ Apiano.*

Becurgium, seu Bicurgium: *Erford, Pyramio.*

Calegia: *Vittemberg, aut Veimar, Thuringicum.*

Melocabus, seu Melocanus: *Coburg.*

Artaunum: *Vuisbourg, Apiano.*

Adranna Fl. *Eder.*

HER-

Apud Ptolemæum Danuli: fidi extirere Romanis, & ad eos in Rhætiâ impunè transibant. Amplissimâ vte-

Argelia: *Torgan, Apiano.*

MVN-
DVRI,

partie du
Palatinat de
Baviere,
la Voit-
gland, la
Misnie,
& partie
de Thu-
ringe.

bantur Regione, in cuius parte Da-
nubium versus viuebant olim HA-
RVDES, qui cum Marcomannis in
Boiohæmum transmiserunt. Her-
munduri posterioribus temporibus
soli dicti sunt SVEVI, & opponuntur
Francis Burgundionibus, &c. quare
cùm fit Sueuorum mentio cum Frã-
cis, Vandalis, Burgundionibus, illi
dubio procul intelligendi sunt cum
antè SVEVIÆ nomine cõtinerentur
omnes Vindili, omnes Hermiones
præter Cheruscas, Cattos, & Ale-
mannos, & trans mare in Ingæuoni-
bus Sitones atque Sueuiones, ac
proinde magna pars Germaniæ hoc
nomine Sueviæ cõercebatur.

Lupfurdum:
Missen.
Grauionurium,
aliàs Graniona-
rium: *Bamberg.*

Segodunum:
*Nuremberg, Pyr-
chaimero.*

Aræ Flaviæ:
*Norlinguen vul-
gò, Cluuerius
tamen putat esse
Aurach.*

A L E-
M A N-
N I, seu
A L A-
M A N N I,
le Bris-
gau, Ba-
den, Vir-
temberg,
& une
partie
des Val-
lées de
Suaube.

Marcomannorum incoluerunt
agros, imò & Sedusiorum postea-
quam omnes in Boiohæmum
transgressi sunt. Erant autem Ale-
manni conuenæ homines, vt eo-
rum nomen indicat, inquit Aga-
thias, *All* enim significat omnem,
& *Man* hominem. Tacitus hos
origine Gallos facere videtur, &
olim partem Imperij Ro. facie-
bant, sed vindicatâ armis libertate
acerrimi eorum fuerunt hostes,
discreti demum à Francis Mæno
Fl. quem etiam transgressi sunt.

Blusiacus mōs, seu
Brisfacus, vnde Mi-
lites Brisigani: *Bri-
sach.*

Tarodunum: *Fri-
bourg en Brisgau.*

Solicinium: *Sultz*
ad Nicrum, malè
Solms.

Lentiū: *Leitz*, vicus
prope *Friding.*

Alcimoennis, seu
Samulocenis: *Vlm.*
Rhiustiana: *Giëgen.*

A R M A-
L A V S I,
vbi antea
NARISCI
partie du Pa-
latinat de

Narisci, aliter Naristi & Na-
ristæ discreti erant à Marco-
mannis per Gabretam syluam,
Ptolemæo Ouaristi; eius no-
minis postremum meminere
Dio, & Capitolinus, nam

Menosgrada: *E-
gra.*

Cantizbis: *Am-
berg.*

Gabrota sylua,
seu Gabrita pars,

*Bauiere, &
de la basse
Austrie.*

deinceps hic collocati Arma-
lausi, Æthico malè Armo-
lai.

faltus Bohæmici,
& Turingici: *Do-
ringer-uvvald.*

MAR-
CO-
MAN-
NI,

*la Bohe-
me.*

Has primùm sedes BOII tenuere
origine Galli, vnde Regio dicta
Boiohæmum quâ voce vtuntur
Tacitus, & Velleius. Dicitur ali-
ter hic tractus Hercynius faltus à
Strabone, quò penetrasse ait Cæ-
sar Volcas, & Testofages. Eò ve-
nit Maroboduus cum suis Marco-
mannis, & Sedusiis, & Harudi-
bus. apud eos diu regnavit Maro-
boduus qui Romæ vixerat multis
ab Augusto beneficiis affectus, &
domum regressus sibi peperit re-
gnum, domuitque Lugios, Lemo-
uios, Guthones, Burgundiones
teste Strabone, Regnum ad po-
steros per longam seriem trans-
misit.

MAROBODVM
Regis Marobodi
Regia: *Prague.*
Cassurgis: *Kauris.*
Alifum: *Harnestein.*
Redintuinu: *Tein.*
Meliodunum: *Mi-
leusko.*
Bubienum, seu Bo-
biafum: *Budweis,*
dicitur à Strabone
Regia Marobodui.
Saltus Hercynius:
Boaimer-uvvald.
Montes Sudeti: *E-
richtelberg,* vnde
Mænus Fl. & *Risen-
berg,* vnde *Albis.*

QVADI

*la Mora-
nie.*

vixere in agro qui dictus
est Vannianum regnum
Plinio, à Vannio quodam
cuius meminit Tacitus
An. lib. XII. Diu his im-
peravit Tudri genus.
Apud eos ADRABÆCAM-
PI, vt & gentes RACATÆ,
& TARACATRIÆ, quas
tamen aliquos campos
meritò suspicantur.

Ebrodunum, seu Robo-
dunum, *Brun,* seu *Brin.*
Ebuonum Lazio: *Olmutz.*
Celemantia: *Kalmints vi-
cus.*
Medoflanium: *Znaim.*
Sarmatici montes: Polo-
nis *Tatary,* Hungaris *Sze-
pest,* Germanis *Hungerif-
chbrige,* hoc est iuga Hun-
gariæ.

GOTHI-
NI, *la par-
tie plus
Meridio-
nale de la
Silesie.*

Galli sunt origine vt lingua
arguit, ait Tacitus. Regio
Montibus tumet, vnde fer-
rum eruunt, sed maximè ex
montibus Lunæ. Cotini yo-
cantur apud Dionem.

Parienna: *Parn,* Mò-
rauiæ oppidulum.
Lunæ syluæ vbi nobi-
lis ferri sectura Go-
thinorum: *Montes
Moranie.*

O S I { Hos lingua Germanica ar-
le mi- { guit origine Germanos: tri-
lieu de { buta autem partim Quadis,
la Sile- { partim Sarmatis pendunt
se. { vt alienigenæ. Hic **COR-**
CONTOS quidam collo-
 cant. } Budorgis quam quidam
 confundunt cum Budo-
 rigo Langobardorum, dis-
 tinguunt Ortelius, & putat
 esse: *Ratibor.*
 Guttalus, seu Viadrus, &
 Sueuus: *l'Oder.*

MARSIN- { Sueui ex linguâ dignoscuntur:
GI, *la partie* { Maruingi Ptolemæo, à quo
pt^o Septentriona- { perperam citra Albim collo-
le de la Silesie. { cantur: Æthico Marniani. } Hegithmatia,
 seu Hegeth-
 matia: *Lignitz*
en Silesie.

BVR II { Sueui quoque iudicantur ex idiomate,
partie de { & medium iugum Asciburgium dicun-
la grande { tur occupare: à Ptolemæo Lygiis accen-
Pologne. { sentur dicunturque Lygii-buri. } Calisia: *Ka-*
lisz Poloniæ
 nemine re-
 clamante.

LVG II { Latissimè patet Lygiorum nomen
 in plures ciuitates diffusum, ait Ta-
 citus: hæc nomina memorantur.
 seu **ARII** qui in præliis Atrati, & nocte
 atrâ ad terrorem solent irruere. **NA-**
LYG II, **HARVALI** apud quos antiquæ reli-
 gionis lucus, cui præest Sacerdos
 muliebri ornatu, Romani numen
 & **LO-** { Castorem, & Pollucem nominant,
GIONES, { iis Alcis appellatur. **MANIMI** qui
 sunt Omani Ptolemæi. **HEVELCO-**
parties de { **NES,** Ptole. **Ælucones.** **ELYSII** à
la grande { quibus plerique volunt dictos esse
& petite { Silesios. **DIDVNI** quorum meminit
Pologne, { etiam Ptolemæus. Eos ordinare non
& de la { erat ausus Cluuerius, fecit popularis
Silesie. { meus. } Carrodunum:
Cracou, plerif-
 que Cluuerio
Lenbourg, in
 Ruffia.

Mons Asciburgius, mon-
 tes Poloniæ se-
 cundùm Var-
 tham Fl. ex-
 currentes in
 Marchiam
 Brandeburgi-
 cam.

§. 3. Vindili.

ANGLI	partie de Vagrie, & du Mekelbourg.	quos Angilos Procopius appellat: infra Saxones collocabantur olim, postea tamen mutauere sedes, & refedere in eâ parte Cymbricæ Chersonesi, quæ hætenus nomen seruat <i>Angelen</i> inter <i>Sleuik</i> , & <i>Flensbourg</i> , reliqua ex Britannia repetes, vbi de iis egimus accuratiùs.	Marionis: <i>Hambourg</i> , <i>Cluuerio</i> , <i>Lunebourg</i> , <i>Apian</i> . Marionis altera: <i>Wismar en Mekelbourg</i> . Treua: <i>Lubek</i> , vt intelligitur ex fluuio cui assidet. <i>Laciburgium</i> , seu <i>Lauiburgiû</i> , quibusdam <i>Canoënum</i> dictum <i>Lauenbourg</i> : malè <i>Rostoch</i> .	
VII	VARINI	partie du Mekelbourg.	aliter <i>Verini</i> , & postea <i>Vari</i> , & <i>Varni</i> : nomen eorum remanet in Fl. <i>Varne</i> , qui <i>Rostochiû</i> alluit, & oppido.	Varinû <i>Varinorû</i> , <i>Varin</i> , ad lacû <i>Munionem</i> .
Nationes Sueuicæ	CAVIONES	partie du Lauenbourg, & Danneberg.	aliter <i>Auiones</i> dicti. Fit mentio <i>Cauium</i> in <i>Panegyri</i> . <i>Mamertini</i> , vbi cum <i>Herulis</i> , & <i>Francis</i> connectuntur: sed paulò post ab eodem auctore iidem dicuntur <i>Caibones</i> .	
Hertham Matre colentes, & inter se cõiunctæ, vnûque corpus conflantes Fluuiis, ac	DEVRINGI	Comté de Prignis en Brandebourg.	Item dicti & <i>Reudingi</i> , & <i>Redigni</i> postea <i>Thoringi</i> , seu <i>Turingi</i> , & <i>Theuringi</i> , quorum leges extant, <i>Barbari</i> Thoringi nominantur à <i>Ptolemæo</i> .	
	EVDOSES,	partie du Duché de Bars en	In quorum Ditione Insula communis septem nationibus, apud quas Terra Mater	Bunitium: <i>Siral sunt</i> . Insula Oceani vbi <i>Hertha</i> colebatur in sacro nemore. Ei dicatum erat <i>vehiculum cõtectum veste</i> : Illud attingere soli <i>Sacerdoti</i>

Syluis rectæ. } Pome- } sub nomi- } doti cōcessum; hic agnoscit adesse
 ranie. } ne Herthæ } Deam: tum Festi Dies & sacrum,
 } colebatur. } cuius ministri eodem lacu hau-
 } } riūtur quo ablutus est Deæ currus.

HVITHONES } De quibus nihil peculiare }
 } partie de Mekelbourg. } aiunt veteres.

VARDONES } Malè à Ptolemæo Pharodini, pro }
 } parties du Duché } Sphardini.
 } de Bart, & Stetin. }

RVGII } quorum nomen adhuc viget in oppi- }
 } parties } pidis Rugenolde, ad Fluuios Ræ- }
 } du Du- } gium, & Viperam. Ruticlij dicuntur }
 } ché de } à Ptolemæo, à Procopio Rogi, à Ior- }
 } Stetin, } nande Vlmerugi quasi nobiles Ru- }
 } & Van- } gi, quos tamen locat in Scandiâ. }
 } dalie. } Rugium: Ru-
 } } geuold, aut ad
 } } Fl. Rægium, aut
 } } ad Viperam:
 } } nam duplex Ru-
 } } geuold.

HE- } Qui LEMOVII ab vno Tacito nuncupantur: Eos }
 } RVI, } Cluuerius suspicatur esse Zumos Strabonis. Postea ta- }
 } } men constantissimè Heruli dicuntur, homines velocissi- }
 } } mi. Iornandes vult primò vocatos Heluros à voce Græ- }
 } } câ Hele, quòd in paludibus viuerent: hoc etiam nomen }
 } } Hele perdurat in oppido Hele in peninsula ante ostium }
 } } Vistulæ Occidentale; hos tamen Iornandes cum Gutis, }
 } } in Scandiâ locat. Mamertinus in Panegyrico Herulos }
 } } primos barbarorum, vltimos loco, dixit.

CARINI, } Horum meminere Plinius, & Ptolemæus; }
 } partie de la Van- } postea nulla mentio; fortè quia expeditione sus- }
 } dalie, & grande } ceptâ cum vicinâ gente (puta Herulorum) in }
 } Pologne. } eius nomen transiere.

GYTONES } aliter Gothones, & Gutto- }
 } } nes, & Gotthi, seu Gotthi; }
 } } malè tamen cum Gutis Scan- }
 } } diæ confunduntur. Apud }
 } } eos colligi Succinum tradit }
 } } Pytheas. Vtrum hi Gotthi, do- }
 } } ctissimè refutatum leges apud }
 } } } Gytonium, po- }
 } } stea Gedanum, à }
 } } Getis, & Danis, }
 } } vt vult Goro- }
 } } pius, itémque }
 } } Codanium à fi- }
 } } nu: Dantzic. }
 } } C

partie de la }
 } Pruse Roya- }
 } Parall. Geogr. Tom. II.

*le en Polo-
gne.*

Cluuerium lib. 3. Germ. cap.
34. Item vtrum venerint ex
Scandiâ vt vult Iornandes ;
an consanguinei eorum Ge-
pidæ , quid sit Regio *ouim*
ad quam peruasisse dicuntur,
quam suspicatur ad Fluium
Obium extensam esse.

Eridanus hodie
latinè Redanus,
vulgò *Raddaune*,
aut *Radune*, malè
à veteribus cum
Italico confusus.

SIDINI, *parties
de la nouvelle
Marche, & gran-
de Pologne.*

Apud Strabonem lib. 7. Maro-
bodui Regi subiecti fuerunt; eo-
rum nomen Ptolemæi Codices
Latini deprauant.

Viritium;
Piritz.

LANGO-
BARDI

*parties de
la nouvelle
Marche de
Brandebourg, & de
la vieille.*

aliter Longobardi , olim minuta Gens
sed fortissima , & validissimis licèt cin-
ctâ nationibus , non obsequio, sed præ-
liis tuta, *Tacitus*. Gens Germanâ fero-
citate ferocior dicitur apud Patercul-
lum. Ita dictos vult Paulus Diaconus
in eorum Historiâ ab intactâ ferro bar-
bâ; nam apud eos *Lang* Longam, *Bard*
Barbam sonat. Malè quidam ex Scan-
diâ eos accersunt, vt & *Lacosargi* di-
cuntur apud Strabonem.

Budori-
gum: *Brã-
debourg*;
alij volût
esse *Bres-
lau*, in Si-
lesiâ, ma-
lè.

BVR-
GVN-
DIONES
seu Burgû-
di & Bur-
guziones,

*partie de la
grande Po-
logne.*

Gens olim humilis, quare de eâ *Taci-
tus* filet. Suspiciatur aliqui eos esse *Mu-
gilonas* Strabonis, Regno Marobodui
accensitos; apud Ammianum, se oriun-
dos ex Romanis iactabant. Profecti è
suis sedibus agros *Chattorum* occupa-
uere, & *Alemannis* fuere contermini,
vbi Regio *Pallas*, vel *Capellatium*,
atque terminales lapides, vtriusque
populi agros distinguentes. *Alemannis*
autem in *Rhætiam* transgressis, eorum
sedes occupauere Burgundi, vnde de-
mum in Galliam transmiserunt.

Limiofa-
leum,
*Gnesna en
Pologne*
*Petro
Apiano.*

SEM-
NON
NES

la Lu-
face, &
quelque
peu de
Sileſie.

Qui vetuſtiſſimos Sueuorum fe-
memorant : centum pagis habita-
bant, magnôque corpore efficie-
batur, vt ſe caput Sueuorum puta-
rent. Syluam habebant Religione
celebrem, ad quam ſtato tempore
conueniebant, in eam nemo ingre-
diebatur niſi obligatus vinculo vt
proſiterentur in ſe numinis aucto-
ritatem : ſi quis caderet non aude-
bat furgere, ſed humi voluebatur:
hæc omnia Tacitus.

Lugidunum: *Glo-
gau*, Mercatori.
Buniſium: *Schu-
uibufin*, in Ducatu
Glogouiēſi. A qui-
buſdam malè con-
funditur cum Bu-
nitio de quo in
Eudofibus.
Setidaua: *Stēſoun*,
alij putāt eſſe *Vv-
ladislan* Poloniæ.

CAVCHI

la Friſe O-
rientale,
Comté d'Ol-
dembourg,
Comté
d'Hoye, &
partie de
l'Archeueſ-
ché de Bre-
me.

aliter Cauçi, & Chauēſi, poētis
Cayci; diuidebantur in Maiores,
& Minores. Miſerandum eorum
ſtatum deſcribit Plinius lib. 16.
cap. 1. vbi depingit eorum caſas
inter maris ætus, cōſque quali
perpetuum naufragium patientes.
Sæpe cum iis decertauere Roma-
ni, dubiâ victoriâ aliquando: qua-
re Tacitus eos inter Germanos po-
pulum nobiliſſimum vocat. Hic
quoque ANSIBARII, nam eo-
rum agros Cauçi occupaffe per-
hibentur.

Fabiramum,
ſeu Phabira-
mum, & Bira-
num: *Bremen*.
Amafia, &
Amiſia: *Em-
dem*, malè
Marpurg.
Statio: *Sta-
de*, Romana-
rum nauium
portus, & re-
cepraculum.

SAXO-
NES,
vni Ta-
cito
FOSSI;

l'Holſa-
ce.

Vixere olim inter Anglos, & Cymbros Cheroſcorum
amici, & ſocij : poſtea ſuos terminos dilatauere, maxi-
mè tēporibus Francorum, adeoq; ad Rhenum protēſi
ſunt, Romanisq; terribiles extiterūt modò Gallicam
oram, modò Britannicam exſcenſione factâ depopu-
lantes : vnde natæ voces *Saxonici littoris*, cuius cura
demandabatur viris clariffimis, vt Saxones ad nauigan-
tes prohiberent. Quomodo autem poſtmodum cum
Iutis & Anglis in Britanniam tranſmiſerint aliàs dixi-
mus. Quantum item extenſi fuerint ſub Carolo Ma-
gno, & quid negotij huic exhibuerint Francici lo-
quuntur Annales.

C ij

CYMBRI
*la Iut-
 lande.*

Degunt in reliquâ peninsulâ quæ ab iis Cymbrica dicta est, apud Plinium lib. 4. cap. 13. CARTRIS. Cymbro- rum ciuitatem paruam fuisse suo tempore Tacitus ait, sed gloriam ingentem, ob maiores suos quos Marius obtriuuit. De eorum origine multa prostant fabulosa apud Plutarchum in Mario. Iis adiungendi sunt multi populi apud Ptolemæum in hac Cherionneso dispositi, sed quia eorum nulla in Historiis mentio lubenter præmittimus. Cymbros existimo posterioribus temporibus dictos esse IVTAS, quorum nomen remansit in IVTIA Daniæ, cum ipsi in Britanniam traiecissent.

TEVTONES, *les Isles de Dannemark.*
 SVIONES, *la Suede.*
 SITONES, *la Noruegue.*

De quibus capite sequenti dicemus in Scandiâ, sicut & de parte hæc Septentrionali, quam pertinuisse ad Germaniam antiquam multis probat crudité suo more Philippus Cluuerius.

CAPVT III.

De Scandia & Insulis adiacentibus.§. I. *Nomina.*

IN hoc vastissimo terrarum tractu veteres numerauerunt tres partes, Scandiam, Finingiam & Codani sinus minores Insulas. SCANDIA dicta est aliter Scandinauia, itemque *Baltia* apud Plinium ex Timæo, & Xenophonte Lampfaceno, ex Pythiâ autem *Basilia*. Videtur quoque *Nerigon*, apud Plinium nominari, & ut quidam arbitrantur *Bannomana*.

FENINGIA, seu *Finningia*, ab imperitis *Einingiam* vocari, ait Ioannes Magnus, sed tamen dicitur apud Plinium *Eningia*.

CODANVS SINVS, ita dictus videtur ab Insulâ Codanoniâ de quâ postmodum, quia satius est mare à terris, quam terras à mari denominari, cum illæ sint proprius denominantium locus. Apud Plinium, Melam, & Tacitum dicitur *Mare Suevicum*, & *Germanie sinus*. Ptolemæo est *Sinus Venedicus* (quem Ioan. Magnus sic dictum putat à Vennis, seu Vandalis, alij à Venedis antiquis Sarmatiz populis) in quo agnoscit & *Sinum Clylipenum*, qui hodie

Euonichus est; & Plinius eiusdem Germanici sinus partem appellat *Sinum Lagnum*, scilicet ad Insulam *Langeland*. Postmodum ab Hermoldo, & Adamo Bremensi Balticum denominatur, nempe à *Baltia* Insula, de quâ in Scandiâ, cuius fauces inter Cymbri-
cam Chersonesum, & Nerigonem ab iisdem assignantur.

§. 2. *Quantitas.*

SCANDIA Xenophonti Lampfaceno apud Plinium dicitur *magnitudine immensa, & penè similis continenti*. Solino *Germanicarum Insularum Maxima*, aliàs *Britannicarum*, & meliùs. Apud Ptolemæum supra modum, & veritatem restringitur, ei enim longitudinis tres tribuuntur gradus sub gradu latitudinis 58. qui tantum reddunt 92691 passus, seu 737 stadia circiter. Procopius autem lib. 2. Belli Gothici decies maiorem Britannia facit.

FENINGIA non minor opinione creditur ipsâ Scandinaviâ: Ita Plinius.

§. 3. *Qualitas.*

PROCOPIVS loco laudato, vbi sub falso Thules nomine describit Scandiam, hic solem ait existere supra terrâ diebus 40. quemadmodum & postea totidem latere Sed in tēpore turpiter aberravit, cum ait id contingere circa extremum æstatis & dum vergit in Autumnum & circa hyemis postrema, cum in utroque Solstitio dicere debuerit. Et cum Sol tandiu latet timere indigenas ne Solem perdant, nec repetitam experientiam abstergere timorem, ideoque mittere speculatorem in montes qui Solis reditum annunciet, qui multa cum voluptate recipitur.

§. 4. *Mores.*

SCRITHIFINORVM mores sic depinguntur à Procopio lib. 2. Bel. Gothici. Belluarum in morem vitam degunt: toti sunt in venationibus, agros nusquam colunt: carne tantum vescuntur, & ferarum pelles quas nervis consuunt sibi aptant inconcinnè. Pueros lacte non nutriunt, sed medullis, & cerebellis animantium. Puerpera foetum enixa eum suspendit ex arbore in pelle ferinâ, &

illicò cum marito ad venationem pergit. Deos ac Dæmones plurimos colunt, sed Deorum maximum arbitrantur Martem, cui mactant primum ex hostibus quem ceperunt: prius hunc suspendunt viuum ex arbore, indè que inter vepres & senticeta raptant, sicque miserè excruciatum conficiunt.

GOTHORVM antiquorum hi mores commemorantur à veteribus. Ferè tantum pellibus vestiti incedunt, sordido cultu, Fœminæ paulo elegantiori. Duellis seu Monomachiis erant deditissimi, his sibi gloriam, sibi pulchras vxores comparabant. In Comitia sua procedebant armati scuto, galeâ, lanceâ. Cùm audiebant in aère strepitus, sagittas eò collineabant quasi Diis suis laborantibus opem laturo. Vtebantur in bello rotis armatis ferro, & vneis, quas peritè immittebant in hostes, & iisdem sese muniebant. Principum demortuorum cadauera, aut suspendebant ex arboribus, aut comburebant Iunipero. Templum habebant magnificentissimum totum obductum auro, in eo tres statuae Deorum. Qui stabat in medio dicebatur *Thor*, præerat ille aëri & tempestatibus, hic erat Iupiter. Alij duo *Voda*, & *Fricco*, seu *Friga*, hic voluptatibus præerat, ille bello. Nono quoque anno hîc fiebat publicum sacrificium à quo nemo eximebatur, ex omni animali quod masculum esset nouem capita Diis offerebant, & cadauera suffigebant arboribus quæ ab eo tactu sacræ fiebant.

§. 5. *Scandia, seu Scandinavia*, la Suede, & la Noruege.

SVIONES	}	SCANDII nomen retinent in Prouincia Sconiâ, aliter Scaniâ.
SVEONES Eginhardo.		HILLEVIONES, aliter Helleuiones, Ptolemæo Leuoni, fortè pro Hilleuoni: hodie est Regio <i>Halland</i> , seu <i>Helland</i> , & <i>Hilland</i> . Hi autem dicuntur quingentos ineluisse pagos, quare mirum non est, si eos porrigam per totum Orientale latus montis Sueuonis, qui totum hunc tractum bifariam secat hodie, <i>les Montagnes de Suede</i> , aliter <i>Doffrins</i> .
Iornando Suehans, & Suehidi.		
la Sueuonie, les Nordles,		
		GVTÆ, seu GVTHI, vbi vulgò collocantur Gothi in historiâ famosissimi, vnde in Germaniâ transisse dicuntur, grauitè repugnâre Chuerio.

ARCTICA HYEMALIS

*Et la Gothies
ou la plus gran-
de part du
Royaume de
Suede.*

FIRÆSI incoluere illam Regionem, quæ hodie nomen ferè retinet *Fiering*.

DAVCIONES videntur pars fuisse Gothorum, neque enim vox *Gautigoth*, quâ utitur Iornandes, multùm abludit.

De FAVONIBVS, seu FAVONIS, & aliquot aliis nihil occurrit.

SITONES

quorum
Regio Ne-
gigon Plinij
malè Æthi-
co Nori-
cum. Hic à
quibusdam
collocantur
Nortmâni,
vnde hactenus
pars illa
Scandiæ di-
citur *Nort-
mander*, &
*Nortbag-
ger*.

*La Nornege
Finnemak,
& les Lap-
pons.*

L O C A

I L L V -

S T R I O -

R A .

P O -

P V -

L I .

Bergi Plinio inter Insulas recensentur: Bergæ dicuntur Melæ, & è regione Thules constituuntur; hodie *Bergen*, nobile emporium.

Vmbilicus Maris, profundissima vorago, cuius meminit Paulus Diaconus, quæ bis in die fluctus emittit, & sorbet: hodie *Mael-Stroom*, inter Insulas *Loffobz*, & *Vveroe*, vbi & sine fine patere dicitur Oceanus ab eodem Diacono.

Rubeas Promontorium: *Nortcap*, & *Nortkin*.

MARCHIOFINNI quos describit Paulus Diaconus instat ferarum crudâ carne vescentes animalium, quorum hirtis pelibus vtuntur. A saltibus feras assequuntur, ligno vtentes in similitudinem arcus efformato.

SCRITOFINNI Paulo Diacono, Scrotofennæ Iornandi, Scritthifinni Procopio: posterioribus temporibus Scredeuindones dicti, & eorum Regio Scredeuinda, & Scridiuidia.

LYPIONES, Sarmatæ aliquando dicti, dubitat enim Tacitus, an has Gentes Sarmatis, an Germanis adscribat.

FENINGIA
eius populi Si-
tonibus aliquan-
do adscribun-

SCYRRI cuius vestigia remansere in Fl. *Kyro*, qui in sinum *Boddicum* cadit.

HIRRI incoluisse videntur Regionem quæ hodie *Hylandia* dicitur.

tur

tur, *la Finlan-*
de.

CARBONES Carelliam obtinuerunt, & regionem inter lacus Ladogam, & Onegam.

M I- NO- RES	E X- T R A	BURCHANA Plinij Fabaria à Romanis dicta à similitudine frugis illic provenientis; Burchanis Straboni & à Drufo orasillas legente subacta, hodie <i>Borchum</i> , seu <i>Borkum</i> , ubi visitur turris dicta, <i>Bon-huys</i> , hoc est Fabaria domus, ita Hiero. Verrutius.
		AVSTRANIA à Barbaris, Glessaria à Romanis: hodie <i>Ameren</i> , quia inquit Ortelius <i>Ameren</i> Germanis succinum sonat.
		ACTANIA contra Albis ostium <i>Heiligeland</i> , tantum scopulus in presentia.
I N- S V- LÆ.	I N S I- N V C O- D A- N O.	CODANONIA omnes Insulas huius maris à Mela magnitudine, & fertilitate dicitur antestare, est igitur <i>Sieland</i> . In eâ & aliquot vicinis vixere TEVTONES, seu Tuetoni, Æthico Theothoni, Iornandi Theuthes. Cluverius putat traxisse nomen à voce <i>Theuth</i> quæ Deum sonat, unde postea retenta significatione dicti sunt Godani, & Codani, ac denique voce truncata Dani, quæ primùm vsi sunt Procopius, & Iornandes.
		ALOCIE tres Insulæ à Ptolemæo perperam collocantur ad Occidentale latus peninsulae Cymbricae, Orientale scribere debuit, suntque hodie <i>Lefso</i> , <i>Rom</i> , & <i>Anholt</i> .

CAPVT IV.

De Regionibus Meridionalibus adiectis Germania.

QUATVOR regiones ex Galliâ, Italiâ, Illyrico decerptæ sunt, & additæ Magnæ Germaniæ, videlicet Heluetia, Rhætia, Vindelicia, Noricum, quas tibi hæc tabula exhibet.

§. I. *Heluetia.*

HELVETIORVM fines assignat Cæsar Rhenum, & Rhodanum
Parall. Geogr. Tom. II. D

26 ADIVNCTÆ REGIONES GERMANIÆ,

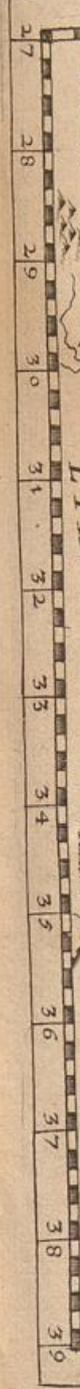
Fl. cum monte Iurasso, sed dum longitudinem, & latitudinem huius Regionis dimetiri tentavit, more suo, à veris mensuris longius aberravit. Verius dixit eos superasse reliquos Gallos fortitudine propter crebra prælia quibus Germanos aut laceſſebant, aut repellebant: habuisse duodecim oppida, vicos ad quadringentos, hæc omnia combussisse vt novas quærerent sedes, sed grandi clade prostratos, à Romanis in patriam redire compulsos esse. Strabo eos diuites auri facit, itémque latrociniis deditos ab exemplo Cymbrorum.

NVM. I. Veri Heluetij.

<p>TIGVRINVS PAGVS <i>Cantons de Zurich, Appenzel, Schaffouse, Rhinthal, &c.</i></p>	<p>Cuius incolæ se coniunxerunt Cymbris Italiam petentibus: vel potiùs montibus Italicis infederunt quasi opem Cymbris laturi, sed ignobili fugâ dissipati. Malè ex mari Germanico accersuntur à Floro. Soli L. Cassium Cos. cum exercitu deleuerunt.</p>	<p>TIGVRVM vel Turigum: <i>Zurich.</i> Fines: <i>Pfsn.</i> Vitodorum: <i>Vinterthur.</i> Arbor felix: <i>Arbon.</i> Lacus Brigantinus, aliter Venetus, Hydrius Erythræo, nunc Podamicus: <i>Lac de Constance, ou Podmen.</i> Lacus Acronius, hodie inferior & Cellensis: <i>le Lac de Cell.</i></p>
---	---	--

<p>TVGENVS PAGVS <i>Cantons de Zug, Glarus, Schunitz, & Uri.</i></p>	<p>Incolæ dicuntur <i>Tobyronoi</i> à Strabone, & cū Ambronibus cæsi sunt ad Aquas Sextias.</p>	<p>TYGIVM: <i>Zug.</i> Aquæ Helueticæ <i>Baden</i>, quem locum accuratè descripsit Tacitus.</p>
---	---	--

<p>AMBRONICVS PAGVS <i>partie du Canton de Fribourg, celui de Lucerne,</i></p>	<p>Cuius Gens prædationibus viuere solita erat: quare turpis vitæ homines apud Romanos Ambrones: victi sunt cum Teutonibus ad Aquas Sextias; lege</p>	<p>Vindonissa, seu Vindones: <i>Vindisch.</i> Vocetius Mons cuius nomina perdurant in vicis <i>Bozen, & Bosberg.</i> Salodurum, Saloru-</p>
---	---	---

28 ADIVNCTÆ REGIONES GERMANIÆ,

Berne, & Vnder-
ual.

de iis Plutarchum in
Mario. Malè Festus ait
eam Gentem eluui-
ne maris regionem
suam perdidisse.

rum Antonino: So-
leure.

Arola Fl. Aar.

Amma Fl. Emma.

Alpes Penninæ.

VRBIGENVS
PAGVS

la Principauté de
Neufchâstel, la plus
grande partie du Can-
ton de Fribourg, & du
pays Roman.

Nomen habet ab vr-
be Urbâ, vel Fluuio,
& malè dicitur apud
Cæsarem pagus Ver-
bigenus.

Auenticum Colo. Flauia dicta quoniam
à Tito reparata est: *Vvisflisbourg.*

Minodurum, seu Minodum: *Milden,*
Gallicè Mouldon.

Colonia Equestris *Nion* ad lacum, vn-
de in Notitia dicitur Col. Equestris hos-
est Nouidunum.

Viromagus, seu Bromagus: *Bro.*

Laufana: *Lozane.*

Eburodunum: *Yuerdon.*

Petinisca: *Biel.*

Urba *Orbe*, ad Fl. cognominem.

Murus Cæsaris, vbi nunc castrum Vir-
ginis: *le Chasteau de la Pucelle.*

NVM. 2. Adiecti Heluetiis.

RAVRA-
CI, *Eues-
ché & Can-
ton de
Basse.*

aliter Raurici, consilio saepe
cum Heluetiis coniuncti, vt
liquet ex Cæsare: apud Stra-
bonem lib. 4. cum Heluetiis
confunduntur, nam post
Heluetios ponit Medioma-
trices.

Arialbinum, postea
Basilia: *Basse.*

Augusta Rauraco-
rum, aliter Rauracum
& Colon. Augusta.

Augst vicus.

NANTVA-
TES, *la par-
tie basse du
pays de Vaux.*

apud quos Cæsar
duas legiones
collocavit, hos
vocat Gallos, Li-
uius lib. 31. Semi-
germanos.

Agaunum, à saxo sic dictum
nam linguâ Gallicâ Agaunum
saxum sonat, antea Ternadæ:
S. Maurice.

Penni lucus, Ioui Sacer, *No-
uille.*

Bibisco, seu Viuisco: *Vi-
uey.*

VERAGRI { Quos Dio cum Nantuatibus confundit; extendit enim eos ad Lemanium vsque lacum. } { Octodurus Veragrorum vicus: *Martinach*, seu *Marrigni*. Summus Penninus, seu Pennini vertex, vbi Iupiter colebatur. Irridet eos Linius qui à transitu Penorum dictum putat.

SEDUNI { Ad quos Cæsar partem copiarum præmisit ad facilem Alpium transitum, quoniam hæc nonnisi ægrè mercatores transibant, persolutisque magnis portoriis. Hic Pennina Vallis. } { Sedunum: *Sion en Valais*. Rhodanus Fl. cuius hic validus occurfus, postea tamen leniter fluit: *le Rhofne*.

LATOBIRIGI { Coniuncti cum Heluetiis in expeditione Cæsarianâ, coactique in agrum suum redire satis feracem: Hic quoque Pennina vallis. } { Latobriga: *Latbrige*, vicus.

§. 2. *Rhætia.*

AMPLISSIMA Prœvincia extensa ad Brigantium lacum, Rheni Fontes, & Veronam urbem. Quomodo discreta fuerit à Vindelicia, & quandonam huic coniuncta, atque separata non est facile statuere, siquidem auctores hic variè loquuntur, & verò etiam repugnant sibi. Nam cum Tacitus Rhætos à Vindeliciis distinxisset, ait Oenum Fl. inter Rhætos & Noricos decurrere, insuper Augustam Vindelicorum nobilissimam Rhætorum Coloniam dixit. Origine fuerunt Thusci huius Regionis incolæ, qui Rhæto duce eò commigrarunt Iustino teste.

RHÆ-LIN-GI, { Heluetiis in expeditionibus coniuncti: cur autem in Rhætia collocemus efficiunt oppida illorum, nunc Rhætorum præcipua. Refert Cæsar ar- masse eos xxxvi. millia, vnde colligitur amplas } { Curia: *Coire*, seu *Chur*. Clunia: *Felat Kirchen*. Tinnetio: *Tinnetzono*, seu *Tintschè*. Taxgatiur: *Täuesch* Rheni fõs duplex. D iij

30 ADIVNCTÆ REGIONES GERMANIÆ,

	<i>des Gri-sons.</i>	eorū fuisse fines. Iis postea sublati tota hæc Regio Rhætis cecit.	SARVNETES populi, aliis <i>Sargans</i> , aliis <i>Dissentis</i> . VENNONES in valle Tellina vixere, vbi Tellium vrbs.
TIA	RHÆTI PROPRIE DICTI, <i>l'Euesché de Trente, l'Euesché de Brixen, Comté de Tirol, le Veronois, & le Feltrin.</i>	Apud Dionysium Afrū dicuntur GERÆ, quam vocem seruarunt eius interpretes Auienus & Priscianus manifesto errore, vt ostendit Cluuerius.	Verona caput Rhætorum: <i>Veronē</i> . Tridentum vnde Alpes Tridentinz: <i>Trente</i> . Brixino caput Brixantum, seu Brixantarum: <i>Brixen</i> . Terioli: <i>Tirol</i> . Veldidana: <i>Vilten</i> . Feltria: <i>Feltre</i> .

§. 3. *Vindelicia*.

OSTENDIMVS suprā Rhætiam à Vindeliciā apud quosdam scriptores aliquando separari, aliquando cum eādem confundi. Hanc porrò separatam à Rhætiā fuisse partem veteris Illyrici ostendit Cluuerius cap. 1. libelli quem scripsit de Vindeliciā & Norico, sicut & partem veterum Tauriscorum, repugnante licet Plinio, qui cap. 23. lib. 3. manifestè Tauriscos, à Rhætis & Vindelicis distinguit. Videtur à Fl. Vindone nomen habere Vindelicia.

POPULI	BRIGANTII ab oppido, seu lacu. <i>partie de l'Euesché de Constance, le Rhegov, partie d'Algov, & quelques dependances du Tirol.</i>	BRIGANTIVM: <i>Bregentz</i> , ad lacum cui nomen dedit. <i>Vermania: Vvangen</i> . <i>Viaa</i> , seu Vicus Ptol. <i>Vvagek</i> . Cælius Mons: <i>Kelmuntz</i> , vicus non procul ab oppido, <i>Munchrot</i> . Iuliomagus: <i>Dutlingen</i> . Brigobanna: <i>Beyen</i> .
	ESTIONES	CAMBODVNVM, caput Estionum Straboni, Cambidunum in Not. <i>Kampten</i> , vel <i>Kambten</i> . Guntia: <i>Guntzburg</i> , ad Guntiz

QVINQVE.

partie occidentale d'Algou.

Fl. & Danubij confluentes, vnde Guntienfis transitus.
Rostrum Nemanix: *Memingen.*
Febiana Castra: *Babenhausen.*

LYCATES, seu LYCATII, Ferocissimi Vindelicorum, quorum Arx Damasia; à Lyco Fl. dicti, *partie d'Algou, le Marquisat de Bourgou, & le Duché de Neubourg.*

DAMASIA Straboni, postea Augusta Vindelicorum ad Vindonis, & Lyci confluentes: *Ausbourg.*
Clarena: *Rayn ad Lycum.*
Celeusium: *Neustat.*
Abusina: *Abensberg.*
Ambra *Pruckander Amber* ex aduerso *Furstenfeld.*
Esco: *Scongá, ad Fl. Lycum.*

ISARGI, sic dicti à Fl. Isargo,

la haute Baviere, & vne partie de l'Euêché de Passau.

ISINISCA, seu Istinisca: *Munik.*
Reginum, seu castra Regina: *Regenspurg, seu Ratisbone, quibusdam olim Colonia Tiberia.*
Augustana: *Gaising.*
Seruiodurum: *Staubing.*
Parrodunum, seu Parthanum, Prol. Carradunum: *Parten-Kirch.*
Coueliacæ: *Kochel.*

BOII imperante Augusto è sedibus pulsi per Marcomannos ex Boiohæmo, postea Boioarij, *la plus grande partie de la basse Baviere.*

Castra Batava: *Passau, quasi Bassau.*
Ænus Fl. *In.*
Petrensia: *Oosterhouen.*
Quintana, seu Quintiana castra *Kintzen, vicus prope Oosterhouen.*

§. 4. *Noricum.*

NOMEN accepit ab vrbe Noreia, præcipua Tauriscorum vbi erant Aurilauacra, & ad quam Cn. Carbo inani conflictu cum Cymbris certauit, vt ait Strabo. Fuit autem Noricum pars veteris Illyrici, vt & Tauriscorum, quod pluribus probat Cluuerius in Appendice Germaniæ. Quomodo item & quando cò transgressi

32 ADIVNCTÆ REGIONES GERMANIÆ,

Boij, dicentur in Illyrico. De Noricis sic Plinius lib. 3. cap. 2. Iuxta Carnos quondam Taurisci, nunc Norici, his contermini Rheti, & Vindelici.

POPULI SEX.	<p>NORICI <i>la plus grande partie de la haute Autriche.</i></p>	<p>LAVRIACVM dicta & Col. Aureliana <i>Lorch</i>, vicus ad oppidum <i>Ens</i>. Laciacum: <i>Gemude</i>, ad lacum. Elegium: <i>Erlach</i>, ad Danubium. Ad Pontem Isis: <i>Ips</i>. Arlape vnde classis Arlapensis: <i>Erlap</i>. Trigiarmum: <i>Trasmaur</i>. Pirum tortum: <i>Pixendorf</i>, vicus. Comagena: <i>Lagenlaber</i>, vicus.</p>
	<p>SEVAGES <i>partie de l'Euêsché de Passau, & quelque peu de la haute Autriche.</i></p>	<p>Boiodurum: <i>Instat</i>, ex aduerso Passauij. Lentia: <i>Lintz</i>. Ouilia, seu Ouilianis, & Col. Aurelia Ouillana: <i>Velz</i>. Tergolape: <i>Lampach</i>, Monasterium ad Fl. Traunum.</p>
	<p>AMBIDRANI <i>Partie Orientale de Stire.</i></p>	<p>Cileia: <i>Cilley</i>. Colatione: <i>Altenburg</i>, aut <i>Presberg</i>, aut locus inter vtrumque. Santicum, Ptol. Sianticum: <i>Saaneck</i>. Murus Fl. seu Mura, & Muroëla: <i>Mure</i>, seu <i>Moer</i>.</p>
	<p>AMBILICI <i>partie Occidentale de Stirie.</i></p>	<p>NOREIA: <i>Neumarch</i>, aliis <i>Goertz</i>, seu <i>Goritia</i>. Stiriace: <i>Steir-Im Stoder</i>. Ad Pontem: <i>Muraun</i>. Tartufanis: <i>Rotenman</i>. Viscellis: <i>Ober-Vveltz</i>, ad discrimen alte- rius. Sabatinca: <i>Sunebend-Kirch</i>, vicus. Virunum, seu Varunum: <i>Folkmark</i>.</p>
	<p>AMBISON- TII <i>la Carinthie.</i></p>	<p>Aguntum: <i>Doblach</i>. Turnia, seu Teurnia: <i>Villach</i>. Lontium: <i>Lientz</i>, ad Draui & Isolæ confl. Drauis Fl. <i>le Draue</i>.</p>

Pons

ALAVNI

partie de Stirie,
& de l'Arche-
uesché de Saltz-
bourg.

Pons Oeni, seu Æni: *Bedaio*, seu *Bidaio*,
Smilero *Oetingen*, aliis *Inspruch*.
Artobriga: *Lebnau*, infra urbem *Lauffen*.
Iuuania, seu Iouanum, seu Gauanodu-
rum: *Salzbourg*.
Claudia, Ptol. Claudinium: *Clausen*.
Vocarium, seu Vacorium: *Vvagram vi-*
cus.

LIBER SECVNDVS.

De Germania secundum Recentiores.

CAPVT PRIMVM.

De Germania recentiore in communi.

§. 1. Nomen.

LEMANNIA communiùs dicitur, rariùs Germania; unde autem Alemannorum nomen, supra significauimus à vocibus *Al* & *Man*, quia cõuenæ erant ex multis gentibus. Malè ergo nonnulli hanc vocem aliter explicant. Est porro vox illa Francis, Italis, Hispanisque communis: At Angli vocant patriam suam *Tentschland*; Poloni *Niemieczka*; Hungari *Nemes*, & *Nemetszag-Zemia*; Turci *Nimemeleker*; Græci *Elemags*.

§. 2. Quantitas.

LONGITVDO à Claromontio Lotharingæ, ad Bitonem Silesiæ, quæ distantia ad maiorem circulum reuocata dat 562 Mil. pass. Geometr. hoc est leucas Germanicas 140 cum dimidio, Francicas 241.

Latitudo desumitur à Mendresio Helueticæ ditionis trans Alpes Latit. 45. 12. ad Septentrionalia Rugiæ Insulæ Lat. 54. 50. hoc est complectitur 588. Mil. pass. Geomet. seu leucas Germanicas 147. Francicas 294.

Parall. Geogr. Tom. II.

E

§. 3. *Qualitas.*

TRIA de eâ prædicantur, quòd *ferax*, quòd *diues*, quòd *populosa*.

FERAX in præfentiâ creditur, cùm tamen ab antiquis vulgò sterilis appellaretur, & frigida. Nec immeritò, erat enim obfita fyluis ingentibus, paludibus interfciffa, ferarum denique lustris, quàm hominum habitationi magis idonea. Sed modò, nulli Europæ Regioni decedit, fyluis magnâ ex parte excifis, ficcatisque paludibus. Vinum etiam profert fatis generofum, fed potiffimùm in Franconiâ, & Auftriâ. Fert etiam vbique frumentum, & hordeum, vnde optimam ceruifiam coquunt indigenæ; Cæteris præftat quæ Torgauij *Torgau*, conficitur. Dat etiam equos generofos, & vegetos in primis, fiue ad Rhedas, fiue ad milites Cataphractos. Armenta hîc quoque plurima, boues, porci innumeri, vnde celebrantur in primis perna Moguntinæ, & Vefthalicæ.

DIVES. Frufta olim in Germaniâ quæfitæ auri, argentique fodinæ: in præfentiâ tam multæ apertæ funt, vt ferè nufquam plures: præcipuæ in Alfatiâ, Saxoniâ, Mifnia, Bohæmia, Bauariâ. Habet quoque falinas nobiles, vnde multæ pecuniæ colliguntur, vt Laueburgi, & Salinis vulgò *Hall*, in Saxoniâ, Tirolenfi Comitatu, Sueuiâ, Auftriâ, & Salifburgo Bauariæ. Olim vectigal Imperij erat fexaginta doliorum auri, hoc eft fexagies centies mille Flôrenorum aureorum, quos vocant *Goldugen*, & 64. affibus noftratibus respondent: nunc verò fic imminuta funt illa vectigalia, vt vix fufficiant veredariis alendis: & nifi Imperator aliunde patrimonium haberet, non poffet dignitatem fufstinere. Germaniam tamen ditiffimam effe arguunt prædæ, iam inde per tot annos abductæ.

POPULOSA. Tempore Caroli Quinti 150. hominum millia fub duobus fignis habuit. Maximilianus contra Turcas 100. pedum millia, 15 Equitum eduxit. Sed noftrâ ætate dum Palatinus Comes tentaret Bohæmiam, trecenta hominum millia vidit, & aluit Germania. Hîc porrò non computantur Heluetij, qui 100. armatorum millia fcribere dicuntur, certè vnus pagus Bernenfis pædecim millia exercitatiffimorum militum emittere potefl.

§. 4. Mores.

BIBACES vulgò creduntur, & helluones Germani: certè quæ gentes in Septentrionem vergunt, magis abdomini deditæ sunt. Hospitales reuerâ sunt, & in externos satis faciles. Imò ditissimi quique Stabularij sunt, magnæque in hospites suos fidei. Hyeme hypocauftis vtuntur, ex quibus rarè exeunt frigore hîc supra modum sæuiente. Castissimæ si vsquam fœminæ; & verò adulteria hîc seuerissimè vindicantur. Musici quoque habentur optimi, omnesque ad cantum nati. Matrimonia sic inter se contrahunt, vt ordo semper feruetur, numquam nobilis ducet vxorem plebeiam, nec comes nisi comitis filiæ coniungetur. Magnanimi sunt omnes Germani, & ad sanguinem effundendum paratissimi; pedites suos *Landskernercht* vocant, nos Galli *Lansquenetz*, quæ vox seruum regionis sonat; Equites *Reiter* appellant, nos *Reîtres*, quorum furorem hæretico bello sensimus, & repressimus. Vrbes ægrè propugnant ob vxores plurimas, & impedimenta, in acie se fortiter gerunt, & ad internecionem sæpe depugnant, sed deficientibus cibariis statim contabescunt. Addicti sunt exquisitoribus operibus, & ab hac parte se ingeniosos præbent. Primus in ære sculpisse ferrur opilio quidam Bergensis *Bocholdus* nomine. Inuenisse tormentum bellicum, & nitratum puluerem ante annos 300. dicitur Monachus quidam *Bertoldus Niger*, vulgò *Schwarz*. Credunt & Artem Typographicam ante annos 300. à *Ioanne Gutenberg* nobili Moguntino excogitatam esse: vt fileam exquisita horologia, & automata ad nos indidem missa.

§. 5. Lingua.

GERMANICA lingua, seu Teutonica, vna est ex quatuor linguis latissimè patentibus, diciturque *God*: & primùm in tria idioma distribuitur, *verum Teutonicum, Saxonicum, & Danicum*. Saxonicum iterum duplex, *Superius, & Inferius*; nempe quo vtuntur Germani trans, & cis Mœnum. Saxonicum duplex, *verum Saxonicum* quo vtuntur incolæ maioris Saxonix, *Anglicum* quo Angli, & cultiores Scoti, vt suprâ notauimus. Danicum denique separatur in *verum Danicum*, quo Dani; *Noruegicum*,

quo Noruegi, & Islandi; & *Suecicum*, quo omnes Sueci loquuntur.

§. 6. *Religio.*

VERÆ Religioni olim addictissimi fuere Germani, & qui huic adhærent eam constantissimè profitentur: vulgò tamen Religionem potiùs Principis, quàm suam sequuntur. Primùm ab Hussitis, Taboritis, & Picardis vexata est, sed superiori sæculo longè funestius per Martinum Lutherum Apostatam Monachum, quem superbia, & libido ab Ecclesiâ diuulsit. Sæuiit & eodem tempore inter Heluetios Zuinglius factionis quoque suæ caput, qui etiam cum Luthero exercuit inimicitias. At quot mala hinc exorta sunt? quot hæreses ex Lutheranâ hydrâ pullularunt? legatur Florimundus Ræmundus in hæresi nascente: ubi etiam obseruat Lutherum ipsum miratum esse prolem suam, & pesti cuius auctor ipse fuerat remediũ frustra quæsiuisse. Nunc in plerisque locis principis tantùm viger Religio. Lutherani etiam Ecclesiis præficiuntur, vt Archiepiscopatibus Magdeburgensi, & Bremensi, Episcopatibus Halberstadiensi, Verdensi, & aliis. Per Societatem nostram potissimùm vera Religio sterit, cuius primipilus olim Petrus Canisius vir spectatæ iuxtà doctrinæ, ac pietatis.

§. 7. *Politia.*

SVPREMVM caput habet Imperatorem Augustum, aliquando Imperij candidatũ Cæsarem vno tantùm gradu ab Imperio disjunctum. Exortum est Imperium hoc in Carolo Magno, mox in stirpe Gallicâ seruatum vsque ad Conradum primum, ex quo cœpit eligi à proceribus Imperij, donec sub Othone III. aut vt alij malunt post Fridericum secundum, ius suffragij ad septem Electores contractum est. Locus electionis olim incertus erat; nam Otho I. Aquisgrani; 2. Vormatiæ; 3. Romæ selectus fuerat, postea additus fuit Francofurti ad Mœnum per Bullam Auream quam Carolus IV. emisit in Comitibus Norimbergensibus. Selectus Imperator coronabatur olim Aquisgrani ab Archiepiscopo Colonensi coronâ ferreâ, cuius loco nunc substituta est aurea cum lamina ferrea inserta, quæ asseruatur ibidem Aquisgrani. Gladius verò orbis, & paludamentum visuntur Norimbergæ, vnde hæc anti-

quitus accipiebant, sed nunc hæc omnia deferuntur Francofurtum. Dicunt & olim Imperatorem recepisse præterea duas alias coronas, argenteam Mediolani in Ecclesiâ S. Ambrosij, aut certè in vrbe vicinâ Monzâ in Basilicâ S. Ioan. Baptistæ, auream demum Romæ apud S. Petrum.

§. 8. *Electores Imperij.*

ECCLE-	}	MÖGVNTINVS Archiepiscopus <i>Cancellarius Germaniæ</i> , & Decanus Collegij Electorum; intra mensem Comitia vocat, suffragia legit, primusque iurat, moxque aliorum iuramentum recipit.
SIASTI-		TREVIRENSIS Archiepif. <i>Galliæ Cancellarius</i> ; secundùm Bullam auream dare debet i. suffragium, sed id abrogatum est lapsu temporis.
CI.		COLONIENSIS Archiepif. <i>Cancellarius Italiæ</i> , coronam imponit Imperatori.
LAICI,	}	REX BOHÆMIÆ à poculis <i>l'Eschanfon</i> ; in actibus Imperialibus omnes Reges præcedit, etiam Imperatricem, ramen Comitibus Imperij non interest.
seu		COMES PALATINVS RHENI Archidapifer <i>le Maître d'Hostel</i> . Imperatore mortuo, est Vicarius Imperij in Sueviâ, & Franconiâ; vbi leges Franciæ Orientalis sunt in vsu, nominat ad Beneficia: imò & citat coram se viuum Imperatorem, cum quis contendit cum eodem.
SÆCV-	}	LARES. ELECTOR SAXONIÆ, Marechallus Imperij, Vicarius Imperatoris mortui, vbi leges Saxonicae sunt in vsu.
LARES.		MARCHIO BRANDEBVRGICVS, Cubicularius Imperij <i>le Chambellan</i> .
VICARII	}	Pocillator Limpurgensis, <i>l'Eschanfon de Limpurg</i> .
ELECTO-		Dapifer Valpurgensis: <i>le Truchsés de Vvalpurg</i> .
RVM		Baro Papenheimius, <i>le Baron de Papenheim</i> , Saxonis Vicarius.
SÆCV-	}	LARIVM. Comes <i>Hohen-Zolern</i> , Brandenburgici Vicarius.
LARIVM.		Imperator nihil potest suscipere magni momenti sine Comitibus

quæ Diætas vocant, vnde multa existunt incommoda, occasio-
nibus rei benè gerendæ euanescentibus. Legatur tractatus de con-
stitutione Imperij Romano-Germanici per Iacobum Lampa-
dium Iurifconsultum.

§. 9. De urbibus Anseaticis.

POST Hunnorum in Germaniam inundationes, & piratica Da-
norum, & Nortmannorum bella, aiunt vrbes maritimas conue-
nisse, & quæsisse modum, quo commercium tutum redderent.
Itaque fœdus inter se inierunt, collatisque pecuniis etiam classes
instruxerunt. Quare multa bella gesserunt, & Reges ad pacem
compulerunt, interminatæ se iis adiungere qui honestas pacis-
conditiones admitterent. Porro de hoc fœdere quatuor excutien-
da sunt, de Nomine, de Prouinciis, de Emporiis, de Capite, &
quasi Rectore.

Nondum constat vnde vrbes Anseaticæ NOMEN traxerint.
Quidam à voce Teutonicâ *Anzée*, hoc est *mare* deducunt, quo-
niam vrbes ad mare sitæ sunt, aut ad maiora Flumina, ex quibus
facilis ad mare patet aditus. Alij à nomine *Handt, Manus*, quia si-
bi manum vel suppetias offerebant. Alij à veteri voce Germani-
ca *Hansa*, hoc est *assemblée*, citantque versionem noui Testamen-
ti vbi Conuentus Phariseorum dicitur *Hansa*. Quidam denique
nomen hoc deducunt à nomine Teutonico *Ansa*, hoc est *immuni-
tas*, quia vrbes illæ multis priuilegiis gaudebant.

Porro in quatuor PROVINCIAS distinguebantur. Prima *Lube-
censis*, & omnium caput, cui suberant vrbes 12. quinque Vandali-
cæ, septem Pomeranicæ. Secunda *Pruthenensis*, seu *Gedanensis*
de *Dantzic*, vbi vrbes 10. quinque in Prussia, quatuor in Liuoniâ.
Tertia *Brunsvicensis*, cum urbibus vndecim. Quarta *Coloniensis*,
vnde vrbes vna & triginta pendeant. Summa ergo urbium An-
seaticarum erat 64. quæ tamen totidem fœderatas habebant.

EMPORIA quatuor constituta fuerant; *Novogordia* in Russiâ;
Londinum in Angliâ, *Berge* in Noruegiâ, & *Brugæ* in Flandriâ;
sed procedente tempore loca hæc immutata sunt; nam pro Bru-
gis *Antuerpia*, mox *Amstelodamum*, substituta sunt. Ex Nouo-
gordiâ *Reueliam*, inde *Naruam* translatum est Moscouiticum Em-
porium.

CAPVT vrbium Anseaticarum diu nullum fuit, Aristocratico enim regimine administrabantur, tandem elegerunt Principem Teutonicum, & is honos primùm oblatu fuit Duci Prussiæ, quia eius intererat ne ferrum, & arma ad Moschouitas deferrentur; sed cùm Albertus Brandenburgicus se Regi Poloniæ submisisset, ei dignitas amota est. Prensaerunt illam Reges Daniæ & Sueciæ, sed reiecti sunt quia non erant Principes Imperij, nec Teutones. Exinde distrahi cœpere Angli, Flandri, Teutones, vnde vrbium illarum fama multùm imminuta est.

CAPVT II.

Diuisio Germania in circulos.

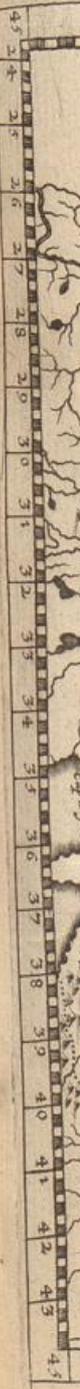
OLIM distincta fuit Germania in circulos sex, vt constat ex multis Imperatorum decretis; demùm anno 1512. à Maximiliano in publicis Comitibus decem sunt circuli constituti.

P R I - M V S FRAN- CONI- C V S	EPI- SGOPI	Herbipolitanus: <i>Vvurtzbourg.</i>
		Bambergensis: <i>Bamberg.</i>
		Eichstetensis: <i>Eichstet, ou Aigstet.</i>
	P R I N - C I P E S	Magister ordinis Teutonici: <i>Grand Maistre Teutonique.</i>
		Præpositus Eluangensis: <i>Preuost d'Eluang.</i>
		Marchio Brandenburgicus: <i>Marquis d'Onspach, &c.</i>
		Comes Hennebergensis: <i>Henneberg.</i>
		Comes Hoenloicus: <i>d'Hoenlo, ou Holach.</i>
	L A I C I	Comes Erbachius: <i>Erpach.</i>
		Comes Schuuartzenburgicus: <i>Schuuartzenbourg.</i>
le Cercle de Fran- conie.	C I V I - T A T E S	Norimberga: <i>Noremburg.</i>
		Rotenburgum ad Tubarum: <i>Rotenbourg sur le Tauber.</i>
	L I B E - R Æ	Vinshimium: <i>Vveinsheim.</i>
		Schuuinfurtum: <i>Schuuinfurt.</i>
		Vissenburgum: <i>Vissembourg au Palatinat de Baviere.</i>

GERMANIA RECENTIOR,

II. BAVA- RICVS	EPI- SCOPI	Archiepiscopus Salisburgenfis: <i>Saltzboung.</i> Ratisbonenfis: <i>Ratisbone.</i> Passauienfis: <i>Passau.</i> Frifingenfis: <i>Frifingen.</i>
<i>le Cercle de Bauiere.</i>	PRIN- CIPES LAICI	Dux Bauariæ: <i>Duc de Bauiere.</i> Landgravius Leuchttembergius: <i>Lantgraue de Leuchttemberg.</i> Comes Ortemburgicus: <i>Ortembourg.</i>
	CIVITATES LIBERÆ	Ratisbona: <i>Ratisbone.</i> Fristadium Sueviæ: <i>Freiflat en Suaube.</i>
III. AV- STRIA- CVS	EPI- SCOPI	Tridentinus: <i>Trente.</i> Brixienfis: <i>Brixen.</i> Labacenfis: <i>Laubach.</i> Viennenfis: <i>Vienne.</i>
<i>Cercle d'Auftrie- che.</i>	PRIN- CEPS LAICVS	Archidux Auftriæ: <i>l'Archiduc.</i>
IV. SVEVI- CVS	ECCLE- SIASTI- CI	Constantienfis: <i>de Conftance.</i> Curienfis: <i>de Coire.</i> Auguftanus: <i>d'Ausbourg.</i> Multi Abbates Sueui: vt <i>Kempte, S. Gal, &c.</i>
<i>le Cercle de Suaube.</i>	PRIN- CIPES LAICI	Dux Virtembergenfis: <i>Virtemberg.</i> Marchio Badenfis: <i>Baden.</i> Comes Furftenbergenfis: <i>Furftemberg.</i> Comes Zolernenfis: <i>de Zolern, &c.</i>
	CIVI- TATES LIBE- RÆ	Augufta Vindellicorum: <i>Ausbourg.</i> Ulma: <i>Vlm.</i> Conftantia: <i>Conftance.</i> Lindavia: <i>Lindaun.</i> Norlinga: <i>Norlingen.</i>
V. RHE-	EPI- SCOPI	Vormatienfis: <i>Vormes.</i> Spirenfis: <i>Spire.</i> Argentinenfis: <i>Strasbourg.</i> Bafileenfis: <i>Basle.</i>
	PRIN-	Dux Lotharingiæ: <i>Lorraine.</i>

NA-

N A-	CIPES	}	Dux Sabaudia: <i>Sauoye.</i>
			Dux Bipontinus: <i>Deuxpons.</i>
N V S	LAICI	}	Lantgravius Hassia & Comes Valdeci: <i>Hesse & Valdek.</i>
			Comes Nassouius: <i>Comté de Nassau, &c.</i>
SVPE- RIOR,	CIVI-	}	Mulhufa: <i>Mulhausen en Elface.</i>
			Colmaria: <i>Colmar.</i>
			Spira: <i>Spire.</i>
			Argentina: <i>Strâesbourg.</i>
			Vormatia: <i>Vormes.</i>
le haut Cercle du Rhin.	TATES	}	Francofurtum: <i>Francfort sur le Mæin.</i>
	LIBE-		Vetzelarium: <i>Vetzelar en Vetteranie, &c.</i>
	RÆ		Hinc quoque olim Genuea, Basilea Metæ, &c.
VI. ELE- CTORVM RHE- NI	AR- CHIE- PISC.	}	Moguntinus: <i>Mayence.</i>
			Treuitensis: <i>Treues.</i>
			Coloniensis: <i>Cologne.</i>
	PRIN- CIPES LAICI	}	Comes Palatinus Rheni: <i>le Palatin.</i>
			Magister ordinis Teutonici Confluentia: <i>Coblentz.</i>
des Ele- cteurs du Rhin.	CIVI-	}	Moguntia: <i>Mayence.</i>
	TATES		Colonia: <i>Cologne.</i>
	LIBE-		Treuiri: <i>Treues.</i>
	RÆ		Gelnhufa: <i>Gelnusen.</i>
VII. VEST- PHA- LICVS	EC- CLE- SIA- STICI	}	Monasteriensis: <i>Munster.</i>
			Paderbornensis: <i>Paderborn.</i>
			Osnabrugensis: <i>Osnabruge, ou Ossembourg.</i>
			Verdensis: <i>Verden.</i>
			Mindensis: <i>Minden.</i>
			Cameracensis: <i>Cambray.</i>
			Ultraicetinus: <i>V trech.</i>
Abbas Corbiensis: <i>Abbé de Coruey, &c.</i>			
LAICI PRIN-	}	Dux Iuliaci & Bergarum, & Comes Ra- uenspergij: <i>de Iuliers, de Bergues, & Ra- uensperg.</i>	
		Dux Cluiæ, Comes Marchia & Rauensti-	

le Cercle de Westphalie.

CIPES	nij: de Cleues, de la Marche, & de Rauestein. Comes Benthimensis: de Bentheim, &c.
CIVITATES LIBERÆ	Aquisgranum: Aix la Chapelle. Cameracum: Cambray. Duisburgum: Duisbourg. Lemgouia: Lemgou.

VIII. SAXONICVS aliter SAXONICVS SUPERIOR

le Cercle de la haute Saxe.

EPI-SCOPI	Misnensis: Misne. Martispurgensis: Mæsbourg. Naumburgensis: Naubourg. Brandenburgensis: Brandebourg. Hauelburgensis: Hauelberg, &c. Abbatissa Quedlinburgensis: Abbessè de Quedlinbourg, &c.
PRINCIPES LAICI	Dux Elector Saxonix: l'Electeur de Saxe. Marchio Brandenburgicus: Marquis de Brandebourg. Dux Pomeranix: Pomeranie. Comes Mansfeldij: Mansfeld. Comes Glichenfis: de Gleichen, &c.
CIVITATES LIBERÆ	Gedanum: Dantzick. Elbinga: Elbing.

IX. SAXONICVS INFERIOR

le Cercle de la Basse Saxe.

EC-CLE-SIASTICI	Archiep. Magdeburgensis: Magdebourg. Archiep. Bremensis: Breme. Episcop. Lubecensis: Lubek. Slesuicensis Episc. Sleunik.
PRINCIPES LAICI	Dux Holfatix: Holstein. Dux Brunsuicensis: Brunsvik. Dux Luneburgensis: Lunebourg. Dux Lauenburgensis: Lauenbourg. Dux Magapolitanus: Mekelbourg.
CIVITATES LIBERÆ	Hamburgum: Hambourg. Lubeca: Lubek. Northusa: Northusen. Mulhusa Thuringix: Mulhausen. Goslaria: Goslar, &c.

X.
 BVRGVNDI-
 CV S, Cercle de
 Bourgogne.

PRIN-
 CIPES

Dux Burgundiæ: *Bourgogne.*
 Comes Nasouius Bredensis: *Breda.*
 Comes Egmondanus: *Egmond.*
 Comes Hornanus: *Horn.*

CAPVT III.

Diuisio Germaniæ in Prouincias.

G E R M A .	CIS- RHE- NA- NA	REGIONES CONFœ- DERATÆ	}	Heluetij: <i>les Suisses.</i>
				Grifones: <i>les Grifons.</i>
	TRANS- PE- RI- OR.	REGNUM AVSTRA- SIÆ	}	Regiones Electorales: <i>Trenes, &c.</i>
				Regiones Controuersæ: <i>Iuliers, &c.</i> Lotharingia: <i>la Lorraine.</i> Alfatia: <i>l'Elface, &c.</i>
RHE- NA-	SV- PE- RI- OR.	SVE- VIA	}	Algouia: <i>l'Algon, vbi Ausbourg.</i>
				Ducatus Virtembergensis: <i>Vir- temberg.</i>
RHE- NA-	SV- PE- RI- OR.	BAVA- RIA	}	Ducatus Bauariæ: <i>Duché de Ba- uiere.</i>
				Palatinatus Bauariæ: <i>Palatinat de Bauiere, &c.</i>
RHE- NA-	SV- PE- RI- OR.	TIRO- LIVM	}	Comitatus Tirolensis: <i>Tirol.</i>
				Episc. Tridentinus: <i>Trente.</i> Episc. Brixienfis: <i>Brixen.</i>
RHE- NA-	SV- PE- RI- OR.	RE- GIONES	}	Austria: <i>Austriche.</i>
				Stiria: <i>Stirie.</i>
RHE- NA-	SV- PE- RI- OR.	HÆRE- DITA- RIÆ.	}	Carinthia: <i>Carinthie.</i>
				Carniola: <i>Carniole.</i>
RHE- NA-	SV- PE- RI- OR.	RE- GIONES	}	Marchia Vinidorū: <i>Vindisfmark.</i>
RHE- NA-	SV- PE- RI- OR.	RE- GNUM	}	Bohæmia: <i>Boheme.</i>
				Silesia: <i>Silese.</i>
RHE- NA-	SV- PE- RI- OR.	BOHÆ- MIÆ	}	Morauia: <i>Morauie.</i>
				Lusatia: <i>Lusace.</i>
RHE- NA-	SV- PE- RI- OR.	BOHÆ- MIÆ	}	Boheme: <i>Boheme.</i>

G E R M A N I A R E C E N T I O R	F E D E R A T I O N E S	FRAN- CONIA <i>la Fran- conie.</i>	{ Episc. Herbipolitanus: <i>Vvurtzbourg.</i> Episc. Bambergensis: <i>Bamberg.</i> Hassia: <i>la Hesse Cassel & Marpurg.</i> Veterauia: <i>Vetterau, &c.</i>
		NA. RI- NIA <i>la gran- de Sa- xe.</i>	{ Ducatus Saxonix: <i>Saxe Electorale.</i> Marchia Brandeburgensis: <i>la Marche de Brandebourg.</i> Thuringia: <i>Thuringe.</i> Archiep. Bremensis: <i>Breme.</i> Ducatus Megapolitanus: <i>Mekelbourg.</i> Pomerania: <i>Pomeranie, &c.</i>
		OR. VESTPHA- LIA <i>Vvestphalie.</i>	{ Frisia Orientalis: <i>Frise Orientale.</i> Episcop. Monasteriensis: <i>Munster.</i> Episc. Paderbornensis: <i>Paderborn,</i> & alix ditiones.

CAPVT IV.

De Heluetiis eorumque sociis, subditis & fœderibus.§. I. *De Cantonibus Heluetiis.*

INITIVM fortissimæ huius Reip. datum est à Suiitiis, Vriis & Vnderualdiis, quos reliqui Heluetij voce patriâ populos Syluestres appellant.

SVITII à Cymbris se oriundos putabant.

VRI à Tauriseis originem accersebant suam.

VNDERVALDII se Romanorum exulum reliquias iactabant.

Tres hi Cantones primi libertatem suam fortiter propugnarunt, quam Albertus Austrius Rodolphi filius volebat labefactare, Is enim Heluetiis iratus, & multis filiis providere volens decreverat hîc instituere principatum, ac proinde redemerat multorum Monasteriorum iura in Heluetios, itémque arces, vnde sperabat euertere libertatem; sed huic resistere prædicti pagi, idèò à præfectis arcium durius habiti sunt. Frustra querebantur de rapinis, stupris, vexationibus, hæc enim omnia adnitente Austrio contingebant. Adiungebatur & damno ludibrium, & iussi sunt honorare pileum ex perticâ pro gubernatore: quod eum neglexisset

Tillius quidam Vriensis iussus ex capite filij decutere pomum; sed alteram attulit sagittam, vt si aberraret gubernatorem conficeret. Quod cum factus esset, rapereturque in perpetuum carcerem, mirabiliter euasit, ac paulò post latens inter frutices, gubernatorem iniuriæ auctorem transfuerberauit. Inde conspirauere tres isti pagi anno 1308. quos reprimere dum parat Austrius cæsus est à filio fratris. Demum Leopoldus Alberti filius cum viginti millibus eos inuasit, quem tamen exercitum 1300. Heluetij prædictorum pagorum, prius Sacramentis ritè muniti ceciderunt ad Moregartum pagum. Hinc coaluit fœdus perpetuum inter tres illos pagos anno 1315. Cùm antea tantùm esset decennale, dictique voce patriâ *Eydnosen*, hoc est *Sacramenti participes*, exteris autem Suitij *Suiffes* à pago, in quo primùm pro libertate pugnatum est. Libertas iisdem pagis ab Imperatore Ludouico confirmata est in Comitibus Norimbergicis, cuius diploma datum est Papiæ 1329.

LVCERNATES malè accepti ab Austriis, & aliunde vexati à tribus prædictis pagis fœdus admisere anno 1332. Austriis nequicquam primùm aperto Marte, mox insidiis repugnantibus.

TIGVRINI anno 1351. coaluerunt, bello concitato contra Comites Haberspurgios, quibus quoniam fauebant Austrij, iungere se pagis, qui eorum societatem optabant, ob transuectionem mercium.

GLARONENSES sequenti anno 1351. à quatuor pagis superati sunt, qui tamen experti eorum virtutem se Fœderi suo coniungendos duxerunt.

TVGII, apud quos Austriorum præsidium fixum erat quo Suitij & Tigurini infestabantur, deuicti sunt eodem anno 1352. à quinque pagis. Tentarunt quidem omnia pro suis dominis, sed ab iis sprete, aliis se coniungere.

BERNATES sui iuris antequam aliis pagis iungerentur, quibus & auxilium tulere Cantones contra Friburgios, qui dederant se in clientelam Austrio. Postea tamen inuiti bello contra Vnderualdios impliciti sunt, & victores effecti, Legatos ad Cantones miserunt, qui pro iis iudicarunt; tandem aliis vniti anno 1353.

FRIBVRGENSES miserè spoliati ab Austriis per summam fraudem vasis aureis & argenteis sese Bernatibus iungere, postea adscripti fœderi 1481. cum sequentibus.

SOLODVRII varios aliàs experti dominos, item etiam fœdera,

finito bello Burgundico cum prædictis fœderi publico accensiti sunt 1481.

BASILEENSES, quorum vrbs libera, extra Heluetiam, sæpe fecere fœdus cum iisdem auxiliij causâ. Sed bello exorto inter Maximilianum, & Heluetios, neutri parti fauerunt, quare ab omnibus, excepti conuicio; quâ indignitate permoti sese fœderi Heluetico coniungere 1501.

SCAPHYSIANI, quorum vrbs vendita fuerat Austriis à Ludouico Bauaro; sed tempore Concilij Constantiensis iterum Imperio restituta, quia Federicus Austrius Ioannem XXII. à Concilio abduxisset. Iuuere Heluetios pecuniâ, & militibus; quare inter socios relati sunt cum præfatis anno 1501.

ABBATISCELLENSES sese redemerunt pecuniâ ab iure Abbatis S. Galli, à quo sæpe vexati, fortiter restitere: demum fœderi Heluetico iuncti sunt 1513. quia egregiam nauarant operam Cantonibus, in bellis contra Austrios, Burgundos, & Sueuos.

§. 2. De sociis Heluetiorum.

RHÆTI, seu Grifones inter se fœdere coniuncti, atque etiam cum aliquot pagis, tandem anno 1498. perpetuum fœdus cum omnibus Heluetiis percusserunt, illis in omnibus bellis adfuerunt, & vicissim adiuti sunt ab iisdem.

VALESII multa fœdera variis temporibus cum Heluetiis sanxerunt; sed demum anno 1533. exortis de fide controuersis, Adrianus Sedunensis Episcopus Friburgi cum 7. pagis Catholicis fœdus fecit: quod eò maximè spectat, vt fides Romana facta tecta seruetur.

ABBAS S. GALLI anno 1454. Fœderati nomen accepit in eo publico epulo cui conuiuæ 1500. interfuerunt.

CONSTANTIENSIS EPISCOPVS, cuius ditio in Sueuiâ: is quando nam fœderi accesserit ignoratur.

ROTEVILLA *Rotwil*, in Sueuiâ anno 1519. recepta est vt fœderata, sed quia longiùs distat, ei iniunctum, ne quod bellum suscipiat sine facultate Cantonum.

MVLHYSIVM *Mulhausen*, in Alsatiâ, erat sub Aduocatiâ (vt aiunt) Episcopi Argentoratensis: at bello exorto inter Episcopum & Rodolphum Habespurgium adempta est Episcopo, arx di-

ruta est, factaque vrbs Imperialis. Anno 1506. eius incolæ in ciuium numero recepti sunt à Basileensibus: ac demum 1515. omnibus pagis aggregata est.

BIENNA sub potestate olim Episcopi Basileensis, postea variis fœderibus iuncta est Heluetiis: tandem fœdus omnino firmatum anno 1547. Episcopo Basileensi à Bernatibus, & Soloduris repulso.

GENEVA cum Bernatibus solis contraxit, & nondum publico fœderi adiuncta est.

NEOCOMVM *Neufchâstel*, occupatum fuit à Bernatibus in bello Heluetico contra Lud. XII. sed anno 1529. Ioanna Hoochbergia vidua Ducis Longauiillani effecit vt sibi redderetur. Vnde Comitibus hanc amicitiam cum Bernatibus singulariter colunt, licet etiam iuncti sint cum Lucernatibus & Friburgensibus.

§. 3. De populis qui communi Heluetiorum iure reguntur.

RAPERSVILA ad lacum Tigurinum occupata est anno 1558. ab Vriis, Suitiis, Vnderualdiis, & Glaronensibus: dum redeunt ex bello Constantiensi petierunt per hanc urbem transitum, sed fortiores eam occuparunt, & hætenus communiter eam administrant.

BADA, BREMOCARTVM, MELLINGA, SVRSEIVM, Tigurinæ venditæ sunt ab Imperatore Sigismundo, hi tamen paulò post admiserunt in partem Domini sui Lucernates, Suitios, Vnderualdios, Tugenses, & Glaronenses. Neque etiam multò post Vrios, & Bernates; eâ lege vt vrbes illæ prædictis VI II. Cantonibus eodem iure paterent, quo olim Austriis.

FRAVENSELDVM Turgeæ caput, vnà cù tota Turgea. Itém que LIBERÆ PROVINCIÆ, seu Comitatus *Rore*, & SARVNETES, *le Sargans*, Dominos agnoscunt 7. pagos Vrios, Suitios, Vnderualdios, Glaronenses, Tigurinos, Tugenses, & Lucernates.

RHEGVSCI *le Rheintal*, vbi *Rhinek* anno 1520. prædictis 7. pagis submissi sunt, qui sponte Abbatiscellenses, in Domini partem vocarunt, quia veteres erant Domini.

BILITIONVM, seu BELLIZONA ab Vriis, Suitiis & Vnderualdiis regitur. Hæc cum adiunctis præfecturis rapta fuerat Dominis suis à Ducibus Mediolanensibus, sed ab iisdem Dominis recepta,

vendita fuit Vriis, & Vnderualdiis; demum in fœdere cum Francisco primo, tribus pagis relicta est administranda.

IV. PRÆFECTURÆ ITALICÆ, *Luganensis, Locarnensis, Mendrisiana, & Madiana*, anno 1512. in potestatem Heluetiorum transferunt ex dono Maximiliani Sfortiæ, quod donum triennio post confirmavit Franciscus I. His autem imperant omnes Heluetij præter Abbatiscellenses, qui nondum vniti erant fœderi.

Hi autem omnes populi reguntur, missis eò præfectis ex ordine à populis quibus parent.

De fœderibus Helueticis.

Quadruplex est Heluetiorum fœdus, Mediolanense, Austriacum, Sabaudicum, Gallicum.

MEDIOLANENSE inchoatum est primùm à Galeatio Sfortiâ anno 1466. cum 8. antiquis pagis: sed Dominis sæpe mutatis nomine Caroli V. à Ferdinando Gonzagâ renouatum est; iterùmque sub Philippo II. cum 7. Cantonibus Catholicis.

AVSTRIACVM primùm initum est anno 1474. per Sigismundum Austrium, abruptum per Maximilianum Imperatorem, sed renouatum anno 1511. & inde quotannis 200. aurei singulis pagis honorarij muneris causâ persoluuntur. BVRCVNDICVM idem cum Austrio anno 1543. coaluit.

SABAUDICVM olim percussum cum tribus pagis Bernatium, Friburgiorum, Soloduriorum, à Philiberto ad omnes extensum est anno 1511. Sexcentos aut plures Equites mittere debet non implicitus bello domestico, Heluetij non plures sex peditum milibus, quibus sex Francos in menstruum stipendium Dux persoluet, nec iis utetur in bellis naualibus. Singulis pagis quotannis Bernæ numerat 200. aureos. Nostrâ ætate renouatum fœdus, sed sublata clausula de mutuo auxilio.

GALLICVM primùm Ludouicus XI. pepigit, & septem millia Francorum annuæ pensionis singulis pagis largitus est; quod renouatum ab eius filio. Abruptum est ab Ludouico XII. vnde magnæ Gallis clades. Cum victis demum Franciscus I. illud renouauit, numerauitque singulis pagis duo aureorum millia, anno 1516. & firmiùs Lutetiæ post annos quinque coaluit. Per hoc fœdus, à Rege 200. Cataphractos, & 12. tormenta bellica cum impedi-

mentis accipere debent bello appetiti, eidem autem non pauciores sex millibus, non plures 16. mittere debent. Renouauit idem fœdus Henricus I I. à quo additum, vt militante Rege quotquot ipse vellet mitterentur. Idem confirmauere sequentes Reges, vnde saltem hoc boni enatum est, vt ipsis seruata religionem debeamus in prælio ad Drocas, vbi supra virorum conditionem pugnaverunt.

§. 4. *Heluetiorum diuisio ex Religione.*

CATHOLICI CANTONES. {
 Lucernates: *de Lucerne.*
 Friburgij: *de Fribourg.*
 Salodoriij: *de Soleure.*
 Tugenses: *de Zug.*
 Vriij, seu Vranij: *d'Vri.*
 Vnderualdij: *d'Vnderuald.*
 Suitij: *les Suiffes.*

PROTESTANTES. {
 Tigurini: *Canton de Zurich.*
 Bernates: *de Berne.*
 Basileenses: *de Basle.*
 Scaphufiani: *de Schaphouse.*

MIXTI. {
 Glaronenses: *de Glaritz.*
 Abbatiscellenfes: *d'Appenzeel.*

§. 5. *Tredecim Pagi Heluetiorum, les Treize Cantons des Suiffes.*

TIGVRVM, seu Turigum: *Zurich*, quam urbem Fluius Limagus *Limmath*, separat in duas partes. Fuit hæc ciuitas hæresi Zuinglij deformata.
 RI- Griffenza: *Griffenzee*, ad lacum cognominem ex quo Fl. *Glar.*
 NVS Vitodorum: *Vinterthur*, à Sigismundo Tigurinis venditum; ad Fl. *Eulach.*
 PA- Steina: *Stein*, proprios habet magistratus.
 GVS Bulachum: *Bulak*, bis conflagrauit vniuersum.
 Eglisouia: *Eglisoun*, ad Fl. Rhenum vbi ponte iungitur.

le Canton
de
Zurich.

Kiburgium: *Kiburg*, caput Comitatus.
 Lauffa: *Lauffenberg*, ad catarractas Rheni.
 Harspurgum: *Harzburg*, celeberrimum ob Comites suos.
 DOMINIVM SAXENSE, } Forstega: *Forstleck*, castrum
 seu ALTI SAXI: *la Seigneurie de Sax, ou Hobesax.* } munitissimum, circumposita regio fertilissima.

BERNA: *Berne*, Germanicè *Bern*, ab vrso sic dicta quem hinc cepere Venatores, in cuius rei gratiam hinc perpetuò aluntur duo vrsi, mas & fœmina. Sita est ad Fl. Arolam *Aar*.

B E R-

Tobinium: *Zoffingen*, ad Fl. *Vviger*, in Argouia, iuxta quam sylua *Bonnald*, vnde abietes proceræ ad malos nauium.

N E N-

Arburgum: *Arburg*.

Peterlinga: *Peterlingen*, aliter *Payerne*.

Luppa: *Louppen*, oppidulum ad quod prælium memorabile commissum est.

S I S

P A-

Auenticum: *Auenches*, Germanis *Vviflispurg*, huius tractus olim nobilissima ciuitas, & primaria, nunc minuta vrbecula.

Laufana: *Lozane*, Episcopi antea sedes, vnde & lacus Lemanus nunc habet nomen: hinc quoque Academia.

G V S

Minnidunum: *Mouldon*, ad Fl. *Broye*, qui cadit in lacum *Murten*.

le pays
Roman,
ou de
Vaux:

Neuidunum: *Nion*, castro firmatum: ita dicta vrbs à Centurione Vespasiani, qui eam reparauit, cum antè Beneuis diceretur.

le Canton
de
Berne.

Ebrodunum: *Tuerdon*, ad lacum cognominem, vrbs munita situ ob paludes.

Rotulum: *Rolle*, Baronix caput ad lacum Lemanium.

Vbiscum, vel Viuiacum: *Venay*, vnde iurisdicção nomen traxit.

Morsea: *Morges*, iurisdictionis sedes.

Arburgum: *Aarbourg*.

LVCERI-
NVS

PAGVS

*le Canton de
Lucerne.*VRIENSIS
PAGVS*Canton d'Uri,
à capite Vrsi
sylvestris in
stemmate,
quem Uri vo-
cant.*SVITIEN-
SIS

PAGVS

*le Canton de
Schunis,
vnde nomen
recens indi-
rum Helue-
tius.*SYLVA-
NIENSIS

PAGVS

*seu Vnder-
ualdiensis,
le Canton
d'Vnder-
wald.*

LVCERNA, seu Lacocerna, ad lacum Lucerinum vnde exit Fl. Vrsula *Ruff*, duos subiens lacus *Lucernerzée*, & *Vwaldstetzée*. Iuxta urbem mons Pilati, seu Fraoti, vulgò *Fracmont*, de quo in miraculis.

Sempachum: *Sempach*, ad lacum cognominem, iudicis sedes indigenæ, sed quæ eligunt Lucernates.
Suria: *Surzée*, ad prædictum lacum.
Villifouium: *V villifou*, ad Fl. *V viger*.
Vikena: *V vicken*, iuridica sedes.

VETVS VICVS, seu Altdorfium: *Altdorf*, vicus cultissimus ad Fl. Vrsam *Ruff*.

Betzelinga: *Betzeling*, vicus ubi Comitia fiunt, & magistratus eliguntur.

Mons S. Gothardi, *le Mont S. Gotard*, vulgò *S. Gotard*.

Vallis Lepontiorum: *le Val de Liuin*, quò mittunt iudicem tertio quoque anno Cantones.

SVITIA: *Schunis*, ad Fluiuiolum qui cadit in lacum *Vwaldstet*.

Brumentum: *Brumen*, ad prædictum lacum, locus satis diues.

Arta: *Art*, diues pagus ferè ad lacum Tugiensem.

Crussenacum: *Crusnak*, vnde iurisdictio. Hi prædicti duo pagi à Comite Haberspurgio empti sunt à Suitsis, vt ditionem suam ad lacum extenderent.

SARNA: *Sarnen*, vicus cultissimus, cuius arx diruta initio belli.

Stantia: *Stantz*, seu *Stantzade*, olim primarius Cantonis locus, & ubi figillum Pagi seruabatur.

Kerna sylua: *Kern*, vnde nomen Syluanæ toti pagò inditum.

Alpenachum: *Alpenach*, vicus clade Austriorum initio belli memorabilis.

Viferlonium vicus: *Viferlon*, ubi Comitia pagi olim celebrabantur.

- TVGIEN-
SIS } Tvcivm: *Zug*, ad lacum cognominem, cuius in-
colæ diu pro suis dominis pugnauere.
- PAGVS } Chamum: *Cham*, vbi olim peculiare domini: ad
Canton de } prædictum lacum iacet.
Zug. } Fanum S. Volfangi: *S. Volfang*, fat cultus vicus.
- GLARO-
NENSIS } GLARONA: *Glaritz*, burgus peramplus, montibus
ferè vndique vallatus.
PAGVS } Riua, seu Valemstadium, vulgò *Valemstat.*
le Canton de } Suuandia: *Schuuanden*, vbi Comitiam huius Canto-
Glaritz. } nis conuocantur.
- ABBATIS-
CELLEN-
SIS } ABBATIS-CELLA: *Appen-zel*, burgus prædiues
PAGVS } quem Abbas S. Galli excitauit. Rebellarunt ci-
le Canton } ues, quia acerbius tractabantur à nobilibus per
d'Appenzéel. } Abbatem missis.
- CLANXIA: *Clans*, castrum munitissimum iuxta vr-
bem.
- BASILEA: *Basle*, Germanis *Basel*, Rheno affixa qui
mediam secat, & diuidit in magnam & paruum.
LEENSIS } Parua trans Rhenum sita, & hanc alluit Fluius
PAGVS } *Vries*: Magna cis Rhenum rigatur Fl. *Birs*. Vrbs
le Canton de } tota cultissima, & ferè vbique picta.
Basle. } Vallenburgum: *Vallenbourg*, ad Fl. *Ergetz* cum ca-
stro *Alt-Vallenbourg*.
- SISSACHUM: *Sissach*, vnde regioni nomen inditum *Sif-*
goun.
- VARNESPURGUM: *Varnspurg*, Comitatus magni redi-
tus huic Cantoni addictus.
- FRI-
BVR-
GEN-
SIS } FRIBVRGVM: *Fribourg en Suisse*, populosa ciuitas in
4. distributa partes, ita dicta quasi *liber Burgus*, vbi
residet Episcopus Lausanensis.
- NIDOUIUM: *Nidou*.
- THUNUM: *Thun*, ad lacum cognominem, vbi ex eo
erumpit Arola Fl. *Aar*.
- PAGVS } Erlakum: *Erlak*.
- Arbergum: *Arberg*.

Burgdorfium: *Burgdorf*.
 Remontium: *Remont*, aut *Romont*, Comitatus caput:
le Canton de Fri- bourg. Gueria: *Gruyers*, cap. Comitatus, vnde exquisiti casei,
 & fortè milites in historiâ nostrâ parum laudati.
 Corberia: *Corbers*.
 Brientium: *Brientz*, ad lacum cognominem, cuius ci-
 ues fortissimi.

SCAPHV- SCAPHVSIA: *Schaffouze*, ad Rhenum Fl. à quâ non
 SIANVS } procul eiusdem Fl. Catadupa terribilis: quare
 PAGVS } hîc merces exponi solent, & recipi scaphis, vn-
le Canton de Schaffouze. } de nomen vrbis.
 Noua Kilia: *Neukil*, versus Syluam nigram.

SALO- SALODVRVM: *Soleure*, Germanis *Solothurn*, ad Fl. A-
 DORIVS } rolam qui urbem in Magnam, & Paruam diuidit;
 PAGVS } hæc Lausanensis, illa Constantiensis Diœcesis est.
le Canton de Soleure. } In ea degit Legatus Regis Gallia.
 Oltena: *Olten*, ad Fl. *Aar*.
 Balistella: *Balistel*, burgus peramplus iuxta quem
 ferrum optimum excoquitur.

§. 6. De subditis Helueticorum qui ab iis communi iure reguntur.

OMNIBVS CAN- TONIBVS PRÆ- TER ABBATIS- CELLENSES obtemperant, quia nondum hi Fœderi Helueti- co adiuncti erant eum Heluetiis obuenerunt.	PRÆ-	PRÆFE- CTVRA	Luganum: <i>Lugano</i> , Ger- manis <i>Louuetz</i> , ad la- cum cognominem, vrbis plena nobilitatis.
	FE-	LOCA- NENSIS	
	CTV-	PRÆFE- CTVRA	Locarnum: <i>Locarno</i> , Ger- manis <i>Luggans</i> , ad la- cum Maiorem olim Verbanum.
	RÆ	LOCAR- NENSIS	
	ITA-	PRÆF.	Germanis <i>Mayental</i> , à Fl. Madiâ, vulgò <i>Mayn</i> , sine vrbibus.
	LI-	MADIANA <i>le Val de Madia</i>	
CÆ.	PRÆF. MENDRISII	Mendrisium: <i>Gouern. de Mendris.</i> } <i>Mendris.</i>	

OCTO.

OCTO VETERIBVS CANTONIBVS, hoc est, VRIIS, SVITIIS, VNDERVALDIIS, LYCERINIS, TIGVRINIS, TVGENSIBVS; GLARONENSIBVS, & BERNATIBVS.

BADA, seu Aquæ Heluetiæ: *Baden*, seu *Oberbaden*, ad Fl. Limagum, vbi luculenta Balnea. In eâ sunt publica totius gentis Comitia.

BREMOGARTVM: *Bremgarten*, ad Fl. Vrsu *Ruff*, supra Lucernam, vrbs plena incolis ingeniosis.

MELINGA: *Melingen*, ad prædictum Fl. Vrsu.

Prædictis (præter Bernates) & AB-BATISCELLEN-SIBVS

RHENANA VALLIS
le Bailliage de Rhintal.

Rhyneggum: *Rhinek*, vrbs egregia.

Alterstettum: *Alstetten*.

SEPTEM VETERIBVS CANTO. hoc est, VRIIS, SVITIIS, VNDERVALDIIS, LYCERINIS, TIGVRINIS, TVGENSIBVS, & GLARONENSIBVS.

Pars TYR-GEÆ
partie du Turgouu.

FRAVENFELDVM: *Frauenfeld*, caput Turgeæ, multis gaudens priuilegiis.

Dieffenhouium: *Disfenhofen*, ad Rhenum.

Fines: *Pfn*, vrbecula antiqua.

REGVSCORVM PROVINCIÆ LIBERÆ, seu Comit. Rorësis, les Prouinces libres du Ruff, ou le Comté de Rore.

Meienbergû: *Meyenberg*.

Richensea: *Richsée*.

SARVNETES
le Comté de Sargans.

Sarenugantium, seu Sargantium: *Sargans*, ad Fl. Saram, quæ vox Anserem sonat.

Riua: *V allenstat*.

VRIIS, SVITIIS, VNDERVALDIIS & GLARONENSIBVS

Rapersuila: *Rapperschwil*, Comitatus ad lacum Tigurinû.

VRIIS, SVITIIS & VNDERVALDIIS.

ITALI-CÆ PRÆ-FECTV-RÆ

BILITIO-NENSIS PRÆ-FECTV-RÆ

Bilitionum: *Bellizona*, olim Comitum Misauciorum; ciues sese dediderunt Heluetiis anno 1422.

VALLIS PALENSA } Satis ferax.

RIPARIA PRÆ-FECT. } Exigui admodum prouentus.

	PRÆF. VRBANA	{	Vrba: Orbe, ad Fl. cognomi-
	Bailliage d'Orbe.	}	nem.
BERNA-	PR. GRAN-	{	Granfonium: <i>Gransen</i> , Germanicè
TIBVS	SONIANA		
	Bailliage de		feliciter pugnauit, & impedimenta
	Gransen.		perdidit.
	&	{	Moratum: <i>Morat</i> , clade Burgundici
	PR. MO-		
FRIBVR-	RATENSIS		Heluetiis vinci se posse intelle-
	Bailliage de		xit.
	Morat.		
GIIS.	PR. SCHVARTZEN-	{	Schuuarzenburgum: <i>Schu-</i>
	BVRGENSIS, Bailliage		
	de Schuuarzenbourg.		burgum.
SVITIIS	PRÆF. GASTALENSIS	{	Gastalum: <i>Gastal</i> .
& GLA-	Bailliage de Gastal.		
RONENSI-	PRÆF. VSNACENSIS	{	Vfnacum: <i>Vznach</i> .
BVS.	Bailliage d'Vznach.		

§. 7. De sociis Heluetiorum.

SINGVLATIM postea agemus de Rhætis, & Valesiis qui præcipui sunt Heluetiorum socij, de reliquis in præsentia tractabimus.

EPISCO-	Mersburgum: <i>Mærsbourg</i> .		
	Arbor felix: <i>Arbon</i> .		
PVS	Episcopi Cella: <i>Bischofszell</i> , ad confl. Sitteræ, & Tur-		
	gi Fl.		
CON-	Cæsaris sedes: <i>Keiserstiel</i>	{	ambo oppida Comitatus
STAN-	Clingenouiu: <i>Clingenouu</i>		
			pus præfectos mittit.
TIEN-	Rinouium: <i>Richenauu</i> , Abbatia diues.		
	Curzacum, seu vicus Certiaci: <i>Zurzach</i> , à M. Iunio		
SIS.	Certo Nobili Romano, qui hîc iacet, nomen accepit.		
	Bollinga: <i>Bollingen</i> .		
EPISCO-	Bruntrutum: <i>Porentru</i> , Germanicè <i>Bruntrut</i> , seces-		
PVS	sus Episcopi, licet in diuinis pendeat hic locus à		
	Bisuntino Archiepiscopo.		

- BASI- } Bonna villa: *Nuuenstal.*
LEENSIS } Delmontium: *Delmont.*
- ABBAS } Fanum S. Galli: *S. Gal*, in Turgeâ vrbs diues sic dicta à
S. GALLI } S. Gallo, quem S. Columbanus ægrum hîc reliquit.
Imperij } Villa: *Vvill*, vbi palatium luculentum Abbatis.
Prin- } COMITAT. TOGGENBURGENSIS } Licchtenstega arx:
ceps. } *Comté de Toggenbourg.* } *Licchtensteg.*
- PRINCI- } Neocomum: *Neufchâstel*, Germanicè *Neunbourg*, ad
PATVS } lacum cognominem, vbi palatium eximium D. de
NEOCO- } *Longueuille*, qui hinc Princeps. Incolæ audaces in pri-
MENSIS } mis, vulgò *les Auanturiers de Neufchâstel.*
Princip. } Landeronium: *Landeron*, vrbs in palude.
de Neuf- } COMITATVS VALLANGINVS: *le Comté de Vallangin*,
châstel. } constans ex 4. vallibus in monte Iurasso.
- BIPENNIENSIS, seu Biennensis: *Bienne*, in Episcopatu
Basileensi, cuius ciues imperant valli S. Immerij de
S. Immer, aliter *la Seigneurie d'Aêrgue.*
- MVLHVSIIENSIS: *de Mulhausen*, in Sunggouîâ par-
te superioris Alsatix, vrbs Imperialis ad Fl. *Ill.*
- ROTEVILLANA: *Rotuuil*, vrbs Imperialis in Sueuiâ.
- B L I C Æ, } GENEVENSI, vrbs Geneua antiquissima: *Geneue*, ad
seu vrbes } os Laci Lemani, supra quam rupes dicta Neptuni
Imperia- } *Neiston*. Aurelia Allobrogum dicitur à recentiori-
les. } bus quasi Aurelius Imp. eam repararit, nugæ. Ab
eâ nomen habet nunc Lacus Lemanus, qui variis
item nominibus appellatur *de Morges, de Lausanne, de*
Thonon, d'Enian, ab vrbibus ei affixis, 17. leucas
longitudinis, 6. maioris latitudinis habet: de eo
plura in Galliâ antiquâ diximus.

CAPVT V.

De Valesis, le Valais.

V ALLENSES in Notitia Imperij dicuntur, vbi olim Seduni & Veragri. Hîc maximè crescit arbor larix, cuius Cæsar meminit. Episcopus Sedunensis se totius huius tractus Comitem vo-

cat: is autem eligitur à Canonicis, & legatis superioris Valesiæ. Tradunt autem Annales huius Regionis donatum esse hunc Comitatum Episcopo à Carolo Magno, quòd hic edoctus ab Angelo impetrasset Imperatori secreti alicuius peccati remissionem. Est autem Princeps Imperij, & habet ius gladij, quæ priuilegia ei confirmata sunt à Carolo IV. imò & V. in gratiam Martini Schinneri optimè de se, & Imperio meriti.

V A L E S I A
S U P E R I O R
le haut Valais,
diuisa in 7. Iurisdictiones, quas vocant *Zenders*, quarum hæc præcipua loca.

S E D V N V M: *Sion*, Germanis *Sitten*, caput totius regionis, hîc castrum duplex, statio gemina Episcopi æstate, & hyeme.
G O M E S T A: *Gomps*, ad montem S. Gothardi.
B R I G I A: *Brig*, amplus burgus vbi balnea.
V E S P I A: *Vesp.* burgus vbi cristalli fodinæ.
R A R O N I V M: *Raron*, seu *Raren*, vbi argenti & cristalli fodinæ.
L E V C I A: *Leuck*, amplus burgus iuxta quem balnea.
S I D E R I A: *Siders*, vnde vina exquisiti saporis: hinc quoque croci plurimùm euohitur.

V A L E S I A
I N F E R I O R
le bas Valais,
in sex partes diuisa, quas Banerias vocant.

C O N T E G I V M: *Gondes*, aut *Godes*, vino, croco, & cristallo celebre.
A R D O N I V M: *Ardon*.
S A L O N I V M: *Salion*.
I N T R A M O N T I V M, *Andremont*, seu *Antremont*, vbi aliquot venæ argenti, multæ lithanthracis.
M A R T I N I A C V M, olim *Octodurus*: *Martinach*, vbi ferrum optimum excoquitur.
Fanum S. Mauritij olim *Agaunum*: *S. Maurice en Valais*, vbi porta vnde quaque vallata rupibus, quâ tota clauditur Regio.

P R Æ F E C T V R Æ
E R E P T Æ
S A B A V D O,
Bailliages de Saouye.

M o n t e u m: *Montech*.
V a l l i s A l p i u m: *Hochstal*, aliter, *val d'Aux*.

duæ Præfecturæ creptæ Sabauda superioribus bellis, tertia Iuianum reddita Emmanueli Philiberto.

CAPVT VI.

De Rhæti, les Grifons.

RHÆTORVM nomen Grifonibus relictum est, licet illi longè plus terrarum occupassent, vt ex antiquâ Geographiâ constat: ideoque à peritioribus non Rhæti nudè, sed Rhæti Alpini nuncupantur. Postea Cani dicti sunt, & in præsentia ab eruditis Cani fœderati appellantur. Vnde autem Grifonum acceperint nomen incertum: similius vero sic dictos esse à pannis cinericij coloris, seu grifacei quo induti erant legati primæ partis cum in fœdus conuenerunt. Tota Regio montibus horret, ideoque aspera, & sterilis, quare non malè Legatus Gallicus hîc montes superbix, valles miserix se reperisse dictitabat, alludens ad superbos Gentis illius mores. Tota est egregiè munita contra hostium impetus, habetque quatuor duntaxat angustos aditus, qui per 20. homines facillè seruari possunt, 1. per Comensem lacum in Italiam. 2. per vallem Camonicam in Venetam diuisionem. 3. per vallem Oeni in Comitatum Tirolensem. 4. In Heluetios, & Suabiam per pontem Curix. Post varia inter se fœdera Grifones tandem omnes sociati sunt anno 1471. in loco *Vatzerol*, in ditione *Belfort*, ac demum nostra ætate anno 1613. statuerunt vt omnes conuenerent quotannis in festo S. Ioan. Baptistæ: & hæc Comitia vocant *Bundstag*, vbi pars superior mittit 28. Legatos, Cathedralis 24. 10. Iurisdictionum 15. cum Cancellario & lictore. Cum Gallis coniuncti sunt eodem fœdere vnà cum Heluetiis, & cum iis militant Regi, plerumque tamen legionem separatam efficiunt.

§. I. Grifones Fœderati.

<p>FOEDVS SVPERIVS seu CANVM, Germanicè OBERPVNT,</p>	}	<p>ILIANTVM: <i>Ilantz</i>, ad confluentias Fl. Glenner in Rhenum, & vbi Rhenus collectis fontibus verè incipit esse Rhenus.</p> <p>Desertinum, seu Discentisum: <i>Dessentitz</i>, ad Rhenum Abbatia celebris, cuius Abbas loci Dominus cum iure monetæ percutiendæ.</p> <p>Tronum: <i>Trums</i>, aut <i>Tront</i>, vbi Comitia huius</p>
---	---	--

H iij

- fœderis celebrantur.
- la Ligue Grise,* Rhætium castrum: *Ratzans*, vnde Baro nomen habet, locus sat munitus.
- in 22. discretum partes. Rogoretum: *Rufflée*, seu *Rogoretz*, in valle *Galança*, Comitum *de Maxos*, vbi palatium à Triuultis excultum.
- FOEDVS CATHEDRALE, seu DOMVS DEI,
- Germanicè GOTTHOVSPYNT,
- la Ligue de la Maison Dieu,*
- ob Episcopum, diuisum in 21. Communitates.
- CVRIA: *Coire*, Germanicè *Chur*, ad Fl. *Plesfur*, incolæ dicunt antea dictam esse *Imburgum*: Episcopus Imperij Princeps.
- Tinitionum, seu Tinetio: *Tenczon*, aut *Tintzen*.
- Imum castrum: *Tiffen Casten*.
- Heremusium: *Remuff*, in Engadinâ superiore, vbi & castrum *Trasp*, locus vterque ditionis Austriacæ.
- Suntium: *Zutz*, ad Fl. *Oenum* in Engadinâ superiore.
- Auerensa: *Auers*, nonnullis *Anuers*, sed corruptè.
- FOEDVS X. IURISDICTIONVM,
- Germanicè ZEHEN-GERICHTENPVNT
- les dix Droictures,*
- quarum 8. Præfecturæ reguntur à Præfecto Rheto, quem Austrius deligit, aliæ duæ à Præfecto quem Grifones mittunt.
- DAVOSIVM: *Tafâs*, vicus in quo curia huius fœderis.
- Albanoua, seu Belforia: *Aluinau*.
- Barpona, seu Coruantia: *Churual*, Abbatia ad Fl. *Raboff*, vnde hærefis fermentum prodit in hæc loca.
- Prælonga: *Languis*.
- Fanum S. Petri: *Sant-peter in Schansil*.
- Cœnobium in valle Rheticâ: *Klosterlein im Prettigou*, seu *Retigou*.
- Castellum, vel Ienatia: *Castelz*, vbi residet gubernator selectus ab Austriaco, qui octo Iurisdictionibus ius dicit Austriorū nomine.
- Acceria: *Schiers*.
- Maia-villa, seu Lupinum: *Meyensfeld*, à qua non procul balnea calida, vbi Præfectus Grifonū ius dicit duabus Iurisdictionibus.
- Malansia: *Malans*, ad Fl. *Langarum Languart*.

§. 2. Grifonum subditi.

<p>VOLTURINA VALLIS, <i>la Vallée,</i> ab alijs diuisa in sex Præfecturas: prædictis enim quinque, quarum vrbes tantum protulimus, aliqui addunt BORMIENSEM.</p>	<p>TERTIANA SUPERIOR Terzero de Sopra, <i>le Tiers de dessus, ou de Tirano.</i></p>	<p>TIRANVM: <i>Tirano</i>, ad Fl. <i>Adda</i>, à quo non procul castrum vbi nobiles familiaria; est quoque Præfecturæ caput.</p> <p>TELLIVM: <i>Tell</i>, seu <i>Teglio</i>, aut <i>Teio</i>, alterius Præfecturæ caput; ab hac vrbe Regio nomen traxit.</p>
	<p>TERTIANA MEDIA Terzero de Mezo, <i>Tiers du milieu, ou de Sondrio.</i></p>	<p>SONDRIVM: <i>Sondrio</i>, Germanis <i>Sonders</i>, ad Fl. <i>Maler</i>, vbi Prætores totius Prouinciæ degunt; vrbs satis lepida, & caput totius Regionis.</p>
	<p>TERTIANA INFERIOR Terzero de Sotto, <i>Tiers d'embas, ou de Morbegno.</i></p>	<p>MORBENIVM: <i>Morbegno</i>, ad Fl. <i>Bitto</i>, aut <i>Bitter</i>, Præfecturæ caput.</p> <p>TRAHONIVM: <i>Trahona</i>, paulo supra <i>Addæ</i> ripam.</p>
<p>BORMIENSIS REGIO <i>le Pays de Bormio,</i> diuiditur in quinque municipia, vulgò <i>Cömunautcz.</i></p>	<p>BORMIVM: <i>Bormio</i>, ad confluentias <i>Addæ</i>, & <i>Fredolfi</i>, Germanis <i>Vorms.</i> <i>Iuga Rætica: le mont de Braulio.</i></p>	
<p>COMITATUS CLAVENENSIS, <i>le Comté de Clauen, ou de Chiauen.</i></p>	<p>CLAVENNA: <i>Clauen</i>, aliter <i>Chiauenna</i>, vrbs lepida firmata castro, mercatoribus diues quia hic transitus ex Germaniâ in Italiam.</p> <p>PLVRIVM: <i>Pleurs</i>, aut <i>Plurs</i>, & <i>Piur</i>, aliàs Præfecturæ caput, vrbs tota obruta est monte.</p> <p>Ripa: <i>Ripa</i>, aliter <i>Mesuola</i>, vbi merces exponuntur, hic ab Hispanis arx excitata erat.</p> <p>Fanum S. Iacobi: <i>S. Giacomo</i>, ad Fl. <i>Livo</i>.</p> <p>Samolicum: <i>Samolico</i>, ad lacum <i>Clauennam</i>, burgus nitidus, & cultus.</p>	

§. 3. *Grisonum socij.*

DOMINIVM HALDEN-
STINENSE, *Seigneurie*
d'Haldenstein. } Haldenstinum, seu pendens petra: *Hald-*
denstein, dominum habuit suum, sub
tutelâ & patrocínio Grisonum; ca-
strum ad Rhenum, vbi & ponte iun-
gitur, olim Lantium pagus.

DOMINIVM FROEBERGENSE, } Ragatium: *Ragatz*, ad Fl. *Caming*,
Seigneurie de Freuenberg, } qui mox in Rhenum cadit.
ad Austrios pertinet. } Fabarium: *Pfeuertz*, Abbatia.

VALLES IVRIS } Munstafunstadia, *Munstafunstal*, nobis *Monta-*
TIROLENSIS } *fun*, & Clostalia *Klosterstal*.

BRETIGOVIA } *le Brettigon*, aliter *Prettigon*, & *Rettigon*, vbi ca-
stellum *Castelz*.

CAPVT VII.

Austrasia, le *Vesterich*.

AVSTRASIA *l' Austrasie*, vox corrupta pro *Oostreich*, cui oppo-
nebatur *Vestrbik* Neustria, quibus verbis appellabatur Fran-
cia Orientalis, & Occidentalis. Porrò de terminis huius Austra-
siae non est facile statuere, cum aliquando restricta sit, aliquando
dilatata. Latissimè sumi videtur in controuersâ Dagoberti & pa-
rentis eius Clotharij. Postea Scaldi, Mosâ, Rheno fluujiis, & Vo-
geso restricta est, & tum diuidebatur in superiorem & inferiorem.
Inferior, dicta etiam *Mosellana*, & *Tullingia*, Lotharingæ ferè re-
spondet, reliquæ ditioes in Septentrionem, superioris erant. De-
mùm coërcita est ad tres Regiones quas tibi exhibemus. In eâ
olim non tantùm numerabatur Palatinatus Rheni, sed & ditioes
Vasgonu, & *Hunfrunch*; verùm duarum illarum periere limites.

PALATINATVS RHENI, non accepit nomen à voce *Pallas*, seu
Capellatio, cuius meminit Marcellinus; quoniam erat ille versus
castellum Cattorum, & Mattiorum, sed aut à voce *Pfalz*, quæ *Iu-*
risdictionem sonat, cum inter Iurisdictiones esset hæc nobilissima:
aut à Castello *Pfalz*, in medio Rheno, quod fuisse putat Clue-
rius

rius palatium Regis Francorum. Huius tractus Dominus olim Elector erat ipsi Imperatori terribilis; nam educere poterat centum hominum millia; sed victus ditionem suam omnino perdidit, atque Electoratus eius Bauaro attributus, Palatinatus autem Hispano cēssit. Incolæ huius Regionis parum in fide constantes esse perhibentur; nam intra centum annos quater mutauere religionem.

SPIRENSIS EPISCOPATVS, pars olim Palatinatus, nunc ab eo discerptus, itēmq̃ ditissimus: verūm ab Episcopis alienata bona, qui minū religionem quā parentes, & affines curabant: etiam vltra Rhenum extenditur, vbi pars eius munitior.

DVCATVS BIPONTINVS, paruos admodum redditus Duci suo exhibet, & tamen mirum est quā multas copias Hæreticis superiori sæculo indidem Dux Volfangus adduxerit. Constituitur in Regione *Vasgonu*, cuius perire limites.

- HEIDELBERGA: *Hildeberg*, quæ vox montem Myrtorum sonat, potens ciuitas cum arce ad Necarum Fl. *le Necker*, Academiam olim illustrem habuit.
- PALA- VORMATIA: *Vormes*, vrbs Imperialis caput Comitatus ad Rhenum.
- TINA- Oppenheimum: *Oppenheim*, vrbs Imperialis ad Rhenum, in colle, situ non absimili ab Hierosolymitano: Palatino oppignerata à Ludou. Imperatore.
- TVS Cæsaropolis: *Keisers Lautern*, vrbs quoque Imperialis ad originem fluuij *Lautern*, vnde & dicta, oppignerata ab eodem Imp.
- RHE- Simera: *Siemerem*, Principatus caput in Regione *Hunf-ruk*.
- NI Birkenfeldia: *Birkenfeld*, Palatinatus caput in eādē Regione.
- Gelhusium: *Gelhausen*, vrbs Imperialis non procul à Francofurto, Palatinis tandem vendita à Comitibus Dominis.
- Vislochium: *Visloch*, non procul ab Hildebergâ.
- Ladenburgum: *Ladenbourg*, ad Fl. Necarum, hortis amœnissimis obuallatum, ditionis Spirensis & Palatini.

GERMANIA CISRHENANA.

Quamquam olim Gallia Rheno Flumine à Germaniâ disterneretur, Germaniam tamen in Galliâ ipse Ptolemæus agnuit. Subsequentibus autem temporibus, & Imperio ad Germanos devoluto, quinque amplissimæ ditiones ex Galliâ decerpæ sunt, vt Belgicæ taceam, quarum hæc tibi prima proponitur delineatio.

AVSTRASIA <i>le Vveserich.</i>	{ Palatinatus Rheni: <i>le Palatinat du Rhin.</i> Ducatus Bipontinus: <i>Duché de Deux Pons.</i> Episcopus Spirensis: <i>l'Euesché de Spire.</i>
ELECTORALES ARCHIEPISCO- PATVS, <i>les trois</i> <i>Electeurs Ecclesia-</i> <i>siques.</i>	{ Colonienfis: <i>le Colonois.</i> Moguntinus: <i>le Moguntinois.</i> Treuirensis: <i>le Treuinois.</i>
REGIONES CONTROVERSÆ <i>les pays debattus.</i>	{ Ducatus Cliuensis: <i>Duché de Cleues.</i> Ducatus Iuliacensis: <i>Duché de Iulliers.</i> Leodiensis Ager: <i>le pays Liegeois.</i>
LOTHARINGIA, <i>la Lorraine:</i> Imperialis aliàs, vt nunc Francici iuris.	{ VERA vbi Nanceium: <i>Nancy.</i> Ducatus Barenfis: <i>le Barois, ou Duché de Bar.</i> III. EPISCO- PATVS, <i>les</i> { Metensis: <i>le pays Mezin.</i> Viridunensis: <i>l'Euesché de Verdun.</i> Tullensis: <i>l'Euesché de Toul.</i>
ALSATIA <i>l'Alsace,</i> nunc quoque magnâ ex parte iuris Francici.	{ Superior: <i>la haute.</i> Inferior: <i>la basse.</i> Brisigauia: <i>le Brisgæu.</i> Sundgouia: <i>le Sundgæu, ou Comté de Ferrette.</i> Comitatus Montis-pelgardii: <i>le Comté de Mon- beliard.</i>

le Palatinat du Rhin,

Manhemum : *Manheim*, fortè arx Nica cuius meminit Marcellinus ad confluent. Rheni, & Necari.

Cruzenacum : *Cruzenak*, cum castro in Regione *Hunsiuk*; antea Comitum de *Spaheim*.

Frankendalia : *Frankendal*, vndecim aggeribus munita ab Hæreticis Flandris, iugum Hispani refugientibus : ad eam Alueus Rheni deriuatus est.

Palatium : *Pfalz*, in Insula Rheni è regione *Cub*, vnde Regioni nomen quidam trahunt, vt præmonuimus.

DVCA-TVS BIPONTINVS

BIPONTIVM : *Deux Pons*, aliter *Double pont*, Germanicè *Zuueybrucken*, vrbs satis culta.

Horbachium : *Hornbach*, olim monasterium nobile, nunc à Ducibus in Collegium conuersum.

Bifchium : *Bisch*, Comitatus caput, antea Palatinæ ditionis.

le Duché des Deux-Pons.

Limpachum : *Limpach*.

Limburgum : *Limburg*.

Landstadium : *Landstad*.

Vlma : *Vlm*, ad Fl. cognominem qui cadit in *Lautern*.

EPI-SCO-PATVS

SPIRA : *Spire*, Germanis *Spier*, multis Imperatorum tumulis decorata, cameræ Imperialis sedes.

Novostadium : *Neustat*, ad Fl. *Lautern*, vbi Collegium nobile à Palatino aliàs conditum.

Turkimum : *Turkeim*, vrbs Imperialis, ab aliis in Alfatiâ collocatur.

SPI-

Germesinum : *Germesin*, locus ad Rhenum munitissimus.

REN-

Visseburgum : *Veissenbourg*, cuius tractus dicitur *le Mundat*; hîc nobile monasteriû cuius Abbas est Præpositus Imperij *le Præuost*; ab aliis accèsetur Alfatiæ.

SIS,

Tabernæ-Rheni : *Rhein-Zabern*, ad Fl. Rhenum.

l'Euesché de Spire.

Landauia : *Landau*, vrbs Imperialis in Regione *Vasgouu*, vbi vini nobile emporium.

Philippopolis : *Phlisbourg*, antea burgus *Vdenheim*, sed ab Archiepiscopo Treuirensi, simul Episcopo Spirensi, excitata magnis impensis, non procul à Rheno.

CAPVT VIII.

Archiepiscopus Electorales.

QVAMQVAM eorum Electorum ditio etiam vltra Rhenum porrigatur, hic tamen in vetere Galliâ constituitur, quoniam magnâ ex parte huc spectat. Porrò de dignitate singulorum suprà egimus.

TREVIRENSIS ditissimus ob portoria quæ exigit ex Rheno, & Mosella: multos habet nobiles sibi subditos, & quoad Ecclesiæ regimen Episcopos tres Lotharingæ: est quoque Spirensis Episcopus in præsentia.

MOGVNTINVS paucis locis cis Rhenum imperat, sed trans Rhenum pluribus regionibus eius ditio implicatur. Habet aliquid pariter in Hassiâ & Thuringiâ: Episcopos autem suffraganeos Vormatiensem *de Vormes*, Spirenses *de Spire*, Argentorantensem *de Strasbourg*, Curientem *de Coire aux Grisons*, Paderbornensem *de Paderborn*, Halberstadiensem *d' Halberstad*, Herbipolitanum *de Vvurtzbourg*, Aichtadiensem, *d' Aichstad*, Verdenses *de Verden*, Hildeshimenses *d' Heildesheim*, Constantiensis *de Constance*, Augustanum *d' Ausbourg*.

COLONIENSIS, non tantum aliquot habet vrbes nobiles cis Rhenum, sed sibi Ducatum Vestphaliensem arrogat, reuera Comes est Anspergensis. Eius suffraganei sunt Leodiensis *de Liege*, Monasteriensis *de Munster*, Mindensis *de Minden*, Osnabrugensis *d' Osnabrug*. Nunc simul & semel possidet Episcopatus Leodiensem, Monasteriensis, Paderbornensem, & Hildeshimensis cum præpositurâ Stablenfi.

ARCHI-EPISCO-
PATVS

TREVI-
RENSIS

TREVIRI: *Treues*, Germanicè *Trier*: ibi palatium antiqui & firmissimi operis. Liberam se dicit & Imperialem reclamante Archiepiscopo.

Sarburgum: *Sarburg*, ad Fl. Sarum *Sar*, in quo pisces plateæ Aufonij, nunc *plateis*: in Regione *Vestrik*, vrbs Imperialis, sed iuris iam Archiepiscopalis.

Boppardia, aliàs *Bodobriga*: *Boppart*, seu *Bopparten*,
I iij

- non procul à Rheno ab Henrico VII. Archiep. oppignerata, iuxta castrū dictum Domus Regia. Veldentium: *Veldentz*, caput Comitatus in Regione *Hunfruk*.
- Palatiolum: *Pfalz*, ad Mosellam, vulgus credit à Cæsare conditum.
- Veselia inferior: *Ober-Vesel*, tribuitur malè ab aliis le Treirois. Palatino, ad Rhenum sita est.
- Hermanstinum: *Hermanstein*, munitio Germaniæ firmissima, opposita Confluentiæ, olim *Ehrenbrechtsen*.
- EIFFEL- } Confluentiæ: *Coblenz*, vbi Mosella ca-
DIA, pays } dit in Rhenum.
d'Effeld. } Vitelicum: *Vistich*, vbi ferè degit Elec-
tor.
- Mons Regalis: *Mont-real*.
- MOGVNTIA: *Mayence*, Germanis *Moen*, penè ad confluentias Mœni, & Rheni: vrbs perantiqua, hoc sæpe sæculo capta, sæpe recepta.
- ARCHIE- } Bingium: *Bingen*, vbi Fl. *Naldi*, seu *Nab*, cadit in Rhenum. Iuxta hanc urbem in medio Rheno
- PISCO- } Turris Murium, vulgò *Meustheur*, vbi Archiepiscopus, qui pauperes combusserat, voratus est à muribus.
- PATVS } Aschaffenburgum: *Aschenbourg*, seu *Aschbourg*, ad Mœnum, hic palatium egregium Electoris, vbi ætate commoratur.
- MOGVN- } Frideberga: *Fridberg*, in Vetterauiâ, vrbs olim Imperialis.
- TINVS } Hæsta: *Hæst*, seu *Hofst*, vbi Nidda & Mœnus confluent: habet castrum, & nobile portorium.
- Rhineca: *Rhinek*, caput Comitatus, alio nomine *Lbor*.
- Miltenburgum: *Miltenbourg*.
- Fritzlaria: *Fritzlar*, in Hessiâ.
- Omeneburgum: *Omenebourg*, versus Hessiam.
- Gelnusa: *Gelenhausen*, vrbs Imperialis.

- RHIN- { Ernefeldia: *Ernfeld*.
 GAVIA { Aquæ calidæ, seu *Visbadium*: *Visbaden*, quò
 le Rhin- } confluunt multi ægri, hæ enim aquæ saluta-
 gau. } res in primis.
- le Mo- EISFELDIA { Empta ab Archiepiscopo olim à Comitibus
 gunti- le pays } de *Glichestein*. Hic mons *Stufferbegus*, vbi
 nois. } d' *Eisfeld* } aliàs idolū *Stuffo* ex quo dæmon loqueba-
 } ou d' *Ei-* } tur, quæ S. *Bonifacius* reddidit elinguem.
 } chsfeld. } *Dudderstadium*: *Dudderstad*.
- Erfordia: *Erford*, in *Thuringia* cum aliquot aliis locis
 olim, sed commutati sunt cum *Saxone*, & assignati re-
 ditus in *Palatinatu*.
- COLONIA: *Cologne*, Germanis *Coln*, vrbs duplici muro
 & fossa munita, ditissima, & monasteriis refertissima,
 A R- prima vrbiū Rusticarum Imperij.
 CHI- Diuitense munitum: *Duitsch*, in altera *Rheni* ri-
 pa è regione *Colonix*.
- Bonna: *Bonne*, Germanis *Boon*, in planitie fertilissimâ;
 EPI- hęcque sæpè commoratur *Electo*r.
- Brielium: *Briel*, seu *Bruel*, castello egregio decoratum,
 SCO- *Electoris* quoque sedes.
- Zontium: *Zoont*, seu *Zonsk*, portorium *Archiepiscopi*
 P A- nobile ad *Rhenum*: quare hęc castrū egregiè munitū.
- Nouesium: *Nuys*, olim ad *Rhenum*, nunc ad Fl. *Erps*,
 T V S paulò antequam cadat in *Rhenum*: in historiis cele-
 berrimum est.
- Andernachum: *Andernach*, loco peramæno vrbs sita,
 CO- vbi *Electo*r frequentissimè degit.
- Rhinoberga: *Rhinberg*, à quibusdam *Cluensi Ducatui*
 L O- annumerata, vnde & decerpta est: præsidium *Hispa-*
 num habet, sed portorium est *Electoris*.
- NIEN- ANSPERGA: *Ansperg*, ad Fl. *Roe*r
 S I S concessa à *Godefrido* eius
 } Comitæ & pœnitete quòd
 } Arch. iniuste vexasset: hęc
 } palatium ære tectum, vbi
 } *Electo*r aliquando commo-
 } ratur.
- le Colo- COMITATVS ANSPER-
 GENSIS, le Comté d' *An-*
 } *sperg*, aliter le pays de
 } *Langrie*, seu *Angern*
 } Germanicè.

PRÆPOSITURA STABLENSIS: *Stablo*, versus Luceburgum cum Regiunculâ fertilissimâ.

CAPVT IX.

Regiones Controversæ, les pays debattus au deçà du Rhin, & Episcopatus Leodiensis.

OLIM Dux Cliuensis possedit regiones omnes, quæ postmodum tantâ contentione ab eius hæredibus prensatæ sunt, Ducatus Iuliacensem, Bergensem seu Montensem, Comitatus Marchiæ, & Rauenspurgi cum Dominio Rauenstino. Sed Ioannes Guilielmus Dux vltimus moriens cum hæreditate multa bella suis successoribus reliquit, hoc est Marchioni Brandenburgico, & Duci Neoburgensi *de Neubourg*: huius enim partes fouebant Hispani, illius Bataui. Sed cum diu inter duos populos certatum esset, tandem sic fœdus percussum est inter Principes, vt Dux Neoburgensis Ducatus Bergensem, & Iuliacensem retineret, reliqua Brandenburgicus auferret: Hispani seruaurent Iuliacum, Sittardum & Orsoy, Bataui Emmerichum, Reesum, & Veseham, donec à Principibus, quibus opem tulerant, satisfieret. De Ducatu Bergensi, & Comitatu Marchiæ agemus in Vestphaliâ.

EPISCOPATVS LEODIENSIS regione perferacis situs, quem aliqui malè Belgio attribuunt, certè in illud procurrit. Eius ditionis Dynasta Imperij Princeps est, & à populo deligitur ex Capitulo S. Lamberti, postea que à summo Pontifice confirmatur. Quàm sæpe autem hi populi contra Dominum suum rebellarint, & quàm grauitè multati fuerint ex historiâ Gallicâ repetes. Partes quoque aliquæ Lucenburgici, Namurcici, & Hannouici tractuum ad eum pertinent, & in illos excurrit eius ditio.

D V-
C A-
T V S

IULIACVM: *Iulliers*, Germanis *Gulik*, ad Fl. *Roer*, seu *Ruer*, castello munita ciuitas in rupe sito extra cuniculorum ductum.

I Y-
L I A-
C E N-

Aquisgranum: *Aix la Chapelle*, Flandris *Aken*, Germanis *Sack*, olim Imperatoris Caroli Magni delicia. Quidam sic dictum volunt, vel ab Aquis, vel palatio Grani cuiusdam, qui sub Hadriano hîc sedit.

S I S

S I S Sittartium : *Sittart*, iam in ditione Hispanâ, donec pecuniâ redimatur à Neoburgensi.
 Durenium : *Duren*, olim Marcodurum, celebris obsidione Caroli V. ad Fl. *Roer*.
 le Duché de Iuliers. Herculanium : *Erckelens*, quamquam Gueldriæ sit, huc vulgò refertur.
 Kerpenum : *Kerpen*, ad Fl. *Erp*, aliter *Kerpen Blanchuisen*.
 Zulpikum : *Zulpik*, ad Fluiuiolum cognominem.

CLIVI : *Cleues*, Germanicè *Cleef*, ita dicta quòd inter Cliuos, seu Montes pendere videatur, ad Rhenum vbi se scindit in duo Brachia.
 DV- C I S Orsouium : *Orsoy*, locus permunitus, ob aggerem ramis, & radicibus implicitum.
 CA- R H E- Geneppum : *Gemp*, ad confluentias *Niers*, & Mosæ, à Batauis ereptum Hispano, cum castro firmissimo.
 TV S N V M. Burikum : *Burik*, è regione *Vesel*, munitissimum aggeribus.
 CLI- Santena : *Santen*, regione perferaci non procul à Rheno.
 VEN- Emmerikum : *Emmerik*, magna vrbs ad Rhenum & diues, vbi Batauicum præsidium.
 S I S Duisburgum : *Duisburg*, ad Fl. *Roer*, priusquam in Rhenum cadat, vbi quoque *Angre* Fl. *Roer* permiscetur, vnde regio pascuis abundat.
 TRANS Reesium : *Rees*, vrbs situ firmissima Batauorum, quia aquis ad libitum circumfundi potest.
 Duché de Cleues. R H E- Veselia : *Vesel*, seu *Vnder-Vesel* inferior, ferè ad confluentias *Luppia*, & *Rheni*, quas duæ munitiones prætexunt.
 N V M. Holtium : *Holt*, versus *Marchia* Comitatum.

DOMINIVM RAVEN- } *Rauenstin*, paulò supra
 STINVM, la Seigneurie } *Graue*, ad *Mosam*, iuris *Brandenburgici*
 de *Rauenstein*. } ex fœdere cum *Neoburgico*.

Parall. Geogr. Tom. II.

K

- LEODIVM: *Liege*, aliter *Leodicum*, ita dictum à Legionem Fl. urbem influente, non à legione quam cecidit Ambiorix; Germanis *Luttik*, Flandris *Luych*. Vrbs olim malè multata à Dominis suis, nunc diues quia Gallorum, Flandrorum, & Germanorum nexus. Mille passibus ab vrbe mons *Caprimontium Cheuremont*, vnde arx deiecta, in quâ Tyrannus per Episcopum interfectus est.
- P A- Tungri: *Tongres*, Germanicè *Tongerren*, ad Fl. *Iecker*, seu *Leker*, vnde Episcopalis sedes Leodium translata, vrbs perantiqua, & varias experta vices.
- T V S Huum, seu Hoynis: *Huy*, aliter *Hoy*, & *Hocy*, ad Fl. cognominem, vrbs sæpe diruta cum castro in monte: quidam volunt olim dictam esse Benefactum. Regio inter Leodium & Huum dicitur *Asbain*, seu *Haspengouu*, Comitatus iuris Episcopalis.
- LEO- Fanum S. Trudonis: *S. Truyen*, seu *Truon*, vbi aliqui malè veteres *Centrones* collocat, Abbatia prædiues.
- DIEN- Traiectum Mosæ ex parte: *Maestrik*, quasi *Mierstrich*, exterius oppidum, aliter *Obtricensis* oppidum *Oppertrich*, quasi oppidum superius.
- S I S Vefetia: *Veset*, vrbecula trans Mosam in agrum *Limburgicum* excurrens.
- Verueriæ: *Veruiers*, ad Fl. *Then*.
- Francimontium castrum: *Francimont*, nam vrbs deiecta meenia, Marchionatus Episcopi, à quo non procul in meridiem *Souenia* fons tertianis febribus, & *Hydropi* salutaris.
- l' Euesché de Liege, aliter pays Liegeois.* Hasseltia: *Hasselt*, vrbs populosa satis & diues ad Fl. *Demeram*.
- RELIQVA huius ditionis petes ex Belgio in agris *Lucemburgico*, *Namurcico*, *Hannouico*, vbi huius Episcopi insertas vrbes videbis.

CAPVT X.

Lotharingia, la Lorreine.

Sic dictam esse à Lothario Ludouici Pij filio, vel nepote, nemo ambigit, sicut & Austrasiæ non contemnendam partem extitisse, ac per Arnulphum quendam ad Germanos deuolutam esse, ab alienationem à Carolo Simplice firmatam fuisse, quamquam alij deinceps Galliarum Reges reclamatione. Certè cum eam à Germano Imperatore Carolus frater penultimi Regis profapiæ Carlovingianæ beneficiariam accepisset, Regno Franciæ exclusus est, & ad alteram Pipini Crassi sobolem ex Childebrando in Hugone Capetio recursum est. Regio est feracissima, olim prædiues, & Gallorum atque Germanorum vinculum, quorum ex moribus aliquid retinent. Pessimè temporibus nostris accepta est, Francis, Germanis, Suecis, immo etiam indigenis in eam sæuientibus. Iam tamen Franciæ ditioni tota cessit, & decimam tertiam Præfecturam conficit sceptri Francici.

§. I. *Lotharingia iuris Imperialis, quæ ante aliquot annos pendebat ex Imperio.*

- GAL- NANCEIUM: *Nancy*, ad Fl. Murtam *la Meurte*, vrbs totius Europæ munitissima, vbi propugnacula firmissima, Palatium illustre, Armamentarium instructissimum.
- LI- Mussipontum: *Font à Mousson*, cum castro, Marchionatus caput, Academia perillustis, ad Mosellam. Titulus primogeniti Ducis quando celebs, aut nondum uxorem duxit.
- CA Blakenberga: *Blamont*, caput Comitatus, locus permunitus ad Fl. Vosierium *Voisiers*.
- Luneuilla: *Lunewille*, vrbecula munita ferè ad Sauionis fluuij in Murtam confluentias.
- Valdemontium: *Vauldemont*, Comitatus titulo insignitum, non procul à Fl. Madone *Madon*.
- Castrum Salinarum: *Chasteau Salins*, vbi salinæ præstantissimæ.

GERMANIA RECENTIOR,

- Almencia: *Amance*, olim Cancellaria Lotharingæ ad Fl. cognominem.
- Nomenium: *Nomeny*, Baronia ad Sellam Fl. *la Seille*.
- Mariemontium: *Mariemont*, à loco sic dictum.
- Roseria: *Roseres*, vbi salinæ nobiles ad Fl. Murtam.
- Vezelisa: *Vezelize*, vrbecula Comitatus Valdemontij.
- Fanum S. Nicolai: *S. Nicolas*, burgus nitidissimus, & olim ditissimus vbi asseruatur articulus S. Nicolai, ad Fl. Murtam.
- le Bail-
liage
Fran-
çois. } Diufa: *Dieuse*, ad Fluuium Selnam, aliis Sellam, *la Seille*, cum erumpit ex lacu Lindero: *le Lindre*.
- Sirka: *Sirk*, seu *Sirik*, locus munitus ad Mosellam.
- Bossonis-villa: *Bossonville*, Abbatia ad Fl. Nidam *le Nider*, ex Germanico is, & Gallico conficitur.
- Gerbeuillerium: *Gerbuiller*, ad Fl. Mortanum *Mortane*.
- Stenæum: *Stenay*, ad Mosam vrbs permunita.
- AD- Iamesium: *Iametz*, locus munitissimus ad Fl.
- IVN- Fuuinium *Fuuigny*.
- CTA. Bichia: *Biche*, Comitatus caput in limite Alsatiz.
- GER- VALDELFINGA: *Vaudreuange*, ad Fl. Sarauum *le Sar*, ad quam Lazurum nobile eruitur.
- MA- Gnemunda: *Gnemude*, ad eundem Fl.
- NICA Phalsburgum: *Phalsbourg*, egregiè munita ciuitas, & caput Principatus.
- Vinstringa: *Fenestrange*, ad Fl. Saram.
- le Bail-
liage
Alle-
mand. } AD- COMITATUS } Salma: *Salms*.
- IVN- SALMENSIS } Bandouillaria: *Bandouiller*, fedes
- CTA. } Comté de } Principum qui Ringrauij ori-
SALMS. } gine Hungari.
- COM. NAS- } Pons Sarau: *Sarbruk*, hunc sibi
- SOVIENSIS } Comitatum Lotharingus ar-
Côté de Nassau. } rogat.
- VO- MIRECVRTIVM; *Mirecourt*, ad Fl. Madonem *Madon*,
GE- circumposita regio abundat equis generosissimis.
- SIA- Spinalium: *Espinal*, vnde mappæ exquisiti operis; ad Fl.
- NA, Mosellam.

- SEV | Fanum S. Desiderij : *S. Dié*, seu *S. Diey*, ad Fl. Banonem
le Banon, vbi metallicæ celebres.
- BVR- | Ramberuilleriæ : *Ramberuiller*, ad Mortanam Fl. circa
 GVN- | urbem syluz amplissimæ.
- DICA | Remiremontium : *Remiremont*, ferè ad Mosellæ caput,
 Abbatia celebris nobilium fœminarum.
- le Bail-* | Ionuella : *Ionuelle*, ad Fl. Ararim *la Saone*.
liage de | Darnæum : *Darney*, ad prædictum fluuium.
Vauge. | Plumberia : *Plombiers*, vrbs vndique montibus pro mu-
 ris clausa.

§. 2. Lotharingia iuris Gallici, les terres de Lorreine depuis long-temps dependantes de la Couronne de France.

- D V- | BARRO-DUCVM : *Bar le Duc*, vbi castellum munitissi-
 mum, quoad iurisdictionem magnâ ex parte pende-
 bat ex Parlamento Parisiensi. Titulus primogeniti
- C A- | Ducis cum accepit uxorem,
 Fanum S. Michaëlis : *S. Miel*, corruptè pro *S. Michel*,
 T V S | Parlamenti sedes pro Barrensi Ducatu, magnâ ex par-
 te.
- B A- | Gondrecurtium : *Gondrecourt*, ad Fl. Auionem *l' Auion*.
 Motta : *la Motte*, vrbecula in rupe sita inexpugnabilis,
 nunc diruta, Comitatus caput.
- REN- | Ligniacum : *Ligny*, Comitatus caput olim Campaniæ
 annumerati.
- S I S | Commercium : *Commercy le grand*, ad Fl. Mosam, ma-
 gnum dictum, ad differentiam vicini burgi *le petit*.
le Duché | Nasium : *Naas*, pagus ingens vbi rudera antiquæ vrbs,
de Bar, | ex quibus dignoscitur antiquum esse Nasium.
ou le | Claromontium, *Clermont*, vrbecula munitissima ad Fl.
pays | *Ayr*.
Barrois. | Valculeriæ : *Vaulcouleur*, ad Fl. Mosam, hinc non procul
 Arquæ *Arques*, patria puellæ Aurelianensis.
 Nouum castrum : *Neufchastel sur Meuse*, vrbecula muni-
 tissima.
- E P I- | METÆ : *Metz*, ad Fl. Sellam *la Seille*, hîc influentem in
 Mosellam, vrbs ampla & munitissima cum arce, re-
 K iij

SCO- | gio circum fertilissima dicitur *le pays Meſſin*. Capta eſt
 PA- | vt duo ſequentes Episcopatus ab Henrico II. dum
 TVS | fert ſuppeticas Proteſtantibus contra Carolum V.
 ME- | Marſalia : *Marſal*, vrbs munitiſſima vbi ſalinæ : foſſa du-
 TEN- | plici vallata eſt.
 SIS | Vicum : *Vic*, vrbecula permunita ad Fl. Sellam.
 | Moienuicum : *Moienuic*, munitio pentagona cui incu-
 | bat alia arx quadrangularis ad prædictum Fl.
 | Fanum S. Auoldi : *S. Auold*, in ſyluâ *Varnet*.
 | Spernæum : *Eſpernay*.
 | Magſtadium : *Magſtad*.
 | Alberſtrophia : *Alberſtrof*.

EPISCOP. } TVLLVM : *Toul*, perampla ciuitas, ſed immu-
 TVLLEN- } nita, Comitatus titulo ad Fl. Moſellam, in
 | *l'Eueſché de* } eâ Parlamenti ſedes, nuper assignati Lotha-
 | *Toul*. } ringis.

EPISCOPAT. } VIRDVNVM : *Verdun*, ad Fl. Moſam inter Ar-
 VIRDVN- } duenam ſyluam, & Barrum, vrbs ampliſſi-
 | *l'Eueſché de Verdun*. } ma, & iam arce maximâ communita.

CAPVT XI.

Alſatia, ſeu Elſatia Lantgrauatus.

NOMEN habere vulgò dicitur à Fl. *Ill*, quo magna ex parte ri-
 gatur : quamquam alij hanc vocem detorqueant à verbo
 Germanico *Adelſaff*, quo *nobilem regionem* ſignificant, eſt enim
 cultiſſima regio, & feraciſſima, vini, cereris, & paſcuorum di-
 ues, cluta Rheno, & perpetuis ferè montibus præcincta. Hoc ſæ-
 culo parata erat in ditionem Auſtriacam tota tranſire, ſed armis
 Gallorum ſubacta iam lilia reſpicit : cùm latè ſumitur, eius caput
 dicitur eſſe Argentoratum, *Strasbourg*.

RESPUBLICA ARGENTINA, *la Republique de Strasbourg*, ex Epi-
 ſcopatu decerpta eſt, quantum ad amplitudinem diues, Gallo-
 rum, & Germanorum nexus, ſed vtroſque metuens vt ſuæ liberta-
 ti incumbentes; tota hæretica eſt, & quicumque malè de fide quo-
 modocumque ſentiant hîc tolerantur, ſoli Catholici exulant.

BRISGOVIA, *le Brisgau*, olim agnouit dominum Ducem de *Zerlingen*, deinde Comites de *Furstenberg*, tandem Austriaci in eam se insinuarunt, & belli fecere sedem, quibus à Gallis & Succis erepta fuit.

SVDOGOVIA, *le Sudgau*, continens Comitatus de *Pfirt*, aut *Ferrette*, Vrico eius vltimo Comite mortuo in domum Austriacam per nuptias transit. Comitatus quoque Befordiensis, iam nostri iuris, huic regioni insertus est.

COMITATUS MONTISPELGARDI indigenæ Francicè loquuntur, aut potius Burgundicè. Ditionis fuit Virtembergicæ, sed eum à Duce Ludouicus XIII. redemit, vt faciliùs inde Germanis resisteret, immo eisdem lacefferet. Regio quoque frumenti, ac vini diues.

- A L- COLMARIA: *Colmar*, vrbs munita ad Fluum *Ill*, in medio penè *Alfatia* collocata, quò & tres alij fluuij confluunt.
- S A- Scelestadium: *Scelestad*, vrbs Imperialis & Catholica ad Fl. *Ill*, transitus in Germaniam, & Galliam.
- T I A Enshemum: *Ensheim*, olim caput huius superioris *Lantgrauiatu*, vbi camera, & sedes iuridica *Brisigauia* quoque & *Sundgouia*.
- SVPE- Rubeaquum: *Ruffac*, ditionis Episcopi *Argentina* in eâ regiunculâ quæ dicitur *le Mundat*.
- RIOR Keifersperga, seu Cæsaris burgus: *Keifersperg*, ditionis Austriacæ vrbs Imperialis, vbi famosum vinum excoquitur.
- la haute *Alsace*. Rapostuilleria: *Rapostuillier*, cui adiacet castrum de *Rapostein*, vnde Barones, aliter de *Rubanpierre*.
- Fanum Sanctæ Crucis: *Heiligen Creutz*, Austriacorum Monasterium in valle S. Gregorij *Munster*, vbi Abbatia S. Benedicti prædiues, cuius Abbas locum obtinet in Comitibus Imperialibus, nihil tamen habet in vrbe iuris.
- Murbakum: *Murbarch*, vrbs Imperialis quæ Abbatem agnoscit Dominum.
- Gerbeuilleria: *Gerbuiller*, in ditione Abbatis *Murbacensis*.

GERMANIA RECENTIOR,

- T**ABERNÆ: *Zabern en Elface*, Germanis *Elsass-Zabern*, Gallis *Sauerne*, vrbs olim ampla, sed hoc bello deformata, antea Episcopi Argentiniensis sedes.
- A L-** Hagena: *Haguenau*, sita inter Fluios *Mater*, & *Sorn*, in eâ aliquando seruabantur gladius, sceptrum, & orbis Caroli Magni cum aliis Imperij ornamentis, sed illa clàm Episcopus Spirensis abstulit.
- S A-** Luterburgum: *Luterbourg*, ad Fl. *Lauter*.
Drusenhamum: *Drusenheim*.
- T I A** Molfemum: *Molzheim*, Gallicè *Molfem*, Episcopi Argentini delictum, Collegium nobile.
- I N F E-** Benefeldia: *Benfeld*, vrbs satis firmata cum castro egregio ditionis Episcopi ad Fl. *Ill*.
Rhinouia: *Rhinau*, vrbecula munitissima ad quam Fl. *Ischer*, in Rhenum cadit.
- R I O R** **A R-** **G E N-** **T O R A-** **T E N S I S** } ARGENTORATVM, seu Argentina: *Strasbourg*, sic dicta Germanicè, quasi *vrbs viarum*, ob transitum Germanorum & Gallorum, vrbs amplissima & diues ad Fl. *Ill*, vbi cadit in Fl. *Breusch*, & nomen perdit, pratum interiacet inter urbem & Rhenum, qui ponte ligneo, sed affabrè facto hîc iungitur.
Offenburgum: *Offenbourg*, vltra Rhenum, vrbecula munitissima.
Baaria: *Baar*, Baroniæ caput pendet ex Republicum multis pagis.
Nehemum: *Nehem*, ad Fl. *Ergers*, vrbs Imperialis ad quam Resp. Prætozem rerum capitalium mittit, olim ditissima, cùm sita erat in superiore.
- la basse*
Alsace.
la Rep.
de Stras-
bourg.
- B R I-** BRISACVM: *Brisach*, vnde Regio nomen traxit, vrbs affixa Rheno, Germaniæ munitissima, vbi & Rhenus ponte lapideo iungitur.
- S I G A-** Friburgum: *Fribourg en Brisgau*, ad Fl. *Treissen*, seu *Treis*, Academia celebris loco perferaci sita, à qua distabat mille passibus castrum *Zeringen*, iam dirutum, Ducum huius tractus antiqua sedes, & primaria.
- V I A**

No-

Neoburgum: *Neuembourg*, ad Rhenum.
 Kentfinga: *Kentsingem*.
 Staffena: *Stauffen*.
 Valdkirchia: *Valdkirck*.
 Hocheberga: *Hochberg*, Marchionatus caput, sedes
 Marchionis Durlacensis ex familiâ Badensium, vbi
 Marchio Ernestus ante aliquot annos nobile pala-
 tium excitauit.
 Hetershemum: *Hetterheim en Brisgæu*, castrum cultif-
 simum, vbi commoratur Magnus Prior S. Ioannis
 Hierosolymitani in Germaniâ, qui locum obtinet in
 Comitibus Imperialibus.

le Bris-
gæu.

SVD- FERRETA: *Ferrete*, aliter *Pfirt*, Comitatus caput ad
 Fl. *Ill*.
 G O- Befordia: *Beford*, caput item Comitatus, vrbs lepida &
 olim diues, vbi basilica pulcherrima.
 V I A Masmonasterium: *Masmonster*, Abbatia foeminarum
 prædiues.
 le Sud- Mulhusia: *Mulhausem*, vrbs Imperialis & libera ad Fl.
 gæu. *Ill*, seruans Reipubl. formam sub tutelâ Heluetio-
 rum.
 Blumberga: *Blumberg*.

COMI- MONS PELGARDVS, seu Mons Belliardi: *Montbeliard*,
 T A- Germanis *Monpelgart*, nomen habet à montis siue
 T V S horti pulchritudine, duplici castro firmata, quorum
 vnum extra urbem vocant *la Crotte*: primogenitus
 olim Ducis Vittembergici, dicebatur Comes Mon-
 M O N- tispelgardi.
 T I S
 P E L- Telum: *Tel*, cum castro sat munito.
 G A R- Claruangium: *Clairuan*, aliter *Claruang*, ad Fl. Du-
 D I bim.
 Passuangium: *Passuang*, vrbecula cum castro.
 Comté de Blaumontericurtium: *Blaumontericourt*, locus olim
 Montbel- propugnaculis egregiè cinctus, quæ deiecta sunt iu-
 liard. bente Duce Vittembergico, postea vtcumque re-
 parata fuere.

GERMANIA RECENTIOR,
CAPVT XII.

Germania Transrhenana in genere.

S V-	SVEVIA	} Algouia: <i>Algon</i> , vbi Augusta Vindelicorum: <i>Ausbourg.</i>
P E-	<i>la Svaube.</i>	} Sylua Nigra: <i>la Forest Noire.</i> Roteuillia, <i>Ro-</i> <i>tuncil.</i>
R I-		Marchionatus Badensis: <i>Baden, &c.</i>
O R	BAYA- RIA	} Superior: Monachiū <i>Munchen.</i> Inferior: <i>Landsbut.</i>
	<i>la Banriere.</i>	TRANS DA- NVBIVM } Palatinatus Bauaria: <i>Amber-</i> <i>ga, Amberg.</i>
<i>la</i> <i>haute</i> <i>Alle-</i> <i>ma-</i> <i>gne.</i>	TIRO- LIVM	} Comitatus Tirolensis. Oenipons: <i>Inspuk.</i> Episcopatus Brixensis. Brixia: <i>Brixen.</i>
	REGIO- NES HÆ- REDITA- RIÆ, <i>les</i>	} Austria: <i>Austriche.</i> Vienna: <i>Vienne.</i> Stiria: <i>Stirie.</i> Greca: <i>Gratz, ou Gretz.</i> Carinthia: <i>Carinthie.</i> Fanum S. Viti: <i>S. Vert.</i> Carniola: <i>Carniole.</i> Labacum: <i>Laubac.</i> Marchia Vinidorum. <i>Vindismak:</i> Metulum: <i>Meteling.</i>
<i>pays here-</i> <i>ditaires.</i>		
I N-	REGNUM BOHÆMIÆ	} Bohæmia: <i>Boheme.</i> Praga: <i>Prague.</i> Silesia: <i>Silese.</i> Vratislauia: <i>Breslau.</i>
F E-	FRAN- CONIA	SEPTEN- TRIO- NALIS } Veterauia: <i>le Vetteraun.</i> Nassouia: <i>Nassau.</i> Hassia: <i>la Hesse.</i> Cassella: <i>Cassel.</i> Buchouia: <i>Abbaye de Fulde.</i>

RI- OR	la Fran- conie.	MERI- DIO- NALIS	{	Ditio Moguntina: <i>Terres de l'Electeur.</i> Episc. Herbipolitanus: <i>Vvurtzbourg.</i> Episc. Bambergensis: <i>Bamberge, &c.</i>
	SAXO- NIA	INFE- RIOR	{	Archiep. Bremensis: <i>Bremen.</i> Ducatus Lauenburgēsis: <i>Lauenbourg.</i> Ducatus Luneburgensis: <i>Lunebourg.</i> Pomeraniæ Ducatus. Stetinum: <i>Stetin.</i> Ducatus Brunsvicensis: <i>Brunsvik.</i> Ducatus Megapolitanus: <i>Mekelbourg.</i>
				la gran- de Saxe.
	la basse Alle- ma- gne.	VEST- PHA- LIA	{	Frisia Orientalis: <i>Amasia: Embden.</i> Comitatus Oldenburgensis: <i>Oldenbourg.</i> Episcopatus Monasteriensis: <i>Munster.</i> Episcopatus Paderbornensis: <i>Paderborn.</i> Episcopatus Osnabrugensis: <i>Osnabruk, &c.</i>
la Vest- phalie.				

CAP V T XIII.

Suevia Magna, la Suaube.

NOMEN accepit ab antiquis Sueuis, de quorum limitibus diximus superiore libro. Olim regni nomine insignita fuit, quod deinde in Ducatum transit, ac demùm penitus excidit; neque enim ab aliquot seculis quispiam sibi arrogavit titulum Ducis Sueviæ. Germanicè *Schuuaben* dicitur. Regio in plerisque locis fertilis, viros alit fortissimos, fœminas pulcherrimas, sed hinc multæ famosæ in varias Germaniæ partes commigrant, & sparguntur.

§. I. *Suevia Trans-Danubiana, la Suaube au delà du Danube.*

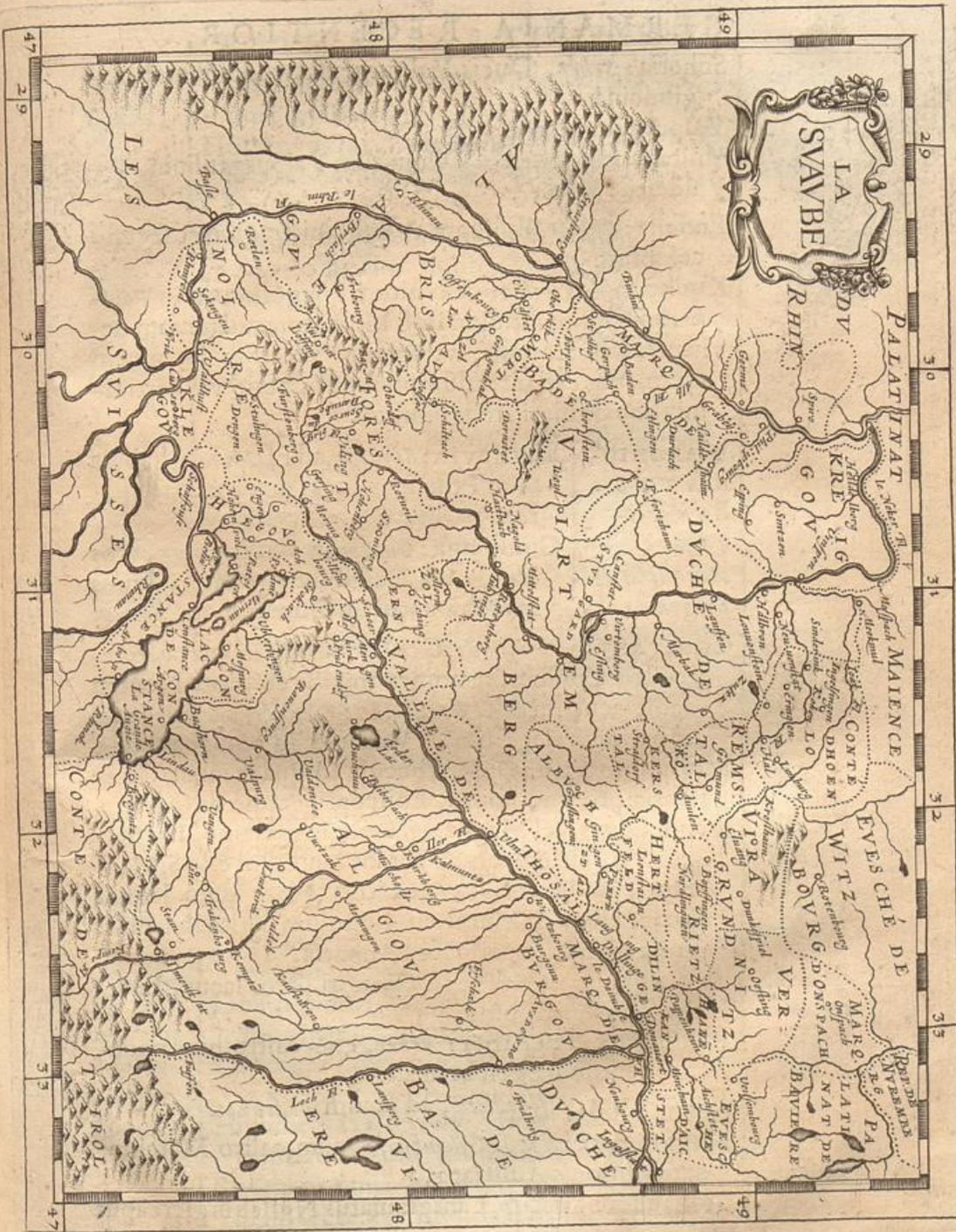
A. L. { **AVGVSTA VINDELICORVM:** *Ausbourg*, Germanicè *Ausburg*, sita inter fluuios *Lech*, & *Vwartach*, vrbs pulcherrima, & palatiis potiùs quàm domibus plena; vbi

L ij.

GERMANIA RECENTIOR:

domus illa excitata à Fuggeriis instar vrbis addicta inopibus artificibus, & inopibus. Celebratur quoque ex confessione Lutheranorum quæ dicitur Augusta-na.

- G O-
VIA,
S E V
A L-
G E A
- Campidona, vel Campodunum: *Kempten*, olim *Vermeta* dicta, & postea *Vertica*, ad Fl. *Tller*, imminet ei mons *Hildemont*, aliter *Hillermont*, nunc mœnibus cinctus dictusque castrum *Burckhald*, armamentarium Reip. Adiacet quoque Abbatia vrbi cognominis, cuius Abbas Princeps Imperij, monachi omnes nobiles ab octo profapiis, quod accuratissimè seruetur, nullus gratiæ locus, aut pecuniæ.
- Isna: *Issne*, ad Fl. cognominem olim *Valpurgensium*, nunc *Imperialis* quia redemit sese.
- Vangena: *Vangen*, ad Fl. *Arg* Argum in regione vitiferâ.
- Lutkirka: *Leutkirch*, non procul à lacu *Brigantino* sub Imperij tutelâ.
- Grauensburgum: *Rauensbourg*, ad Fl. *Schuff*, antiqua ciuitas tempore *Caroli Magni*.
- Burena: *Buren*, seu *Kauf-Buren*, olim *Comitum de Hoff*, à quibus se pecuniâ subduxere sub *Carolo II*.
- Memminga: *Memmingen*, Germanicè *Gryenfur*, vel *Gryenberg*, ad Fluuiolum *Bach*, vbi species Reip.
- Biberachum: *Bibrach*, non procul à Fl. *Iller*.
- Buchornia: *Buchorn*, olim *dominorum de Rauensbourg*, pecuniâ facta *Imperialis*; ad lacum *Constantiæ* fixa est.
- Lindauia: *Lindau*, in *Insula* lacus *Constantiæ* ponte lapideo annexa continenti, vbi nobilis *Abbatia* virginum nobilium.
- Buchauia: *Buchau*, ad lacum *Federzée*, *Abbatia* celebris virginum quæ nubere possunt, cum lubuerit.
- Lagenarchia: *Lagenarch*, ad lacum *Constantiæ*, patrimonium *Monfortiorum*.
- Vberlinga, vel *Iburinga*, vel *Therlinga*: *Vberlingen*, ad lacum *Constantiæ*, quondam *Sueuiæ Ducum* sedes: vrbs est *Imperialis*, & statio nauium egregia.

GERMANIA RECENTIOR,

Scheria: *Scher*, Ducis Valpurgensis, vnde nomen regiunculæ.

Valpurgum: *Valpurg*.
 Vultachum: *Vultach*.
 Valdesca: *Valdsée*. } Comitum Valpurgensium.

Fussena: *Fussen*, Episcopi Augustani frequenti secessu celebrata.

*le pays
d'Al-
gou.*

Kirchperga: *Kirchperg*, Comitum Fuggeriorum *les Foulkrs* qui olim ditissimi Itali Mercatores ad tantam deuenire potentiam, vt nemini veterum Comitum Germaniæ cedant; adscripti sunt Imperio viri fortissimi, liberalissimi, religiosissimi.

MARCHIO-
NATVS } BVRGOVIA: *Burgou*, ad Fl. *Mindel*, habuit
BVRGO- } olim Principes suos, nunc Austrio pa-
VIÆ } ret.

*Marquisat de
Burgou.* } Gunsperga: *Gunsbourg* seu *Gunsperg*, vrbs
lepida ad Danubium, camera huius
Marchionatus, in Dominio *Reischnaun*.

EPI-
SCO-
PA-
TVS

CONSTANTIA: *Constance*, Germanis *Cosnitz*, aut *Costentz*, à castris Constantini nomen traxisse creditur. Nomen dedit lacui qui & *Celler-zée*, & *Bodenzée*, ad *Ratof-zée*; itē paruus vel inferior, & Venerus, ab aquis cæruleis.

CON-
STAN-
TIEN-
SIS

Merispurgum: *Merspurg*, vrbecula ad quam lacus Constantiæ profundissimus, Episcopi peramœna sedes.

Augia Diues, vel Magna: *Richenau*, in extremo lacu Brigantino, vbi cœnobia putant sepultum esse S. Marcum (indignantibus Venetis) quare dum legunt Euangelium S. Marci eius tumulum digito indicant: vnita est Episcopatu hęc Abbatia.

*l'Eué-
ché de
Con-
stance.*

Augia parua: *Memouu*, in inferiori parte lacus, Equitum Teutonicorum.

Arbor felix, seu Arbor: *Arbon*, cum castro, hinc nouacula acutissimæ celebrantur.

Episcopium: *Bischoffzell*, ad lacum *Bodenzée*.

HE-

NELLEMBVRGVM, *Nellembourg*, cum castro Marchionatus ditionis Austriacæ.

Stokasium: *Stokach*, Lantgrauatus Nelléburgici caput

- G O-** } Hohen-Krogena : *Hohen-Kregen* , arx inexpugnabilis iuris Austriaci.
V I A } Hotten- villa : *Hohenuiel* , aliter *Ottenuiel* , arx inexpugnabilis in monte, Ducis olim Vittembergensis, nunc Gallici.
le He- } Radolpnicella, seu Rudolphi Ducis Sueviæ, *Ratofcell* ,
gonu. } olim Monachis diuitis Augiæ parebat , nunc Austriaco.
- K L E-** } **V A L D H V S T A** : *Valdhust* , hoc est sylvæ custos, quia Helueticorum Eremum munit, ad eam urbem Fluiolus
G O- }
V I A } Gutta *Schlucht* , Rheno miscetur.
le Kle- } Cuffemberga : *Cuffenberg* , castrum egregiè munitum
gon. } Comitum *de Sulz* .
- S Y L-** } **R O T E V I L I A** : *Rotueil* , sic dicta à *Rett* , hoc est cohorte
V A } & *Vil* mansione, quia hîc confedere cohortes Cymbricæ : vrbs Imperialis & Resp. Heluetico fœderi coniuncta , fixa ad Necarim Fl. Hîc olim Camera erat Imperij à Conrado secundo Imperatore constituta : vrbs illa vario situ exædificata est , & parum æquali in loco. Ad hanc cæsus Guebriantius Galliæ fortissimus , & scientissimus Mareschallus.
- N I-** } Villinga : *Villingen* , in Comitatu *de Bar* , ad Fl. Birgum :
G R A, } Hîc aquæ sulphuræ & aluminosæ multis morbis salutares : ditionis est Austriacæ.
- anti-* } Schiltachum : *Schiltach* , Ducis Vittembergensis.
quis } Guttenberga : *Guttenberg* , arx ita dicta à Fluvio cui adiacet.
Martiana Sylva, } Fyrtemberga : *Furtemberg* , vrbs cum castro caput Comitatus, qui tamen pars est Comit. *de Bar* .
aut Helueticorum Eremus } Oberndoffia : *Oberndoff* , Comitum Cymbernensis, quæ se à Cymbris oriundum putat.
 Loffenga : *Loëffeng* , vrbs in palude, Comitum *de Furtemberg* .
 Hoënberga : *Hoenberg* , Comitatus caput Austriacæ ditionis, cuius castrum dirutum à Roteuillianis.
 Rotenburgum : *Rotenbourg* , ad Fl. Necarim, qui mediam secat, facitque duas vrbes, quarum Septentrio-

		nalis dicitur <i>de Rotenberg</i> , Meridionalis <i>Ehim</i> .
HODIE		Scemberga, aut Scomberga : <i>Scemberg</i> , aut <i>Scomberg</i> , in Comitatu <i>Hoenberg</i> .
SCHV-		Mons Barius : <i>le Mont de Bar</i> , limes huius Regionis.
VARZ-	RHINFEL-	RHINFELDIA : <i>Rheinfelden</i> , non procul à ruinis Augustæ Rauracorum, siue pa- go <i>Augst</i> .
	DENSIS	
	COMIT. &	Lauffenberga : <i>Lauffenbourg</i> , vrbs munitif- sima in rupe collocata.
WALDI	IV. VRBES	Sanctio : <i>Seckingen</i> , in Insula quam Rhe- nus efficit.
	SYLVE-	Valdhusta : <i>Valdhust</i> , in regiuncula <i>Kle-</i> <i>gou</i> , vt antè diximus, est tamen vna de quatuor vrbibus Syluestribus, non ta- men in Comitatu <i>de Rhinfelden</i> .
	STRES, le	
<i>la Fo-</i>	<i>Comté de</i>	
<i>rest</i>	<i>Rhinfelden,</i>	
<i>Noire.</i>	<i>& les quatre</i>	
	<i>villes Fore-</i>	
	<i>stieres.</i>	

§ 2. *Suevia Cis-Danubiana*, la Suaube au deçà du Danube.

MORT-	OFFEMBVRGVM Imperij municipium : <i>Offenbourg</i> , ad Fl. <i>Kintzig</i> , ab Offone quodam Anglo-Saxo- ne, redempta olim vrbs cum duabus sequentibus ab Episcopo Argentinae per Marchionē Badenſē.
NAVIA	
hoc est	Cella : <i>Zell</i> , cognomento in <i>Hammerſpach</i> .
Regio la-	Gergenbachia : <i>Gergenbach</i> , ad Fl. <i>Kintzig</i> .
tronum, le	Oberkikia : <i>Oberkik</i> , Episcopi Argentinae.
<i>Mortnan.</i>	Loria : <i>Lor</i> , aut <i>Lar</i> , Marchionis Badenſis.
KREI-	HEIDELBERGA : <i>Heidelberg</i> , de quâ in Palatinatu: porro Kreigouia nomen accepit à Fluvio <i>Greich</i> , aut <i>Kreig</i> , qui eam alluit ciuitatem.
GO-	Vimpina : <i>Vvempffem</i> , quasi tormentum fœminarum ob crudelitatem, quam hîc Hunni in fœminas exercue- runt quasi <i>Vibpein</i> , antea dicebatur Cornelia : sita est ad confl. Fl. <i>Necaris</i> & <i>Iaxt</i> .
VIA	Sinshemum : <i>Sinshheim</i> , olim sedes Comitum <i>de Kreich-</i> <i>gou</i> , cuius Comitatus dominus factus Episcopus, eam dedit deinceps Episcopus Spirensibus.
<i>le Krei-</i>	Grabena : <i>Graben</i> .

Hel-

chgon.

Hœldeshinum: *Heildeshaim*.
Eppinga: *Eppingen*.

- MAR-
CHIO-
N A-
T V S
- FAMI-
LIÆ
- B A-
DENSIS
- le Mar-
quisat de
Baden.
- BADA: *Baden*, vbi aquæ calidæ omnibus mor-
bis salutare, quæ per omnes penè ciuium
domos discurrunt. Hic Marchio Catholi-
cus viuit in palatio picturis suis celebratif-
simo.
Stolhoffa: *Stolhoffen*, vrbecula, sed egregiè
munita.
Binhemum: *Beinheim*, ad Occidentalem Rhe-
ni ripam.
Eberstinum: *Eberstein*, Comitatus titulo cla-
rum castrum.
- B A-
DEN-
S I S
- FAMI-
LIÆ
- D V R-
LACEN-
S I S
- le Mar-
quisat de
Durlach.
- DURLACVM: *Durlach*, vrbs egregia ad radi-
cem montis, vbi nobile Collegium & pa-
latium munitissimum Marchionis Luthe-
rani.
Erlinga: *Erlingen*, vrbs minuta, sed cultissi-
ma.
Phorca, vel Pfortzemum: *Pfortzeim* ad confl.
Fluuiorum *Vvirm*, & *Entz*, in syluâ *Ha-
genschies*, quæ est ora Syluæ Nigræ, vnde &
nomen inuenit, quasi porta Hercyniæ.
- D V-
C A-
T V S
- Regio hæc fertilissima, sed hoc sæculo miserè deforma-
ta est: indigenæ potissimùm nobiles, moribus sunt Gal-
lis quàm Germanis similiores.
- STVDGARDIA: *Studgard*, Ducum sedes, vbi castrum
elegantissimum, & nobiles Senatorum domus.
Tubinga: *Tubingen*, ad Necarim vbi Academia: osten-
duntur etiam hîc rudera palatij Caracallæ Antonini.
Castrum habet in monte non temendum.
- V I R-
T E M-
B E R-
- Sultia: *Suliz*, vbi castrum dictum *Albeck*.
Mekmulia: *Mekmul*, ad Fl. *Iaxt*, in regione riguâ, &
pascuis latâ.
Lauffa: *Lauffen*, ad Necarim Fl.
Marbakum: *Marbak*, ad eundem Fluuium.
Canstadium: *Canstad*, in vitiferâ regione.

Parall. Geogr. Tom. II.

M

- Virtemberga: *Virtemberg*, castrum non procul à *Cannstad*, vnde regioni nomen; à Virtungis populis sic dicta perhibetur.
- GEN- Ouena: *Ouuen*, iuxta quam indigenæ ostendunt rudera castrum *Tesh*, quod purant esse Tectosagum opus.
- Aurachum: *Aurach*, artificibus suis celebre.
- Schorndoffia: *Schorndoff*, ad quam sal excoquitur, hinc enim crebri falsi fontes.
- S I S } Bulachum: *Bullach*, ad quam urbem æneæ metallicæ.
- Nagoldia: *Nagold*, ad Fluum cognominem.
- le Duché de Virtemberg. } VRBES Haylbruna: *Hailbrun*, quasi fons salutaris, quoniam hinc aquæ morbis salubres, olim pagus, postea vrbs Imperialibus accensita ab Friderico I I.
- IMPE- Rutlinga: *Reutling*, ab extirpando dicta, quia hinc olim sylua, vbi Fl. *Echetz*, cadit in Necarim.
- RIALES } Esslinga: *Essingen*, à sonitu æris dicta, minuta Resp. ad Necarim Fl.
- Wila: *Vwill*, ad Fl. *Wurmum Vvurm*, non procul à Tubinga.
- COMI- } Holachum: *Hoenlo*, castrum vnde regioni nomen in TATVS } Othonis syluâ *Ossenuald*.
- HOLA- } Oringa: *Oringen*, in sylua Ottonis dans *Ossenuald*. CEN- } Hala, seu Salinæ: *Hall*, ad Fl. Kokarum *Koker*, ibi SIS } fons falsus vnde sal excoquitur. Resp. vbi olim duella permittebantur.
- Comté d'Hoenlo, ou Holach. } Sindinga: *Sindingen*, ad prædictum amnem.
- Ingoltinga: *Ingolsingen*, in valle Kokariana.
- Limpurgum: *Limpourg*, vnde pocillatores Imperij; ditionis Virtembergensis est.
- RAEM- } GAMVNDIA, vel Gamunda: *Gamund*, seu *Gamynd*, Gal- SIA } licè *Gemond*, quasi gaudia mundi, propter ludos à VAL- } Sueuicâ nobilitate hinc celebratos. Dicta olim fuit LIS } *Thiegarten*, à ferarum Viuario, quæ vox riuulo hæsit urbem alluenti. A Friderico Ænobarbo multis est cumulata immunitatibus.
- le Rem- } *stal*,

VIRA-
GRVN-
DIA } DINCHESPYLA, vel Dinckespula: *Dunckelpyhel* Ger-
manicè, nobis *Dunkespuel*, sic dicta à voce *Dunkel*,
quæ Zea herba est *de l'espeaute*, cuius hic magna co-
pia. Circa urbem multilacus, sita hæc ad Fl. Ver-
nicum *Vernitz*.
le Vira-
grund. } Eluangia, ita dicta ab Alce ferâ hic captâ: *Eluang*, ad
Fl. *Iaxt*, nobilis Abbatia, seu Præpositura *Preuossé*
d'Eluang, cuius Dominus Imperij Princeps: regio
frumento diues.
Chriffemum: *Kreissheim*, Ducis Virtembergici.

VERNITIA
VALLIS } Oetinga: *Oetingen*, ad Fl. *Vernitz*, Comitatus
le Val de Ver-
nitz. } caput, urbis incolæ religione dissentientissimi,
vnde mira confusio, dum alij seruant Kalenda-
rium reformatum, alij antiquum.

RIETIA } NORLINGA: *Norlingen*, quasi Nerolinga, vt vo-
le pays de
Rietz. } lunt indigenæ, ad Fl. *Eger*. Vrbs egregiè rigua,
Respublica ritè administrata: hic nundinæ ce-
lebrantur frequentissimæ.
Boffinga: *Boffingen*, vrbs Imperialis ad Fl. *Egram*,
Eger.

HANEN-
KAMVM, } Bappenheim: *Bappenbaim*, seu *Pappenbaim*, vrbs
hoc est Cri-
sta-Galli. } mercibus diues, vnde Dux hoc sæculo famo-
le Hanenkam. } sus.
Monhemum: *Monheim*, cuius laudantur a-
cus.

COMITA-
TVS } DILLINGA: *Dillingen*, ad Danubium, Episcopi
Augustani, vbi & Cameram suam fixit, ibique
frequenter commoratur, Academia celebris
Societatis nostræ.

DILLIN-
GANVS } Donauertia, seu Vertia: *Donauert*, ad confluen-
tes Danubij & Vernitij Fl. vbi peninsulam effi-
ciunt quæ Suevicè *Vert* dicitur, in præsentia
le Comté de
Dillinge. } est Bauarici iuris.
Lauginga: *Laugingen*, Ducis de *Neubourg*, hanc
tamen quidam in Palatinatu Bauarico locant,
perperam.

HERTELDIENSIS REGIVNCVLA
le pays d'Herfeld.

Lieftæmum : *Lieftaim*, in monte situm oppidum. *Herfeld* autem campum inamœnum & sterilem sonat linguâ Germanicâ.

BRENTIANA VALLIS
le Prentzhal.

Gensena, aut Giensena : *Gengen*, ad Fl. Brentium *Brentz*, aliter *Prentz*, in loco fertili collocata.

ALBVCHIA REGIO
l'Albuch.

Gissinga : *Gissingen*, sita in valle *Filzia*, sic dicta à Fl. *Filz*, & in Comitatu de *Helfenstein*, à cuius Comitibus empta est à Rep. *Vlmensi*. Eius castrum munitissimū in monte vicino *Schlossberg*, ab iisdem *Vlmenibus* dirutum est.

KOKARIANA VALLIS
le Kokerstal.

Allena, seu Aluena : *Allen*, seu *Aluuen*, ad Fl. *Kocarum Koker*, vnde nomen Valli.
Strafsdorfia : *Strafsdorf*.

THONSALIA VALLIS
le Val de Thonstal.

VLMA : *Vlm*, ab *Vlmi* arboribus, vel *Vlignæ* nomen habet, ad Fl. *Danubium* in quem hîc cadunt *Ilera* Fl. ex *Algeâ*, & *Blauus* ex Ducatu *Virtembergensi* profluentes, vnde hinc primūm *Danubius* nauigabilis. Olim in vrbe viuebant tantūm optimates, opifices in suburbiis. Resp. nunc optimè administratur.

COMITATVS ZOLERNENSIS
le Comté de Zolern.

Zolernum : *Zolern*, castrum in monte, cuius ad radices sita vrbecula.
Hechinga : *Hechingen*, cuius Comites magni nominis, & multarum diuitiarum in Germaniâ perhibentur.

CAPVT XIV.

Franconia.

FRANCONIAM adeo extensam à nobis esse nemo mirabitur, qui aliquid de antiquâ, & nouâ Germaniâ audierit. Hæc est Franciæ nostræ parens Regio, nominis sui adeò tenax vt in præsentia *Franconia* dicatur, quæ antea *Francia Orientalis* nuncupa-

ta est ad discrimen nostræ quæ in Occidentem procurrit. Vbique ferax, vbique diues, vbique bellatorum alumna. Fertilitatem eius innuunt bella tot annis ibidem gesta, quæ nondum eam exhauerunt. Fortitudinem testantur Hessij, toti penè Imperio pares, & nisi religione distracti essent futuri superiores, omnibus indigenis singulari Principum vigilantia ad artem militarem institutis. Diuitiarum argumentum ingens penultimus Episcopus Heribolitanus, qui moriens tres milliones Thalerorum (hæc moneta olim 48. solidos nunc 58. æquat) congestos reliquerit; licèt trecentas Ecclesias condidisset, & innumerabilem fermè pecuniam in pauperes effudisset. Certè clerus hic ditissimus, & tamen hîc tam multi inopes, vt Franconia mendicos toti Germaniæ sufficere perhibeatur.

§. I. *Franconia Septentrionalis*, la Franconie Septentrionale, partie de l'ancienne.

NVM. I. *Veterauia*, le Veterau, seu Wetteribe. Dicitur aliter Wederbe, Wetrey, & Wedreuis, cuius etiam pars aliqua decerpitur ab Archiepiscopi Moguntini ditio: olim amplissima ditio, siquidem territorium Francofordiense eâ continebatur.

DOMVS VISBA- DENSIS	{	COMIT. VISBADEN- SIS, Cōté de Visbaden.	{	Visbada: <i>Visbaden</i> , de qua in Archiep. Moguntino mox.
	{	COMIT. IDENSTINVS Comté d'Idenstein.	{	Idenstinum: <i>Idenstein</i> , seu <i>Id- stein</i> .
DOMVS SARÆ- PONTANA	{	COMIT. VILBUR- GENSIS, Comté de Maison de Sarbruk.	{	Vilburgum: <i>Veil- bourg</i> , ad Fl. <i>Lahr</i> , seu <i>Lan</i> .
DOMVS	{	COM. NASSOVIVS Comté de Nassau.	{	Nassouia: <i>Nassau</i> , vnde Princi- pes Arausicani, ad Fl. Lanum.
D I L-	{	COM. CATZENELLOBORGEN- SIS, Comté de Catzenelloborg.	{	Catzenelloburgus: <i>Catzenelloborgen</i> .
L E M-	{	COMIT. DIETIENSIS Comté de Dietz.	{	Dictia: <i>Dietz</i> , ad Lanum <i>Lan</i> , Fl. vbi recipit <i>Aar</i> .
B V R-	{	COMIT. BILISTINVS Comté de Bilstein.	{	Bilistinum: <i>Bilstein</i> , in asperâ regione.

GICA
la Maison
de Lëbourg
communi-
ter de Nassau.

COMIT. DILLEM-
BURGI-
CVS
Comté de
Dillëbourg.

Dillemburgum: *Dillembourg*, ad Fl. Dil-
lam, cum castro Principis.
Schonbachium: *Schonbach*, vrbecula
in regione asperâ, & montibus tu-
mente.
Hagera: *Hager*.
Herbordia: *Herbord*.

DOMVS
AFFI-
NES

COMIT. SI-
GENSIS
Comté de Si-
gen.

Siga: *Sigen*, ad Fl. cognominem.
Burbachum: *Burbach*, aut *Butzbach*,
ditionis Heflicæ.
Freudenberga: *Freudenberg*, ad ini-
tium Fluiuioli *Vippe*.

NASSO-
VIO-
RVM,

COMIT. ISEM-
BERGENSIS
Comté d'Isëm-
berg.

Isemberga: *Isenberg*.
Vesterbordia: *Vesterbord*, inter
montes collocata in sylua *Ve-
sterwald*.

les Alliez
de Nassau.

COMIT. SOL-
MENSIS, Comté
de Solms, in tres
familias contri-
butus in his tri-
bus vrbibus.

Brausfedra: *Brausfeds*, in monte
fitum oppidum.
Laubacum: {
Laubach. { Solma: *Solms*, in
Lichum: { monte castrum, de
Lich. { quo vtraque fami-
lia disputat.

NUM. 2. Lantgrauatus Hefia, seu Hefia, la Hefse.

DOMVS

DARMSTA-

DIENSIS

MARPVRGVM: *Marpurg*, ad Fl. Lanum *Lahn*, in
Principatu Lanogauiceni de *Lahnau*, castro suo
insignis in montis crepidine: Academia hîc
percelebris.
Giessa: *Gießen*, vrbs munita & Academia ad Fl.
Lanum.
Frankenberga: *Frankenberg*, à Francis nomen
habet, sita ad Fl. *Eder*.
Vetzflaria: *Vetzlar*, vrbs Imperialis in Vetera-
uiâ, antea Moguntini, nunc hanc sibi Hefsius
vindicauit.

le Lantgraue
de Hesse
Darmstad
Lutheran^o.

GERAVIA } Darmstadium: *Darmstad*, vrbs
seu COMIT. } munita cum lepido castello.
DARMSTA- } Geravia: *Gerauu*, vnde regioni
DIENSIS } nomen.

DOMVS

CASSVLA, seu Cassella: *Kassel*, ad Fl. *Fuldam*, vbi castrum egregium dictum *Zigbenhaim*, in quo 600. tormenta bellica, ingens armorum copia. Ibidem quoque Academia illustris.

Fridlaria: *Fridlard*.

CASSV-

Schuuugia: *Eschuuege*, ad Fl. *Veler*, castro suo munita.

LENSIS,

Allendorffia: *Allendoyff*, minuta vrbs ad Fl. *Verrach*.

Spagenberga: *Spagenberg*, cum castro.

Rottenberga: *Rottenberg*, ad Fl. *Fulde*, sedes Principis.

SEV

Hombertia: *Hombert*, vrbecula cultissima.

Sasburgum: *Sasburg*.

CAS-

COMIT. } CORBACHVM: *Corbach*, quod sibi vindicat Hessius, possidet Comes, vnde nupera bella, quia Hessius putat hunc tractum à se pendere, Comes ab Imperatore: celebratur ab auro quod hic effoditur.

SEL-

VALDEC-

LENSIS,

CI I } Mergenhufa: *Mergenhausen*, vbi Comites commorantur in castro luculento.

Comté de
Valdek.

Mons martis: *Stadberg*, vrbecula in monte.

Landauia: *Landau*.

Valdeccium: *Valdek*, ad Fl. *Eder* auriferum.

le Lantgraue
de Hesse
Kassel, Calvinista.

ABBATIA HEROFELDENSIS,
Abbaye d'Herfeld.

HEROFELDA: *Hirscfeld*, ante *Herrosfeld*, ab Herolpho quondam conditore, ad Fl. *Fuldam*: hunc tractum Hessius occupavit.

ISSEMBVR-
GICVS

Gelnufa: *Gelnhausen*, quam Palatini occupant, vrbs Imperialis & libera.

CO-

COMITATVS } Stænamum : *Stainam.*
 Côté d'Issembourg. } Salmonasterium : *Salmunster.*

ABBATIA } FVLDA, seu BVCHOVIA: *Fulde*, Germanicè *Bu-*
 BVCHO- } *chen*, ad Fluvium cognominem, vbi Abbatia præ-
 VIENSIS, } diues, & Bibliotheca librorum manu scriptorum
 SEV } illustris: Hic Abbas est Cancellarius Imperatri-
 FVLDEN- } Alseldia: *Alsfeld.*
 S I S } Selica: *Schiez*, ad Fl. Fuldam.
 l'Abbaye de } Waccha: *Vacch*, inter Fl. *Verrach*, & *Fulde*, quam
 Fulde. } sibi Hefsius vendicat.
 Hamelburgum: *Hamelbourg*, ad Fl. *Salam sal*, in
 regione perferaci sita vrbs.

§. 2. Franconia Meridionalis, seu propria, la Franconie.
 Germanicè Frankenland.

DITIONES } ASCHIBVRCIVM: *Aschaffembourg*, seu *Aschbourg*,
 ARCHIEP. } ad Fl. Mœnum, vrbs cultissima Archiepiscopi
 MOGVN- } Moguntini sedes & palatium.
 TINI } Homberga: *Homberg.*
 Busbachium: *Buzbach.*
 Fridberga: *Fridberg*, sex leucis à Marpurgo vrbs
 Imperialis, ad quam fons acidulus.
 Visbada: *Visbaden*, vbi aquæ multis morbis salu-
 tares, vnde & loco nomen.
 Elfeldia: *Elfeld*, in Rhingouiâ regiunculâ, le
Rbeingou.
 Hoëstum: *Höest.*
 Amorbachium: *Amorbach*, in Ottonis sylua l'*Ot-*
tenuald, trans Mœnum ad fluuiolum *Muldt.*
 EISCHFELDIA: *Eischfeld*, de quâ dicemus in Thu-
 ringiâ, vbi & aliquot loca hic Elector possidet.

COMITAT. } Rinechum: *Reinech*, vrbecula sita ad Fl. *Syn.*
 REINECEN- } Loria: *Lor*, à quâ & hic Comitatus dicitur
 SIS, Comté de } Lorientis, ad fluuiolum cognominem qui hîc
 Reinech. } Rheno miscetur.

Parall. Geogr. Tom. II.

N

COMITATVS
HANOVIENSIS

*le Comté de Hanau,
dictus de Munzenberg,
ad differentiam Bau-
benhausen in Alsatia.*

HANOVIÀ : *Hanau*, in Veteraviâ situm,
ad Fl. *Kintz*, vbi cadit in Mœnum,
vrbs munitissima, & olim diues, va-
rias hoc bello experta vices.

Stinhemum : *Steinheim*, aliter *Stein*,
non procul ab Hanouia,

FRANCOFOR-
DIENSE
TERRITO-
RIVM, in
Veteraviâ situm,
*Territoire de Franc-
fort.*

FRANCOFVRTVM, aliter Francofordia :
Francfort sur le Mœin, sic dicitur à Vado
Francorum. In hac ciuitate debet eligi
Imperator : hîc quoque nobiles nundinæ
toto orbe celebres : & maximè ob libros
qui huc plurimi conuehantur.

Saxenhusium : *Sachsenhausen*, ad alteram
Mœni ripam, quasi Saxonum domus, pars
potiùs Francofurti, quàm alia vrbs.

PRINCI-
PATVS
HENNE-
BER-
GENSIS,

*Principauté
de Henne-
berg.*

Henneberga : *Henneberg*, in monte vnde regioni
nomen, quæ pertinet ad Saxonem, cum Princeps
sine liberis obiisset, principatus facta ab Henrico
VII. cum antea tantum Comitatus esset.

Minunga : *Maingen*, vrbs & castrum ad Fl. *Veer*.

Slusinga : *Slusingen*, vrbs cum castro ad Fl. *Schleuf*.

Auerberga : *Auersberg*, ad initia Fl. *Stray*.

Nouostadium : *Neustad*, ad Salam Fl.

Schuuinfurtum : *Schueinfurt*, ad Mœnum vrbs Im-
perialis, varios olim experta dominos, receptacu-
lum Hæreticorum, quos Herbipolensis Episcopus
ex ditione suâ expulit.

DOMINIYM FRAN-
KESTINVM

*la Seigneurie de Fran-
kestein,*

ditionis Hessicæ.

Schmacaldia : *Schmacald*, Vul-
cania Chalcis à Melancto-
ne dicta, celebris ob con-
uentus Protestantium in
Carolus V. an. 1530. sita
ad Fl. *Verrah*, vendita à
Marchionibus Norimber-
gensibus, sed postea re-
dempta, nunc ditionis Hes-
sicæ est.

MARCHIO-
NATVS

Culembachium: *Culembach*, vbi castrum niti-
dissimum in quo Princeps commoratur ex
Domo Brandeburgicâ oriundus.

CVLEM-
BACHIVS

Blassemburgum: *Blassembourg*, arx munitissima.
Hoffa: *Hoff*, in Voitlandiâ, cuius incolæ, sicut &
totius Tractûs, viri fortes.

Marquisat. de
Culembach.

Mons Pinnifer: *Frichtelberg*, ex quo quatuor
erumpunt flumina, Mœnus *le Mœin*, Nabus
Nab, Sala *Saal*, & Oegra, *Eger*.

DVCA-
TVS
COBUR-
GENSIS

COBURGVM: *Coburg*, ad Fl. *Krempen*; reuulsa est hæc
ditio ex Comitatu Hennebergenfi, diciturque
centrum Germaniæ. In hac vrbe Academia fun-
data à Principibus ex familiâ Saxonicâ.

Duché de
Coburg.

Mons Regius, seu Cronacum, *Cronach*, seu *Kunspurg*,
seu *Kunigspurg*, oppignerata olim Episcopo Herbi-
polensi, postea redempta, ad Fl. cognominem iacet.
Callenbergæ: *Calenberg*, arx munita.

EPISCO-
PATVS

BAMBERGA, quasi Babæ mons, quæ fuit filia Othonis
Saxonis: *Bamberg*, ad confluentias Mœni & Re-
gnessi *Regnitz*, vel meliùs *Laurach*, & *Regnitz*, vnus
ex 4. Imperij pagis, olimque carebat muro. Ad-
iacet ei in monte vicino castrum *Aldenbourg*. Epi-
scopus eius pendet à solo Pontifice, à Clemente II.
qui huius vrbis fuerat Episcopus subductus à Mo-
guntino.

BAM-

BER-

GENSIS

Forcha, seu Forchena: *Forchaim*, ad confluentias
Fl. *Vissent*, & *Regnitz*, vbi castrum huius tractus
propugnaculum.

Æuesché de
Bamberg.

Staffelstinum: *Staffelstein*, ad Mœnum.
Helfeldia: *Helfeld*, ad Fl. *Vissent*.
Potestæmum: *Potestaim*, ad Fl. *Putlach*.

EPISCO-
PATVS

HERBIPOLIS: *Virtzbourg*, Germanicè *Vvurtzbourg*,
quæ vox *mustum* Germanis sonat; vrbs magna, &
diues, vbi Episcopi castrum dictum *Marienperg*.
Hic Dux Franconiæ, & ditissimus: habet enim an-
nui redditus 300. millia Talertiorum.

HERBI-

Ochsenfurtum: *Ochsenfurt*, ad Mœnum, horreum Epi-
scopale.

- Gemunda: *Gemud*, vbi Sala cadit in Mœnum.
 Vffenhæmum: *Vffenhaim*.
- POLI-
 Altmana: *Elman*, ad Mœnum.
 Carlestadium: *Carlstad*, ad Mœnum.
 Vinshæmum: *Vinshaim*, ad Fl. *Aisch*.
- TANVS }
 Nouostadium: *Neustad*, ad prædictum Fl.
 Kitzinga: *Kitzing*, ad Mœnum.
 Volkachum: *Volkach*, ad eundem Fl.
- l'Euesché de
 Vitzbourg* }
 Rottinga: *Rottingen*, ad Tubarum Fl. *le Tauber*.
 Rottenburgum ad Tubarum, *Rottenburg sur le Tau-
 ber*, ad discrimen alterius, à turrium & regularum
 colore sic dictum. Cella penaria Franconiæ habe-
 tur, éstque vrbs Imperialis, & sui iuris.
- MARCHIO-
 NATVS }
 ONOLDI-
 NVS, seu
 ONSPA-
 CHENSIS, }
 ONOLDIVM & Onspachum, vel Anspachum:
Onspach, aliter *Onolsbach*, ad Fl. cognominem,
 cum castro vbi Princeps commoratur, ex Do-
 mo Brandeburgicâ; habet aliquid in Burgra-
 uiatu Nurenbergico, & Comitatu Hoënlo-
 nio, vnde eius ditio conflata.
- Marquizat
 d'Onspach.* }
 Schuuaburgum: *Schuuabourg*, vrbecula merci-
 bus inclyta ad Fluuiolum cognominem.
 Guntelhusa: *Guntelhausen*, ad Fl. *Altmul*.
 Rota: *Rot*, ad Fl. cognominem.
- VERTHÆ-
 MENSIS }
 COMITA-
 TVS }
 Verthæmum: *Verthaim*, vbi Fluuius Tubarus
 Mœno commiscetur. Hæc ditio est Comitatus
de Louuestein.
- le Comté de
 Verthaim.* }
 Procelda: *Procelden*, vrbs diues ad Mœnum.
 Mergenthinum: *Mergenth*, vbi commoratur Ma-
 gister Ordinis Teutonici, Imperij Princeps:
 cuius Equites Prussi, omnes Lutherani; Ger-
 mani, Catholici omnes.
- ERP A-
 CHENSIS }
 COMIT. }
 Erpachum: *Erpach*, in Othonis Sylua *Ottenuald*,
 castrum vnde nomen accepit Regio ab Aquis,
Ach enim sonat Aquam.
- Comté d'Erpach.* }
 Michelstadium: *Michelstad*, ad Mublingam Flu-
 uium *Mubling*, in eâdem Othonis Syluâ.
 Michelbachium: *Michelbach*.
 Milremberga: *Miltemberg*.

CAPVT XV.

Bauaria & Tirolis.

BAVARIA, aliter dicta BOIOARIA, nomen accepit ab Auaris populis ferocibus, qui in eam irruerunt, aut à Gallis Boiis, qui ex Boiohæmiâ expulsi ad Danubium confederunt, aut certè ab vtrisque in vnã gentem coalescentibus. Germanicè dicitur *Bayerland*: tota frumenti ferax, vini non item, sed in eã tantum salis, vt vicinis etiam Prouinciis sufficiat. Princeps seu Dux Bauarus ditissimus ditiones suas prudentissimè & magnâ suauitate administrat; numquam illæ dirimuntur, sed totus Ducatus primogenito cedit, fratribus aliquid de hæreditate aspergitur, sic tamen vt à fratre tanquam domino pendeant. Superioribus annis cum vidisset Lutheranos & Calvinistas Ecclesiarum bona sibi arrogare, obtinuit à Summo Pontifice, vt concessis iis quæ satis erant religiosis & Abbatibus reliquum seponeretur ad bellum cum Turcis & Hæreticis gerendum, multumque in hanc causam pecuniæ accepit ab Episcopis & Abbatibus Herbipolim conuenientibus, vbi & sacri belli constitutus est Imperator; quæ causa dicitur Suecum in Germaniam attraxisse. Princeps hic verè pius, verè Catholicus, & cui res Christiana in Germaniã plurimum debet.

TIROLENSIS Archidux, Austriacæ familiæ in Germaniã alterum caput, præter Comitatum Tirolensem iuris sibi aliquid arrogat in Episcopatus Brixinonensem, & Tridentinum, quorum tutelam & patronatum ab Imperatoribus accepisse dicitur. Hi tamen Episcopi duo Principes Imperij sunt, & Comitibus interfunt, & de suo Imperij necessitatibus subueniunt. Possidet etiam aliquid in ditione Grisonum, de quo antea diximus, sicut & in Sueuiã, vt mox ostendemus. Tota hæc regio Catholica, & diligenter ab Archiduce & Episcopis prouisum, ne in eam Lutherani, & Calvinistæ irreperant. Indigenas alit fortes, & qui ab Hispanis in Italiam euocati nobis damni plurimum intulerunt.

§. I. *Bauaria Cis-Danubiana*, la Bauiere au deçà du Danube.

N V M. I. *Bauaria Superior*, la haute Bauiere.

MONACHIVM : *Munchen*, & *Muniken*, & *Munik*, sic dicta, quia cum condita ciuitas inuentum est caput Monachi, vel quia in ruderibus monasterij *Schefflan* fundata est, ad Fl. *Iserum Iser* vrbs lautissima, & cultissima, Collegio magnifico, palatio luparæo perfimili, bibliothecâ librorum refertissimâ, hortisque peramœnis insignis, licet loco sterili collocata sit.

Landsperga : *Landsberg*, ad Fluum Lychum *Lech*, vrbs culta, & basilicâ recens conditâ nobilis.

Schongauia : *Schongau*, musicis instrumentis celebrata.

Straubinga : *Straubing*, ad Danubium.

Nouostadium : *Neustad*, ad eundem Fl.

Frideberga : *Fridberg*, inter Fluuios *Lech* & *Par*.

Raina : *Rain*, ad Fluuiolum *Arch*.

Æchia : *Aich*, ad Fl. *Par*.

Pruchia : *Pruch*, ad Fl. Amberem *Amber*.

Furstenfeldia : *Furstenfeld*, ad eundem Fluuium.

Vilhemum : *Vilheim*, ad Amberem antequam cadat in paludem *Ammerzée*.

Viringa : *Viting*, ad lacum prædictum.

Gefenfeldia : *Geisenfeld*, ad Fl. *Ilm*.

Abensperga : *Abensperg*, ad Fl. *Abenst*.

Mespurgum : *Mespurg*, ad Fl. *Iser*.

DVCATVS { NOVOBVRGVM, seu Nouocomum : *Nenbourg*,
NOVOBVR- { vbi Fl. *Lichus* cadit in Danubium, vrbs muni-
GENSIS { tissima, cuius Dux potentissimus & Catholi-
le Duché de { cus, Hares Ducis Cluensis.
Nenbourg. { *Lauginga* : *Lauging*, de quâ in Sueuiâ.

TERRITO- { RATISBONA : *Ratisbone*, Germanis *Regensburg*, &
RIVM { *Regenspurg*, olim *Augusta Tiberia*, vt quidam
RATISPO- { volunt, nunc à Fl. *Regen*, qui hîc Danubio per-
NENSE { miscetur cognominata. *Bauariæ* aliàs primaria
fuit, sed tandem se in libertatem asseruit Baua-

le Territoire de Ratisbonne. ro nequicquam reclamante. Hic diætæ Imperiales sæpè indicuntur ob loci commoditatem. Hic etiam S. Dionysij Arcopagitæ aiunt seruari lipsana ab Arnulpho Imperatore ex bello Normánico relata.

EPISCOP. FRISINGENSIS } FRISINGA: *Frisingen*, ad confluentias Ambari, & Isaræ, vnde Otho ille Frisingensis celebratissimus: tota Catholica est, eius Episcopus inops, pagosque habet aliquot per Austriam, Stiriam, Carinthiam & Bauariam sparsos.
l'Eueschè de Frisingen.

N Y M. 2. *Bauaria Inferior*, la basse Bauiere.

LANDSHVTVM: *Landshut*, ad Orientalem ripam Isari, vrbs cultissima.

Osterhouia: *Osterhouen*, vbi Abbatia Præmonstratensis Ordinis celeberrima ad Danubium.

Vilshouia: *Vilshouen*, vbi Fl. *Vilz*, iungitur Danubio.

Allerspachium: *Allerspach*.

Dingelfinda: *Dingelfind*, ad Isarum Fl.

Landauia: *Landauu*, ad eundem Fluum.

Fanum S. Viti: *S. Veit*, ad Fl. *Rott*.

Vasserburgum: *Vasserbourg*, ad Fl. *Ænum In*.

Haga: *Hag*, caput Comitatus, Reip. ad instar, quæ tamen Duci subiicitur; ad Fl. *Ænum*.

Roffenheimum: *Roffenheim*, ad prædictum Fl.

Hocstetia: *Hocstet*, ad lacum Chimum, vulgò *Chiemzée*.

Braunaui: *Braunauu*.

Friburgum: *Fribourg en Bauiere*, ad discrimen Helueticæ, & Brigauici.

ARCHIEPISCOP. SALISBURGA: *Salzbourg*, à Salinis sic dicta, vel à Fl. *Salz*, quo alluitur: olim Iuuania dicta quasi *Helffenbourg*, à castro quod hîc collocasse Iulium Cæsarem fabulantur indigenæ. In eâ vrbe tumulus Theophrasti Paracelsi, palatium Archiepiscopi magnificentissimum; & castrum inexpugnabile vndique vallatum præcipitiis.

SALISBURGENSIS

Sa-

Archeuesché
de Saltz-
bourg.

Salinæ: *Reichenhall*, ad Fl. *Salam Saltz*, vbi Sal excoquitur, ex cuius portorio multum præfulis vectigalibus accedit.

Bertolsgada: *Bertolzgaden*, locus celebris tornofactis operibus, & sale suo.

Ditmaninga: *Ditmaning*, ad Fl. *Saltz*.

Hellela: *Hellel*, ad prædictum Fl. vbi Sal conficitur.

Lauffa: *Lauffen*, ad eundem Fluvium.

EPISCO-

PATVS

PATA-

VIENSIS

& Passa-
uiensis,

l'Euésché de
Passau.

PASSAVIVM, Patauium, & Batauium: *Passau*, ad confluentias Æni, Illi & Danubij, olim Batauorum, colonia perducta à Romanis: vrbs est parum munita, collibus circumquaque ipsi imminetibus.

Ænostadium: *Instad*, ab Æno Fl. nomen accepit, à quo tantum dirimitur à Passauium, vrbs tota ferè lignea est.

Illostadium: *Ilzstad*, ab Illo Fl. *Ilz*, nomen habet: in Illo fluuiio ostrea capiuntur in quibus Gemmæ: eaque quisquis piscatus erit sine iussione Principis, illi oculi effodiuntur ex veteri consuetudine. Castrum superius: *Ober-hansf*, vrbecula Catholica, in quâ Episcopus commoratur. Hic olim præfedit Laureaci, sed eo destructo ab Auaris Passauium venit, quod ei dono datum à Thafilone.

Scherdinga: *Scherding*, vbi Ænus ponte iungitur cum recepit Fl. *Rot*.

§. 2. *Bauaria Trans-Danubiana*, la Bauiere au delà du Danube.

PALATI-
NATVS

BAVA-
RIÆ,
feu

NORT-

AMBERGA: *Amberg*, ad Fl. *Vils*, huius Palatinatus caput, quâquam non maxima. Hæc autem Regio habuit olim suos Duces atque Palatinos, postea occupata à Palatino Rheni, quo infeliciter expulso, Duci Bauariæ cum Electoris titulo cessit.

Sutzbachia: *Sutzbach*, cum luculento castello ad Fluiolum *Rosenbach*.

Parall. Geogr. Tom. II.

○

GAVIA

le Palatinat
de Bauiere, ou
le Nortgau.

Nouoburgum: *Neuustad*, aliter *Nienbourg*.
Valderbachium: *Valderbach*, ad Fl. *Regen*.
Castrum-Monasteriense: *Castel-Munster*, Germanicè *Vvalt-munken*, vbi olim Principes degebât.
Palatium-Monasteriense: *Pfaltz-Munster*.
Vissemburgû: *Vissembourg*, ad initia Fluuij *Regnitz*.

LANDGRA-
VIATVS
LIECHTEM-
BERGENSIS

le Lantgrauiat de
Liechtenberg.

Liechtenberga: *Liechtenberg*, vbi olim Lantgrauij degebant, sed iam castrum incultius.
PEREMBA: *Pfreimbi*, ad confl. Fl. *Pfreimbi*, & *Nab*, in quâ magnam anni partem Lantgrauius commoratur.
Grünfelda: *Grünfelden*, vrbecula lepida, & aliquando Principis sedes.

ADIECTA
BOHÆ-
MIÆ,

les dependances
de Bohême.

EGRA, seu Oegra & Heba: *Eger*, vrbs libera & Imperialis ad Fl. cognominem, duplici muro cincta.
Elboga, seu Locta & Cubitus: *Elbogen*, quæ vox cubitum sonat, quia in modum cubiti conformata est, oppidum & arx Slickiorum in Bohæmiâ est.
Nappurchum: *Nappurch*, ad Fl. *Nab*, in ditionem Bohæmicam translata.

TERRIT.
NVREM-
BERGEN-
SE

le Territoire de
Noremburg.

NVREMBERGA, vel Mons Noricus: *Noremburg*, vrbs maxima, & potentissima ad Fl. *Regnitz*, qui mediam alluit & mox cadit in *Rednitz*: hîc duæ nundinæ quotannis totâ Europâ famosæ.
Altdorfia: *Altdorff*, firmata castro, & Academia recens à Norimbergensibus excitata.

EPISCOP.
EICHSTE-
TENSIS
E. & *Eichstet*.

EICHSTETA: *Eichstet*, seu *Aigstet*, ciuitas Episcopalis ad Alemannum Fl. vulgò *Almud*: sita est in regione perferaci.

TERRITOR.
INGOLSTA-
DIENSE

Pays d'Ingolstad.

INGOLSTADIUM: *Ingolstad*, ad Danubium, ab Anglo-Sueuis, seu Anglo-Saxonibus nomen habet; olim pagus, sed à Ludouico Bauaro in vrbem conuersus, vbi Academia perillustis, tota vrbs amplissima, & pulcherrima.

§. 3. Comitatus Tirolensis, le Comté de Tirol.

TIRO-	}	ÆNIPONS : <i>Inspruch</i> , in valle <i>In</i> , vulgò <i>Inthal</i> , vrbs luculenta ad Ænum Fl. vbi palatium nobile hortique peramœni.
LIVM		Maranum : <i>Meran</i> , seu <i>Meran</i> , Italis <i>Marano</i> .
le Tirol,		Terioli, seu Tirol : <i>Tirol</i> , castrum munitissimum, vrbs tenuis, sed olim magni nominis ad Fl. <i>Athesim l' Adice</i> , in valle <i>Venustâ</i> , vulgò <i>Vinsigou</i> .
aliter		Mulbachum : <i>Mulbach</i> , Archiducum Armamentarium, vbi plurima tormenta bellica, & copia ingens armorum ob ferri, æris, lignique copiam.
<i>Lynthal</i> ,		Zerla : <i>Czerle</i> , pagus vbi palatium Principis, & secessus peramœnus ob venationem <i>Damarum</i> .
ab Æno		Salinæ : <i>Hall</i> . ad Fl. <i>In</i> , cum castro vbi sal coquitur.
Fl.		Landechia : <i>Landek</i> .
Ab indi-		Casa noua : <i>Neuhaus</i> .
genis		Sterginga : <i>Stergingen</i> , ad Fl. <i>Vlitz</i> , ad pedem montis <i>Benner</i> , iuxta quam argenti metallicæ. Hic quoque fiunt gladiatorum laminæ exquisitæ. Sita est in valle <i>Passerthal</i> .
<i>Etschelâd</i> ,		Goffus : <i>Goffo</i> , in monte <i>Brenner</i> , seu <i>Prenner</i> .
à Fluvio	Rotenberga : <i>Rotenberg</i> .	
Athesi	Nazarethum : <i>Nazareth</i> .	
quem vo-	Stamum : <i>Stams</i> , Monasterium Cisterciense ditissimum, vbi sepulchra Ducum Austriacorum.	
cant		
<i>Effsch</i> .		
BRI-	}	BRIXIA, seu Brixino : <i>Brixen</i> , ad Fl. <i>Laisik</i> , qui mox in <i>Athesim</i> cadit; Regio vini diues: ad urbem quoque aquæ calidæ ad radices montis <i>Benner</i> : tota Regio est Episcopi sub tutelâ Comitatus Tirolensis.
XIEN-		Ernoburgum : <i>Ernebourg</i> , in monte situm oppidulum, ad cuius radices confluunt Fl. <i>Ern</i> , & <i>Laisck</i> , locus natura permunitus.
SIS		
EPISC.		
<i>l' Euesché</i>	Branichum : <i>Brunck</i> , seu <i>Branik</i> , Episcopi munitio firmissima.	
<i>de Brixen</i> .	Dauferia : <i>Daufers</i> .	

DUCATUS, seu PRINCIPATUS TRIDENTINVS iuris Episcopalis
sub tutelâ Comitum, de quo in Italiâ.

ADIE-	COMIT. BRI-	Brigantium: <i>Bregens</i> , seu <i>Bregnis</i> , ad Fluuium cognominem in valle per- amœna; in eâ vrbe visuntur multa vestigia antiquitatis.
CTA		
TI-	VALGO-	Pludentium: <i>Pludentz</i> , caput huius regionis quæ in multas valles dirimitur, colloca- tum est ad Fl. <i>Ill</i> .
RO-		
LII	gon.	Sonneberga: <i>Sonneberg</i> , caput Comitatus.
les An- nexes du Ti- rol.	NEBLI- GO VIA	Feldkirkia: <i>Feldkirk</i> , seu <i>Veldkirk</i> , ad Flu- uium <i>Ill</i> , vrbs cultissima in valle quæ olim Drusiana dicebatur: paruit aliàs Comiti- bus de <i>Montfort</i> , sed demum Comitatus ille venditus Austriaco est.
	le Nebli- gon.	

CAPVT XVI.

Austriaca Regiones, les pays Hereditaires.

FAMILIA Austriaca (vt fabulas præscindamus) splendorem trahit & originem à Comitibus Habspurgenſibus, & potiffimum à Rodolpho primo Imperatore, cui sicut & familiæ suæ Imperium pietas in Deum peperisse dicitur. Inuenerat in familia sua Comitatus Brigantium, & Alſatiæ, atque aliquid in Heluctiâ, sed exinde maiori cum impetu Domus illa amplificari cœpit. Nam is filium suum Albertum primum cognomento Victorem Austriæ, & Stiriz creauit, pulsus exinde Bohæmis. Eidem Alberto vxor Elizabetha Comitatus Tirolensem, & Goritiensem attulit, cum Ducatibus Carinthiæ, & Carniolæ. Albertus II. per vxorem Comitatum Ferretensem habuit. Leopoldus primus in Foro iulio, & Istria bello aliquid occupauit. Albertus V. per vxorem suam Elizabetham Marchionatum Morauiz, & regna Hungariæ, & Bohæmiæ in familiam suam transtulit. Fridericus III. dictus est primus Archidux Austriæ. Eius filius Maximilianus I. Imperator per vxorem suam Mariam Caroli Burgundi ditiones obtinuit. Ex eo natus est Philippus I. cui Hispania per vxorem Ioannam obuēnit.

hæc enim erat filia Ferdinandi Aragoniæ Regis, & Elizabethæ in Castellâ Reginæ. Ex Philippo nati Carolus V. & Ferdinandus primus Imperator. Inter quorû posteros familia Austriaca in Germanicam, & Hispanicam diuisa est: illa in Greciensem, seu Austriacam & Tirolensem. Cæterum ex regionibus suis Archidux colligit fermè viginti librarum millones; indidem centum pedum millia, equitum triginta scribere potest. Duas habent supremas curias Archiduces, Viennensem pro Austriacis regionibus, & Ænipontinam pro Tirolio & Suevicis regionibus.

§. I. *Austria*, l' *Austriche*, *Germanicè* *Osterreich*, *quæ* *vox* *Regnum* *Orientale* *sonat*, *ut* *VVestereich* *Occidentale*.

- INFE-
RIOR
- la haute*
Austri-
che ou
au deçà
- VIENNA: *Vienne*, olim *Vindebona* potiùs quàm *Iulio-bona*, totius Germaniæ munitissima, & *Solymani* olim *victoriarum* meta, *Imperialis*, & *Episcopalis* ciuitas ad Fl. *Vienn*, qui hîc cadit in *Danubium*, vnde vrbi nomen. Hinc armatæ lintres *Danubium* tutum seruant, multumque rebus *Austriacis* profunt.
- Lintium: *Lintz*, cum eximio castro, *Keppleri Astrologi* sedes. Infra hanc vortex *Danubij* terribilis vulgò *Seaurussel*, nostrâ linguâ *Groûin de pourceau*.
- Gemunda: *Gemund*, aut *Gmind*, ad lacum cognominem, vnde *Drauu* le *Drauu*, erumpit. Vrbs minuta, sed locuples ob vicinos fontes falsos, ex quibus sal excoquitur.
- Ensa: *Ens*, ad Fl. cognominem.
- Laureacum: *Lorch*, vrbecula peranti qua, & *Rom. Imperatorum* olim sedes.
- Hamburgum: *Hainburg*, ad *Danubium* extrema versus *Hungariam*.
- Nouostadium: *Nennussad*, *Episcopalis* munitissima triplici fossa, & castro, vbi natus *Maximilianus* auus *Caroli V.*
- Fanum *S. Hippolyti*: *S. Hippolyte*, vulgò *Sampolten*.
- Melka, seu *Medelicum*: *Melk*, vrbs egregiè munita, & frustra sæpe tentata.
- Stira: *Steyr*, ad Fl. cognominem.

- du Da-*
nube. Velsia: *Velz*, olim Valeria Romana ad Drauum.
 Lambakum: *Lambak*, ad eundem Fl.
 Vædhouia: *Vaidhouen*, ad Fl. *Ipf*.
 Purbachum: *Peurbach*.
 Rotomantium: *Rotnmans*, in montis crepidine arx.
 Bada: *Baden*, Austriæ cognominata.
 Ipsia: *Ipf*, à Fl. cognomine nomen accepit.
- INFE-
 RIOR CHREMBSA, seu CHREMBSIA: *Chrems*, sita ad Fl. *Krens*
 Maiorem, antequam Danubio permisceatur.
 Grima: *Grim*, ad Danubium, infra quam vortex cir-
 cumagitur nauigiis periculosissimus.
 Freuestadium: *Freistat*, aliter *Freuestat*.
 Horna: *Horn*, conuentu Lutheranorum celebrata cùm
 de propagandâ Hæresi cogitabant.
la basse
Austri-
che, ou
au delà
du Da-
nube. Egenburgum: *Egenbourg*.
 Theba: *Theben*, castrum munitissimum contra Hunga-
 ros ad Fl. *Moldæne*.
 Volgerdorffia: *Volgerdorff*.
 Garsia: *Gars*.
 Mons Cæsius: *le Mont de Calenberg*, longissimus & ex-
 currens à Danubio per varias flexiones vsque ad
 Sauum.

§. 2. *Stiria la Stirie. Dicitur hæc Regio indigenis Styrmak,*
à Tauricis populis antiquis dicta, Styr enim Germanicè
Taurum sonat. Huius regionis incolis colla
tument ob aquas.

- VRBES
 AD GRECA: *Gratz*, aliter *Gretz*, cultissima ciuitas Archi-
 ducum sedes. Vnde nomen tulit diu Ferdinandus II.
 Imperator.
 FLVV. Pons Muri: *Pruch-der-Muer*.
 Lauba: *Lauben*, seu *Sauben*, caput Comitatus.
 M V- Cappenberga: *Cappenberg*, vbi *Hiersperch*, Muro Fl. iun-
 gitur.
 R V M Veyterfeldia: *Veyterfeld*.
 Muriana: *Muroela*.

sur le Muer. Rachelpurgum: *Rachelbourg*, arx munitissima, contra Turcas Canisiam occupantes.
Lutenberga: *Lutenberg*, cuius vina laudantur Peloponnesiis similia, *la Maluoisse*.
Murechum: *Murek*.

VRBES AD DRAVVM
sur le Draue. { Pettauium: *Pettaun*.
Markpurga: *Markpurg*.
Varadinum, seu Variana castra: *Varasdin*, seu *Va- rasin*, ad Danubij alucum Meridionalem.
Glachonia: *Glakon*, seu *Glakonthurn*.

ALIÆ VRBES
minori- bus Fluuiis adiacentes. { Fridauia: *Fridaun*, non procul à Drauo.
Vianna: *Vianne*, aliter *Voitzberg*, ad confluentias *Grades & Kainach*.
Schamburgum: *Schamberg*.
Hartperga: *Hartperg*, ad Fl. *Vifritz*.
Verauia: *Veraun*, ad prædictum amnem.
Furstenfeldia: *Furstenfeld*, ad confluentias *Lansnitz & Vifritz*.

MON- TES. { Mons Gefagus: *Mont Schockel*.
Præcipitium Diaboli: *Tuffelsteig*, de quo multa fabulosè iactantur ab indigenis.
Mons Claudius: *le Mont de Dracimberg*, ultra Drauum.

COM. CILLIENSIS
le Comté de Cilly. { CILLIVM: *Cilly*, aut *Cylley*, Comitatus caput, qui variis regionibus accensetur, sed ad Stiriam pertinet. Vrbs hæc sita ad Fl. *Saan*, vnde valli nomen *Saanthal*.
Raina: *Rain*, ad Fl. *Sauum* vrbecula in opimo solo collocata.
Saxenfeldia: *Saxenfeld*.
Keisersberga, seu Cæsaris Burgus: *Keisersberg*.

§. 3. *Carinthia*, la *Carinthie*, *Aimoino* prouincia *Carantano- rum*, Germanis *Karnten*, à *Carnis* populis qui hanc cum *Carniola* occupauerunt.

SVPE- RIOR. { FANVM S. VITI: *S. Veit*, caput totius Regionis ad confluentias Fl. *Vvilibetz & Glan*. Ad illam urbem Dux olim in habitu Rustici primùm venire cogebatur,

tur, & in lapide stare vnde pecuniam spargebat, mox in vicinam ædem Sanctæ Mariæ vestem ponebat, & Ducalem induebat, hancque consuetudinem Fridericus II. Imp. non seruauit, sed literas dare coactus est, quibus factum suum nihil derogare consuetudini asserbat.

la haute
ou l'Occidentale,
 Villachum: *Villak*, ad Fl. cognominem, vbi Bambergensis Episcopus Gubernatorem habet in castro; ibidem eius palatium visitur.
 Clagenfurtum: *Clagenfurt*, olim Claudia, vrbecula Episcopi Bambergensis.
 Vertia: *Vert*, vnde lacui nomen *Vertzée*.

indigenis
 Gurkium: *Gurk* } ad Flu. *Gurk*, qui mox cadit in
 Straßpurgum: *Straßpurg* } Olkzam.
 Frisachum: *Friesach*.
 Gemunda: *Gmind*.

Oberkarnzen
 Millstadium: *Mildstadi* ad lacum cognominem, quem efficit Fluuius *Rospach*.
 Spitallium, vel Spitellum: *Spitall*, vel *Spisell*, vbi Isara Fl. *Iser* Drauo permiscetur.
 Ottenburgum: *Ottenbourg*, è regione *Spitall*, in altera Draui ripa, inde Comitatus nomen.
 Pons Fellæ aliter Ponteba Imperialis, ad discrimen Venetæ. Dux vrbeculæ fluuio Fellâ separatæ: *Pontafella*, & *Ponteba*.

la basse,
ou l'Orientale,
indigenis
 Volkmartia: *Volkmarkt*, ad Drauum Fl.
 Murauia: *Murau*, ad Fl. Murum.
 Nouomarchia: *Neumarch*.
 Iudenburgum: *Iudembourg*, ad Fl. Murum.
 Fanum S. Lamberti: *S. Lamperg*, inter montes situm.
 Fanum S. Leonardi: *S. Leonard*, vbi confluunt *Veisritz* & *Lauand*.
 Vesperga: *Vesperg*.
 Fanum S. Andreæ: *S. André*, ad Fl. *Lauand*.
 Lauantmonda, seu ostium Mondæ: *Lauantmond*.
 Drauoburgum: *Drabourg*.
 Pleburgum: *Pleibourg*, ad Fluuiolum *Feisritz*.

Vnder-karn-ten. { Iaunslayna: *Iaunslain*, in monte sita.
Golbergici montes: *Montz Golberg*, dicti aurei & argentei, ex quibus fluunt aquæ morbis salutares.

§. 4. *Carniola*, la Carniole, Germanicè *Krain*.

SVPERIOR
aliter Septentrionalis, &
HVMIDA,
la haute Carniole,
indigenis
Ober-Krain.

{ **LABACHVM**: *Laubach*, seu *Labach*, Italis *Labato*, Sclavis *Labiana*, ad Fl. cognominem.
Carnioburgum: *Crainbourg*, vbi Fluuius *Kraneker* in Sauum cadit.
Monspurchum: *Monspurch*, aliter *Menspurg*, ad Fl. *Stréez*.
Igga: *Igg*, ad Fl. cognominem.
Billigrecia: *Billigratz*, ad Fl. *Billi*.
Franica: *Franicz*, ad Fl. cognominem.
Staina: *Stain*, ad Fl. *Stréez*, in Carinthiæ limite.

INFERIOR
la basse Carniole,
Germanicè
Vnder-Krain.

{ Ea Regio vocatur à quibusdam *Karstia*: ab aliis tamen *Karstia* nominatur ille tractus qui iacet inter montes editos quos vocant *Czalin*, ad mare Hadriaticum, & fluuium *Lizonso*.
Lasium: *Laas*, caput etiam regiunculæ, vulgò *Kaczeole*, ad radices montium sita.
Lugea, seu *Circonicensis* lacus: *Czirknick*, seu *Cirknitz*, & ei lacus cognominis, palus *Lugeæ*, quæ vndique montibus, & syluis circumuallatur, de quâ in admirandis ad finem huius libri agetur.
Iessera: *Iesser*, minuta vrbecula ad eundem lacum.
Geminda: *Gmind*, ad Fl. *Chubel*.
Idna: *Idnitz*, ad Fl. cognominem.

§. 5. *Vinidorum Marchia*, la Marche des Vindes, Germanicè *VVindismark*.

METVLVM, seu *Metelinga*: *Metling*, ad Fl. *Colapim Kulp*, à Turcis seculo superiore capta, & Turcico more direpta.
Carolostadium: *Karlstad*, aliter *Carolounitz*, vrbs & arx firmissima

ad confluentias *Kulp*, & *Meresuize*. Vulgò ad Croatiam reuocari solet, quia hîc Præfectus Croatia commoratur, sed reuera huius regionis est, à Carolo Austriaco condita, vt esset ab hac parte contra Turcas propugnaculum, in eâ Vskoki degunt Turcarum hostes infensissimi.

Seiffemburgum: *Seiffembourg*, ad Fl. *Gruck*.

Rudoluertia: *Rudolfuert*, quasi peninsula Rodolphi.

Landstrasia: *Landstrais*, ad Fl. *Gruch*.

Vergelia: *Vergel*, ad prædictum amnem.

Gurckfeldia, seu Gruchi confluentia: *Gruckfel*, vbi Gruchus cadit in Sauum.

§. 6. Reliquæ regiones iuris Austriaci.

COMITATVS } De quo suprâ egimus ad tabulam Baua-
TIROLENSIS } ria.

HUNGARIÆ } De quo pluribus agetur in Illyrico.
REGNUM

BOHÆMIÆ } Quo continetur Bohæmia, Lusatia, Morauia, Si-
REGNUM } lesia, de quibus cap. sequenti.

RE- } IN ELSA- } SVNGOUIA penè tota vbi Comitatus Fer-
GIO- } TIA } retensis, nunc Francici iuris.
NES } ante hæc } BRISGOUIA: *le Brisgau*, iam à Francis ca-
 } bella. } pta magna ex parte.

AV- } IN HEL- } Patro- } Episcopi Constantiensis Cellæ Ra-
STRI- } VETIA } natus } tolfî *de Ratoffzell*.

ACÆ } IN } I V. Vrbes Syluanæ, *les 4. villes Forestieres*:
 } SVE- } Marchionatus Burgauicis, *le Burgau en Alcou*.
 } VIA. } Comitatus Hohenbergensis: *d' Hohenberg*.
 } Lantgrauatus Nellenburgensis: *Nellenbourg*.

} IN GRI- } DOMINIVM FRÆBERGENSE: *de Freuenberg*.
 } SONIBVS. } VALLES *de Muntafun, & Klosterstal*.
 } PRETIGOUIA: *le Pretigou*.

} IN CROA- } Pars dicta IMPERIALIS, sicut &
 } TIA, en } pars MORLACHIÆ, de quibus in
 } Croacie. } Illyrico.

	IN SCLAVONIA, <i>en</i>	} Pars dicta IMPERIALIS, de quâ ibidem.
	<i>Esclauonie, ou Vvindischand.</i>	
PER-	IN I-	} Tergeste: <i>Trieste</i> , vrbs ad mare. Pedena: <i>Pedena</i> , cuius vina celebrantur. Fanum S. Ioannis: <i>S. Iuan de Duino</i> , Comitum <i>de la Tour</i> , qui tamen vassali sunt Tirolen- fium. Pucinum: <i>Pisino</i> , vnde vinum Liuiæ Augustæ. Cosliacum: <i>Cosliaco</i> . Lupoglanum: <i>Lupoglano</i> . Renzanum: <i>Renzano</i> , ad Fl. Virpachum, <i>Vrpao</i> . Dorum: <i>Doremberg</i> , seu <i>Dornberg</i> . Vipaum: <i>Vipao</i> , ad Fl. cognominem. Fanum S. Archangeli: <i>S. Anzolo</i> , seu <i>S. Ar-</i> <i>changelo</i> . Coma: <i>Comen</i> . C O- } Goritia, olim Iulium Carnicum : MIT. } <i>Goritz</i> , seu <i>Gortz</i> . G O- } Gradiscia: <i>Gradiscie</i> , arx munitissi- RIEN- } ma, & totius regionis tutela ad S I S } Fl. <i>Lisanzo</i> .
	STRIA	
MIX-	IN	
	FORO-	
TÆ.	IULIO	
	an Frioul.	

CAPVT XVII.

Magnum Regnum Bohemia.

AGGREDIMVR Germaniæ partē, magnum olim Hærescan Seminariū, & vnde magna labes in vicinas Prouincias, cruentissima plerumque bella in circumpositos populos sparsa sunt. Hinc enim Hussitæ, hinc Taboritæ, hinc Zisca ille Catholicorum terror, & qui ad eum continuandum pellem suam pro timpano satis esse putauit. Dicta est Bohæmia à Boiis Gallis qui eam olim occuparunt, vt suprâ monuimus in antiquâ Germaniâ. Frosardus dum loquitur de huius Rege cæso in pugnâ Cressiacâ vocat *Behaigne*, nos antiquæ voci magis congruè *la Boheme*, indigenæ *Czeska-zeme* à Czecho quodam Principe. Regio tota hæc fe-

racissima, in eaque nihil ad vitam deest præter Sal ex Bauariâ huc conuehendum. Viri omnes pugnaces sunt, & hîc olim etiam virgines militabant. In Austriacam Domum hoc tandem regnum deuolutum est, contranitente frustra Principe Palatino, qui omniditione suâ spoliatus est, cùm tantùm ad Pragam semel victus esset. Porrò hoc regnum conficitur ex Bohæmiâ, Morauia, Silesia, Lusatia.

MORAVIA à Morauo Fluuio nomen habet, Germanicè *Marhe*, quod etiam regioni nomen. Fuit olim Regnum ac satis florens sub Imperio Constantinopolitano; sed Imperio per Carolum magnum in Occidente reparato sensim defecit, & variante fortuna mox Polonis, mox Hungaris, mox Bohæmis cessit, in quorum ditio- ne tandem remansit. Regio feracissima, in quam olim grassata est Hussitarum hæresis, & deinde Hæreseos fæces omnes confluxerunt; sed ab annis aliquot respirare cœpit: iam paret Austriaco.

SILESIA nomen accepisse dicitur ab Elysiis populis qui pars erant Lygiorum vt supra monuimus. Hinc Equites fortissimi, Ottomanorum infensissimi hostes. Olim ea regio Polonici iuris fuit, sed cùm indigenæ se spretos putarent, spontè ad Bohæmos ante trecentos annos defecerunt. Nunc Austriam Dominû agnoscunt.

LVSATIA ita dicta est à saltibus quos Slauï vocant *Luzi*, est autem hæc regio Bilinguis, hîc Slauicè quidam, hîc Teutonicè loquuntur: dicitur aliter Marchia Orientalis, quia olim Marchionis Misniæ fuit, sed à Bohæmis vi occupata est: attamen ab anno 1623. Saxoni ab Imperatore reddita est, ob rem benè nauatam in bello Bohæmico.

§. 1. *Bohæmia, seu Boiohæmia, la Prouince de Boheme, Bohemicè Czeska-Zem.*

NVM. 1. *Iurisdictiones Prouinciales, seu Regie, vulgò Kraïff.*

PRAGEN- SIS <i>de Prague,</i> Pragens-ko.	{	PRAGA: <i>Prague</i> , ad Fl. Vultanam, seu Muldauiâ, <i>la Mulde</i> , vrbs amplissima, seu potiùs triplex, antiqua, noua, & parua: dicta esse perhibetur à voce Sclauica <i>Prab</i> , quæ <i>limitem</i> sonat, de quâ multæ fabellæ circumferuntur.
--	---	---

- GAVRZIMENSIS** { **CAVRZIMA**: *Kaurzim*, sic dicta quia fumo eius conditor signum aliquando dedit.
Colina, seu Colonia Bohæmica à *Coli*, seu sudi-
bus dicta, & per ludibrium Iudæorum nidus.
de Kaurzim, Broda Bohæmica: *le gué des Bohemiens*, vulgò
Kaurzisko. *Drithsheonbrod*, à vado cruentato in pugna ci-
uili.
- HRADECIENSIS** { **HRADECIVM** Regina: *Hradetz*, Germanis *Greiz*,
ad confluentias Albis & Aquilæ, seu Vorlices
Vorlitz, dotalis Regina: est: à *muniendo* nomen
accepit.
de Hradetz, Iaromierza: *Iaromierz*, vbi Albis Vpam fluuiio-
lum haurit, à Iaromiro Principe.
Hradesko. Bydzouium: *Bydchoffa*, à Byzo conditore.
Duurum, seu Curia Regina, *Duuro*: sic dicta quia
hïc Regina: conuentus suos agebant.
- CHRVDIMENSIS** { **CHRVDIRIA**: *Chrudim*, à Chrudo conditore, ali-
ter *Alta-Mysa*, à sylvâ candidâ: *Policzkam* de-
nique à tendiculis vocatam nonnulli scribunt.
de Chrudim, Mons Cunaci: *Kunetieska*, propugnaculum mu-
nitum.
Brundisium, seu Brundusium & Brandeisum: *Bran-
deis*, ad Fl. Vorlicem.
Chrudimf- Pardubica arx: *Pardibik*, cum splendido egregiè-
ko. que munito oppido, vnde commune prouer-
bium, splendet instar Pardubicij.
- CZASLAVIENSIS** { **CZASLAVIA**: *Czaslau*, à Czaflauo conditore con-
tra Morauorum excursiones excitata, in quâ se-
pultus Dux Hussitarum Zisca.
de Czaslau, Cutna: *Kutnahora*, seu *Hora*, Germanis *Cuttemberg*,
prima post Pragam vrbs Bohæmiæ, à *Fodinis*
Scalpiis nomen accepit, Academia illustris.
Czaslausko. Broda Teutonica: *Gué des Allemanx*, vulgò *Nie-
mečzk-Brod*, ad Fl. Sarzauam à prædonibus
Teutonicis nomen habet.
- BRECHY.** { **BVDIEGOVICIVM**: *Budueis*, aliter *Budiegouicæ*,
egregiè munita ad Vultauam Fl. vrbs admo-
dum Catholica.

- NIENSIS } Taborum : *Tabor*, seu vt scribunt eius ciues
Hradstie Hori Tabor, hoc est castrum montis
 Tabor, ab Hussi discipulis castrum conditum,
 bellis Bohæmicis celeberrima vrbs, maximè ob
 Ioan. Ziscam, aliter de *Trosnoun*, ad Fl. *Lut-*
zuice auriferum.
- de Brechyn. } Tyna : *Dein*, seu *Tbein*, ad Fl. Vltauam.
 Rosenberga : *Rosenberg*, vnde familia potentissima.
 Henrici Hradecium : *Hradetz Henry*, seu Noua
 Brechynsko. } Domus, vrbs ampla, cum Collegio Soc. nostræ.
 Bechynia : *Bechyn*, arx munitissima à primis olim
 regibus condita, bello Taboritano nota, no-
 men dedit regioni.
- V L T A- } SEDESSÆ : *Sedlezan*, primarium oppidum huius
 VIENSIS } tractus, non tamen regia vrbs.
 de Vltauu, } Neueclouum : *Neuecklouu*, quod communi paræ-
 Wltauuf- } mia etiam Dæmoni exosum dicitur; de quo
 ko. } multa fabulosè indigenæ narrant.
- PODE- } BERAVNA : *Berauu* Bohæmis, Germanis *Berne*, ad
 BROD- } Fl. *Misam*, sic dicta à latronibus hîc insidentibus,
 CENSIS } antea *Slauuossoun*.
 de Podebrod, } Carlostena : *Karlstein*, arx inexpugnabilis à Carolo
 Podbrosko, } Cæfare condita, & dicta anno 1348. vbi Coro-
 na, & ornamenta Regni nunc seruantur.
- P R A- } PISECA : *Pisek*, ad Vatauam Fl. *le Votauæ*, malè à
 CHENSIS } Bucquouio nostro seculo accepta.
 de Prach-n, } Suffice, seu Suticium : *Sussek*, à purgatoribus auri
 Prakensko. } nomen habuit.
 Vodnana : *Vodnani*, Germanicè *Budna*, ad Fl. *Bla-*
 uicem.
- PILSNEN- } PILSNA : *Pilsen*, vrbs lauta Hussitarum bello cla-
 S I S } rissima.
 de Pilsen, } Clatouia, vel Glatouia : *Glatauu*.
 Pilsensko, } Tufta : *Tauff* Germanicè, *Domazlice* Bohæmis, ab
 Othone condita in syluâ versus Bauariam.
 Argentina Bohæmica : *Meiss* Germanis, Bohæmis
Strzibro.

- LVCEN-**
SIS, VEL
ZATE-
CENSIS
de Zatek,
Ziateksko.
- RACOV-**
NICEN-
SIS
de Racoun,
Racounif-
ko.
- SLANEN-**
SIS
de Schan,
Schansko.
- LITO-**
MIERZI-
CENSIS
de Leutzme-
ritz, Lito-
mierzisko.
- BOLES-**
LAVIEN-
SIS
de Boleslau,
Boleslauuf-
ko.
- ZATECIVM, seu Lucum: *Zatek*, Germanicè *Satz*,
ad Fl. Egrum, vel Oegrum, vulgò *Ohrzes*.
Mosta, seu Pons, Germanicè *Bruch*, seu *Bryk*,
Hungaricè *Moft*, ad Fl. Bilinam.
Launa: *Launy*, ad Fl. Oegrum à latronibus dicta
ex pago vrbs.
Cadana: *Cadan*, cuius ceruissa laudatur.
Catharinæ mons: *Catharinaberg*.
- RACOVNICVM, seu Racona: *Racoun*, seu *Racounik*,
nomen habet à Cancro *Rak*, eius insigni.
Krzinodadum, Germanis *Burg-leyfa*, career viro-
rum magnorum, vbi & Regia suppellex asser-
uatur, infra arcem oppidum Strassecium *Stras-*
sik.
- SLANA: *Schtan*, ob fontem falsum Bohæmicè
Schlanci-Vrch, hoc est mons falsus, quia ex eo
monte fons falsus erumpit.
Veluarium, seu Veluaræ: *Vveluary*.
Specula mons: *Zrzit*, in cuius vertice ædicula S.
Georgij, vbi prima regni comitia celebrata sunt.
- LITOMIERZICÆ: *Leutzmeritz*, seu *Leitomeritz*.
Germanis, Hungaris *Litomierz* à Litomiero con-
ditore: huius vina celebrantur.
Vsta: *Austig*, Germanis *Ausby*, vel *Vssy*, ad Albim
pugna inter Germanos, & Bohæmos incluta.
Melnikum: *Melnik*, arduo in colle sita ad Albim.
- NYMBVRGVM: *Nymbourg*, antea *Suini-broda* di-
cta, ad Albis, & Merlinæ confluentias.
Boleslauia vetus: *Boleslau*, ad Albim in vmbilico
Bohæmiæ, à Boleslao Sæuo exornata.
Boleslauia noua in colle *Hrobka*, à Boleslao Leni,
vel Pio condita ad Giferam Fl.
Montes Gigantum: *R-benzal*, sic dicti, quia per
Cacodæmones infestantur, aliter Niuosi nomi-
nantur.

NUM. 2. *Iurisdictiones Limitaneæ.*

COMITATUS GLADSCANVS <i>Comté de Glatz, Clatzko.</i>	}	GLACIVM: <i>Glatz</i> , seu <i>Cladsko</i> , à trabe nomen accepit, quia hîc trabes deponerantur. In colle habet arcem, & hâc Fl. Nyssa irrigat: modò Bohæmici, modò Polonici iuris.
HEBANA Pro- uincia, seu OE- GRANA, <i>Territoi- re d' Eger, Hebsko.</i>		OEGRÆ: <i>Eger</i> , in regione fœcundissimâ ubi horti peramœni ad Fl. cognominem: hîc Comitia sæpe celebrata sunt.
LOCTENSIS TRACTVS <i>Territoire d' Elbogen, Loketsko.</i>	}	LOCTA, seu Cubitus <i>Loket</i> Bohæmicè, <i>Elbogen</i> Germanicè, cum arce in colle, planè inexpugnabilis, montibus vndique vallata, ad Fl. <i>Eger</i> .
		Thermæ Carolinæ: <i>Vvary</i> , ubi aquæ vehementer calidæ, & salutare. Hic tractus ex Palatinatu Bauariæ decerptus est.

§. 2. *Silesia* la Silesie, Germanicè Schlesien.NUM. 1. *Inferior diuisa in octo Ducatus, & tres Comitatus.*

DUCATUS CROSS- SENSIS	}	Crossa: <i>Crossen</i> , ubi Fl. <i>Bober</i> cadit in <i>Oderam</i> : <i>Oder</i> autem <i>Sclauicè</i> est <i>Fiber vn Castor</i> , qui in hoc Fluvio capitur: oppignerata est <i>Brandeburgico</i> , neque redempta ad hoc vsque tempus.
DUCA- TVS		Glogauia maior: <i>Gros-Glogau</i> , hoc est <i>le grand Glogau</i> , sita est ad Fl. <i>Viadrum l' Oder</i> , & eius partem sibi <i>Polonus</i> vendicat.
GLO- SO- VIEN- SIS	}	Gurauia: <i>Gurauu</i> , in regione admodum riguâ collocata.
		<i>Bolkouitia</i> : <i>Bolkowitz</i> , in montanis sita.
in 7. circu-	}	<i>Sprotauia</i> : <i>Sprottan</i> , ubi metallicæ ferri nobiles ad Fl. <i>Sprotam</i> , <i>Sprota</i> .
		<i>Fristadiû</i> , seu <i>Eleutheropolis</i> nomen habet à liberis cæpis & patribus: <i>Fristad</i> , ad eâ <i>Sal</i> effoditur ad Fl. <i>Siger</i> .

- Ios, & Domini-
nium. { Grunberga: *Grunberg*, inter montes iacet.
Schuuiufina: *Suuiufin*, ad Fl. Ofram *Bolen*, seu *Faul*.
DOMINIUM BEUTHENSE } Beutha: *Beuthen*, ad Fl.
Oderam.
- DVC. SA- { Saganum: *Sagan*, ad Fl. *Queiss*, vbi miscetur cum
GANENSIS } *Bober*.
- DVC. LI- { Lignicia: *Lignitz*, ad confluentias *Katzbach*, &
GNICIENSIS } *Deichzæ*.
Lubena: *Luben*, ad Fl. *Kaltebrach*.
- DVCAT. { Iaurauia: *Iauer*, cum castro vbi commoratur Præ-
IAVRA- } fectus qui hunc & Suuidiuensem Ducatum
VIENSIS } administrat.
- DVC. VOLA- { Volauia: *Volauy*.
VIENSIS } Leubufium: *Leubus*, ad Oderam Fluium.
- DVC. OLS- { Olsna: *Olse*.
NENSIS } Villa Bernardi: *Bernstad*, ad Fl. *Veide*.
- DVCA. { DIOEGESIS { Neoforum: *Neumark*, in loco valde
VRA- } NEOFORENSIS } ameno collocatum.
- TISLA- { DIOEC. { VRATISLAVIA: *Breslau*, totius Silesiæ Me-
VIEN- } VRATIS- } tropolis ad Fl. Oderam vbi Olauam reci-
SIS, in } LAVIEN- } pit; castrum habet dictum *Keisersfort*, & in
3. Dic- } SIS } eâ Prouinciæ Comitia celebrantur.
- ceses & { DIOEC. NAMS- { Namslauia: *Namslau*, in Insula Fl.
Iurisd- } LAVIENSIS } Vidæ.
ctio-
nem. { DISTRICTVS CAN- { Cantia: *Kanth*, ad Fl. *Polf-*
TIENSIS } *nitz*.
- COMITATVS TRACHEM- { Trachemberga: *Trachemberg*, ad
BERCENSIS } Fluiolum *Bartsch*.
- COMITATVS MI- { Militscha: *Militsch*, ad Fluiolum
LITSCHENSIS } *Bartsch*.
- COMITATVS VAR- { Vartemberga: *Vartemberg*, ad Fluium
TEMBERGENSIS } *Veidam*.

NVM. 2. Superior in nouem Ducatus & Comitatum unum.

- DVCATVS SVVID- { Suuidnia: *Schuneidnitz*, ad Fluum *Ve-*
NIENSIS { *stritz*.
- DVC. BREGENSIS { Brega: *Brieg*, ad Oderam.
- DVC. MVNSTER- { Munsterberga: *Munsterberg*, ad Fluuio-
BERGENSIS { lum Olam.
- DVCAT. { Grotkauia: *Groskau*.
GROTKA- { Niffa: *Neisse*, ad confluentias Bielæ, & Niffæ, Episco-
VIENSIS { pi Vratislauiensis vrbecula.
- DVC. CAR- { Carnouia olim, postea Iegerndorffia, *Iegerndorff*,
NOVIEN- { cum superbo castro ditionis Brandeburgicæ, ad
SIS { Oppam Fl.
- DVCAT. OPPA- { Oppauium: *Troppan*, ad prædictum am-
VIENSIS { nem.
- DVCAT. { Oppolium: *Oppelen*, ad Fl. Oderam.
OPPO- { Glogauia minor: *le petit Glogau*, vulgò *Klein Glogau*, ad
LIENSIS { Fluuiolum *Brudnik*.
- DVC. RATI- { Ratiboria: *Ratibor*, ad Fluum Oderam, vrbe-
BORIENSIS { cula cultissima.
- DVC. TESCHI- { Teschina: *Teschen*, ad Fluum Elsam, qui post-
NENSIS { ea præcipitat in Oderam.
- COMITATVS PLES- { Plessa: *Plessa*, ad Fluum Vistulam, le
SENSIS { *Veixel*.

§. 3. *Morauia* la *Morauie*, Germanis *Merhe*, ubi tres *Du-*
catus Olomucienfis d'*Olmutz*, *Brunensis* de *Brinn*, *Znoy-*
mensis de *Znaim*, de quorum limitibus, & oppidis non
constat nobis.

OC. { OLOMVCIVM: *Olmutz*, antea *Volograd* dicta, ad Fl.
Morauum *Marhe*, in Insulâ quam hic efficit, vrbs
Episcopalis, quibusdam Metropolis, & munita, to-
tiusque *Morauicæ* primaria.

- Bruna: *Brin*, Bohæmis *Brno*, ad Fl. *Suartzabe*, quibusdam Metropolis, in ea domus, quæ regionis dicitur, in quâ Comitia celebrantur.
- C I- Znoymum: *Znaim*, vrbs regia ad Fl. *Tein*, seu *Teie*.
 Gihloua: *Iglauu*, vrbs quoque regia ad Fl. *Iglam*.
 Treboua: *Tribau*.
- DEN- Prefnitia: *Presnitz*, à Gabore ante aliquot annos occupata.
 Viskouia: *Viskou*.
 Slaukouia: *Austerlitz*.
 Canitia: *Kaunitz*, cum suo castro.
- T A- Kygouia: *Geyen*.
 Hodoniga: *Goding*, vrbs munitissima ad Morauam.
 Fanum S. Nicolai: *Nielansbourg*, aliter *Nichsburg*, in monte & in limite Austriaco, ad quam caput Anabaptistarum diu vixit.
- L I S Miseritia ad Oslauam Fl. *Meseritz sur l'Oslau*.
 Hradista: *Hradisch*, & *Hradiste*, in Insulâ Morauæ Fluvij.
- O- Hranice: *Vviskirch*, ad Fl. *Beczunam*.
 Littouela: *Litta*, ad Fl. *Morauum*.
 Nouostadium: *Neuustad*, vrbs regia.
- RIEN- Godstena: *Godstein*, in limite Bohæmico ad montes.
 Meseritia ad Beczunam Fl. *Meseritz sur le Beczum*.
- T A- Holoskouia: *Holoskou*.
 Fristachum: *Fristach*.
- L I S Veselia: *Veseli*, ad Morauum, vbi multis Insulis implicitus eluctatur iste fluuius.

§. 4. *Lusatia* la *Luface*, Germanicè *Laufnitz*.

- BVBESIA, seu Budissima: *Bautzen*, ad Sueuum Fl. vulgè *Sprée*, vbi prorex degere solet.
- SVPE- GORLITIVM: *Gorlitz*, à quibusdam credita primatia, munitissima ciuitas ad Fl. *Nissam* inter paludes sita: Academiam illustrem habet. Adiacet vrbi mons *Landzkron*, specula regionis.
- Moska caput Comitatus, castrum in rupe: *Moska*.

- Richenbachium: *Richenbach*.
 Zittauium: *Zittau*, oppidum permunitum ad Nissæ Fl. ferè initia.
 Lauba: *Lauben*, ad Fluuiolum *Lauben*, qui mox cadit in *Queiss*.
Hauze Camentium: *Camenz*, locus satis munitus.
Lusace. Libauia: *Libau*, aliter *Lieba*, ad Fluuiolum *Liebesch*.
 Coninsberga: *Kinsberg*, seu *Konigsbrak*, ad Fl. *Polnitz*, Comitatus caput in Misniam inserti, aut ei adiuncti.
 INFERIOR } ZDIARVM, seu Soraua, *Sorauu*, versus Saganum, Metropolis huius tractus.
 Guba: *Guben*, ad confluentias Nissæ & Lupæ.
 Cotbusium: *Cotbus*, ad Fl. Sueuum *Spée*.
Basse Forstia: *Forst*, vrbecula in Insulâ Nissæ Fl.
Lusace. Sommerferdia: *Sommerferd*, ad initia Fl. Lupæ.
 Spremberga: *Spremburg*, in Insula Fluuij *Spree*.

CAPVT XVIII.

Magna Saxoniam in genere.

QVOMODO aliàs dicti fuerint Saxones in antiquâ Germaniâ notauimus: in præsentia obseruabimus, ita dictos videri à Saxonibus populis Scythiæ, qui è suis regionibus digressi & Asiam, Europamque peruagati ibidem quieuisse creduntur: non desunt autem qui à Saxis propter asperitatem, aut à Gladiolis quos patriâ linguâ *Saxa* vocabant nuncupatos esse arbitrentur, vt multas alias fabellas hîc omitam. De iis legatur Albertus Kranzius sub initium suæ Saxoniam, & Nicolai Cisneri ad eundem præfatio, vbi de Saxonum moribus, atque republicâ multa leges. Hoc tempore vino & ebrietati deditissimi sunt; equites ferocissimi. Iure suo vtuntur quod Saxonicum nuncupatur, ex quo etiam aliquid Poloni, Silesij, & Lithuani decerpserunt. In Saxoniam iam rerum potiuntur sequentes Principes, quos tibi proponere, & singulos ad suas familias reuocare studuimus, quoniam hinc ambages multæ & tenebræ rebus Geographicis offunduntur.

Principes Saxonici

D O- M V S	D V X E L E- C T O R	{	Ducatus Saxonix: <i>le Duché de Saxe.</i>	
			Marchionatus Misnix: <i>Misnie, seu Missen.</i>	
			Lusatia: <i>la Lusace, seu Lausnitz.</i>	
			Voigtlandix pars: <i>partie de Voigtlande.</i>	
S A- X O- N I- C A.	{	D V X	VIMARIENSIS: <i>le Duché de Veimar en Thuringe.</i>	
			ALDENBURGENSIS: <i>Aldembourg en Misnie.</i>	
			COBURGENSIS: <i>Coburg en Franconie.</i>	
			ISENACENSIS: <i>Isenach en Thuringe.</i>	
D O- M V S	D O- M V S	{	DOMVS NOVA { Ducatus Brunsvicensis: <i>Brunsvik.</i>	
			BRVNSVICENSIS { Ducatus Gottingensis: <i>Gottingen.</i>	
	D O- M V S	{	DOMVS LV- NEBVRGEN- SIS-CEL- LENSIS { Ducatus Luneburgensis: <i>Lunebourg de Cell.</i>	
			Ducatus Grubennagensis: <i>Grubenhage.</i>	
	M V S	{	DOM ⁹ DANE- BER- GENSIS { Comitatus Danebergenfis: <i>Daneberg.</i>	
			LVNE- BVR- GENSIS { Co- mi- tat. { Dielphol- tensis { In Vcst- Hoyensis { phaliâ { <i>Dielphols. Hoye.</i>	
	G E N S I S	{	DOMVS LVNE- BVRGENSIS { Comitatus Harburgen- HARBVRGENSIS { fis: <i>Harburg.</i>	
	D O- M V S	M A R- C H I O E L E- C T O R	{	Marchia Brandenburgica vniuersa: <i>la Marche, ou le Marquisat de Brandebourg.</i>
				Pars Voigtlandix: <i>partie de Voigtland.</i>
Prusia Ducalis: <i>la Pruse Ducale.</i>				
Ducatus Crossensis in Silesiâ: <i>Crossen.</i>				
Comi- tatus { Marchensis: <i>de la Marck.</i>				
{ Rauenspurgenfis: <i>Rauensberg.</i>				
{ Ducatus Cliuensis: <i>Duché de Cleues.</i>				

- BVR- | MARCHIO ANSPACHENSIS in Franconia: *Onspach.*
 GICA | MARCHIO CVLEMBACHENSIS in Fráconiâ: *Culembach.*
 | DVX CARNOVIENSIS: *de Iegerndorff*, in Silesiâ.
- PRINCEPS ANHAL- } Oriundus est ex Saxonica Domo, fa-
 TINVS } miliam tamen separatam facit.
- DV- | DVX POMERANIÆ: *Pomeranie*, seu *Pomeren.*
 CES | DVX LAWENBURGENSIS: *Lauenbourg*, hic ex Saxo-
 ALII } nicâ Domo se oriundum ait.
- SA- | DVX MEGAPOLITANVS: *Meichelbourg.*
 XO- | DVX HOLSATIÆ } *Duché d' Holface*, ou *Holfstein*, Regis
 NIÆ } Daniæ.
- CO- | Mansfeldiensis: *de Mansfeld.*
 MITES } Schuartzem- } Comit. *de Schuartzembourg.*
 ALII } burgensis } Comit. *Hoenstinus: d' Hoenstein.*
- SAXO- } Stolbergensis: *de Stolberg.*
 NIÆ } Gle- } Comit. *Gleichenfis: de Gleichen-*
 } chensis } Comit. *Spiegelbergensis: de Spiegelberg.*
- EPISCO- | Archiepiscopus Bremensis: *Archeuesque de Breme*, ou
 PIDO- } *Bremen.*
 MINI in } Episc. *Hildesheimus: de Hildesheim.*
 SAXO- } Episc. *Ferdensis: de Verden.*
 NIA } Episc. *Halberstadiensis: de Halberstad.*
 } Hallensis Episc. *de Hall.*
- RESPV- } Hamburgensis: *Hambourg.*
 BLICÆ } Lubecensis: *Lubek.*

CAPVT XIX.

Saxonia Inferior.

DVCATVS HOLSATIÆ } de quo in Dania, cùm sit
 } Danici iuris.

RESPVBLICA LVBECENSIS } de quâ item ibi-
 } dem.

§. I.

§. 1. *Respublica Hamburgensis*, la Republique d'Hambourg.

HAMBURGA: *Hambourg*, olim Gampriniorum sedes, & vrbs Vandalica, maxima, diues, munita. Sic dicta est ab *Hain* luco, seu *Ham* sylvâ quadam vicinâ, & verò Ditmarsî hodie Salicetum vocant *Ham*. ad Albim sita est, & ad hanc vsque nauigia subuehuntur. De minoribus locis plura non addemus.

§. 2. *Archiepiscopatus Bremensis*, l'Archeuesché de Breme.

BREMA: *Breme*, Germanicè *Bremen*, ad Visurgim Fl. *le Vesper*, Oenopolium olim totius Saxonix.

Stada: *Stade*, seu *Staden*, ad Fl. *Zuuinghe*, vrbs perantiqua, Emporium nobile ab Anglis, & Batauis celebratum.

Boxtuda: *Buxtehude*, aliter *Boxtende*, ad Fl. *Esse*.

Stokela: *Stokel*, ad Fl. *Lun*.

Acksteda: *Acksteden*, ad eundem Fluium.

Vorda: *Vorde*, aliter *Bremesurd*, castellum egregiè excultum Archiepiscopi sedes.

VORST Regiuncula, vbi viri fortes, ac foemina viris non impares; diu Archiepiscopis restitere, quibus nunc subditi sunt.

§. 3. *Ducatus Lauuenburgensis*, Duché de Lauuenbourg.

LAVVENBURGVM: *Lauuenbourg*, ad Albim Fl. vbi Dux commoratur, qui se quoque Ducem Angriæ & Westphaliæ nominat, imò & Saxonix, vnde sæpe à nostris dicitur, *de Saxe Lauuenbourg*.

Ectenburgum: *Ectemborg*.

Nacbaria: *Nacbare*.

§. 3. *Ducatus Megalopolitanus*, seu *Megalburgicus*,
le Duché de Mekelbourg.

ROSTOCHVM, seu Rhodopolis, & Laciburgum *Rostoch*, sui penè iuris ad Fl. Arnum, inter Anseaticas vrbes præcipua: in hoc tractu Obotritæ populi vixerunt, medio æuo celebres.

Schuerinum: *Suerin*, seu *Schuerin*, Dipolis cuius pars dicitur

Parall. Geogr. Tom. II.

R

Nouostadium, seu Neopolis *Neustad*, sita est ad lacum peram-
plum vrbi cognominem.
Megalopolis ruinæ: *Meckelbourg*, leucâ supra Vimariam visuntur.
Vismaria: *Vismar*, vrbs Anseatica ad Sinum Germanici maris.
Gustrouium: *Gustrou*, Ducum quondam sedes.
Starigardia: *Stadgart*, Saxonibus *Aldenbourg*, seu *Oldenbourg*.
Sterneberga: *Sternberg*, ad Fl. *Varne*.
Budzouium: *Budzou*, ad prædictum amnem.
Cignea: *Schwaan*, ad eundem Fl.
Varnemunda, seu Varnouij ostium: *Vvarnemund*.
Slossa: *Sloss*, in Peninsulâ *Pole* dicta.
Ratzemburgum: *Ratzembourg*.
Parchina: *Parchin*, ad lacum cognominem.
Kalanoua: *la nouvelle Kalen*, supra quam vetus.
Plaïsa: *Païse*, ad lacum item eiusdem nominis.

§. 4. *Pomerania*, le Duché de Pomeranie, ou Pomeran,
quæ à plerisque in Saxoniam superiorem reuocatur.

NVM. I. *Superior*, la Haute Pomeranie.

DV-	}	STETINVM: <i>Stetin</i> , ad Fl. Oderam vrbs munitissima
CA-		commerciis diues, ob commoditatem portus, vbi col-
TVS		legium luculentum.
	}	Gartia: <i>Gartz</i> , vbi Odera Fl. nobili ponte iungitur.
		Griffenhaga: <i>Griffenhage</i> ad eundem Fl.
ST E-	}	Barnesteina: <i>Barnestein</i> , in limite Brandenburgico.
TI-		Stargartia: <i>Stargard</i> .
NEN-		Casimiriburgus: <i>Casmirsbourg</i> .
SI S	}	Noua Treptauia: <i>Neutreptau</i> .
		Colberga: <i>Colberg</i> , ad Flumiolum <i>Persant</i> .
Duché	}	Belgartia: <i>Belgart</i> , ad eundem amnem.
de Ste-		
tin.	}	INS - { VSEDOMIA: <i>Vsedom</i> , cum vrbe cognomine.
		LÆ - { VOLINA: <i>Vvolin</i> , cum vrbe cognomine, exci- tatâ in ruinis Iulini <i>Iulin</i> vrbis maximæ.
BARTIEN-	}	Bartia: <i>Bart</i> , vnde Ducatus nomen: alteram
		olim Ducum Pomeraniæ Domum conficiebat hic tractus.

SIS } Sundium: *Stralsund*, sic dicta quasi *Fauces angu-*
 DVCA- } *ste*, olim Cismarini Ducatus Rugiæ Metro-
 TVS, aliter } *lis*, vrbs pulcherrima, & diues.
 VOLGA- } Volgastia: *Volgast*, vnde Ducatui nomen, qui
 STENSIS, } cum Bartienfi coaluit, ad mare è regione Vse-
Duché de Bart } *domiæ Insulæ.*
ou de Volgast. } Griphisualda: *Gripsuold*, portus non incommodus,
 vrbs antiqua cum Academiâ.

GVTZOVIEWSIS } Gutzouium: *Gutzouu*, olim nomen
 COMITATVS } vni ex Principibus Pomeraniæ in-
le Comté de Gutzouu. } didit.

RVGIEN- } Arcona: *Arcon*, olim præcipua Insulæ vrbs, iacet
 SIS } in ruinis ad Promontorium *Vvitouu*, seu *Vik*,
 PRINCI- } à Danis euerfa est.
 PATVS: } Berga: *Bergen*. } De Syluâ *Kamer*, dicemus
 seu DV- } Gingista: *Gingst*. } in Admirandis.
 CATVS, } Butuisum: *Butbut*
l'Isle de Rugé. } Hiderzea: *Hiderzée*, seu *Hidenzée.*
 RYDA: *Ruden*, Inf. à Rugiâ Inf. tempestate reuul-
 fa est.

NVM. 2. *Inferior Pomerania, la Basse Pomeranie.*

VAN- } STOLPIA: *Stolpen*, ad Fl. cognominem.
 DA- } Coslinum: *Coslin*.
 LIA, } Slaga: *Slagen*, ad Fl. *Viperam Viper.*
 vulgò } Rugenuoldia: *Rugenuold*, ad eundem Fl.
Ventn. } Nouum Stetinum: *Neustetin*, ad lacum *Villera*.

CAS- } DOMINIUM BY- } Bytouium: *Bytoun*, locus permuni-
 SV- } THOVIENSE } tus cum arce suâ, ad Fl. *Lobe*.
 BIA } DOMINIUM } Lauenburgum: *Lauenbourg*, quam vt
Cassu- } LAVVEN- } & superiorem urbem habet feodata-
bie. } BVRGENSE } riam Dux à Rege Poloniæ; ad Fl. *Lobe*.

40
39
38
37
36
35
34
33
32
31
30

§. 5. *Ditio Luneburgensis*, Terres de la Maison de Lunebourg.

D V C A - T V S	}	Luneburgum: <i>Lunebourg</i> , seu <i>Lunenbourg</i> , ad Fl. <i>Ilmenouu</i> , seu <i>Elmenauu</i> , in Albim cadentem; vrbs munitissima, cuius basilica illustris, & diues mensâ aureâ gemmis distinctâ. Hanc quidam volunt sic dictam ab arce <i>Lune</i> , seu <i>Lunen</i> ; vrbs autem ipsa condita est ex Bardeuici ruinis. In eâ Princeps parum potest, itaque rarò hîc habitat.
L V N E - B V R -		
G E N S I S -	}	Cella: <i>Cell</i> , seu <i>Zell</i> , ad Fl. Aleram <i>Aler</i> , qui cadit in Visurgim, Ducum sedes, vnde & nomen habent.
C E L -		Bardeuikum: <i>Bardeuyk</i> , ad Fl. <i>Ilmenouu</i> , penè desolatum est.
L E N S I S ,	}	<i>Vi</i> za: <i>Vi</i> zen, ad confluentias <i>Ilmenouu</i> , & <i>Viper</i> .
<i>Duché de Lunebourg de Cell.</i>		<i>Faler</i> leba: <i>Faler</i> leben, non procul à Meridionali Aleri ripâ.
	}	<i>Val</i> froda: ad Fl. <i>Bome</i> , qui cadit in Aleram.
		<i>Vin</i> sa: <i>Vin</i> sen, ad quam Fl. <i>Lube</i> , cadit in Albim <i>l'Elbe</i> , immo & <i>Ilmenouu</i> , qui hîc nomen perdit.
C O M I T A T V S H A R B R V C E N S I S	}	<i>H A R B R V K V M</i> : <i>Harbruk</i> , aut <i>Harbrok</i> , ad Fluiolum cognominem, qui haud procul cadit in Albim. Vrbs lepida & Principis sedes, haud multum diuitis.
<i>le Comté ou Duché d'Harbruk.</i>		
C O M I T A T V S D A N E B E R - G E N S I S	}	<i>D A N E B E R G A</i> : <i>Daneberg</i> , vrbs egregia Comitum sedes, ad Fl. <i>Jetze</i> .
<i>Comté de Daneberg.</i>		<i>Berga</i> : <i>Bergen</i> , non procul à prædicto Fl. <i>Nouostadium</i> : <i>Neustat</i> , ad Fl. <i>Plauue</i> , qui hîc multos riuulos haurit: vnde tota regio rigua, & ferax.

§. 6. *Episcopus Verdensis*, l'Euesché de Verden.

VERDA: *Verden*, aut *Ferden*, ad Fl. Aleram *Arle*, qui postea cadit in Visurgim, vrbs egregia à tempore *Caroli Magni*, qui in

câ Episcopum collocavit, vt pietate Saxonas frenaret.
 Inferius Rodemburgum: *Nider Rodembourg*, ad Fl. Vemmæ, &
 Leusæ confluentias, *Vemm*, & *Leuff*.

§. 7. *Comitatus Schauemburgensis*, Côté de Schauembourg.

Schauenburgum: *Schauembourg*, in rupe situm castrum, vnde huic
 ditioni nomen. Eò vsque extenditur sylua Thuringica, in quâ
 hic Ducatus collocatur.

Saxonum Burgus, seu Saxenhufa: *Saxenhagen*.

Stadhaga: *Stadhagen*.

Hamelium: *Hamelen*, vrbs quam alij reiiciunt in Agrum Brunsvi-
 censem, de quâ aliquid in Admirandis obseruatu dignissimum
 afferemus.

§. 8. *Ducatus Brunsvicensis*, le Duché de Brunsvik,
 & ses Enclaves.

BRUNSVICVM: *Brunsvik*, Germanis *Brausvik*, à Brunone Duce
 Saxonix, quasi Brunonis burgus aut castrum, quam urbem Fl.
 Oacer *Ockel*, aliter *Onacre*, interfecat: creditur totius Germa-
 niæ munitissima; vrbs sæpe obsessa à Principe, quia Remp. mo-
 liebatur, tandem ei sponte cum aliquot priuilegiis se submitit.

Volfenbutela: *Volfenbutel*. Ducum sedes firmissima ad prædictum
 Flu. in paludibus, quam inundatione perdere Sueci nostra æta-
 te conati sunt, & fecissent nisi Imperator subuenisset, exercitu
 præualido diligentissimè contracto.

Hannouera: *Hannouer*, vrbs Anseatica ad Fl. Leinam *Glein*, egre-
 giè munita: Hic olim arx *Leinrode* Comitum à *Rhoden*.

Volfelda: *Volfelde*.

Nouostadium: *Neuustad*, ad Fl. Leinam, seu *Glein*.

Reclinga: *Recling*.

Helmestadium: *Helmstad*, vbi Academia celebris: huius olim Ab-
 bas dominus, i. S. Ludgerus, sed anno 1490. vendita est Du-
 ci Brunsvicensi. A Caroli M. filio cœpta est muniri.

Goslaria: *Goslar*, vrbs Imperialis in Hercyniâ syluâ ad Fl. Gossam
Goff, ab Henrico Aucupe condita.

Gandershemum: *Gandersheim*, nobile Collegium, vbi Abbatia

olim virginum prædiues, cuius Abbatissa erat filia Regis, minimum Principis.

Northemum: *Northeim*.

Goltfinga: *Goltfingen*, vrbs peruetus à Gothis dicta, cùm in Italiam irruerunt: Comitatus olim fuit.

HILDESHEIMENSIS EPISCOP.

l'Euesché de Hildesheim,

vnus Catholicus in Saxoniâ.

HILDESHEIMA: *Hildesheim*, cuius Episcopatus à Carolo Magno constitutus est, primùm in vrbe Aulicâ *Eliz*, ad confluentias *Leinæ* & *Salæ*, vbi erat Aula Imperatoris dum in his locis versaretur; postea translata in locum dictum *Hilgeschne*, quæ vox *niuem* sonat, quæ hîc ex miraculo tempore infueto decidit. Sita est ad Fl. *Inders*, seu *Indersée*.

Pena: *Peyne*, ad Fluum *Fuse*.

Klauum: *Klaun*, ad Fl. cognominem.

Budeburgum: *Budeborg*, ad Fl. *Budam*.

Alueda: *Alfelden*, ad Fluum *Rumam Rum*.

COMITATUS SPICELBERGENSIS, *Comté de Spicelberg*, in Brunsvicensi Ducatum insertus

Hunsdorpia: *Hunsdorp*, vrbecula ad Fluum *Iolum*, qui mox cadit in *Vifurgim*.

HALBERSTADISI EPISC.

l'Euesché d'Halberstad.

HALBERSTADIA: *Halberstad*, quasi Alberti vrbs antiquissima, quod arguit statua Rolandi, hîc anno Christi 778, collocata. Incolæ olim Longobardi fuerunt. Et Episcopatus huc ex *Ostrouico* translatus est ab eodem Carolo Magno.

Ostrouicum aliter *Salingtetum*: *Ostrouik*, ad Fl. *Ilfam*, olim Episcopalis sedes, nunc in burgum degenerauit.

Gruninga: *Gruningen*.

CAPVT XX.

Saxonia Superior.§. 1. *Archiepiscopatus Magdeburgensis*, Archeuesché de Magdebourg.

MAGDEBURGVM: *Magdebourg*, Germanicè *Meibourg*, hoc est Burgus Puellarum, vnde Parthenopolis, quia hîc tres Charites filia Veneris colebantur: Hanc ab Hunnis vastatam restituit Editha Othonis primi coniux, ac multis priuilegiis auxit; sita est ad Albim vbi Infulam facit.

Stasfurtum: *Stasfort*.

Osfeldia: *Osfeld*, ad Fl. Aleram *Alre*.

Volmerstera: *Volmerstet*, seu *Volmstaden*, ad confluentias *Ohroe*, & *Elbe*.

Vanfleba: *Vansleben*, ad Fl. *Ohroe*.

Vormilisa: *Vormlitz*, ad Fl. *Strumam*.

COMITATVS DARBIENSIS { Darbicum: *Darby*, ad Fl. *Al-*
la Comté de Darby. } bim, loco egregiè riguo.

§. 2. *Marchia*, seu *Marchionatus Brandenburgensis*, la Marche, ou le Marquisat de Brandebourg.

VETVS
MARCHIA
aliter
SUPERIOR

la vieille Marche.

TANGERMVNDIA: *Tangermond*, caput huius partis, olim Marchionis sedes, ad Fl. *Tanger*, vbi iungitur Albi Fl.

Gardeleba: *Gardelieben*, ad Fl. *Bise*, vbi procedit ex lacu.

Stendalia: *Steindal*, ad initia Fluuij *Vecht*.

Osterburgum: *Osterburg*, ad Fl. *Vecht*.

Schaufa: *Schausen*, ad prædictum amnem.

Soltuedelia: *Soltuedel*, ad confl. *Ietze*, & *Dume* Fl.

NO- CVSTRINVM: *Custrin*, Principis aliquando sedes, ad
VA | confluentias *Oderæ*, & *Vartæ*.

Parall. Geogr. Tom. II.

S

- MAR- } Falkenburgum : *Falkembourg*, cum castro in finibus
 POMERANICÆ.
 LANZBERGA : *Lantzberg*, ad Fl. Vartam.
 CHIA } Soddinum : *Soddin*, in rupe non procul à Fl. *Miczel*, qui
 cadit in Vartam.
 la nou- } DOMINIUM { Sterneberga : *Sterneberg*, in syluâ non
 uelle } STERNE- } procul à Fl. *Ilanck*.
 Marche. } BERGENSE, } Sunenberga : *Sunenberg*, Gallis *Sone-*
la Seigneurie } *bourg*, fedes olim Magistri Melitenfis;
de Sterneberg. } hanc possedit Ernestus qui egregiam
 fratri nauauit operam.
 MAR- } BRANDEBURGVM : *Brandembourg*, quam à Brenno Sueuo-
 rum Duce conditam ante Christum putant indigenæ,
 quem etiam credunt diripuisse Romam : vrbs ampla
 est ad Fl. *Hauel*.
 CHIA } BERLINVM : *Berlin*, iam creditur primaria totius Mar-
 chie, eaque munitissima, & Principis fedes ad Fl.
Goylam la Goyle.
 ME- } Francofurtum ad Oderam : *Francfort sur l'Oder*, sui iuris
 Reip. ad instar, & immunis ab omnibus vectigalibus,
 DIA, } atque portoriis.
 Lubusia : *Lubus*, ad Fl. Oderam.
 Furtseualdia : *Furstenwald*, ad Goylam.
 la Mar- } Britesa : *Britzen*, ad Oderam.
 che du } Strasburgum : *Strasburg*, in regiunculâ dictâ *Vker Mark*.
 milieu, } Hauelburgum : *Hauelburg*, primaria tractus *Prignis*, ad
 ou } Albim.
 moyen- } Valsenakum : *Valsenak*, ad prædictum amnem.
 ne. } Spandauia : *Spandauu*, ad confl. Haueli & Goylæ Fl.
 Rapinum duplex, antiquum & nouum, *Alt Rapin*, *Neuu-*
rapin, vnde Comitatus.

§. 3. Saxonia Electoralis, la Saxe Electorale.

N V M. I. Ducatus Saxonia, le Duché de Saxe.

VITEMBERGA, & Witeberga, aliter Albiburgus : *Viteberg*, &
Vitemberg, ad Fl. Albim, paulò postquam hausit Elsterem, seu

Picam nigrā, *Schwarz Elster*, à Vitikindo Principe Saxone capite familiæ Saxonicæ nomen trahit, non à candidis montibus; cùm hîc mons nullus. Lutheri concionibus famosa fuit, vbi & Monachum egit in cœnobio Eremitarum quod fundarat Fridericus III. quod postea in Collegium conuersum est.

Beltziga: *Beltzik*, ad Fl. cognominem qui cadit in Adam l'Ad.

Bitterfeldia: *Bitterfeld*, ad Fl. Muldam.

Hertzberga: *Hertzberg*, ad Esterem nigrum.

Vissemburgum: *Vveißembourg*, ad Fl. Vifam *Veife*.

N V M. 2. *Marchionatus Misniae*, le Marquisat de Misnie, ou Missen.

MISNA: *Missen* Germanicè, ad Albim vbi riuulum Misnum haurit. Olim habuit in monte vicino tria castra Principis, Episcopi, & Consulis, seu Burgrauij; sed hoc deiectum est. Celebratur ligneo suo ponte miri artificij, Collegio olim cœnobio S. Afræ, vbi centum pueri aluntur.

Dresda: *Dresden*, seu *Dresen*, à tribus lacubus dicta, ad Albim vbi ponte lapideo iungitur sitque vrbs Dipolis; munitissima, Electoris sedes, Gazophylacium & Armamentarium instructissimum.

LIPSIA: *Lipfk*, ad Fl. Picam *Elster*, credita huius regionis Metropolis, libera ciuitas, & pugnâ Sueci, atque victoriâ celebris.

Friberga: *Friberk*, ad Fl. Muldam non procul à Sudetis, seu Bohæmicis montibus, culta & diues ob vicinas fodinas.

Torganum: *Torgau*, ad Albim, in illustri loco sita, vnde Sclauicè *speculam* vox illa sonat. Olim suos habuit Comites: A quibusdam Saxonix tribuitur; certè huius Prouinciæ hîc omnes Conuentus fiunt; laudatur à zytho suo, *la Biere de Torgau*.

Nouoburgum: *Naumbourg*, ad Fl. Salam in quam Episcopatus Cizensis translatus.

Vurzena: *Vurtzen*, Episcopalis ad Muldam cum arce olim, Comitatus caput.

Merfoburgum, seu Martispurgum: *Mersburg*, ad Salam condita à Meroueo Francorum Rege, quem Germani Merbigium dixerunt. Episcopalis est, & ab Episcopo vicinæ vrbes nonnullæ pendent, huius sedis conditor Carolus Magnus.

Chemnicium: *Kemnitz*, ad Fl. cognominem, vbi cœnobium S. Benedicti locuples, à Regibus Francis conditum.

Anneberga: *Anneberg*, in monte Schenebergo *Scheneberg*, ad metallicorum commoditatem à Georgio Saxonix Duce condita.

Lisnikum: *Lisnik*, Petri Appiani patria, ad Fl. Muldam.

DVCATVS ALDENBURGENSIS, *Duché d'Aldembourg.*

Aldenburgum: *Aldembourg*, antea Pliffemburgum à Fl. *Pleiff*, cui adiacet. Comitatus olim Imperij caput erat, nunc in eâ vrbe Duces commorantur.

OSTLANDIA REGIVNCVLA

Osterland.

Osterfeldia: *Osterfeld*, medio itinere inter Elystrum & Muldam.

Grima: *Grim*, cum arce ad Muldam, quam aliqui Latine loquentes perperam, Cremonam dici volunt: Academia est, sub Duce Saxonix.

THVRINGIÆ PARS { de quâ mox agemus §. 7.

LVSATIA { de quâ in Bohæmiâ pluribus.

§. 4. *Voiglandia*, la Voigtland.

S A- ADORFVM: *Adorf*, præcipuum Voiglandix oppidum, sic dictum quasi *Hapdorf*, hoc est *faltus ville*, quia ibi faltus religiosus. Dicta autem est Regio à Voigtris, seu præfectis, qui hîc olim à Romanis missi præerant.

X O- Plaua: *Plauu*, ad Elystrum *Eilster*, quasi *Carulea vallis*, ab Henrico nobili Voigto illustrata.

N I- Veida: *Vveiden*, à Fluvio cognomine qui hîc cadit in Elystrum, olim Comitatus *de Glisberg*: à Comitibus factis religionis causâ celebratur.

C A- Coburgium: *Coburg*.

Cronacum: *Cronak*, de quibus in Franconiâ dictum est.

BRAN- Culembachium: *Culembach*.
DEBVR- Hoffa: *Hoff*.
GICA Blasseburgum: *Blasseburg*.
de quibus actum in Franconiâ, quæ hanc Voiglandix partem decerpit.

§. 5. Principatus Anhaltinus, Principauté d'Anhalt.

DESSAVIA: *Dessau*, ad Fl. Albim, Principis sede nobilis, eiusque Consilio.

Serueſta: *Zerbst*, vbi castrum Principis luculentum, vrbs diues, cuius zythum in Franconiâ vino antefertur.

Bernburgum: *Bernbourg*, vbi Princeps quoque sæpissimè versatur.

Anhaltium: *Anhalt*, castrum destructum ab Episcopo Magdeburgensi.

Balleba maior: *Balleben le Gros*, vrbecula lauta.

Gunstesberga: *Gunthersberg*, ad Fl. Selkam *Selk*.

COMITATVS ASCANIENSIS, Comié d'Ascanien. { Ascania: *Ascanien*, castrum olim permunitum.
Ascherleba: *Ascherleben* vrbecula lepida, loco peramœno sita, Principis deliciae ad lacum cognominem, & confl. Viperæ & Eine.

EPISCO- { Hala, seu Salinæ: *Hall*, hîc Salinæ detectæ per suem
PATVS { qui in hâc aquam volutus ad Solem albicare cœpit.

HAL- { Brempa: *Brempt*, Episcopi sedes.

LENSIS { Gunterberga: *Gunterberg*, castrum amœnum.

§. 6. Ducatus Grubenacensis, Duché de Grubenagen.

Grubenacum: *Grubenagen*, ad Fluvium Markam *Mark*.

Eambeka: *Eiambek*, non procul à confl. *Rhum*, & *Mark*.

COMITATVS PLESSENSIS { Plessa: *Pleiss*, ad Fluvium cognominem qui
mox cadit in Rumam.

§. 7. Thuringia, vel Duringia, Lantgraviat de Thuringe.

DITIO ARCHIEPISCOPATI, MOGUNTINI, { ERFURDIA: *Erfurt*, seu *Erford*, ad Fl. Ieram, à quo
& nomen accepit, vrbs maxima & regiunculæ ad instar, antea Merbigsburgum à Merouco Francorum Rege, postea Ierefurdia, quasi Ieræ vadum: alij malunt ab Erfo quodam molitore qui hîc Vadum laternâ transitoris ostentabat ne aberrarent. Academiâ suâ est illustris, & Arce quam S. Cyriaci

- nominant. Hanc licet sibi vindicet Moguntinus, est tamen Imperialis, & sui iuris.
- le pays de l'Arch. de Mayence. EISCHFELDIA, Pays d'Eisfeld. { Hilingsstadium: *Hilingsstad*, vbi Soc. nostræ Collegium, ad Fl. *Vnstrut*.
Doderstadium: *Doderstad*, ad Fl. *Viper*.
Lindauium: *Lindauu*, ad Fl. *Rumam Rum*.
- DITIO SAXONICI ELEGTORIS, le pays Electoral. { Treffurtium: *Treffurt*, aliter *Dreffurt*, ad *Vifurgina*.
Cruteberga: *Creutberg*.
Heldrunge: *Heldrunge*, ad *Fluuiolum* qui mox cadit in *Vnstrut*.
Keula: *Keule*, in montanis situm oppidulum.
- DITIO DVCIS VIMARIENSIS { VIMARIA: *Veimar*, Latinè magis *Vinaria*, vel *Viuar*ia, ad *Fluuiolum* *Lotam*, vbi castellum *Ducis* pulcherrimum, horti cultissimi in quos Fl. *Ilm* deriuatus est.
Gotha: *Gothen*, seu *Gotha*, ad Fl. *Leinam*, vrbs sapientata bello: arx eius *Grimmestein*, diruta est.
Iena: *Iene*, ad *Salam* Fl. *Academia* illustrissima, in quâ docuit *Iustus Lipsius*.
Guttenhufa: *Guttenhausen*.
- DITIO DVCIS ISENACENSIS { ISENACVM: *Isenach*, quod dictum à *Iside* *Ægyptiæ* Deâ fabulantur nonnulli, sed vulgò exploduntur: situm est ad confl. *Nessæ*, & *Horsel*.
Vartoburgum: *Vartbourg*, arx inexpugnabilis ad Fl. *Horsel*.
Schnuaburgum: *Schnuabourg*, castrum vnde Comitatus nomen, ad Fl. *Schnuorge*.
Arnostatum: *Arnstat*, in prædicto Comitatu ad confl. *Velgæ*, & *Ieræ*, *Velg*, & *Ier*.
- VRBES IMPERIALES THVRINGIÆ { MVLHVSIVM Thuringiæ: *Mulhausen*, & *Mulhusen*, ad Fl. *Vnstrum* *Vnstrut*, sic dicta est vrbs illa quasi molaris domus, olim pessimè accepta ab *Henrico Leone*; Imperialis est.
NORTHVSIA: *Northusen*, vrbs Imperialis & libera ad Fl. *Zorge*, in colle sita ex parte. Condita est à *Merouingio Francorum Rege*, vel reparata vt in-

*villes libres
de Thuringe.*

digenæ volunt; credunt enim eius conditorem Theodosium secundum, vnde & antè Theodosianam appellatam ferunt, quod etiam litteris aureis in saxo scriptum ostendunt.

ERFORDIA: *Erford* { de qua suprâ.

GLICHEN-
SIS
COMITAT.
*le Comté de
Gleichen.*

Glichia: *Cliken*, castrum in monte, non procul à Fluvio *Or.*
Tonna: *Tonne*, in regione inter Nessam & Vnstrum Fl.
Ordorfium castrum: *Ordorf*, ad Fl. *Or.*

§. 8. *Comitatus antiquæ Thuringia.*

MANS-
FELD-
DIENSIS

MANSFELDIA: *Mansfeld*, ad Fl. *Viper*, fortè sic dicta à prælio in quo acerrimè dimicatum à viro nempe & campo; sita est in radicibus montis Meliboci; castrum habet munitissimum, & in hac regione æs nobile effoditur.

COMIT.

Vippera: *Vippa*, ad Fl. *Vipper*, qui aliter *Alt-Vipper* cognominatur.

*Comté de
Mansfeld.*

Eisleba ciuitas: *Esleben*, in loco perferaci condita.
Alstadium: *Alstat*, ad Fl. *Ranam*, cui *Sala* & *Vster*, per paludes connectuntur.

REGEN-
STINVS
COMIT.

Regenstinum castrum: *Regenstein*.
Verningeroda: *Verningerod*, Domini caput.
Gerueroda: *Gerurod*.

*Comté de
Regenstein.*

Quedelinburgum: *Queldnembourg*, Abbatia prædicatorum, cuius Abbatissa Imperij Princeps ex Saxonicâ familiâ, Lutherana est.

STOLBERGEN-
SIS COMITAT.

Stolberga: *Stolberg*, castrum peruetus ab Othone quodam nobili Romano conditum.

Comté de Stolberg.

HOENSTI-
NVS CO-
MITATVS

Hoënstinum castrum: *HoëNSTein*, Comitis Schuartzenburgensis.
Iaëra: *Iaër*, vrbecula satis lauta ad Fluvium *Vipper*.

C. d' HoëNSTein.

CAPVT XXI.

Vestphalia.

CERTISSIMVM est Saxonas ad Rhenum vsque extendisse ditionem suam, indeque toti Europæ terribiles nauigijs suis in Galliam, Hispaniam, & Britanniam bellum cladisque circumtulisse. Quia igitur rätum agri occupabant, ditionem suam in duas discernebant partes, Orientalem de quâ egimus in Saxonia, & Occidentalem quæ nobis in hac tabulâ repræsentatur. Et ab eo tempore, hoc est ab annis fere nongētis, Occidentalis Saxonia nomen durat: est enim *Vuest* Occidens, & *Valen*, seu *Phalen* veteri linguâ Saxonica, *pullus equinus*, qui insigne Saxonum fuit. Laudatur plurimum pernæ Vestphalicæ, quas vno nomine Moguntinas appellamus; Regio maximè pascuis diues, & tamen aëris purioris.

§. I. *Frisia Orientalis*, la Frise Orientale, Belgicè l'Oost-Friesland.

EMSLAN- { AMASIA: *Emden*, ad Fl. Amasium *Ems*, portus
DIA } commodissimus, vrbs diues, & munita cum palatio
Emsland. } Comitibus.

NORDENLANDIA { Norda: *Norden*, vrbs sine mœnibus amplissi-
Nordland. } ma, & diues, cum portu commodissimo.

BROECMERLANDIA { Mariana: *Marienhau*, seu *Marienhoue*,
Broccmerland. } nundinis suis oppidum celebre.

HARLINGIA { Witmundia: *Witmund*, vbi castrum luculentum.
Harlingeland. } Essena: *Essens*, in regione infertili.

VANGERLANDIA { Pakendium: *Pakens*, non procul ab ostio *Ie-*
Vangerland. } uer Fl.
Minfia: *Mints*, in littore Boreali.

AVRIKIA { AVRIKVM: *Aurik*, loco infertili inter myricas, tamen
Auriker- } pecore diues: hîc iam Princeps habitat in castro
land. } pulcherrimo, & amœnissimo.

REI-

REIDERIA { Cuius magna pars aquis obruta est inundatione quæ
Reiderland. } Frisiam afflixit anno 1277.

MOERMER- { Lera: *Leer*, nundinis suis incluta. Porrò Regio
LANDIA } sic dicta est à paludibus, quibus interscilla
Moermerland. } est.

TRANSLÆDANIA { Volla: *Vollen*, ad Fl. *Ems*, & incile, quo ea re-
Auerledingerland. } gio fit fertilior, & pabulo læta.

LENGA *Lengen*. } Remia: *Remds*, in regione ob paludes imperuiã.

OSTRINGA { Friburgum: *Friburk*. Eius regiunculæ pars magna
Ostringen. } spectat ad Comitatum sequentem, in quem infer-
tus Comitatus *Ieuer*.

RVSTRINGA { Heppensium: *Heppens*, ferè ad maius ostium Fl.
Rufstringen. } *Iade*, regio effunditur ad sinum *dat-Brach*.

§. 2. Comitatus Oldenburgensis, Comté d'Oldembourg.

OLDENBURGENSE { Oldenburgum: *Oldembourg*, ad Fl. *Læ-*
TERRITORIUM } *tam*: Comites hîc potentissimi, ex qui-
Territoire d'Oldembourg. } bus Reges Daniæ prodierunt.

STEDINGA { Delmenhorstia: *Delmenhorst*, caput Comitatus ad
la Ssedin- } Fl. *Delme*, qui auctus aliis duobus fluuiolis cadit
gerlande. } in *Vifurgim le Vesper*.

STANLANDIA { Ouelguna: *Ouelgun*, castrum egregiè muni-
la Stanlande. } tum.

BVTIADA { Languarda: *Languarden*, è cuius regione in mari arx
Butiadin- } *Mellum*, excitata à Comitibus, quam mare hausit,
ger. } visunturque tantùm eius reliquæ.

VOSTENLANDIA { Holla: *Hollen*, ad Fl. *Lætam*.
Vostenland. } *Huntorpia noua*: *Nien Huntorp*.

MOERIMA *Moërin*, { Niembrokia: *Niembrok* } *Iada*: *Iade*, ad Fl.
feu *Moërim*. } *Merkerka*: *Merkerko* } cognominem.

COMIT. IEVERENSIS { *Ieuera*: *Ieuer*, ad Fluuiolum cognomi-
Comté de Ieuer en } nem, qui cadit in sinum *Iade*, quod no-
Ostringen. } men ei tribuit alter Fluuiolus.

§. 3. *Episcopatus Monasteriensis*, l'Euesché de Munster: in 14. *Præfecturas diuisus, quæ ab urbibus his nomen habent.*

MONASTERIVM: *Munster*, ad Fl. *Aa*, in *Visurgim* influente. Ciuitas sic dicta à Cœnobio in honorem B. Virginis, ab Hermanno condita. Celebris est obsidione *Ioannis de Leydem* Anabaptistæ, qui se Regem *Israël & Sionis* asserbat. Hæc vrbs sita est in *Præfectura Volbek*, cui cognominis vrbecula est ad Fl. *Angel*.

Bukoltia: *Bokolt*, ad Fl. *Aa*.

Aahusium: *Aahus*, ad prædictum Fl. Hic quoque Comitatus *Gerren*.

Dulmana: *Dulman*, ad montium radices sita vrbecula.

Hoftmaria: *Hoftmar*, in loco aspero sita vrbecula.

Verna: *Verne*, vrbecula non procul à *Luppia* Fl.

Stromberga: *Stromberg*, olim Imperij *Burgrauia*tus: circa urbem saltus, vbi *Quintilius Varrus* cum 3. legionibus cæsus est.

Sassemberga: *Sassemberg*, inter Fl. *Hessèl & Ems*.

Benerga: *Benergen*. In eadem quoque ditone *Rhena Rheine*, ad Fl. *Ems*.

Stenfortia: *Steenfort*, vel *Steenuord*, burgus peramplus, caput Comitatus ad Fl. *Aa*, cognomento *Vettring*.

Meppa: *Meppen*, quem aliqui ab hoc Episcopatu reuellunt, Comitatus *Tekelburgen*sis est, ad Fl. *Hassè*. Hæc *Præfectura* dicitur aliter *le pays d'Humelink*.

Cloppenburgum: *Cloppembourg*, ad initia Fl. *Soste*.

Veçta: *Veçte*, ad initia Fl. *Hassè*.

Vilhusa: *Vilhusen*, ad Fl. *Huntz*, qui cadit in *Visurgim*.

§. 4. *Minores ditones Vestphaliæ.*

COMITATUS HOYENSIS le Comté d'Hoye. { *Hoya*: *Hoye*, ad *Visurgim*, *Luneburgici* iuris.
Nouemburgum: *Nienburg*, ad eundem Fl. *uuium*.
Stigerberga: *Stigerberg*, ad Fl. *Ouwe*, sicut & *Barenburg* alia vrbecula.

COMIT. DIEPHOLTIENSIS Comté de Diepholt. { *Diepholtia*: *Diepholt*, ad Fl. *Huntz*, cū procedit ex lacu *Demmerâ Demmer*, qui quatuor ditones attingit; pertinet ad *Luneburgensem*.

COMIT. BENTHIMENSIS { Benthima: *Bentheim*, in montanis vrbecula cum castro, pertinet ad Comites de *Tekelbourg*.
 Comté de *Bentheim*. { Nienhufa: *Neufhausen*, ad confluentias ferè *Aa*, & *Dinkel*.

COMIT. LINGENSIS { Linga: *Lingen*, vrbs munitissima cum arce ad Fluuiolum qui cadit mox in *Amasim*, Hispanici iuris, à *Batauis* capta, & perdita.
 Comté de *Lingen*.

EPISCOPATUS MINDENSIS { MINDA: *Minden*, ad *Visurgim*, in Ducatu *Angriz* suafu *Caroli M.* à *Vitikingo* facta Episcopalis, cuius *zythum* celebratur.
l'Evêché de Minden. { *Petershaga*: *Petershagen*. } minutæ vrbes, sed satis
 { *Lubecka*: *Lubeck*. } cultæ.
 { *Barga*: *Bargen*.

COMITATUS TEKELBURGENSIS { *Tekelburgum*: *Tekelbourg*, in regione asperâ, castrum creptum, vt & tota ditio à *Carolo V.*
C. de Tekelbourg. { *Verfa*: *Versen*, ad Fluuiolum qui mox cadit in *Huntz*.

COMITATUS RAVENSBERGENSIS { *Rauensperga*: *Rauensberg*, castrum luculentum & munitum.
Comté de Rauensberg. { *Limburgum*: *Limburg*, Comitatus caput in hoc inferti, ad Fluuium *Lennam* *Leune*: Comitatus est *Tekelburgensis*.
 { *Angria*: *Engern*, aliter *Engerhen*, in quo omnes agnoscunt vestigia veteris *Angriz* sub *Vitikingo*: ad hanc hic *Saxo* creditur sepultus.

COMITATUS LEMGOVIENSIS { *Lemgouium* castrum: *Lemgou*.
Côte de Lemgou. { *Ditmela*: *Dietmell*.
 { *Barnedorpia*: *Barndorp*.

COMIT. PYRMONTINVS { *Pyrmontium*: *Pyrmont*, vbi castrum in quo *Princeps* commoratur.
Comté de Pyrmont. { *Lugdâ*: *Lude*, ditionis caput pertinens ad Episcopum *Paderbornensem*, hic tamen inclusæ.

COMITATUS RHEDENSIS { *Rheda*: *Rheda*, seu *Reide*, ad *Amisium* fluuium, Principis *Tekelburgensis* quondam, crepta eadem à *Carolo V.*
Comté de Rheda.

COM. RIETBERGENSIS } Ritberga: *Rietberg*, ad Fl. *Ems*, cum
Comté de *Rietberg*. } hausit la *Vurle* Fluiolum.

COM. REKENBERGENSIS } Vidda: *Viddenbruge*, ad Fluium
Comté de *Rekenberg*. } Amasim.

C. LUPPIENSIS } Luppia: *Lippe*, ad Fluium cognominem cum
Côté de la *Lippe*. } castro luculento, vbi Comes commoratur.

ABBATIA } Corbeia: *Coruei*, Gallicè *Corbie*, ad Visurgim Fl. Ab-
COR- } batia prædiues ad similitudinem Gallicæ excitata,
BIENSIS } & magnis reditibus locupletata per Ludouicum
Abbaye de } Pium, qui in illam traduxit ex Corbeia Gallicâ
Coruey. } Monachos qui Euangelium in partes Aquilonares
propagarent. Huius tractus Abbas, & Dominus
est Princeps Imperij.

§. 5. *Episcopatus Paderbornensis*, l'Euesché de Paderborn.

C I S } PADERBORNA, vel Padtrabruna Ammoino: *Paderborn*,
MON- } àritulo *Pad*, qui ex summi altaris pede erumpit: hîc
TANA } Episcopatus à Carolo Magno conditus post deui-
REGIO } ctum Vidikindum.

Nienhusia: *Nienhus*, ad Fl. *Lippe*, regione syluestri.

Solkotia: *Solkot*, vbi nobilissimæ salinæ.

Beuelsburgum: *Veuelsborg*, ad Fl. *Alm*.

Bura: *Buren*, Baroniatus ad Fl. *Alm*, nobilissimi Baro-
nis sedes.

TRANS } Varburgum: *Varborg*, vrbs primaria huius regionis.

MON- } Brakela: *Brakel*, opimo loco sita, vrbs Imperialis.

TANA } COMITATUS de *Sualemberg*, & *Oldemborg* olim, nunc

REGIO } regiunculæ hîc insertæ cum vrbeculis in montibus

defixis; parent Episcopo Paderbornensi, & Comiti

Luppienti, sed diuersis conditionibus, postquam illi

Principes fœdere iuncti sunt.

§. 6. *Episcopatus Osnaburgensis*, l'Euesché d'Osnabruk.

OSNABURGA, seu Ossemburgum, *Osnabruk*, aliter *Ossembruge*,
in valle ad Fluium *Hassam Haës*, Episcopalis à Carolo M. fa-

Et ad Saxonas continendos in officio; hoc bello hæreticis assignata dum de fœdere deliberatur.

Vorda: *Vorde*, in cuius ditione optimi Falcones capiuntur.

Kaquenberga: *Kaquenbruge*, in limite Monasteriensi.

Hunteburgum: *Hunteborg*, ad lacum Demmeram, regione syluestri.

Mella: *Melle*
Iburgum: *Ibourg* } Vrbeculæ in limite Rauenspergenfi.

§. 7. *Ducatus Westphaliae*, la Duché de Westphalie.

VASTA: *Vaste*, metropolis huius Ducatus in opimâ regione sita, iuxta quam salinæ nobiles.

ARENSBERGA: *Arensberg*, in peninsulâ quam facit Fluvius Rhura *Roer*, caput Comitatus concessi à Comite suo quòd Archiepiscopum Coloniensem vexasset, vnde se Ducem Westphaliæ nominat hic Elector Archiepiscopus.

Molhemum: *Molhem*, ad Fl. Monum *Moem*.

Frendeburgum: *Frendebourg*, Electoris vrbecula lauta, non procul à fontibus Fluuij *Venne*.

Grauestinum: *Grauenstein*.

COM. RECLIN-
CHVSANVS

C. de Reclinchusen,
seu *Vestrecling*.

Reclinchusa: *Reclinchusen*, ad fluuiolum qui cadit in Luppam. Hæc regio à quibusdam Episcopatu Monasteriensi adscribitur, ab aliis inseritur Ducatui Westphaliæ, cui opinioni lubentiùs subscribimus.

Boeria: *Boer*.

Dorsta: *Dorsten*, ad Luppam Fl.

§. 8. *Ditiones Ducis olim Iuliaci.*

COMI-
TATVS } HAMVM: *Ham*, caput regionis ad Luppam Fl.
Markia: *Mark*, castrum vnde regioni nomen impositum est.
Altenum: *Alien*, castrum perlepidum, vnde antea Comitatu nomen, & præcipua Comitatus sedes.

MAR-
CHIAE } Iserlonia: *Iserlon*
Nouostadium: *Neufstad* } Vrbeculæ tenues.

- la Com-
té de
Mark, Verda: *Verden*, ad Fluum Ruram *Roer*, Gallis *Roure*,
ex Abbatia vrbis.
- aliis, de
la Mar-
che,
olim
d'Alten. SVSATVM: *Soest*, vrbis Imperialis reuulsa ex Ducatu
Westphaliæ, cultissima & diues.
- DVCA-
TVS TREMONIA: *Dortmund*, vrbis item Imperialis & libera,
olim Comitatus cognominis caput.
- MON-
TEN-
SIS ESSA: *Essen*, vrbis Imperialis vbi Abbatia prædiues, &
Abbatissa nobilium Canonicarum prædiues Imperij
Princeps: hîc fiunt catapultæ totâ Europâ celeberrimæ.
- le Du-
ché de
Montz,
aliter,
de Berg. DVSELDORPIA: *Dusseldorp*, vbi Fluius *Dussel* cadit in
Rhenum; dicitur nutritrix Colonia; olim Ducis sedes,
nunc etiam Academia suâ celebris.
- Monhemum: *Monheim*, ad Rheni ripam dextram.
- Sollinga: *Sollingen*, ad Fl. *Vipper*.
- Mulhamum: *Mulheim*, vrbis recens condita, & firmissi-
ma ad Rhenum.
- Sigeburgum: *Sibourg*, non procul à confl. Sigi *Sieg*, &
Beuil.
- Blakemberga: *Blakemberg*, aliter *Brakerueli*.
- Homberg: *Homberg*, ad initia Fl. *Beuil*.
- Vipperfordia: *Vipperford*, aliter *Vipperuerde*, ad Fluum
Vipper, vrbecula nitidissima.
- DVCATVS quoque CLIVENSIS, du Duché de *Cleues*, pars
trans-Rhenanâ, de quâ egimus in Germaniâ trans-
Rhenana.

COMITATVS VALDECENSIS, à plerisque etiam *Vestphaliæ* adiudica-
tur. De quo egimus in *Franconiâ* vbi eum *Hassia* coniunximus, ne prin-
cipum ditones reuelleremus.

CAPVT XXII.

Germania Christiana, seu eius diuifio per Epifcopatus.

ARCHIEP. MAGDE- BURGENSIS <i>de Magdebourg, ou Meibourg,</i> PRIMAS, Imperij Princeps.	<table border="0"> <tr> <td>Mifnenfis: <i>Mifne en Mifnie.</i></td> <td rowspan="5">} Imperij } Principes.</td> </tr> <tr> <td>Merfeburgenfis: <i>Mersburg.</i></td> </tr> <tr> <td>Nauburgenfis: <i>Naumbourg.</i></td> </tr> <tr> <td>Brandeburgenfis: <i>Brandebourg.</i></td> </tr> <tr> <td>Hauelburgenfis: <i>Hauelburg.</i></td> </tr> </table>	Mifnenfis: <i>Mifne en Mifnie.</i>	} Imperij } Principes.	Merfeburgenfis: <i>Mersburg.</i>	Nauburgenfis: <i>Naumbourg.</i>	Brandeburgenfis: <i>Brandebourg.</i>	Hauelburgenfis: <i>Hauelburg.</i>																									
Mifnenfis: <i>Mifne en Mifnie.</i>	} Imperij } Principes.																															
Merfeburgenfis: <i>Mersburg.</i>																																
Nauburgenfis: <i>Naumbourg.</i>																																
Brandeburgenfis: <i>Brandebourg.</i>																																
Hauelburgenfis: <i>Hauelburg.</i>																																
MO- GVNTI- NVS <i>de Maience,</i> ELECTOR Cancellarius Ger- manix, & Imperij Princeps.	<table border="0"> <tr> <td>Spirenfis: <i>Spire.</i></td> <td rowspan="10">} Impe- rij } Prin- cipes.</td> </tr> <tr> <td>Vormaciensis: <i>Vormes.</i></td> </tr> <tr> <td>Argentinenfis: <i>Strasbourg.</i></td> </tr> <tr> <td>Herbipolitanus: <i>Vvurtzbourg, seu Vurtz- bourg.</i></td> </tr> <tr> <td>Eiftadenfis: <i>Aichftet.</i></td> </tr> <tr> <td>Verdenfis: <i>Verden.</i></td> </tr> <tr> <td>Curienfis: <i>Coire aux Grifons.</i></td> </tr> <tr> <td>Hildeshemienfis: <i>Hildesheim.</i></td> </tr> <tr> <td>Paderbornenfis: <i>Paderborn.</i></td> </tr> <tr> <td>Constantienfis: <i>Conftance.</i></td> </tr> <tr> <td>Halberftadienfis: <i>Halberftad.</i></td> </tr> <tr> <td>Auguftanus: <i>Ausbourg en Snaube.</i></td> </tr> <tr> <td>EXEMPTVS</td> <td> <table border="0"> <tr> <td>Bambergenfis: <i>Bamberg, foli Pontifici paret.</i></td> </tr> </table> </td> </tr> <tr> <td>COLONIENSIS <i>de Cologne,</i> ELECTOR Cancel- larius Italiae, Imperij Princeps.</td> <td> <table border="0"> <tr> <td>Leodiensis: <i>Liege.</i></td> <td rowspan="3">} Impe- rij } Prin- cipes.</td> </tr> <tr> <td>Monafterienfis: <i>Müfter en Vefthalie.</i></td> </tr> <tr> <td>Mindenfis: <i>Minden.</i></td> </tr> <tr> <td>Osnabrugenfis: <i>Osnabruge, ou Of- fembourg.</i></td> <td></td> </tr> </table> </td> </tr> <tr> <td>TREVIRENSIS <i>de Treues,</i> ELECTOR, Can- cellarius Gallix, Imperij Princeps.</td> <td> <table border="0"> <tr> <td>Metenfis: <i>Metz</i></td> <td rowspan="3">} en Lorraine</td> <td rowspan="3">} Impe- rij } Prin- cipes.</td> </tr> <tr> <td>Tullenfis: <i>Toul.</i></td> </tr> <tr> <td>Virdunenfis: <i>Verdun.</i></td> </tr> </table> </td> </tr> </table>	Spirenfis: <i>Spire.</i>	} Impe- rij } Prin- cipes.	Vormaciensis: <i>Vormes.</i>	Argentinenfis: <i>Strasbourg.</i>	Herbipolitanus: <i>Vvurtzbourg, seu Vurtz- bourg.</i>	Eiftadenfis: <i>Aichftet.</i>	Verdenfis: <i>Verden.</i>	Curienfis: <i>Coire aux Grifons.</i>	Hildeshemienfis: <i>Hildesheim.</i>	Paderbornenfis: <i>Paderborn.</i>	Constantienfis: <i>Conftance.</i>	Halberftadienfis: <i>Halberftad.</i>	Auguftanus: <i>Ausbourg en Snaube.</i>	EXEMPTVS	<table border="0"> <tr> <td>Bambergenfis: <i>Bamberg, foli Pontifici paret.</i></td> </tr> </table>	Bambergenfis: <i>Bamberg, foli Pontifici paret.</i>	COLONIENSIS <i>de Cologne,</i> ELECTOR Cancel- larius Italiae, Imperij Princeps.	<table border="0"> <tr> <td>Leodiensis: <i>Liege.</i></td> <td rowspan="3">} Impe- rij } Prin- cipes.</td> </tr> <tr> <td>Monafterienfis: <i>Müfter en Vefthalie.</i></td> </tr> <tr> <td>Mindenfis: <i>Minden.</i></td> </tr> <tr> <td>Osnabrugenfis: <i>Osnabruge, ou Of- fembourg.</i></td> <td></td> </tr> </table>	Leodiensis: <i>Liege.</i>	} Impe- rij } Prin- cipes.	Monafterienfis: <i>Müfter en Vefthalie.</i>	Mindenfis: <i>Minden.</i>	Osnabrugenfis: <i>Osnabruge, ou Of- fembourg.</i>		TREVIRENSIS <i>de Treues,</i> ELECTOR, Can- cellarius Gallix, Imperij Princeps.	<table border="0"> <tr> <td>Metenfis: <i>Metz</i></td> <td rowspan="3">} en Lorraine</td> <td rowspan="3">} Impe- rij } Prin- cipes.</td> </tr> <tr> <td>Tullenfis: <i>Toul.</i></td> </tr> <tr> <td>Virdunenfis: <i>Verdun.</i></td> </tr> </table>	Metenfis: <i>Metz</i>	} en Lorraine	} Impe- rij } Prin- cipes.	Tullenfis: <i>Toul.</i>	Virdunenfis: <i>Verdun.</i>
Spirenfis: <i>Spire.</i>	} Impe- rij } Prin- cipes.																															
Vormaciensis: <i>Vormes.</i>																																
Argentinenfis: <i>Strasbourg.</i>																																
Herbipolitanus: <i>Vvurtzbourg, seu Vurtz- bourg.</i>																																
Eiftadenfis: <i>Aichftet.</i>																																
Verdenfis: <i>Verden.</i>																																
Curienfis: <i>Coire aux Grifons.</i>																																
Hildeshemienfis: <i>Hildesheim.</i>																																
Paderbornenfis: <i>Paderborn.</i>																																
Constantienfis: <i>Conftance.</i>																																
Halberftadienfis: <i>Halberftad.</i>																																
Auguftanus: <i>Ausbourg en Snaube.</i>																																
EXEMPTVS	<table border="0"> <tr> <td>Bambergenfis: <i>Bamberg, foli Pontifici paret.</i></td> </tr> </table>	Bambergenfis: <i>Bamberg, foli Pontifici paret.</i>																														
Bambergenfis: <i>Bamberg, foli Pontifici paret.</i>																																
COLONIENSIS <i>de Cologne,</i> ELECTOR Cancel- larius Italiae, Imperij Princeps.	<table border="0"> <tr> <td>Leodiensis: <i>Liege.</i></td> <td rowspan="3">} Impe- rij } Prin- cipes.</td> </tr> <tr> <td>Monafterienfis: <i>Müfter en Vefthalie.</i></td> </tr> <tr> <td>Mindenfis: <i>Minden.</i></td> </tr> <tr> <td>Osnabrugenfis: <i>Osnabruge, ou Of- fembourg.</i></td> <td></td> </tr> </table>	Leodiensis: <i>Liege.</i>	} Impe- rij } Prin- cipes.	Monafterienfis: <i>Müfter en Vefthalie.</i>	Mindenfis: <i>Minden.</i>	Osnabrugenfis: <i>Osnabruge, ou Of- fembourg.</i>																										
Leodiensis: <i>Liege.</i>	} Impe- rij } Prin- cipes.																															
Monafterienfis: <i>Müfter en Vefthalie.</i>																																
Mindenfis: <i>Minden.</i>																																
Osnabrugenfis: <i>Osnabruge, ou Of- fembourg.</i>																																
TREVIRENSIS <i>de Treues,</i> ELECTOR, Can- cellarius Gallix, Imperij Princeps.	<table border="0"> <tr> <td>Metenfis: <i>Metz</i></td> <td rowspan="3">} en Lorraine</td> <td rowspan="3">} Impe- rij } Prin- cipes.</td> </tr> <tr> <td>Tullenfis: <i>Toul.</i></td> </tr> <tr> <td>Virdunenfis: <i>Verdun.</i></td> </tr> </table>	Metenfis: <i>Metz</i>	} en Lorraine	} Impe- rij } Prin- cipes.	Tullenfis: <i>Toul.</i>	Virdunenfis: <i>Verdun.</i>																										
Metenfis: <i>Metz</i>	} en Lorraine	} Impe- rij } Prin- cipes.																														
Tullenfis: <i>Toul.</i>																																
Virdunenfis: <i>Verdun.</i>																																

SA-

SALISBURGENSIS <i>de Saltzbourg,</i> Imperij Princeps, & sanctæ sedis per Germaniam legatus.	}	Frisingensis: <i>Frisingen en Baviere.</i>	} Imperij Princeps.	
		Ratisbonensis: <i>Ratisbonne ou Regenspurch.</i>		
		Passuuiensis: <i>Passau en Baviere.</i>		
		Brixinensis: <i>Brixen au Tirol.</i>		
		Gurcensis: <i>Gurcz.</i>		
		Laurentinensis: <i>Lauenmonde.</i>		
		Seckouiensis: <i>Seckou.</i>		
		Chiemenfis: <i>Chiemsee.</i>		
		EXEMPTI		Viennensis: <i>Vienna en Austriche,</i>
				Imperij Princeps.
	Neostadiensis: <i>Nenstad.</i>			
	Labacensis: <i>Laubach, Imp. Princeps.</i>			

BREMENSIS <i>aliàs Håburgensis, Imperij Princeps, de Brema.</i>	}	Lubecensis: <i>Lubeck.</i>	} Imperij Princeps.
		Raceburgensis: <i>Razebourg.</i>	
		Suerinensis: <i>Schouerin.</i>	

PRAGENSIS <i>de Prague.</i>	}	Litomissensis: <i>Littomissel, seu Leutmeritz en Bohemæ.</i>	} [me.]
		Olomucensis: <i>Olmütz en Morauie.</i>	

VISONTINVS <i>de Besançon, Princeps Imper.</i>	}	Basiliensis: <i>Basle, Imperij Princeps.</i>
		Laufanensis: <i>Lausanne.</i>
		Bellicensis: <i>Belley.</i>

Eò quoque nonnulli referunt Episcopatus subditos tribus Archiepiscopis Machliniensi, Traiectino, & Cameracensi Imperij Principi, de quibus egimus in Belgio, quia Belgium partem esse putant inferioris Germaniæ.

Episcopatus autem Germaniæ cis Rhenum, & Danubium antiquissimi sunt, & eiusdem cum Gallicis, & Illyricis vetustatis, sed veræ, & antiquæ Germaniæ nulli ante S. Bonifacium Germanorum Apostolum commemorantur, circa medium octavi sæculi, quo præcipitante Carolus Magnus verè Christianissimus Princeps multos procuravit, atque dotavit, vt Saxonum rebelles animos quos armis tam sæpe contuderat, Christo, sibi que perpetuos subditos assereret.

SUBDITI <i>Parall. Geogr. Tom. II.</i>	}	Tridentinus: <i>Trente.</i>	} AQUILENSI in Rep. Venetâ. } Imperij Princeps.

ARCHI-		Sedunensis: <i>de Sion en Vallais.</i>	} VIENNENSI	} Imperij
EPISCOP.		Geneuensis: <i>Geneue en Suisse.</i>		
EXTRA	}	Lebusiensis: <i>Lebus en Brandebourg.</i>	} GNESNENSI	} POLONIÆ
GERMA-		Caminensis: <i>Camin en Pomeranie.</i>		
NIAM.		Wratislaviensis: <i>Breslau en Silesie.</i>		

CAPVT XXIII.

De admirandis Germania.

RHENVVS Fluius filios Germanorum probat: si enim spurij, abripiuntur, si puro nati sanguine, nouit sibi commissos infantes in summâ aquâ suspendere. *Iulianus Imperator epist. ad Maximum Philosophum: Nazianzenus & alij.*

In Germaniâ visum est Raphanum æquare puerorum magnitudinem. *Cassiodorus 12. Variarum.*

Item visus hîc aliquando fauus octo pedum longitudine. *Plinius.*

§. 1. In Heluetiis.

In quodam monte prope Abbatis cellam specus quidam visitur, in quem si quid proieceris, miræ tempestates cieuntur, & exinde similis turbini emicabit procella. *Vadianus in Melam αὐτῶν.*

Prope Glaronam aqua perfrigida multis morbis salutaris. Dicitur oculos perspicaciores reddere, & vetulis adimere surditatem. *Simlerus.*

In Hasiliâ valle prope montem *Englste*, aliis *Enghlen*, non procul à fonte Arolæ Fl. Fonestantùm defluit mensibus Iunio, Iulio, & Augusto, & quidem certis horis duntaxat. In eum autem si quid turpe proieceris hæret aqua ad dies aliquot, quibus elapsis de more euoluitur. *Auctor Chronicæ Heluetiorum apud Georgium Verherum in admir. aquis Hungar.*

Versus Alpes frustra glaciei, vulgò *Gletscher* feruentissima æstate, etiam soli opposita non dissoluuntur. *Henricus Swizerus in Chronico.*

Ad Lucernam mons Pilati dictus vulgò *Fraemont*, in cuius vertice stagnum, in hoc si de industria quis lapillum iniecerit (neque enim id contingit, si tantùm casu) magnæ concitabuntur in re-

gione tempestates, & aquis tota redundabit. Ad eum venit Vadianus ductus à pastore qui ab eo prius sacramentum exegerat se nihil proiecturum, nam capite multantur qui id tentare ausi fuerint. Accepit insuper ab eodem pastore, vulgari famâ celebrari quotannis hîc apparere Pilatum iudicis specie, sed eos annum viuendo non explere qui eum viderint: nihil est ausus iniicere auctor. *Vadianus in Melam.*

Sed tradit Gretserus, P. Crendelium, venisse ad eum lacum cùm Lucernæ versaretur, multos iniiecisse lapides sine vlllo indicio pluuiæ, aut tempestatis.

§. 2. In Grisonibus.

AD vicum Plurium *Pleurs* saxa effodiuntur, ex quibus tornantur lebetes ad vsum coquinæ, magni pretij in Italiâ, quia si venenum iniiciatur ebullit illicò ad ignem, & ex lebete exilit. *Iosias Simlerus in Rep. Helueticorum.*

Mons vnde hæc saxa eruuntur aliquando in urbem subiectam ita cecidit, vt totam obtriuert, fluuiumque Pluriam urbem interfecantem in lacum commutarit. *Sprecherus in Pallade Rheticâ.*

In Rhetiâ apud Fauarias fons est aquarum calidarum inter rupes eminentissimas, qui cùm deficiat mense Octobri redit mense Maio, sicque rursus vsque ad Autumnum exuberat vt frumentariam molam versare possit. *Georgius Vernherus de aquis Hungariæ.*

§. 3. In Valesiis.

AD urbem Leuciam *Leuck*, aquæ etiam leprosis salutares, & multis aliis morbis, sed prægnantes fæminæ si eas ebiberint, aut iis se eluerint, id non sine periculo præstant. *Simlerus.*

Idem & dicitur de aquis ad Brigiam, quas fæminæ prægnantes numquam impunè biberunt, sed fortè eadem cum superioribus. *Auctor lib. de Rebus. & Imperiis.*

Versus Alpium altissima iuga in Valesiis effoditur glacies, quam Solferuentissimus Augusto mense non potest dissoluere. *Iosias Simlerus.*

§. 4. *In Leodiensi agro.*

Apud Tungros (*in Leodiensi agro*) dicunt aquas venenatis aduersari, cuius rei signum, quod si in eas mittantur serpentes intereunt illicò, cùm tamen innoxix sint canibus, & aliis animantibus. *Andreas Baccius de aquis lib. 3. cap. 3.*

In Agro Leodiensi Souenia fons, non procul à castro Francimontio, tertianis est, & hydropi salutaris. *Hubertus Thomas Leodiensis.*

Apud Tungros fons est insignis (*hodie les eaux de Spa*) plurimis bullis stillans ferruginei saporis, quod ipsum non nisi in fine potus intelligitur: purgat hic corpora, tertianas febres discutit, calculorumque vitia. Eadem igne admoto turbida fit, postmodum rubescit. *Plinius lib. 31. cap. 2. & Dalecampius in hunc locum qui notat perdurare miraculum.*

§. 5. *Sueuia.*

SVNT Mattiaci in Germaniâ fontes calidi trans Rhenum (*hodie peritioribus Baden*) quorum hauustus triduo feruet: circa marginem verò terra in pumicem concrefcit. *Plinius lib. 31. cap. 2.*

Circa Danubij exortum pisces nigri illicò gustantibus mortem afferunt. *Plinius lib. 31. cap. 2. & And. Baccius lib. 1. cap. 9. idem afferit.*

In Sueuiâ lacus, in quem si retia immittantur altiùs (*nam in superficie nihil damni patiuntur*) sic aduruntur, non secus ac si flammâ forent afflata. *Seuerinus Gobelius in suâ historiâ Sueuicâ.*

In Badensibus Thermis fons est aquæ adedò calidæ, vt in ea animalia facilè depilentur: quod tamen non contingit, si hæc animalia furto sublata fuerint, sic *Vadianus in lib. 3. Pomponij Mele.*

Ad Memmingam fluuiolus *Bach*, aliis fluuiis concretis nunquam congelatur. *Indigenæ omnes.*

§. 6. *In Bauaria.*

IN Bauaria fons est in loco dicto *Degernsee*, ex quo quotidie guttæ olei decerpuntur. Putant periti esse Bitumen liquidum,

quod vulgò Petroleum dicimus. *Philander in notis ad 8. l. Vitruuij.*

Regnitijs fluius cùm in Danubium cadit subruber videtur. *Cæsius lib. 1. de Min.*

Ifara fluius vbique cæruleus apparet. *Idem, loco laudato.*

Ilza fluius in Danubium nigras omninò aquas ex montibus Bohæmicis deportat. *Idem Cæsius.*

§. 7. In Regionibus hæreditariis.

IN Danubio ad Austriam capitur ingens piscis, ideóque dictus *Hausen*, hoc est *domus*, sine vlla spinâ. *Auctor lib. de Reb. & Imperiis.*

In Palude Lugeâ, nunc Circonienfi (vulgò *Zirknitz*, seu *Czirknick* in Carniola) res mira quotannis contingit: ea Palus sub finem Autumni impletur aquis, tunc ex terra magno impetu exiientibus, ac deinceps piscibus abundat. Sed primo vere aqua illa euanescit, & exsiccat, solum aratur, semina iaciuntur cum magno prouentu. Capitur autem in eo lacu piscium ingens copia, & Lucij duorum cubitorum, qui dubio procul in voraginibus illis delitescunt, neque enim tam citò possent crescere. *Quot indigenæ totidem testes. Georg. V. vernherus de aquis mirab. Hungariae.*

§. 8. In Regno Bohemiæ.

AD urbem Oegram *Eger*, acidi fontes multis morbis salubres, quare ad eas ex tota Bohemiâ, & Palatinatu Bauarico decurritur. *Paulus Stranskius.*

Non procul ab urbe Oegræ fons acidus, dictus Aqua furiosa, qui ebullit cum tanto fremitu, vt tonitru in terræ visceribus fremere videatur. *Cæsius lib. 2. de Mineralibus.*

In Silesia iuxta montem *Risenberg*, duo lacus vicini aquæ subnigræ, in quorum vno neque pisces, neque vllum animal viuere potest, cùm in alio multæ Troctæ subnigræ capiantur exquisitissimi saporis. *Nicolaus Henelius.*

In Ducatu Lignitio terra eiusdem omnino cum Lemniaca virtutis. *Idem Henelius.*

In Syluis Saxonix (Silesiæ dicere voluit) versùs Daciam duo capta sunt môstra ante nostra tempora (sic loquitur auctor) pilosa, humanam habentia formam; fæmina morsibus canum perit, mas

cicuratus vixit, & didicit rectus ambulare, & impedite loqui exili capreoli voce, atque in faminas petulanter irruerat. *Albertus Magnus.*

In Moravia thus, & myrrha ex humo effodiuntur, quæ membra hominum repræsentant. Nuper inuentus est, & effossus homo integer ex myrrha, cuius partem se vidisse, & eam usum esse in pharmacis tradit *Ioannes Dubravius in sua Bohemica historia.*

§. 9. In Saxonia inferiore.

AD Goslariam fluuius dictus Ochra, quasi Ocræ succo imbutus, fit lutei coloris, vbi fluuius ex monte Ramelo in eum cecidit. *And. Baccius lib. 1. cap. 14.*

Ad urbem *Hildesheim*, reperitur Ebenus fossilis in metallicis aluminis, sed hæc igne succendi non potest. *Agricola, & Dalecampius.*

Ad eandem urbem duo fontes malè olentes, alter oui putridi virus sapit, alter ab eo mille passibus remotus, odorem pulueris tormentarij. *Agricola lib. 1. de Fossil. & Casius 2. de Miner.*

Ex monte Melibocco (hodie *Blokenberg*, in Ducatu Brunsvicensi) eruitur lapis fossilis, qui picis & aris in se multum continet, in quo etiam apparet auri, & cupri color. In hoc lapide apparent lineamenta diuersorum animalium, sed eorum maximè quæ lacus vicinus alit, videlicet Anguillarum, Carpionum, & Ranatum, interdum etiam Gallorum Gallinaceorum: quodque mirabilis, Pontificis Barbati, & triplici corona redimiti. *Petrus Montanus.*

Ante annos cccxxx. (scribebat Auctor præcipitante sæculo superiore) Hamelium vrbs in Comitatu Schauemburgico, vel vt alij malunt in Ducatu Brunsvicensi, à muribus vehementer infestata est. Circulator in urbem veniens pollicitus est operam suam in muribus abigendis, pactusque cum ciuibus, pulsu tympani omnes eduxit ab vrbe mures: mercedem postulauit: vt magus eiectus est. Anno euoluto rediit in urbem, & eiusdem tympani pulsu multos pueros eduxit ex vrbe in vicinum collem, vbi omnes disparuerunt præter puellam vnicam, quæ in via deficiens, in collem pueros ascendisse dixit; & quæsi nufquam reperti sunt. Dies & annus notati in actis Senatus Hameliensis, & hodie etiam in actis publicis hanc Epochen puerorum abductorum notant. *Arnoldus Fretagius Medicus epist. ad Abrah. Ortelium.*

In Insula Rugia ad promontorium *Stubben-Kamer* in sylua *Stubbenitz* lacus profundissimus, qui licet piscibus scateat, numquam tamen aut retia, aut lintres tulisse dicitur. Immo cum superioribus annis in eum piscatores audaciores scaphâ detulissent, postero die in lacu eam non viderunt, sed impositam procerâ fago. Ad quem aspectum cum eorum vnus hæc protulisset, Quis omnium dæmonum lintrem imposuit arbori, audita vox: non id omnes fecere diaboli, sed solus ego cum fratre meo Nicolao. *Philippus Cluuerius lib. 3. Antiq. German.*

§. 10. In Saxonia superiore.

In Hercynia Sylua (nunc Turingica ex parte dicitur) aues videntur, quarum plumæ noctu lucent ignium instar. Gesnerus putat esse Gracculos dictos Bohæmicos. *Plinius lib. 10. cap. 44.*

In eadem Sylua quam vocat congenitam mundo, ait constare attolli colles occurfantium in se radicum repercussu: aut vbi tellus secuta non sit arcus ad ramos vsque, & ipsos inter se rixantes curuari, portarum patentium modo, vt turmas equitum transmittant. *Idem lib. 16. cap. 18.*

Prope Annebergam fodina argenti, tam foetens vt aliquando mephiti duodecim homines exanimârit. *Cassius lib. 2. de Mineralib.*

Allera fluuius Saxoniae nigerrimas aquas emittit. *Idem.*

In Comitatu Mansfeldiæ lacus est amplissimus, ex quo eruuntur lapides, tam bellè efformati, in ranas & pisces, vt à veris nequeant internosci. *Munsterus in suâ Germaniâ.*

In Marchionatu Brandenburgico iuxta Francofurtum ad Oderam, prope Cœnobium Carthusianorum riuulus ex colle vitifero promanat; in eum quidquid cadit in lapidem conuerti comperitum est. *Volfangus Iopstus.*

§. 11. In Vestphalia.

Ad mare Germanicum fons erat aquæ dulcis solus, quâ potâ intra biennium dentes decidebant. Id experti milites Germanici promotis castris trans Rhenum. Reperta huic morbo antidotum herba dicta Britannica. Putant aliqui in præsentia morbum fuisse *le Scorbut.* *Plinius lib. 25. cap. 5.*

In Mari Germanico capitur piscis, adeò pestifer, ut quicumque illum intuitus erit, illico moriatur. Id vulgò Germani credunt, & asserunt. sed hanc opinionem conuellere nititur, qui vidit illum, atque contrectauit *Vlricus Faber*.

In Vestphaliae parte vbi olim Iuhones, contigit aliquando incendium, quod nullâ aquâ restingui potuit, sed tantum saxis, fustibus, & vestibus oppressum est. *Tacitus Annal. lib. 16.*

LIBER TERTIVS.

De Regnis Arctois, seu de Suecia, Dania, & Noruegia.

IN ditionem Sueci Regis venisse olim totam Scandiam nemo ambigit, qui eius regni historias primis, ut aiunt labris degustarit; siquidem intelliget ex Suecicâ familiâ Reges Daniæ, & Noruegiæ prodiisse. Quis enim ignorat *Dan* primum Danorum Regem filium *Humeli* fuisse qui 16. in ordine collocatur? Quis nescit *Halदानum Huuithen* originem traxisse à 25. Regibus Suecis, ipsūque quod à *Soluone* quodam Noruegiæ Rege maternum genus duceret, eidem in ditionis dominium successisse, & illud ampliassse, ac demum eius trinepotem *Haraldum Hulfagher*, hîc Monarchiam instituisse? Quomodo autem iterum regna hæc coaluerint nobis est incompertum. Hoc vnum fatentur omnes magnum *Erichsonium* (aliàs *Smeck*) exautoratum esse, eique substitutum *Albertum Megapolitanum* eius ex sorore nepotem, & paulò post eidem *Alberto* *Margaretam* Danicam *Aquini* Noruegiæ Regis uxorem suppositam fuisse, quæ trium regnorum Domina fuit. Sed cum Dani Suecos & Noruegos contemnerent, tandem electus est *Carolus Canuti* filius; sed ab eo Noruegos pollicitationibus suis *Christiernus* primus Rex Daniæ seicunxit, & ita tria Regna duobus principibus cessere; de quibus aliqua enucleatius in singulis dicemus.

CAP.

CAPVT PRIMVM.

De Suecia in genere.

§. 1. *Nomen Suecorum.*

NOMEN inditum huic Prouinciæ à Suenno filio Magogi Noëmi ex Iapheto filio nepote, vt primæ huius regni historix, seu fabulæ testantur. Vel fortè à Suionibus Scandiæ populis, de quibus in veteri.

§. 2. *Quantitas Suecorum.*

QUANTITAS eius secundùm latitudinem desumitur à Christia-nopoli 56. 2. Mi. ad ostium Fl. Paës sub 70. quod spatium red-dit 820. millia passuum, seu leucas nostras Francicas 410. Sueci-cas 137. ferè. Secundùm longitudinem ab Insulis in littore Oc-cidentali Gothiæ, quas vocant *Patenostres* 32. ad Fanum S. Nico-lai ad Lagogam lacum 57. quod spatium ad maiorem circulum reuocatum sub gradu 60. latitudinis dat 750. millia passuum, leu-cas nostras 375. Suecicas 125.

§. 3. *Qualitas Suecorum.*

HIC aër ferè purior est, quare omnes Sueci *μακροβίοι*. Obnoxij tamen sunt morbo qui ex salsis cibus, & parietum frigore contra-hitur, *scöerbuck* appellant, nos molliùs *le Scurbut*, qui tamen aquâ absynthio dilutâ sanatur. De frigore huius regionis dicemus in Admirandis.

DIVITIÆ. Sub finem sæculi præcedentis Rex inferebat in æra-rium omnibus subductis & impensis 7. auri *Tonas* vt vocant, quarum singulæ 100. millia thalerorum exigunt, seu ferè 100. aureorum nostrorum millia: licèt arces duæ Reuelensis, & Vi-burgensis 100. millia thalerorum absument, quæ tamen summa ei ex sale Liuonico conficitur in præsentia. Reliqua petit ex vecti-galibus, portoriis & fodinis. Certè tantùm æris hinc eruitur, vt materiem tormentorum bellicorum, atque campanarum om-nibus Europæis suppeditet.

Parall. Geogr. Tom. II.

X

MERCES. Corium, pelles magni precij; butyrum, adeps, cera, æs, equi, adeps vituli marini, trabes ad malos nauium.

Nundinæ hîc duæ celeberrimæ, Vpsaliæ altera *Disting* dicta ad festum Epiphaniæ; altera in lacu Melero ad urbem Stren-gam, præcipitante anno; vtraque in aquis glacie concretis celebratur.

§. 4. Religio Suecorum.

AD eam promouendam plurimum laborauit Ludouicus Pius Caroli Magni filius, sed ea clam in eas regiones irrepebat, donec Sacerdos illius magnificentissimi Templi, non procul ab vrbe Sigtuna, vel Birka factus cæcus monitus est à B. Virgine, vt filium suum coleret, eique visum restituit, exinde enim Sueci sacris aquis omnes penè intincti: perdurauitque Religio, donec Rege Gustavo Erici filio, hîc rerum potente, inducta Lutherana pestis sub nomine Confessionis Augustanæ; bona Ecclesiæ direpta, & addicta fisco aut proceribus distributa, multis ex plebe, & rusticis Catholicam fidem retinentibus, quam ad posteros propagant, & ad nostra littora appulsi magni faciunt, vt legere est apud Florimondum Remondum in libro de Hæresi nascente.

§. 5. Politia Suecorum.

REIP. Suecicæ 6. status; Principes Hæreditarij, Nobiles, Clerus, Milites, Mercatores, Ruricolæ. Regis primogenitus hæres est regni, reliquis Regis liberis Ducatus cedunt, Dos filiabus, constitutionibus regni decernitur 100. millium thalerorum vulgò. Olim eligebatur Rex, nunc succedit, sed priùs iurat in Confessionem Augustanam, & leges regni. Nobiles sufficiunt ampliores magistratus, quorum præcipuus *Dorseth*, quem Archidapiferum, meliùs Proregem dicerent; is olim monebat Regem si quid in leges peccaret: sequuntur Marecallus, Admiralius, Cancellarius, &c. Reliqui Nobiles diuiduntur in Comites, Barones, Equites Auratos, & communem nobilitatem, dicimus nos *Esuyers*.

In Sueciâ & Gothiâ expediti, & parati pedites 22400. Sola tamen Smalandia rebus exigentibus 30. millia sufficere potest. 50. naues bellicæ instructæ semper stant in anchoris. In arcibus suis & vrbibus Rex habet 8. millia tormentorum bellicorum, 400. in vno castro Stocholmensi.

§. 6. *Mores Suecorum.*

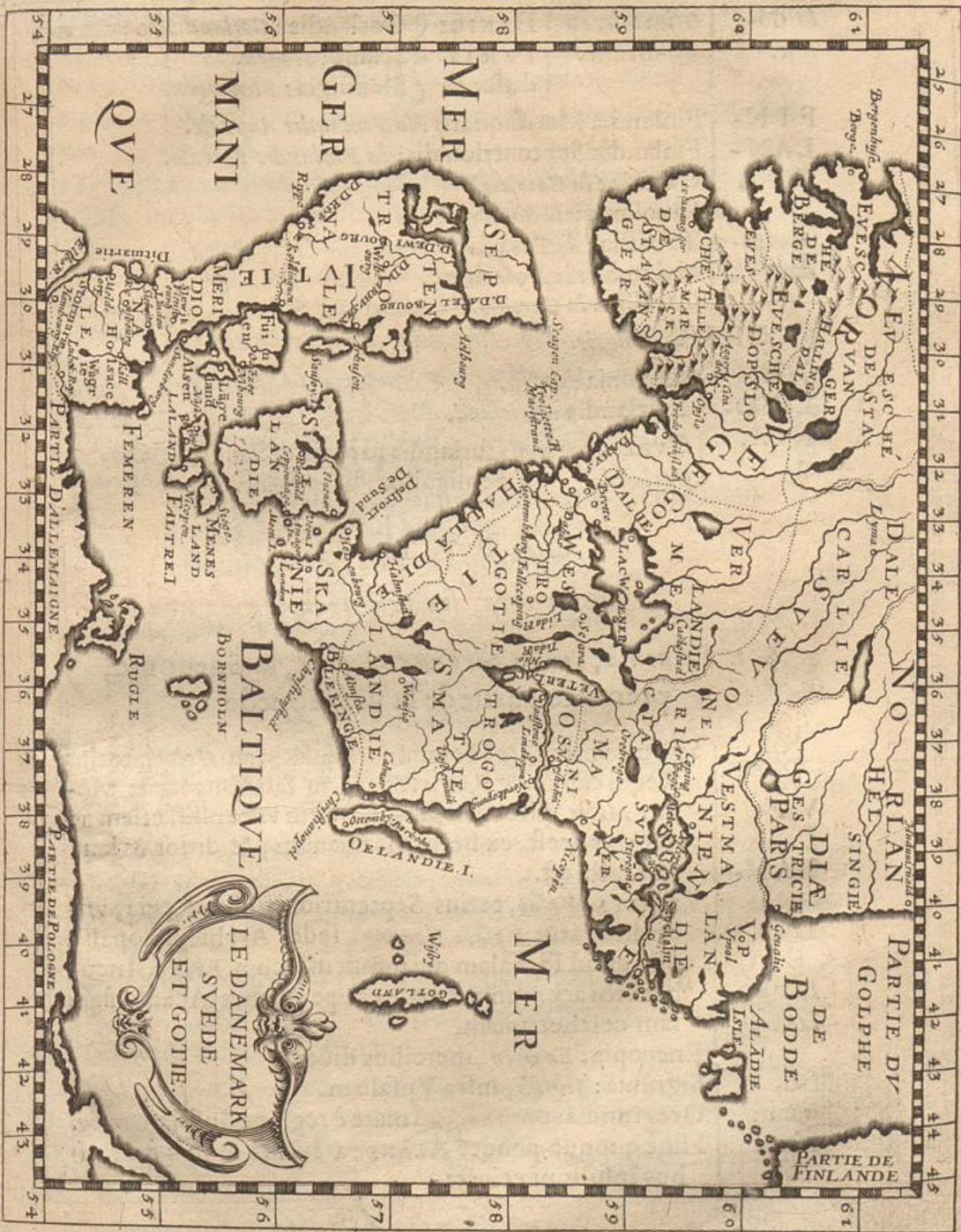
HOSPITALES sunt omnes Sueci: vestitus plebeius vilis, Nobilium prout inter peregrinandum, modus gentis cuiusdam eis placuit. Ædificia ferè lignea, & humilia, ob frigus & ventos, Stocholmiæ tamen pleraque saxea. Cùm annona carior viuunt corticibus abietum & pinearum, quas stomacho prodesse, neque malignè nutrire opinantur. Ad bella nati, & labores ferendos videntur, & satis eorum fortitudinem nostris temporibus Germani experti sunt.

Diuiditur SVECIA MAGNA in Sueciam propriam, Gothiam, Finlandiam, Ingriam, & Liunioniam, quam tibi diuisionem hoc schemate proponimus.

§. 7. *Magna Suecia diuisio.*

SVE-	C I A	S V E - V O N I A <i>Sueno- nic.</i>	{	Vplandia: <i>Vplande.</i>
				Vestmania: <i>Vestmanic.</i>
P R O - F R I E	D I C T A ,	N O R T - L A N - D I Æ <i>la vraye Suede. les Nor- delles.</i>	{	Dalecarlia: <i>Dalecarlie</i>
				Nericia: <i>Nericie.</i>
				Sudermania: <i>Sudermanie.</i>
				G E S T R I C I A : <i>Gestricie.</i>
				Helsingia propria: <i>Helsing, seu Sund- hede.</i>
				Medelpadia: <i>Medelpad.</i>
				Angermania: <i>Angermanie.</i>
				Bothnia: <i>Bothnie, ou les Boddes.</i>
				Lapponia: <i>le pays des Lapons.</i>
G O -	T H I A	O C C I D E N - T A L I S <i>Occidentale, ou Vest-Gothie.</i>	{	Vestrogothia: <i>Vestrogothie.</i>
				Dalia: <i>Dalie.</i>
				Vermelandia: <i>Vermeland.</i>
				DANICI IVRIS } <i>Hollandia: Hal- Prouincia. } land.</i>
				Ostrogothia: <i>Ostrogothie.</i>
				Smalandia: <i>Smaland.</i>
				Oelandia: <i>Oeland, Isle.</i>

la Go- { Orientale, ou { DANICI } Gotlandia : *Gotland Iste.*
 thie. { Est-Gothie. { IVRIS } Scania : *Sconen.*
{ { ditiones } Blekingia : *Blekingen.*

FIN- { Finlandia Meridionalis : *la Finlandie Australe.*
 LAN- { Finlandia Septentrionalis : *la Finlandie Boreale.*
 DIA { Caiana : *la Caianie.*
{ Sauolaxia : *la Sauolaxie.*
 Finlan- { Tauastia : *la Tauastie.*
 die. { Nylandia : *la Nylandie.*
{ Carellia : *la Carellie.*

INGRIA *l'Ingrie.*

LIVO- { Esthonia : *Eften.*
 NIA. { Leitlandia : *Leitland.*
{ CVRLANDIA } Curlandia propriè dicta : *Curland.*
{ *Curland.* } Semigallia : *Semigallen.*

CAPVT II.

Suecia vera, seu propriè dicta.

§. i. *Sueuonia, prima pars vera Suecia, la Sueuonie,*
premiere partie de la vraye Suede.

V P- { STOC HOLMIA, & Holmia : *Stocholm, seu Holm, totius*
 LAN- { *Regni caput, & Regis sedes, in faucibus lacus Me-*
{ *leri Meler, piscosi in primis, quâ in vrbe nihil etiam ad*
{ *delicias deest : ex bellis Germanicis, & ditior & lau-*
{ *tior facta est.*
 DIA { VPSALIA : *Vpsal, totius Septentrionis olim Regia, vn-*
{ *de dicebatur Vpsala Konung, sedes Archiepiscopalis.*
{ *Sita est ad Fl. Salam qui influit in lacum Ekolen. Incu-*
 la Vp- { *bat vrbi arx munitissima ex rupe : habet Academiam*
 lande, { *iam celeberrimam.*
 fru- { *Enecopia : Encopen, mercibus diues.*
 menti { *Sigrunia : Sigrun, infra Vpsaliam.*
 ferax. { *Oregrundia : Oregrund, ad mare è regione Insulæ Grason.*
{ *Hinc quoque pendet ALANDIA Insula multis minori-*
{ *bus Insulis præcincta.*

VEST-
MA-
NIA } AROSIA : *Arosen*, seu *Vesteras*, vrbs Episcopalis cum ar-
ce, vbi ingens cupri ferrique copia.
NIA } Arbogia : *Arbo*, ad Fluuium cognominem.
Vestma- } Kopinga : *Koping*, aliter *Kopung*, metallicis celebratif-
nie. } sima.

DALECARLIA vbi fodinæ ad miraculum excauatæ, Regio popu-
losa, incolæ laboris patientissimi, nullam urbem habet.

NERI-
CIA } Celebris ob sanctam Brigittam, seu Birgittam, quam
Nericie. } Brigidam vulgò vocamus, cuius maritus Vlfo huius
tractus Princeps fuit.
Orebrogia : *Orebro*, vnica huius prouinciæ vrbs.

S V-
DER-
MA-
NIA } NICOPIA : *Nycopung*, emporium cum arce pulcherrima,
Suder-
manie. } Ducis sedes ad mare.
Strengnesia : *Strengnes*, Episcopalis vbi templum cla-
rum sepultura Caroli I X.
Telga : *Telgen*, ad partem Australem Meleri lacus.
Torfilia : *Torsil*, ad Melerum lacum.
Trofa : *Trosen*, ad mare emporium.

§. 2. *Nortlandia*, les Nordelles : hoc est prouinciæ in
Septentrionem declinantes.

N V M. I. *Gestricia*, Gestricie.

GEVALIA : *Genal*, emporium opportuno loco situm, mercibus
abundans, regio frumenti, ferrique ferax.

N V M. 2. *Helsingia* hæc maior, olim fuit regnum, habuere olim li-
teras sibi peculiare *Helsingj*, atque dialectum quæ etiam *Caiani*
Finlandique hodie loquuntur, incolæ simplices, hospitales, atque
studiosi.

HELISINGIA VERA } Hudingsualdia : *Hudingsuald*, cuius indige-
Helsing, aliter & } næ varias merces per totum mare Balthi-
Sundhede dicta } cum deportant.

M I D E L-
P A D I A } Eiusdem cum superiori regione conditionis, vnica
Midelpad. } habet vrbeculam Tunam, vbi Reges *Helsingiæ* fi-
xiffe sedem perhibentur.

N V M. 3. *Angermania*, Angermanie.

A Fl. Angermano dicta, vbi est Scula mons ille horribilis, & quasi ruinam minitans.

Hernofandia: *Hernofand*, vnica huius tractus ciuitas.

N V M. 4. *Laponia*, les Lapons: Regio sterilis, sed indigenæ simplices, nec à bonis moribus abhorrentes, milites strenuissimi, & patientissimi.

NORVEGICA, aliter
FINMARCHIA
Takemark } Eius incolæ dicuntur Siofinni, hoc est Fiones maritimi. Hic aër purissimus. Tributa pendunt Regi Daniæ, & castro *Vardhus* continentur, vt pluribus in Regno Danico dicitur.

RVTHE-
NICA, seu
BIARMIA
Biarmie. } Porrigitur à castro *Vardhus*, ad mare Album. Sueci hanc regionem vocant *Prinnes*, alij Biarmiam à voce Fionica *Varama*, id est, Montosus tractus; quia hæc regio in montes tota affurgit.

SVE-
CICA } *Vmalapmark* } Omnes hi Suecum Regem agnoscunt,
          } *Pitalapmark* } & cum eo militant.
de Sue- } *Lulapmark* } Torna: *Torn*, in vitimo sinu Boddico
de. } *Tornelapmark* } emporium celebre; ab alijs Bothniæ
          } *Kimilapmark* } adiudicatur.

SCRICFINNIA, cuius hinc meminit Saxo Selandicus, hinc expungenda est: vox enim illa Fionibus, & Lapponibus competit, itaque dicuntur à ligneis soleis, quibus celeriter per niues decurrunt. His soleis instructi Lappones 600. rusticuli centum millia Ruthenorum fugauerunt, aut ceciderunt.

BOTNIA } Arenosa regio sine ciuitatibus, vt quidam putant,
          } sed eius parœciæ totidem Emporiola: ab hac dictus
la Bothnie, } Boddicus sinus, *le Golphe des Boddés*. Regio quoque
ou les Bod- } dicta legitur Bothnia Occidentalis. Attamen ple-
des. } rique Thornæ emporium huic prouinciæ addicunt:
          } Thornæ autem vulgò *Torn*, ad Fl. cognominem,
          } sic dicuntur quasi Insulæ Turrizæ, vt vult Ioannes
          } Magnus.

CAP.

CAPVT IV.

Finlandia.

QUI dictam volunt quasi *pulchram terram*, quòd eà præcel-
lat Sueciæ, aut alterutram tantùm viderunt, aut neutram:
melius appellata est à Suecis *Fiendeland*, terra hostilis, quòd inde
multùm infestarentur. Hi patriâ linguâ dicuntur *Somi*, vel à
squammis piscium quibus asperguntur eorum domus, vel à pa-
ludibus. Dialectum peculiarem habent quæ multis consonanti-
bus caret. Olim Reges habuere, sed à S. Errico domiti, Suecorum,
Christique iugum recepere.

FINLANDIA { *Abo* ciuitas Episcopalis ad Fl. *Aniaroki*.
MERIDIO- { *Gusto*, arx nunc diruta.
NALIS { Razeburgum: *Razeborg*.

FINLAN- { *Biorneburga*: *Biorneborg*, ad quam influit Culmo
DIA { fluuius Salmonum captura celebris.
SEPTEN- { *Nadhendalia*: *Nadhendal*, vbi celebre olim mo-
TRIONALIS. { nasterium dictum Vallis Gratia.

CAIANIA, seu { *Vla* nuper condita & munita vrbs: *Oule*.
BOTHNIA { *Caianeburgum*: *Caianeburg*, arx.
ORIENTA- { *Vlaburgum*: *Vlaburg*, arx quoque munita. Prouin-
LIS. { ciam hanc à Bothnia separat Fl. *Kimi*.

SAVOLA- { Castrum nouum: *Niifort*, condita vrbs ante ducen-
XIA Re- { tos annos ab Aulae magistro Erico Axelson, & arx
gio valde { D. Olai cognominata. In hac regione Flumina vi-
rigua. { tulos marinos habent.

TAVASTIA { *Tauastia* arx: *Tauasthus*, à Birgero Ieri Rege Sue-
Regio Me- { cia condita 1250. vt populos istos in officio, &
diteranea. { religione contineret.

NEOLANDIA, seu { Antea hinc Fionnes, & Carelli, habita-
NYLANDIA, { bant.
quasi noua terra, quod { *Burgus*: *Borgo*.
eo missæ colonia. { *Helsingfordia*: *Helsingfortz*.

Parall. Geogr. Tom. I I.

Y

C A- REL- LIA	SVECICA, seu EVRO- PÆ.	VIBVRGVN: <i>Viburg</i> , emporium nobile cum arce munitissimâ ad tutelam limi- tis Russici.
<i>Karelen.</i>	MOSCHO- VITICA.	Kexholmia: <i>Kexholm</i> , quasi cuculi fre- tum in duabus paruis Insulis, in ostio Fl. <i>Voxen</i> , in vna arx, in alia vrbs, à Ruthenis <i>Carelogorod</i> , quasi Care- liæ propugnaculum, vi capta à Sueco, & postea reddita.
à Co- riola Fluuiio nomen accep- pit.	pace inter vtrumque Principem cōfecta red- didere Sueci quicquid occuparant.	Ladoga lacus, seu Ladescio omnium Europæorum maximus, à pisce La- dog nomen habet, qui in eo tantum reperitur.

CAPVT V.

Ingria, Ingridie: Ruthenis Isera.

NVPER Regno Sueciæ adiuncta est anno 1617. cum eam sibi vindicauit Gustauus Adolphus Caroli IX. filius. Hic maxima fit Alcium venatio *des Ellans*, qui bis in anno Fl. Niëuam traiciunt vere è Russiâ in Carelliam, Autumno ex Carellia in Russiam.

INGRIA PROPRIA	Notteburgum, Ruthenicè Oresca, <i>la Noix</i> , in fau- ibus rapidissimi Nieux in exigua Insula, locus inex- pugnabilis, quam fame cepit Gustauus Adolphus, cum tamen propugnatores omnibus cibis abunda- rent.
SOLVS- KIA <i>Solouski.</i>	Iuuanogorodia: <i>Iuuanogorod</i> , Naruiæ opposita in Isth- mo rapidissimo flumine cincta, & in rupe cuius do- morum tantum cacumina extant.
INGER- MANIA	Iama: <i>Iamogorod</i> , ad Fl. Iamam qui in Naruam in- fluit, munitissima ciuitas, cuius muri è saxo, quam natura egregiè communiuit.
<i>l'Inger- manland.</i>	Capuria: <i>Caporie</i> , quam aliqui confundunt cum præ- cedente, dicuntque Iamam prius Capuriam dictam esse.

CAPVT VI.

Liunia, Liefland Germanis.

ITA dicta videtur, aut ab *Effluis* populis, aut meliùs à *Liunionibus* quorum Ptolemæus meminit. Eius longitudo à Narua ad *Memel* porrigitur, latitudo à mari Balthico ad lacum Peipum *Peibas*, aut *Beibas*. Regio est frumenti diues. Paruit diu Equitibus Engiferis, seu Liuonicis, sed demum ij vniti sunt sub Gregorio IX. Pontifice cum Equitibus Teutonicis, qui aliter Crucigeri, & Prutheni dicebantur, & exinde Magistrum Teutonicum agnouerunt, eique tributum pensitarunt, quod persoluto pretio extinxit Volterus Pletenburgus, precium Albertus Marchio Brandeburgicus recepit, factusque Volterus Imperij Princeps, sed coactus est se turpiter submittere Sigismundo I. Poloniae Regi. Sigismundus autem Augustus post mortem Guilielmi de *Furtemberg*, quem milites cum arce Felino Moscho prodiderunt, compulit eius successorem Gotardum Ketlerum abdicare se magistratu, sed eum sic creauit Ducem Curlandiae, & Semigalliae, vt etiam ad posteros transmitti posset, erat enim ille Lutheranus. Anno autem 1626. Gustauus Suecus addidit reliquam Liuniam, Estoniam, quam ab anno 1561. Erricus Moscho eripuerat, indigenis per Carolum V. iussis à quocumque vellent auxilium implorare contra crudelitatem Russorum, & maximè Ioannis Basilij eorum Imperatoris, veriùs tyranni.

§. I. *Estonia, siue Estlandia, Esten, seu Eistland.*

ESTONIA	}	Fellinum: <i>Fellin</i> , ad Fl. Fellam, castrum vbi proditus
PROPRIA		à suis Magister Ordinis Liuonici.
<i>Esten.</i>	}	Taurus: <i>Taur</i> , seu <i>Tarnest</i> , à Lithuanis diruta arx.
		Hapselia: <i>Hapsel</i> , ad sinum vrbi cognominem, Episcopalis, cui vnita sedes Oeseliensis.
VIKECHZ-	}	Loda: <i>Lode</i> , arx munita, bello Sueuico famosa.
LANDIA		Lehalium: <i>Lehal</i> , castrum & ciuitas, vbi nobile virginum cœnobium.

Vikeſland.	OESI- LIA Infula Oeſel.	Arnsburgum : <i>Arnsburg.</i>	Arces olim prodiæ Da- nis à fratribus Crucige- ris, & eas Rex Daniæ poſſidet.
		Sonemburgum: <i>Sonembourg.</i>	
VIRLAN- DIA, ſeu VIRIA Virland.	Narua, ſeu Naruia: <i>Narue</i> , ad Fl. cognominem è re- gione <i>Iuanogorod</i> , emporium nobile. Veſemberga: <i>Veſemberg</i> , arx & Capitaneatus. Tolzburgum: <i>Tolzburg</i> , ad finum Balticum.		
HARIA <i>Harie.</i>		REVALIA: <i>Reuel</i> , ſeu Riualia præcipua totius Eſtoniæ. Badifium: <i>Badis</i> , caſtrum & monaſterium prædiues.	
GERVENLANDIA, ſeu IERVIA, <i>Geruenland.</i>	Vitenſteinum: <i>Vitenſtein</i> , arx vnica hu- ius tractus, Polonis <i>Bialy kamien</i> , hoc eſt albus lapis.		

§. 2. *Litlandia*, *Leitland*, *Gallicè Letten*.

RIGA: *Rigen*, aut *Rig*, olim vrbs Archiepiſcopalis, duplici foſſa
vallata ad Duinam Fl. *la Dune*, olim Equitum Teutonicorum
ſedes, & curia.

Dunamunda: *Dunamond*, arx aditu difficillima: hinc olim Dani à
nauibus tributum exigebant.

Valmaria: *Valmar*, ſeu *Volmer*, ciuitas & caſtrum, ad Fl. *Trideram*.

Segenuoltia: *Segenuolt*, cum caſtello ad Fl. *Treider*, Mareſcalli
primi à Magiſtro ſedes.

Mariemburga: *Mariembourg*, in lacu caſtrum munitiſſimum.

ARCHIEP. RIGENSIS	Riga: <i>Rigen</i> , de quâ ſuprà.
	Kokenhuſium: <i>Kokenhaus</i> , arx & ciuitas munitiſſi- mæ. Conemburgum: <i>Conembourg</i> , arx cum ciuitate.

EPISCOP.
TORPA-
TENSIS

Torpatum: *Derpt*, ſeu *Derhet*, aut *Dorpat*, ad Fl. *Becum*
Embek, cum arce in colle munitiſſimâ.

Neinhuſium: *Neinhaus*, bello Ruſſico celebre.

§. 3. *Curlandia*, *Curland*.

CURLAN- DIÆ DVCATYS	VENEDA: <i>Venden</i> , aliter <i>Vindou</i> , ad Fl. cognominem, Polonis <i>Kieſſ</i> , vrbs Episcopalis nūc vnica à Sixto V. procurante eam ſedem Stephano Batorio Poloniæ Rege.
---------------------------	---

Duché de Curland. { Godlinga: *Godlingen*, vbi aliquando commoratur Dux Curlandiæ, creditur primaria Ducatus ad Fl. *Vindouu*.

SEMI-GALLIA { MITAVIA: *Mitauu*, aut *Mitouu*, vbi ferè degit Dux Curlandiæ in loco irriguo condita.

Semi-gallen. { Solemburgum: *Solembourg*, arx & præfectura.
Doblinum: *Doblen*, castrum perelegans.

C A P V T V I I.

Regnum Danicum.

FX duobus regnis conflatum est Danico & Noruegico, quæ quando firmius coaluerint supra docuimus. Cùm ergo sub Christiano primo Sueci defecissent, & in rebellionis communionem Noruegi venissent, postea pollicitationibus huius Christiani hi reuocati sunt, & exinde in fide perstiterunt, atque eorum ope Rex Daniæ vindicauit sibi, aut detexit Insulas, de quibus postmodum in Noruegiâ agemus.

§. I. *Dania in genere, le Dannemark.*

N V M. I. *Nomen.*

NOMEN credunt omnes à Dano primo Danorum Rege deductum, ideóque dictam *Danmarchiam*, quasi *Terram Dani*. Philippus tamen Cluuerius, vt supra in veteri Scandia notauimus, hoc nomen primò deducit à voce *Theuth*, quæ Deum sonat, & postea à Saxonibus *God*, vnde qui antea *Theutoni* dicti Godani, ex quo primâ syllabâ expunctâ Dani dicti sunt. Alij à voce *Daneman*, quæ dictio viros aquosos significat, à voce *Aha*, quæ illis est fluius.

N V M. 2. *Quantitas.*

QUANTITAS Daniæ non satis commodè proferri potest. Quia multas Insulas complectitur, & continens crebris æstuariis lacinatur, si tamen ex cælo terræ mensura colligi potest, eius *latitudo* Geographica desumitur à gradu 54. ad 57. cum dimidio, ac proin-

de, inclusis maribus, continet 210. mille passus, leucas nostras 105. Germanicas 52. cum dimidia. *Longitudo* verò est graduum ferè decem qui ad magnum circulum reuocati reddunt circiter milliaria 300. leucas nostras 150. Germanicas 75.

N V M. 3. *Qualitas.*

SOLVM hîc depressum & palustre, quare Dania pascuis abundat, campi miræ fertilitatis, & quæ Batauis ferè frumentum omne sufficiat; aër satis purus, vnde omnes ferè Dani ingeniosi.

MERCES. Equi vegeti, ac valentes, butyrum, adeps, boues prægrandes, & pinguiissimi, ligna abiagna ex Sconia ad malos, quibus Bataui, Galli, Hispani carere non possunt.

DIVITIÆ Regis in duobus sitæ sunt, in Sundicis Faucibus, & vectigalibus impositis armento quod ex Daniâ in Germaniam traducitur. Sub initium huius sæculi hæc duo conficiebant 12. librarum Turonensium milliones cum 700. millibus, nunc ad 15. milliones Regis vectigalia dicuntur excreuisse. Centum naues armare, & 30. armatorum millia potest educere.

N V M. 4. *Mores.*

DANI sunt hospitales, & olim pugnaces, nunc eorum virtus nonnihil elanguit, & ad merces & lucra potiùs inclinant. Laboris patientissimæ sunt fæminæ. In conuiuia, & ebrietatem paulò propensiores.

N V M. 5. *Politia.*

REX eorum primus Danus ex Sueciâ oriundus & potitus aliquot Infulis à Iutiis in auxilium euocatus est; is cum hostes retulisset totius Daniæ Rex effectus est. Fuit olim hic status ex Aristocratico temperatus, quare ab optimatibus Christiernus est datus in custodiam, sed hoc iugum excussit sicut & imperij, nisi pro Ducatu Holsatiæ. Olim in totam Europam bella circumferebant, quare dicitur Hibernia ab iis octies debellata, Anglia decies, Scotia, & Saxonia aliquando factæ vectigales, Suecia duodeuiginti præliis attrita, vt hîc de Gallia taceam, quæ inuita coacta est Normannos recipere: nunc autem sese continent limitibus regni sui.

In quinque ordines status ille distribuitur. 1. est familiæ Regiæ: Rex olim eligebatur, sed semper ex eadem familiâ. 2. Nobilitatis ex quâ Senatores assumuntur, & præcipui magistratus, vt Præfectus Aulæ, Marefchallus, Admiralius, Cancellarius, Præfectus ærarij, &c. 3. Episcoporum, & Cleri. 4. Ciuium & Mercatorum, ex quibus vrbium Senatores, Episcopi, Pastores, Scribæ. 5. denique Rusticorum quorum alij liberi coloni dicti *Fribunder*, alij penè serui. Olim in Præfecturas 184. diuidebatur, quas *Hæret* nominabant.

N V M. 6. *Religio.*

OLIM admodum Catholica Dania, sed Lutheri fæces inductæ per Fridericum primum substitutum in locum Christierni, vt Protestantibus sui regni fautores haberet. Ceremoniæ itaque hîc retentæ sunt, & quamquam Calvinistæ huc irreperint, impediunt tamen Ministri, ne hîc quidquam possint.

§. 2. *De Noruegia.*

N V M. 1. *Nomen.*

NOMEN habet à voce *Veg*, quæ viam sonat, quasi via in Septentrionem. Antea Nortmannia nuncupabatur: vt in Scandia diximus, quæ etiam vox viros Septentrionales significat.

N V M. 2. *Quantitas.*

QUANTITAS porrigitur à gradu latitudinis 58. ad 72. ac proinde sic continet 840. milliaria, seu leucas nostras 420. Germanicas 210. Suecicas 140. Longitudinis autem diuersimodè spectatæ 15. gradus assumes, qui sub gradu 60. reddunt 450. milliaria, leucas nostras 225. Suecicas 150.

N V M. 3. *Qualitas.*

REGIO est perfrigida ob montem Sueuonem quem Alpes alij vocant, ventos reperimentem. Frumento caret, eoque tantum vititur importato, ideoque tantis priuilegiis ornata Bergæ.

MERCES. Pisces ficci, butyrum, pelles preciosæ, corium, pix liquida, ligna, & sal hyeme concrefcens potentiùs: ad Bergas fit nobilis illa Pelamidum piscatio.

N V M. 4. *Mores.*

NORVEGI simplices & candidi, viri fortes, plerique Magi, unde hic ventus passim venalis: venatibus plurimum indulgent. Versus Septentrionem ferè in cauernis degunt ob ventos vehementiores.

N V M. 5. *Politia.*

PENDENT à Præfectis, quos iis Rex Daniæ constituit, cui se sponte dederunt. Suprema curia est Asloia *Opsko*, vbi demum lites maioris momenti terminantur. Cæterum in officio continentur per arces in quibus Præpositi degunt.

N V M. 6. *Religio.*

QUANTA fuerit olim religio Noruegorum arguit Basilica S. Olai Nidrosiæ, cuius pars tantum restat, æde totâ flammis absumptâ. Lutheri nunc sequuntur errores, sed populus à maioribus acceptam religionem retinet, eamque dum appellit ad nostra littora profitetur.

§. 3. *De Islandia.*

N V M E R V S I. *Nomen.*

SIC dicta quasi Regio glacialis per Flokum quemdam Archipiratam; antea vocabatur Snælandia, *pays de Nege*, & *Gadarsholm*, à quodam Gadaro Sueco, qui eam primus detexisse dicitur. Sub finem noni sæculi ab Europæis frequentari cœpta, quando fratres duo Noruegi ad eam confugerunt.

N V M. 2. *Quantitas.*

DIFFICILE est eam statuere, quoniam crebris & magnis

gnis æstuariis lacerata est. Latitudinem habet à 64 $\frac{1}{2}$ ad 68. cum 20. minutis, ac proinde milliarium 190. Longitudinem à 356 $\frac{1}{2}$ ad 11. qui ad maiorem circulum reuocati reddunt 236. milliaria.

N V M. 3. *Qualitas.*

OCTO mensibus hîc frigus perdurat: cùm deest iumentis fœnum ea piscibus pascunt, incolæ macrobij & plerique annum 150. attingunt. Hîc multa Balnea.

MERCES, pisces exsiccati, adeps, oleum ex piscibus, butyrum in arcis 40. pedum, sulphur.

N V M. 4. *Mores.*

SVPERBI sunt ob corporis immane robur. Omnes piscationi dediti: Magi hîc plurimi, qui ventos vendunt, & sibilo naues fiunt. Norunt omnes legere, quia à parentibus edocentur.

N V M. 5. *Religio.*

ANNO Christi 1000. conuersi sunt adnitente Olauo Rege Noruegiæ, quando & duo Episcopi creati. Sed sub Christierno III. ad Lutheri sectam vocati sunt, per Ministrum ad eos ab Rege missum.

N V M. 6. *Politia.*

OLIM regebantur ab optimatibus electis, sed demum Oligarchiæ pertæsi Haquino Regi Noruegiæ submiserunt sese. Ad eos regendos in præsentia mittitur Præfectus qui residet in arce *Bastede*. In tres ordines distributa sunt libera capita, in Iudices *Lochmanes*, Nobiles *Bunden*, & Clerum, reliqui seruorum habentur loco.

§. 4. *De Groenlandia.*

N V M. 1. *Nomen.*

Si c dicitur quasi *Terra viridis*, vel per ironiam, vel si compa-

Parall. Geogr. Tom. II.

Z

retur cum vicinis. Ab indigenis nominatur *Secanunga*.

N V M. 2. *Quantitas.*

QUANTITAS eius incomperta, pars eius quæ dicitur *Meta incognita* gradum 60. attingit, pars maximè Septentrionalis ultra 70. detecta non est. Nescitur utrum sit continens aut Insula, in præsentia probabilius est continentem esse.

N V M. 3. *Qualitas.*

NULLA hinc arbor (quidam tamen nuces & quercus agnoscunt) incolæ utuntur ossibus piscium ingentibus, quæ mare quotidie ad littus euomit.

MERCES. Hinc afferuntur marmora diuersi coloris, pelles, & pisces exsiccati, & cornu piscis quod hætenus Monocerotis cornu creditum est.

N V M. 4. *Mores.*

VICTITANT indigenæ carnibus vsorum, vulpium, leporum & damarum. Item & piscibus & volucris, vitamque similem agunt Canadensibus. Crudis carnibus cum voluptate se ingurgitant.

N V M. 5. *Religio.*

ANNO Christi 1000. eò penetrauit, beneficio Olai Noruegiæ Regis, eoque missus Episcopus. Postea & eò Patres Dominicani transisse dicuntur: de quorum Monasterio in Admirandis.

§. 5. *De Spitsberga.*

NOMEN habet à voce Germanica *Spits* quæ acutum, & *Bergen*, quæ montem significat: sic dicta est ab Henrico *Helmskerck*, qui anno 1596. eam detexit. Sed Angli contendunt ante annos 17. inuentam, dictamque *Neuland*, *nouveau pays*, aut *Greenland*, *Terre verte*: Interim dum inter se disceptant, Rex Danus per Præfectum *Vardhusianum*, hinc sibi vectigalia à piscatoribus exigit.

SITVS. Extenditur à gradu latitudinis $76\frac{1}{4}$ ad 80. & paulò supra, & iacet inter 25. & 40. Meridianos, vt me Tabulæ Batauorum docent. Continet duas ingentes peninsulas.

MERCES. Hic Phocarum, & Balænarum piscatio nobilis, & variorum monstrorum marinorum. Capiuntur hinc quoque Equi marini, quos alij vaccas, alij elephantes dicunt, quorum adeps magni fit, sed pluris dentes, ebore preciosiores.

§. 6. Diuisio Regni Danici.

DA-	NORD-	ALBINGIA	}	IVTIA	}	Septentrionalis.
				Iutland.		Meridionalis.
				HOLSATIA: <i>Holstein.</i>		
NIA	INSV-	LÆ	}	Sielandia	}	Cum minoribus adiacenti-
				Fionia.		bus
				MINORES		Borholmia.
				INSVLÆ		Gotlandia.
						Oesilia.
	SCA-	NIA		Halladia.		
				Scania.		
				Blekingia.		
NOR-	CON-	TI-	}	Bahufiana.	}	Præfecturæ:
				Angerhusiana.		
				Bergensis.		
				Nidrosiensis.		
VE-				Varhusiensis.		
G IÆ	NENS					
REG-	IN-	SV-	}	Ilandia.	}	
				Groënlandia, seu Terra viridis.		
				Spitberga, seu montium acutorum.		
NVM	LÆ					

§. 7. Nordalbingia olim Cymbrica Chersonesus & Cartris.

NVM. I. Iutia Septentrionalis, Norder-Iutland.

DIOECE-	SIS	RIPENSIS	}	RIPA: <i>Ryp</i> , ad Fl. Nipficum <i>Nipsaa</i> , à quo diuiditur
				in tres partes, portus ab vrbe mille passibus distat, prætextus minutis Insulis. In hoc tractu Præfecturæ
				30.
				Z ij

Euesché de Ryp. } Coldinga: *Koldingen*, hoc est sylua in colle, statione Christierni III. celebris, vbi pons *Broherit*, vnde & regiunculæ nomen, ex quo multa sibi conficit Danus vestigalia. Vrbi quoque imminet arx *Arnsburgh* Aquilæ burgus à prædicto Principe perfecta.

DI O E C. } ARHVSIVM: *Arhusen*, ad mare sita ciuitas è regione Samfox Insulæ.

ARHV- } Randrusium: *Randerfen*, oppidum luculentum ad SIENSIS } Fl. Gudum, *Guden-aa*.

Euesché d'Arhusen. } Grimstadium: *Grimstad*, ad Fl. Grimfundam *Grimfund*.

Mariagram: *Mariaker*, ad hanc aut sequentem diocesium pertinet.

DI O E C. } ALBVRGVN: *Aëlborg*, ad sinum Lymicum *Limsfort*, sic dicitur ab Anguillis, quæ hîc plurimæ capiuntur, *Ael* enim Anguilla est.

ALVR- } Venfilia, seu Venfolia, & Vendelboa, olim & Borgla, vnde hæc diocesis dicta est quondam Burglauiensis, seu Borglumienfis: *Vendyffel* minutum oppidum ad Fl. *Ry-aa*.

antea } Thyftadium: *Thyftad*, vbi schola, arx Orumna, & BVRGLA- } cœnobium in fabulis Danicis decantatissimum VIENSIS } ob puellam hîc sepultam.

Euesché d'Aëlborg. } Promontorium Scagense, *Scagen*, hanc peninsulam terminat.

DI O E C. } VIBVRGVN: *Vviburg*, iuridica sedes Triumviralis VIBVR- } totius Iutiæ.

GENSIS, E. } Niba } Vrbeculæ quarum equi celebrantur gene- de *Vviburg.* } Scheua } rosissimi, vt & totius huius tractus.

NVM. 2. *Iutia Meridionalis*, seu *Ducatus Slesuicensis*, *Suder-Iutland*, ou Duché de *Slesuik*.

SLESVICVM: *Slesuik*, seu *Schlesuik*, ad sinum, seu Fl. *Sliam Slec*, quondam Cymbricæ metropolis, & dicta *Hedeba*, seu *Hedebui*, à quadam Regina Daniæ *Hetba*, postea & *Scliestorff*: adiacet ei ab Occidente arx *Gottorpia Gottorp*.

Flensburgum: *Flensborg*, vbi portus capacissimus, sic dicitur à Flenone milite forti, quasi Flenonis Burgus, loco peramœno sita ciuitas, & riguo.

Haderflebia: *Haderleben*, portum habet egregium, arx euerfa est, alia in Insulâ vicinâ excitata, vulgò *Hansbourg*, omnino regia atque magnifica.

Huisemum, seu Husenum: *Husem*, ad finem Heuerum *Heuer*, cum arce præclarâ.

Apenroa: *Apenrade*.

Tundera: *Tunder*, in eâ regione quæ Frieslandia minor dicitur, aliàs maris eluuiem passa, nunc ruta molibus iactis.

ALSENA } Insula in quâ arx magnifica Synderburgum *Synder-*
Alsen } *burg*.

NVM. 3. *Holfatia*, l'*Holface*, ou *Holstein*: à *sylvarum multitudine sic dicta*.

DVCATVS } CHILONIVM: *Kiell*, in Isthmo, ita vocata quasi cu-
HOLSA- } neus, vbi quotannis fiunt nobilitatis Holfaticæ
T I Æ } Comitia.

Duché } Vilstria: *Vilster*.
d'*Holstein*. } Rendesburgum: *Rendsborg*, in palude quam facit Fl. Eidera.
Neomonasterium: *Niemunster*, ad Fl. *Storam Stoer*.

D I T- } Mildorpia: *Meldorp*, ad Fluuiolum *Meldam*, qui
MARSIA } mox cadit in mare Germanicum, à quo & dicitur.
Lundenum: *Lunden*, ad initium magni ostij Fl. Eideræ.

Dithmarsc, } Heida: *Heiden*, sic dictum oppidum à *Mirica*, inter
ou Dith- } colles sita: tota hæc regio pro libertate diu contra
merchen, } Danos pugnauit, & hic Dithmarsî fædè cæsi sunt.
à Marfis }
Strabonis. } Toninga: *Toningen*, in peninsula, seu Prouincia dicta EIDERIA *Eyderstede*, ad Fl. *Eyder*.

STORMA- } HAMBVRGVM: *Hambourg*, ciuitas amplissima, & iam
RIA, } Reip. caput, de qua in Germania.
à Stura, } Vedela: *Vedel*.
seu Stora } Elmhorna: *Elmenhorne*.

- Fluuium | Crempa: *Kremp*, ad Fl. cognominem qui cadit in
Sturam.
- Stormarie.* | Bramstedium: *Bramsted*.
- Itzohoa: *Itzehou*, ad Fl. Storam, ubi proceres Hol-
fatix contra Regem sese fortiter defenderunt.
- LYBECA: *Lubek*, vrbs Imperialis, & Remp. consti-
tuens ad Fl. Trauam *Trauene*, ubi haurit *Vakeniff*,
& *Suarde*, varias belli dominorumque experta vi-
ces: nunc sui iuris nulli urbium Germanicarum de-
cedit; hinc olim Obotriti populi.
- VAGRIA, | Oldenburgum: *Oldenbourg*, ad lacum, vnde regium-
culæ nomen.
- feu | Segeberga: *Segeberg*, in loco *Aëlberg*, excitatum mo-
nasterium cum arce, opus Lotharj secundi, & sta-
gnum cognomine.
- VAGARIA } | Oldeflouia: *Odeslo*, ad Fl. Trauam.
- la Vagrie.* | Plona: *Plene*, vrbecula inter duos lacus maiorem &
minorem dictos.
- Neostadium: *Niestat*, ad mare Balthicum.
- Ranzouia arx: *Ranzan*, vnde nobis familia, & viro-
rum fortissimorum, atque doctissimorum parens,
& alumna.

§. 8. *Insulæ Danicæ.*

NVM. I. *Sielandia*, *Sieland* & *Seland*, & *Zeeland*: *maxima*
Danicarum Insularum, & amantissima.

HAFNIA: *Coppenhage*, seu *Coppen-hauen*, vrbs planè Regia, & to-
tius Daniæ metropolis, primùm arx tantùm contra piratas, di-
cta antè *Kiobmans offen*, portus mercatorum, qui pressi eò con-
fugiebant. In eâ Rex coronatur, habetque Academiam cele-
berrimam.

Roschildia: *Roschild*, seu *Roeschil*, vrbs Episcopalis, in qua tumuli
Regum Danorum, sensim deficit.

Helsingora: *Elzenor*, & ei vicina arx Coronæburgum *Kronenburg*,
arx inexpugnabilis, in angustiis Sundici freti, seu Oresundici
de stroit de Sund, & hinc penditur Regi vectigal in singulos malos.

Callenburgum : *Kalenbourg*, à Saxone Kalunda dicta.
 Stagofa : *Slages*, cui adiacet arx vbi mortuus Fridericus II.
 Ringhstadium : *Ringstede*, in medio Insulæ vrbs peruetusta.

MINORES { AMAGRA : *Amager*, vel Amagria, fœcundissima, Haf-
 INSVLÆ { niæ adiacens ab Oriente, & eius nutrix.
 pendent { HVENA : *Vveen*, sic dicta ab Huenellâ Gigante fæ-
 ex Selan- { minâ, vbi Vranoburgus Tychonis-Brahe, ferè ad
 dia. { Sundicum fretum.
 { MONA : *Moen*, vbi vrbs Stega Stegh.

N V M. 2. *Fionia*, Funen, seu Fuinen; à pulchritudine nomen habet,
Euripo violento à Iuniâ seiuncta.

OTTONIA, seu Odense ciuitas magna *Ottensche*, seu *Ottensee*, vbi
 circa Epiphaniam totius nobilitatis Comitia celebrantur, em-
 porium celeberrimum.

Neoburgum : *Nyburg*, vbi Prætoria nauis Regis est in anchoris,
 olim Regis & Curie Danicæ sedes.

Cartemunda : *Cartemunde*, ad sinum cognominem.

Suineburgum : *Suinburg*.

Foburgum : *Foburg*, minoribus Insulis coronatum oppidum.

Bounsonia : *Boens*, ad Boreale latus Insulæ.

Middelfurtum : *Milbar*, seu *Mildelfart*, versus Iutiam.

Rugardia : *Rudgard*, prædium Regis peramcenum.

MINORES { LANGELANDIA : *Langeland*, vbi oppidum Rutcopia
 INSVLÆ { *Rutkopeng*, ad latus Occidentale Insulæ.
 pendent à { LALANDIA : *Lalandt*, feracissima frumenti, vrbecula
 { Mascouia *Maskou*, & in medio Insulæ monaste-
 FIONIA. { rium olim pulcherrimum Mariobæa.
 { FALSTRIA : *Falster*, cuius promontorium nautis est
 { famosum *Gester*, versus Germaniam : oppida &
 { arces regie duæ *Nikoping*, & *Stubcoping*.
 { ARIA : *Arr*, amœnissima, vbi arx & oppidulum Ko-
 { pinga *Koping* ad Boream.

N V M. 3. *Minores Insule.*

- BORINGA seu } Nexoa: *Nex*, ad Orientale latus.
 BORNHOLMIA } Runda: *Rottum*, ad Occidentale.
Bornholm. } Suanekera: *Suanex*, in Boream.
- GOTLANDIA } VISBIA: *Viksby*, seu *Viskbuy*, sic dicta à piscatione:
Gotland. } Episcopalis est, portum habet percommodum, &
 munitum duobus propugnaculis ligneis: fuit olim
 Nautarum schola, hincque leges capiebant.
- OSILIA, } Quatuor millia indigenarum numerat, habetque
 seu } castrum regio præsidio communitum *Armsburg*:
 OESILIA } quomodo omnino venerit in ditionem Danicam
Oësel. } diximus in Liuniâ.

§. 9. *Scania, quâ in voce veteris Scandiae omnes vestigium agnoscunt.*

- SCANIA } LVNDIA: *Lunden*, Danicè *Lund*, Archiepiscopalis
 NIA } vno tantum milliario à mari, antiquissima ciuitas.
 PRORIA } Corona: *Landscroon*, vrbs luculenta cum arce, nun-
 } dinis suis celebris ad festum S. Ioannis Baptistæ.
 } Malmogia: *Ellebogen*, Danis *Malmöë* vrbs munitissi-
 } ma, nobilis Academia, vbi & Regia Bibliotheca.
Schonen. } Helſingoburgum: *Elſenbourg*, seu *Elzenberg*, ad fre-
 } rum Sundicum, è regione Helſingeræ *Elſenor*, op-
 } pidum munitissimum, & suis nundinis celebratissi-
 } mum.
- HALLANDIA } VARBURGVM: *Vvårsbergen*, propugnaculum con-
 } tra Suecum; arcem habet, & portum non incom-
 } modum.
- HALLANDIA } Laholmia: *Laholm*, oppidulum, vel potiùs castrum
 } ad profundum sinum affixum.
Haſland, } Helmſtadium: *Helmſte*, locus non ita pridem mu-
 } nitus.
 olim } Falcoburgum: *Valkembourg*, ad Fluum cognom-
 Ducatus. } inem.

BLE-

BLE-
KIN-
GIABleicking,
olim
Ducatus.

CHRISTIANOPOLIS: *Christianopol*, oppidum munitissimum in limite Gothico.
 Christenstadium: *Christenstad*, à Christiano IV. conditum.
 Trelleburgum: *Drelborg*.
 Vstadium: *Vster*, portus satis tutus.
 Rottenbya: *Rottenbuy*, versus Gothiam.

CAPVT VIII.

Regni Noruegiæ diuisio.

COMPLECTITVR Noruegiæ Regnum Noruegiam, & præterea Insulas quas Rex Danus vt Noruegiæ Dominus sibi vindicauit, aut Præfectorum Noruegorum ope in officio continet.

§. I. Noruegia, la Noruege, ou Noruegue.

BAHV-
SIANAPRÆFE-
CTVRAle Gouver-
nement de
Bahus.AGGE-
RVSIA-
NAPRÆFE-
CTVRAle Gouver-
nement

BAHVSIVM castrum: *Bahus*, malè *Bobus*, ad minutam Insulam quam facit Fluuus Trolhettus, vulgò *Vinder*, qui ex Venero lacu erumpit: hoc excitauit Haquinus IV. cum vt Suecum retardaret, tum vt vicinas vrbes contineret.

Masterlandia: *Masterland*, ad quam fit piscatio Pelamidum nobilis.

Congela: *Congel*, paulò supra Masterlandiam.

VIKIA Prouincia, quæ in Boream fere ad montes vsque porrigitur vulgòque dicitur *V vick-Syden*.

ASLOA: *Anflo*, seu *Opflo*, Gallis *Anfloze*, Episcopalis, ad quam piscis *Makerel* capitur sine sale insuauis, conditus sale suauissimi saporis.

AGGERSVSIA arx: *le fort d' Angerhus*, ou *Angerhuys*, in intimo sinu Anfloensi.

Tonsberga: *Tonsberg*, aliter *Koeningsberg*.

Fridericiburgum: *Fridrichstad*.

Schina: *Scheen*, vbi fodinæ cupri & ferri, immo & argenti detectæ studio Christiani Tertij.

Hammaria maior & minor *Hammer*, 20. leucis in

*d' Anger-
hus.* Boream supra Asloam.
Hinc quoque pendet TELLEMARCHIA prouincia,
in quo nomine Ortelius perperam agnoscit nomen
Thule, vt supra monuimus Tomo 1. parte 2. lib.
2. cap. 3. §. 4.

B E R-
G E N S I S
P R Æ F E-
C T V R A
*le Gouver-
nement de
Berge.* BERGÆ: *Bergen*, indigenis *Baërn*, emporium nobile,
sitæ in sinu flexuoso vulgò *Carmesond*, quem sco-
puli vtrisque stringunt. Multis ciuitas est aucta
priuilegiis, vt ad eam mercatores confluerent.
Begershusium arx *Bergershusen*, vbi Præfectus residet
non procul à Bergis in Boream.
Staffengera: *Staffanger*, ciuitas Episcopalis, oppidu-
lum situm ad magnum sinum, à quâ non procul arx
Doesumk.

N I D R O-
S I A N A
P R Æ F E-
C T V R A
*le Gouver-
nement de
Trunten.* NIDROSIA: *Trunheim*, & *Trunten*, perperam *Drun-
them*, nomen habet à Nidero flumine; totius Nor-
uegiæ metropolis Archiepiscopi sedes, à qua olim
& Islandiæ, & Orcadum, imò & Groenlandiæ
Episcopi pendebant. In eâ visuntur reliquæ ma-
gnifici templi sub nomine S. Olai. Ab eâ non pro-
cul lacus de quo in Admirandis.

V A R D-
H V S I A-
N A
P R Æ F E-
C T V R A
*le Gouver-
nement de
Vardhus.* VARDHVSIVM castrû: *Vardhus*, aliter *Vardahusium*,
in Insulâ *Vardâ*, littori Boreali affixâ, & Præfecti
sedes, qui & Finmarchiam administrat: eo autem
castro Rex Daniæ in mare Septentrionale sibi ius
vendicat, cogitque Batauos, & Anglos piscatores
pretium piscationis exsoluere.

FINMARCHIA: *Finmark*, indigenis *Markfennen*, ex
parte pendet ab hâc Præfecturâ, & à castro *Vard-
husio* ius accipit. Quomodo autem populi isti dis-
tribuantur, & quæ loca incolant, qui sint eorum
mores, neque etiam constat inter Succos, qui de
iis scripserunt.

CAPVT IX.

Insula Septentrionales Dano Regi subditæ, quia Rex Noruegia.

§. 1. *Islandia, Islande.*

PARS ORIENTALIS
ab Islandis
Austlendingafordung.

{ Kurbarius pagus: *Kurbar.*
Ikrida: *Ikrida*, Monasterium ad lacum in quo
miræ magnitudinis serpens plerumque
apparet.

PARS OCCIDENTALIS
ab incolis
Vestlendingafordung.

{ Gilsa: *Gilss*, pagus ad sinum insulis re-
fertissimum.
Stadurum: *Stadur*, in alio sinu portuoso.

PARS BOREALIS
ab indigenis
Nordlendingafordung.

{ Holsa: *Holen*, aliter *Halar*, Episcopalis ciuitas,
antea dicta *Hoff*, prædium aut ager Hialtæ,
quo vsus est Rex Olauus ad populares
Christo addicendos.

PARS MERI-
DIONALIS
ab Islandis
*Sudlendinga-
fordung.*

{ Schalotum *Schalbot*, Episcopalis condita ab Islef-
fo filio Gysseri, quo vsus etiam erat Rex Olauus;
& hic Isleffus primus ordinatus est Insulæ Epi-
scopus ab Archiepiscopo Bremensi.
Besteda arx: *Bestede*, aliter *Kronningegard*, vbi
Prorox Insulæ commoratur.
Hecla, mons igniuomus, ex quo non tantum
ignes, sed etiam fulgura emicant permixta
quasi fulminibus, vt dicemus in Admirandis.

§. 2. *Groenlandia, la Groënlande.*

PARS
OLIM
DETE-
CTA.

{ BEAREFORTIA, vrbs Episcopalis, in quam Olauus Rex
Noruegiæ Episcopum misit: is piscandi licentiam
concedit, & exinde victitat.
Monasterium S. Thomæ: *S. Thomas*, ad radicem montis
igniuomi, ad sinum in quo neque pisces, neque vo-
lucres desunt: de eo in Admirandis.

Aa ij

PARS RE-CENS DE-TECTA { META INCOGNITA, sic appellatur pars Groenlandiæ, quam terminat promontorium *Farennel*.
 Fretum *Forbisherij* Gallis *de Forbicher*, de quo in *Maribus Tomo 1. part. 1. lib. 6. cap. 13. §. 5.*
 Tota ora Freti *Dauisij*, ab *Anglis Argonautis* detecta, dum viam ad *Sinas* quærunt, de quâ *ibidem*.

§. 3. *Spitsberga, seu Montes Acuti, Spitzbergen.*

PENINSVLA OCCIDENTALIS { Sinus *S. Magdalenæ*: *la Baye S. Magdeleine*, ad *Boream*.
 Sinus *Sancti Ioannis*: *la Baye S. Jean*.
Behouda portus: *Behouden Hauen*, in medio *Peninsulæ*.
 PENINSVLA ORIENTALIS { Sinus *Londinensis*: *Baye de Londen, ou de Londres*:
 ab *Anglis piscatoribus* detecta est ista ora.

CAPVT X.

Regnorum Septentrionalium diuisio per Episcopatus.

IN SVE-CIA. { ARCHIEPISCOPATUS VPSALIENSIS d'Upsalie. { *Lincopensis*: *Lincoping en Ostrogothie*.
Scarensis: *Scaren en Vestrogothie*.
Stregnensis: *Strengnes en Sudermanie*.
Arosiæsis: *Arosen, seu Vesterasen, en Vestmanie*.
Vexionensis: *Vexsio en Ostrogothie*.
Aboensis: *Abo en Finland*.
Viburgensis: *Viburg en Carelie*.
 IN LIVONIA { RIGENSIS de Rige. { *Reualiensis*: *Reuel en Harrie*.
Hapsaliensis: *Hapsal en Vikeland*.
Torpatensis: *Torpat en Kikeland, ou Liilandie*.
Gerlandensis: *Guerland*.
 Nunc vnus est, reliquis extinctis & ipso Archiepiscopatu abolito. { *Venedensis*: *Venden*, aliter *Vindouu*, à *Sixto V.* per *Stephanum Battoriũ* procuratus.
 Aa iij

TRIONALE

D A- N I A	de Lun- den.	}	L V N-	Rochildensis : <i>Roschild en Sieland.</i>
			DENSIS	Ottoniensis : <i>Ottense, ou Ottensée en Fuinen.</i>
				Ripensis : <i>Ryp en Nider-Iutland.</i>
				Viburgensis : <i>Viburg en Nider-Iutland.</i>
				Arhusiensis : <i>Arhusen en Nider-Iutland.</i>
				Slesuicensis : <i>Slesuik en Suder-Iutland.</i>

I N NORVE- G I A	}	N I-	Alloënsis : <i>Oplo, aut Anflo.</i>
			Staffengeralsensis : <i>Staffenger</i> } nunc vniti.
			Bergensis : <i>Bergep</i>
		DRO-	Hamhariensis : <i>Hammer, pridem intercidit.</i>

I N ISLAN- D I A	}	SIEN-	Holensis : <i>Hola en la partie Boreale d'Islande.</i>
		SIS	Schalotensis : <i>Schalhot en la Meridionale.</i>

I N GROEN- L A N D I A	}	de	Groënländensis, seu Bearefortiensis : à Beareford en Groenland.
		Tron- ten.	

CAPVT XI.

De admirandis regnorum Septentrionalium.§. I. *In Dania.*

REGES Daniæ ex Vrsu procreatos vulgò credunt. Vrsus enim virginem rapuisse dicitur, eamque compressisse, ex quo concubitu natus filius pulcherrimus, & strenuissimus, sed villosus; quare dictus à parente virginis Vrsus. *Ioan. Saxo. Ioannes Magnus, Olauus Magnus.*

In Daniâ tanta olim Pelamidum (quos Barbarè vocant Hales) copia, vt sæpe freta, & sinus omnes iis scaterent, & impacta nauigia vix remis impelli possent. *Saxo, & Stephanus Stephanus.*

In Insulâ Huenâ ad fretum Oresundam, syluula ex corylis, vbi nulla nucum infecta vnquam, aut arrosa vermiculis visa est. *Petrus Montanus.*

In eâdem Insulâ Glires nulli visuntur, nec importati viuere possunt. *Idem.*

Ibidem fons rigidâ quantumuis hyeme, cæterisque concretis, numquam congelatur. *Idem Montanus.*

§. 2. *In Sueciâ.*

PROPE Goppingam reperitur aqua acidula ad instar vini, cæque fulua. *Andr. Baccius lib. 1. cap. 14. & Castus de Miner.*

Vernerus lacus tam præcipitanter cadit, vt fragor ad ducenta stadia exaudiatur. *Olaus Magnus.*

In Sueciâ fons in montis editissimi vertice non emittit aquam nisi sole supra horizontem existente, noctu omnino exsiccat. *Eusebius Nierembergius.*

In Dalecarliâ aqua ex metallicis hausta, ferrum in cuprum præstantissimum transmutat, desideratâ tantum ponderis quartâ parte, si ferrum fuerit minutum, si verò densius tertiâ. *Henricus Soterius in suâ Sueciâ.*

Prope Stocholmiam locus *Kundsunt* dictus, hoc est *Gurges* inter scopulos, cuius fundus numquam potuit explorari. *Olaus lib. 2. cap. 12.*

In Sueciâ Alces tanti roboris, vt lupum pede attingentes non tantum enecent, sed & confodiant. *Idem Olaus.*

Porrò cornua pedis dextri posterioris Alces, qui nondum genuerit, si viuo pedi rescindantur ante medium Augustum, Herculeum morbum solo tactu sanant. *Idem Olaus lib. 18.*

In Angermaniæ promontoriis, tantus fluctuum strepitus, vt nisi fugiant nauæ, aut exanimantur, aut surdastri reliquâ vitâ perdurant. *Idem Magnus.*

In Gothiâ Meridionali prope urbem *Vexion* lacus limosus omnia adurit quæ coqui possunt. *Olaus lib. 2. cap. 1.*

Vbi sunt Gothi in vastis solitudinibus Barathrum est, seu fossa profundissima, quasi muris vndique præcincta, in quam mittuntur damnati cuiusdam criminis. In hanc fossam indigenæ solent proiicere agnos sacrificatos, & excoriatos, vnde eos rapiunt Aquilæ, & transferunt ad summos montes, carnibus autem adamantes magni precij adhærescunt. *Anastasius Nicensis ex Chrysostomo.*

In littore Ostrogothorum Orientalium prope oppidum Norcopensense ad torrentem visuntur Saxorum variæ figuræ quasi humano

artificio elaboratæ, & in iis aliquot hominis forma. *Olaus lib. 2.*

In parte Septentrionali Sueciæ Vrsi, & Cerui candidi sunt. *Nierembergius, & plerique alij.*

In eadem parte Septentrionali tantum frigus plerumque defæuit, vt fictilia vasa passim frangantur, & aliquando clavi ex portis, atque feris exiliant. *Olaus lib. 2. cap. 12.*

In iisdem locis capiuntur vituli marini, quorum adipe perlitæ ocreæ numquam afflantur fulmine. *Geſnerus.*

In Finlandiâ *Nigri* Fluvius omnes pisces nigros alit. *Olaus, & Scaliger exercitatione 59.*

In Liuoniâ cuniculi æstate cineritij, hyeme candidi sunt. *Henricus Soterus in suâ Sueciâ.*

§. 3. In Noruegia.

AD littora Noruegiæ ad eò profundum mare, vt quamuis eò deductæ fuerint naues plenæ funibus, numquam tamen solum potuit explorari. *Olaus Magnus lib. 2. cap. 12.*

In eodem mari captus est piscis, vultu & cucullo Monachum referens, cuius imaginem exhibet in libro suo de Monstris *Aldroandus.*

Ibidem sæpe capti Tritones, & duo recens in Germaniam indidem aduecti. *Eusebius Nierembergius.*

Ad Occidentale latus Noruegiæ visitur ingens vorago, quam vocant veteres Umbilicum maris, Anhelitum & Nares mundi, nunc *Maelstroome*, seu meliùs *Monskestroome*, à Naucleis *Nauer der lee*, hoc est Maris Umbilicus, ante Insulam, seu scopulum *Vveerroy*, vbi singulis fenis horis crescente Oceano aqua deorsum in Barathrum deuoluitur, tantâ vi, & rotatione, tamque incredibili vndarum strepitu, vt verbis exprimi non possit. Econtra eadem vnda Oceano decrecente, rursus ex imo emergit, atque attollitur tanto impetu, vt nulla moles, nullus quantumuis vastus piscis in fundo consistere possit, & tunc naues ipsæ mercibus onustæ aliquando remittuntur. Patet hæc vorago in ambitu ad 40. millia passuum, & malè ab Gerardo Mercatore ex relatione Pseudomonachi in regionem polo subiectam reiicitur. *Lucas Aurigarius, Ortelius, Syluester Cambrensis, Olaus, &c.*

Sola Normannia (sic Noruegiam vocat) vulpes habet nigras, lepo-

Iepores & vrsos albos, qui sub aquâ vt Vri viuunt. *Magister Adamus Canonicus Bremensis de situ Dania.*

In Noruegiâ aër aliquando omnino corrumpitur, muribus quibusdam morientibus quos *Lemmer* appellant indigenæ. Hinc morbus oritur inducens in caput vertiginem, & per totum corpus aturiginem effundens. *Cardanus lib. 1. variarum cap. 4.*

Addit *Olaus* hos mures esse variegatâ pelle, cum imbre de cælo cadere, & diu dubitarum, vtrum in aëre formarentur; opinionem hanc refutatam esse, ex quo in eorum aluo herba reperta est. *Olaus.*

In Noruegiâ fons omnia in lapides mutat, ligna, lina, &c. per annum immersa. Id probauit Episcopus Oxippale regnante *Guicildemaro Rege Danorum. Syluester Cambrensis.*

Prope *Nidrosiam* lacus omnibus congelatis, atque rigentibus numquam concrefcit. *Olaus lib. 1. cap. 27.*

Aër in Noruegiâ adeò frigidus, vt plerumque præcordia occupans, atque stringens priùs homines interimat, quàm se dolere sentiant. *Barclaus in Icone Animorum.*

In Septentrionalibus lacubus congelatis, sub ipsâ glacie obventum inclusum, non minor auditur sonus, quàm sæui tonitruui ex densitate nubium in lateribus coarctati. *Olaus Magnus lib. 2. c. 4.*

§. 4. In Islandia.

HECLA mons semper obductus niue perpetuis ignibus exæstuat, & plerumque lapides eructat. Certè anno 1580. tanto cum fragore & tumultu saxa eiaculatus est, vt ad 80. milliaria grandiores machinæ displodi putarentur. *Georgius Bruno.*

Ad eundem montem *Vorago* quædam, ad quam apparere solent demortuorum manes, & cum ambulatibus colloqui; neque detegitur error nisi cum spectra ab oculis euanuerint. *Angrimus Ionas Islandus, & Olaus cap. 3. lib. 2.*

In hac Insulâ fons est aquæ fumigantis, quidquid fumi huius exhalatione efflatur, in lapideæ naturæ duritiem transmutatur, formâ duntaxat superstitæ. *Andreas Velleius Danus.*

Est hîc quoque fons aquæ pestilentis, quem qui gustauerit perinde ac veneno necatur. *Idem Velleius.*

Sunt & ignes qui cum linum amburere nequeant, aquæ ta-

men mollitiem depascuntur. *Idem Andreas.*
Boues, & vaccæ hîc carent cornibus, non autem oues. *Angri-
mus Ionas.*

Reperiuntur hîc latices cerealis poculi saporem referentes.
Hunc porrò fontem cùm Domini muro sæpire voluissent, vt
aquam eius facerent vectigalem, & ex eâ quæstum facerent, mu-
tauit locum & aliò deffluxit. *Andreas Velleius.*

In littore Meridionali Insulæ fontes duo, Occidentalis lanas ni-
gras commutat in albas, Orientalis albas in nigras. *Georgius Caro-
lus Flander.*

In mediâ Insulâ lacus ex quo halitus tam teter erumpit, vt su-
peruolantes volucres enecet. *Auñtor libri Rerump. & Imp.*

Prope portum *Hanefordt*, specus in modum putei in quo nulla
aqua visitur, sed si lapidem proieceris post semihoram strepitum
audies, quasi saxi in peluim æream cadentis, & illicò aqua ascen-
det ad os putei, sed illâ adhuc nemo gustare est ausus. *Idem Auñtor.*

In ora maritima ex eodem tractu fontes erumpunt duo, quo-
rum alter frigidissimus, alter calidissimus, qui postea coniuncti
balneum efficiunt. *Idem.*

Ventus inter Septentrionem, & Occidentem spirans adèd hîc
vehemens, vt aliquando armatos equites ab equis deiiciat. *Olaus
Magnus lib. 1. cap. 10.*

§. 5. In Groenlandia.

Hic visitur Monasterium S. Thomæ Dominicanorum, & ab
illo non procul mons igniuomus, ex cuius pede fons ignitus
erumpit. Huius fontis aquis pertubos deriuatis, non modò om-
nes cellæ Monachorum instar hypocaustorum calefiunt, sed
etiam cibi, immo & panis ipse coquitur. Tophum, seu pumicem
mons euomit, ex quo totum est structum cænobium, tophienim
hi illâ aquâ perfusi, quasi adhibito bitumine conglutinantur. Hic
item horti pulcherrimi aquâ feruente rigati, in quibus flores, &
fructus omnis generis. Hæc autem aqua vbi per hortos decurrit,
cadit in vicinum sinum, seu portum, quò fit vt numquam gelu
concresecat, ideóque appellant pisces, & volucres innumeræ, qui-
bus incolæ ad satietatem victitant. Illa scribit, qui vidit & oram
detexit Archithalassus Regis Daniæ *Nicolaus Zennus Venetus.*

§. 6. In Spitzberga.

QUI hîc piscantur Bataui & Angli, deficientibus nauibus relinquunt pisces suos, & anno sequenti dum redeunt integros reperiunt, sine vlla corruptionis suspicione. *Relationes Batauorum.*

Hîc quoque piscis capitur quem Islandi vocant *Nahuay*, cuius carnem si quis comedat statim moritur. Habet autem hic dentem, in capite prominentem septem cubitorum, quem pro Monocerotis cornu Bataui vendiderunt: & verò creditur venenis aduersari. *Idem Bataui.*

Equos marinos hîc quoque conficiunt, quos alij vaccas, alij elephantes marinos nuncupant: sed non est facile eos habere integros plenosque succi. Statim enim atque vnus eorum cuspe percussus interiit reliqui accurrunt, & cadauer tandiu premunt, eique tandiu insident, donec corrumpatur. *Idem Naucleri & Piscatores.*

LIBER QVARTVS.

De Sarmatiâ.

CAPVT PRIMVM.

Historica Sarmatia descriptio.

§. 1. Nomen.

DICEBANTVR olim omnes illi populi Septentrionales Scythæ, sed demum inducto Sarmatarum, & Germanorum nomine Scythæ vocari desierunt, ait Plinius, Scytharumque nomen ignotis tantum populis hæsit. Dicti autem sunt Sarmatæ, vt quidam volunt ab *Afarnoth* filio *Iectan* filij *Heberis*; vel à vultu terribili, seu serpentino; σαύρος enim lacerta est, ὄμμα oculus. Græci itaque Sauromatas, Latini Sarmatas appellant. Tamen in Periplo Scylacis Σάρμαται nominantur: ἰππομόλγοι autem & γαλακτοφάγοι, & alia eiuscemodi, epitheta sunt, non nomina.

Bb ij

§. 2. *Quantitas.*

NIHIL certi hîc pronunciari potest propter ignorantiam eorum locorum, de quâ in veterum erroribus lib. 2. primæ part. To. 1.

§. 3. *Qualitas.*

Hic maximum frigus omnes veteres agnoscunt : Sylvas immensas Mela, vt & lætissima pascua fluuiis exuberantibus : quamquam alicubi tantam ligni agnoscat inopiam, vt dicat incolas vti ossibus pro ligno. Sed fertilissima Taurica Chersonesus, quæ aliàs pendit Mitridati Eupatori c x x c. medimnorum millia, & talenta argenti c c. vt hîc taceam de frumento in Græciam, & Athenas deportato. Piscatio quoque ad Meotidem paludem luculenta, vnde laudantur Taurica Salsamenta. Equos ferocissimos habet tota hæc regio, ideóque omnes castrantur vt mansuetiores sint : hæc & plura Strabo lib. 7.

§. 4. *Mores.*

MIXTA habebant connubia, hoc est communes vxores: *Tacitus*, eas autem colebant vt dominas: *Stobæus*. Sic obtegebant se pelli- bus vt tantum oculi, atque os paterent : *Mela*. Tertio die tantum cibum capiebant: *Isigonus Nicaensis apud Plinium*. Viuebant plerique in cauernis, *Mela*. Auri & argenti maximarum pestium ignari erant, *idem Mela*. Incolæ Chersonesi mansuetiores, & πολιτικώτεροι, sed lucro dediti, quare fures & piratæ: *Strabo lib. 7*. Interiùs habitantes feri, & crudeles. Bella & lites amant, quem primum interemerunt eius sanguinem ebibunt, & quo quis plures interemerit eò nobilior : neminem interemisse probrum maximum: *Mela*. Crudelitatis testes Thoas, & Diana Taurica: *Herodotus lib. 4*. tradit Iphigeniæ immolatos fuisse omnes naufragos, iis caput percuti clauâ, truncum in mare deturbari, caput affigi conto, & rectorum fastigio imponi. *Strabo lib. 7*. ideóque pontum olim ἄζευον dictum, quòd Scythæ hospites immolarent, deuorarent, & eorum caluitis pro poculis uterentur. Reliqua in singulis populis proferentur commodiùs.

§. 5. Religio.

MARS omnium Deus, eique pro simulachris enses, & tentoria dedicant. Homines pro victimis cædunt, *Mela*. Ignem etiam, Solem & Lunam coluerunt, *Clemens Alexandrinus*. Postmodum ad eos aduecti ex Græcia Iupiter, & alia turba deorum.

Fœdera apud eos non sunt incruenta: & verè fœdus percutiunt: eximunt sibi sanguinem permixtúmque degustant, idque putant mansuræ fidei signum certissimum, *Mela*. Addit Herodotus lib. 4. eo etiam sanguine illinere acinacem, securim, tela, multis se verbis deuouere, tum demum vinum suo mixtum sanguine potare.

§. 5. Politia.

Princeps hîc parenti nullus succedit, sed à populis eligitur, *Strabo*. Rex in Chersoneso semper dicitur tyrannus quantumvis *νομίμος* imperet. Rex Bosphoranorum vltimus fuit Parysates, qui cùm Barbaris resistere non posset, maius tributum exigentibus Mitridati Eupatori sese submitit, *Strabo lib. 7.*

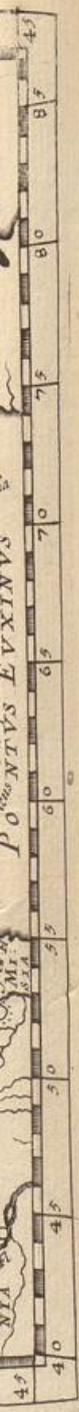
Roxolani quoque Regem suum habuere, & iis imperauit Ateas ille, qui contra Philippum Amyntæ filium bella gessit. Roxolani autem omnes profitentur militiam suosque locant agros, & in eos qui stipendia, aut fructus denegent arma circumferunt. Hinc Afander quidam Isthmum Tauricum muro permuniuit, quem decem turribus firmavit.

VETVS DIVISIO SARMATIÆ.

	ÆSTIÆI	{	Scyri. Hirri.
P O-	VENEDÆ	{	Troglodytæ. Geloni. Neuri.
P VLI	BASTARNÆ	{	Sidones. Carpiani. Atmoni. Peucini. Borani.
SAR-	TYRANGITÆ		vbi & Axiacæ.
M A-	R O-	{	Effedones. Tanaitæ.
	M A-	{	Bafilides.
	X O-	{	Iazyges Mæotæ: Boristhenitæ.
	B I I.		
	LANI		
T IÆ.	GEOR-	{	Tauri.
	GI	{	Bosphorani.
	RIPHACES	{	Agathyrsi. Arimaspi. Hyperborei.

CAPVT II.

Diuisio Geographica Sarmatiae.

§. 1. *Æstiai*, la Prusse, Liuonie, & Samogitie.

ALITER Hesti, seu Æsti, & Ostiones, quorum vestigium translucet in *Esten* Prouinciâ Liuoniæ: in littore Oceani constituntur apud Cassiodorum, apud Eginhardum ad sinum Codanum. Apud hos colligi succinum intelligitur ex Epistolâ Theodorici: quid autem Succinum, & vnde; legatur Philippus Cluuerius cap. 44. lib. 3. Germaniæ antiquæ. Notat etiam Tacitus colligere eos frumenta, & fructus, laborare *supra reliquos Germanos*; quibus verbis, eos Germanis videtur accensere. In Æstiais autem duo populi.

SCYR-
RI { Sidonio Sceri, quorum regio palustris admodum dicitur OVIN apud Iornandem; olim amici Gothorum, fuere postmodum hostes: vnde colligere nititur Cluuerius Gothos fuisse Gothones Germaniæ populos, non è Scandiâ petendos esse.

la Prusse. {

HIRRI { Plinio soli cogniti sunt: quibus addicenda Osericta
la Liuonie, { Insula vulgò *Oesel*, quam Plinius Latrim appellat,
& la Sa- { eamque in sinu Clylipeno collocat, in quâ tradit
mogitie. { Mitridates cetri genus crescere ex quo Succinum defluat.

§. 2. *Venedæ*, la Lithuanie.

EORVM vestigia in extrema parte Meridionali Liuoniæ Cluuerius agnoscit, in vrbe *Vvenden*. Obseruat item ad mare habitasse, & ab illis dictum esse Venedicum sinum, sicut & Pomeraniæ Regionem *Vvenden*, & Marchiam Vinidorum, in quam cum aliis Slaus transmigrarunt; vbi etiamnum Vinidi nominantur. Annumerantur à Plinio Sarmatis; dubitat Tacitus quoniam non viuunt in plaustris & equis, sed pedum vsu & pernicitate gaudent, & scuta gestant, errant tamen per sylvas Sarmatarum more latrociniandi

nandi gratiâ. In iis tres populi.

TROGLO
DYTÆ

la partie plus
Septentrionale
de Lithuanie.

Vadianus in Melam putat esse dictos à specubus, in quibus delitescunt quemadmodum Æthiopici, sed hos declinandi caloris causâ, illos frigoris speluncas habitare, & putat de nostris scripsisse Virgilium,

*Illi in defossis specubus secura sub altâ
Otia agunt terrâ, &c.*

GELONI

partie de Ma-
zowie, la Pod-
ladie, & par-
tie Occidentale
de Lithuanie.

Hostium cutibus se, equosque suos velabant, & se quidem pelle capitis, equos reliqui corporis cute, Mela, & Solinus. Pictos nominavit illos Maro 2. Georg. & 4. sanguinem equorum cum lacte miscere ait:

Et lac concretum cum sanguine miscet equino.

NEVRI,

partie
plus Orientale de Li-
thuanie, & le Duché
de Smolensko.

Quibus tempus assignatum, ut in lupos conuertantur, item in eos qui fuere mutentur; ad Borysthenem fluium degunt. Mela, Plinius, & Solinus.

§. 3. *Basternæ, aliter Peucini.*

Seu Bastarnæ, malè Blasternæ, Valerio Flacco metri causâ Baternæ, quos dubitarat Tacitus utrum Sarmatis annumeraret, quia sermone, cultu, fede, domicilio Germanos referunt, nisi mixtis connubiis uiuerent. Apud Plurarchum, Polybium, & Liuium dicuntur Gallica gens, quod ut explicet frustra se torquet Cluuerius, quis enim nescit Gallos Europam vniuersam peruasisse, Dio Scythas appellat, Strabo Thracibus permiscet, idem Dio Triballos, & Dardanos ait ab iis debellatos esse.

B A S-

T E R-

N A-

R V M

VRBES

Carrodunum: *Limbourg*, Cluuerio; putat tamen Petrus Appianus esse *Cracon*, minùs probabiliter.

Clepidaua: *Camieniek*, ab aliis Clepidiana quòd in more Clypei vndique montibus valletur.

Vibantauarium, aliter Vibantanarium: *Bar*.

B A S-

T E R-

SIDONES, *parties Bo-
reales de Russie noire, &
petite Pologne.*

Prope Vistulam, ut ex Ptole-

mæo, benè colligit Philip-

pus Cluuerius.

C c

Parall. Geogr. Tom. I I.

N A-	ATMONES <i>la haute Volhinie.</i>	} Pars Bastarnarum Straboni; sed quo loco collocandi sint Cluuerius dubitat, fortè supra Tyrangitas.
R V M	BORANI	
D I-	PEVCINI <i>la Podolie, & Bessara- bie.</i>	} Ptolemæi Bulanes qui in expeditionem cum Gothis profecti sunt; eorum situs ignoratur.
V E R-	GETARVM SOLITVDO <i>Territoire d'Oczakon au deçà du Nic- per.</i>	
S Æ		} Inter Hierasum Fl. & Tyram, vbi Darius Histaspides bellum inferens Scythis, siti cum exercitu ferè confectus est. Vbi etiam postea Lyfimachus à Dromicheta, seu Dromichare Getarum Rege viuis captus est.
G E N-	CARPIANI <i>parties Meri- dionales de la petite Pologne, & Russie noire.</i>	
T E S		} Dicti à Zosimo reliquisque deinceps CARPI in historiâ Romanâ celeberrimi; nomen habent à monte Carpatho, quo Sarmatæ à Dacis discescunt.

§. 4. Tyrangita, la basse Volhinie.

ET Tyrigetæ Straboni, qui eos Getis connectit, aliis Tyritæ à Tyra fluuio sic dicti, qui à Iornande Dricca nominatur hodie *Nestor*, aliis *Dniester*.

POPVLVS TYRAN- GITIS MIXTVS	} AXIACÆ <i>Pays autour de Dessau.</i>	} A Fluio Axiace sic nominati: Hi populi, inquit Mela, furari quid sit ignorant, ideò nec sua custodiunt, nec tangunt aliena.
V R-		
B E S		} TYRAS ciuitas aliter Ophiusa, licet Ptolemæus ex iis perperam duas vrbes faciat, colonia Phœnicum erat, vnde ab Ammiano nuncupatur Tyros: <i>intercidit</i> . Niconia, seu Niconium ad Istri ostia Stephano, Ptole-

TY-
RAN-
GI-
TA-
RVM

mæo ad Fl. Axiacum, Straboni ad Fl. Tyram è regio-
ne vrbis Tyræ, hodie si credimus Nigro dicitur *No-*
manoster.
Hermonactis vicus, postea Hermonassa, Plinio & Me-
læ, à quibus tamen in Mæsiâ collocatur, hodie Nigro
est *Moncastro.*
Neoptolemi Turris in ostio Tyræ Fl. ab legato Mitri-
datis condita, qui Roxolanos deuicit: *perui.*

§. 5. *Roxolani*, partie de la Moscouie, & la Tartarie
Precops.

POPVLÆ fortissimi de quibus multa ex Strabone diximus in Po-
litiâ Sarmatarum, à Mitridate Eupatore bello superati sunt: discre-
ti in Hamaxobios, qui in curribus degebant, & Georgos quia ter-
ram colerent, & potissimum Tauricam Chersonesum, quam ap-
pellatam esse Georgiam Strabo innuit. Iterum autem Georgi in
Tauros, & Bosphoranos distinguebantur: Tauri in fabulis, &
tragædiis celeberrimi sunt; Bosphorani in Historiâ Romanâ ex
quo ditionis Mitridaticæ esse cœperunt; ita dicti à Bosphoro
Cymmerio, quo Mæotis cum Euxino connectitur.

N V M. I. *Hamaxobij*, sic dicti quòd in curribus viuerent.

ESSEDONES

la partie plus
Meridionale
de Moscouie.

De quibus *Mela*: ait eos parentum funera cum vo-
luptate celebrare, eorum viscera pecudum visce-
ribus permixta vorare; capita affabrè expolita &
auro cincta pro poculis gerere, quæ etiam apud
Solinum, & *Herodotum* leges.

TANAITÆ

le pays entre
les deux
Dons: Latinè
Tanais ma-
ior & minor.

Ita dicti à Tanai Fluvio quem adeò
veteres laudauere, & ex Monti-
bus Riphæis eduxere: sed vbi
montes illi in Asiâ dicemus, in
præsentiâ Riphæos, ex quibus
Ptole. Tanaïm educit, putamus
esse montes *Baglanuy.*

Tanaïs ciui-
tas, & em-
porium ad
ostium Fl.
hodie *As-
sou.*

Ĉc ij

BASILIDÆ
Duchez de Mo-
schou, Volodimir,
Rhezan, &c.

Quos admodum fortes innuit *Strabo lib. 7.*
Mela ait alios ad Herculem & Echidnam
 principia generis referre; mores habere planè
 Regios, pro armis tantùm vti sagittis.

IAZYGES
 MÆOTÆ
les Tartares
d'Ossou, ou
d'Assaph.

A Palude Mæotide sic dicti, ad quam incolebant.
 Hæc palus Mater Ponti à veteribus dicebatur, &
 iuxta Polybiū latitudinis habebat 30. stadia, lon-
 gitudinis 60. Themistius Euphrada *ἡ ἑσολικῆς*
 eius longitudinem, sex millium stadiorum tradit.

BORYSTHE-
 NITÆ

A Borysthene Fl. nomen accepere; hic Helleston-
 tius à Græcis dicitur, à Gothis Iornande teste
 Danaster, & ab incolis Danubius, quod tamen
 extremum Ortelio displicet. Duo eius fontes,
 qui venit ab Occidēte vocatur Diaborysthene,
 seu minor Borysthene, hodie Pripetus *Przipieck:*
 alter Borysthene hodie *Nester & Dnefer*, vt vult
 Cromerus, vt Mercator *Nieper.*

OLBIA, seu Borysthene, Olbium, & Olbidum, &
 Olbiopolis, Colonia Milesiorum ad huius Fl.
 ostium: hodie *Olbia*, etiam dicitur vicus ab ostio
 nonnihil discretus.

Lucus Achillis in continenti ad lacum Borysthe-
 nem.

les Tartares
d'Oczakon, en
partie, & le
Duché de Se-
uere, avec une
partie de
Kiou, &c.

Dromos Achillis peninsula extensa: ab Achille
 Theffalo, qui hîc se exercuit, vel ab Rege indi-
 genâ, vt mauult Eustathius.

Leuce aliter Heraclea, & Macaron, quam Arria-
 nus videtur cum Dromo Achillis confundere:
 Dionysius Heroum Insulam vocat, aut fallor; ho-
 die *Sidonisi*, meliùs *Fidonisi.*

Carcina hodie nomen retinet, sed est alio in situ,
 olim enim iacebat inter duos Fl. Gerrhum, &
 Hypacyrim, seu Pacyrim, qui hodie *Sem*, & *Des-*
na. Ab vrbe dictus sinus Carcinites.

Tamyraca vnde & sinus Tamyraces, nunc *Golphe*
de Negropoli: quidam tamen lacum potiùs quàm
 urbem esse malunt.

Panticapes Fl. Nomades à Georgis diuidens Plinio, & Melæ, hodie *Conscanoda* putat Ortelius, & hunc Hypanim dictum.

NVM. 2. *Georgi*, sic dicti quòd terram ararent, à quibus & *Taurica Chersonesus*, *Georgia* dicta fuit, nisi malis ab agrorum culturâ per Græcos ita nuncupatam: P' Isle de Caffa ou Precopie.

<p>TAVRI</p> <p>vnde dicta</p> <p>Chersonesus Taurica,</p> <p>sic appellati,</p> <p>vel à Tauricis Montibus, vt Hermolaus, vel à Tauro què hîc ad aratrum religari docuit Osiris, vt vult Volaterranus.</p> <p>TAVRICA</p> <p>CHERSONESVS</p> <p>Appiano</p> <p>PONTICA,</p> <p>Stephano</p> <p>SCYTHICA,</p> <p>vnde incolæ Tauro-Scythæ dicti.</p>	<p>CHERSONESVS, & Heraclea Chersonesus libertate à Pop. Rom. donatum oppidum, antea Megarice dicta custoditis Græciæ moribus, & muro 5. Mil. passuum. Dicitur à Dianâ condita, celebraturque à Nymphæo Specu.</p> <p>Taphra cuius incolæ Satorchæi, vel Satarchi, Prolemæus Satarchen oppidum à Taphra distinguit: hodie <i>Præcep</i>, seu <i>Precops</i>, ad paludem iacet.</p> <p>Eupatorium, & Eupatoria à Diophante legato Mitridentis conditum, malè quibusdam <i>Precops</i>.</p> <p>Ctenus Ctenuntis, vbi fuerunt salinæ, seu lacus marinus, de quo depugnarunt Bosphorani Reguli, & Scythæ: hodie <i>Salines</i>.</p> <p>Parthenium Prom. hodie <i>Rosaphar</i> Barbaris.</p> <p>Mons Berofus, seu collis Taurorum, de quo in Admirandis.</p> <p>Isthmus, Straboni quadraginta stadiorum, quem alluebat ab Occidente Carcinites sinus, seu Tamyrales hodie <i>le Golphe de Negropoli</i>, ab Oriente palus Byces Bugem Fl. recipiens.</p> <p>Mons Trapezus, cuius meminit Strabo, hodie <i>Lassia</i>.</p> <p>Mons Cimmerius, vnde dictus Bosphorus Cimmerius, ait <i>Strabo lib. 7.</i> qui & <i>Mæoticus Melæ</i>.</p> <p>Cimmericum oppidum ad Bosphorum, antea Cerberium Plinio.</p> <p>Symbolum portus angusto introitu, aliter dictus Portus Pactorum, hodie <i>Sibula</i>.</p>
--	--

NVM. 3. Bosphorani, quorum Regnum in Asiam pervadit teste Strabone lib. 7. Partie de la Precopie, ou de l'Isle de Caffa.

- THEODOSIA, Demostheni Θεοδοσία in campo fertili sita, & portu centum nauibus capiendis apto: certè hinc prodiit magnificentia Regis Leuconis in Athenienses. In Itinerario Beniamini *Armilon* dici videtur, dubio procul est *Caffa*.
- EVRO- PÆI, seu CIS } Panticapæum, antea Bosphorus appellata Plinio, primum huius oræ emporium Barbaris, ait Strabo: hodie *Vospero* est Nigro.
- BOS- } Myrmecium oppidulum, Mirmycion Iornandi: *perit*.
Parthenium ciuitas hodie *Rosaphar*.
- PHO- } Zenonis Cherfonefus, cuius meminit Plinius: *intercidit*.
- RVM. } Frons Arietis Κεῖς μέτωπον, apud Paulum Diaconum Actroma, cui opponitur Carambis promontorium Paphlagoniæ, hodie *Famar*.
- ASIA- } SINDICVS, multis Gorgipe; incolæ huius tractus Sindi, Mela Syndones: vrbs ipsa Eustathio Zinchos, Plinio Zingos: *ubi sita fuerit ignoratur*.
- TICI, } Achillæum, dictum Ptolemæo apud os Mæotidis: *perit*.
seu } Phanagoria, in Insulâ Stephano, qui hîc omnia miscet: hodie *Matriga* dici videtur.
- TRANS- }
BOS- }
PHO- }
RVM. } Varadanus Fluius, vel Vardanus Ptolemæi, Ἀχαρδῆος Straboni, hodie Mercatori est *Copa*, Lazio *Zugna*.

§. 6. Riphaces, à Riphæis montibus: partie Septentrionale de Moschouie.

- AGA- }
THYR- }
SI }
Cargagol }
Volochda, }
Etc. }
Supra Arimaspos collocantur à Mela, à quo Sauromatæ Hamaxobitæ nominantur. Cæruleo-capillo insignes facit Plinius: Pictos vocat Maro: à togis pictis innuit Rufus ex Dionysio; vt quisque apud eos præstat notis insignioribus pingitur, hæc ablui nequeunt, Mela.

ARIMASPI { Solino Monocula gens: & verò Herodoto lib. 4.
 Scythicâ linguâ *Arima* vnum: $\omega\delta$ oculum sonant. Ammianus lib. 22. vocat iustissimos, & placabilitate cognitos. Quomodo, & an pugnent cum Griphis, legantur Ornithologi, inter cæteros Aldroandus.

HYPERBOREI { Post Riphæos montes gens felix, inquit Plinius; & nos de iis pluribus in Asia, ad cuius oram Borealem extendi tum ostendemus.

LIBER QUINTVS.

De Regno Polonia.

CAPVT PRIMVM.

Historica Enarratio.

§. 1. Nomen.

POLONOS alij dictos volunt ab vrbecula *Poloneza* ad Vistulam: alij Polonos quasi *Polachos*, hoc est *posteros Lechi*, qui primus Polonis imperauit: Et verò Russi eos *Lascos* vocant, Vngari *Lengel*, quæ voces à *Leche* quidam non putant abludere. Nonnulli tamen, iique doctiores hanc vocem deriuant à nomine *Polska*, quæ & *planitiem*, & *venationem* sonat, quia hæc Regio plana, & incolæ optimi venatores.

§. 2. Quantitas.

Longitudo Regni Polonici desumitur ab oppido *Schauibusin* in limite Silesiæ ad *Smolenskum* in Russiâ, quæ extensio ad maiorem circulum reuocata, dat 11 gradus cum minutis 30. ac proinde milliaria 690. leucas nostras 345. Germanicas 172 $\frac{1}{2}$, Russica *Vorest*, seu *Virst* 910.

Latitudo excurrit ab ostiis Tyræ fluuij vulgò *Dniester*, ad urbem *Memel*, versus Liuoniam, quæ amplitudo applicita maiori circulo, dat gradus 10 cum 40. minutis, igitur milliaria 640. leucas nostras 320. Germanicas 160. Russica *Verist* 869. circiter.

§. 3. Qualitas.

REGIO hæc paulò frigidior, non tam quia in Boream declinat, siquidem *Abbauilla* est eiusdè cum *Cracouiâ* latitudinis, sed quia deurgit in Septentrionem, quod eius flumina omnia in *Codanum* euoluta innuunt. Quare superatis iugis *Carpathiis* Hungaria illicò lætior. Tota etiam syluestris, sed iam deiectis arboribus passim in campos feraces extenditur; fert & omnis generis fructuosas arbores, si oleam, & quæ neque nascuntur in *Belgicâ* excipias. Sal fossile ad *Cracouiam* celebratur in primis, & cõctile in *Russiâ* ab igne, in *Podolia* etiam à Sole. Colligitur potissimum *Succinum* in *Prussiâ*. Quantum frumenti *Polonia* daret experta *Italia*, nos etiam præcipitante superiori sæculo vidimus. Pelles indidem preciosissimæ afferuntur, quibus & proceres suas vestes adornant. Quæ pascua in *Lithuanîâ*? quanta hîc copia piscium & venationis? Ex *Samogitiâ* quantum mellis, & ceræ veniat, *Bataui* satis mirari non possunt, quæ ex cauatis arboribus eruuntur.

§. 4. Origo Polonorum.

SARMATÆ olim dicti postea *Slau*, & *Slauini*, ex suis sedibus bis exierunt, & primò in antiquas *Vandalorum* sedes irruerunt, vnde & *Vandali* dicti sunt, vt & *Venedi*, & *Vinidi*, immò & aliis nominibus, *Obotrite*, *Resi*, *Rani*, &c. permixti hi porrò *Slau* cum *Teutonibus* sub nomine *Vandalorum* in *Pannonias* primùm excurrerunt, vnde à *Gothis* deiecti, tandem in *Hispaniam* cõmigrarunt, & inde in *Africam*, vnde per *Belisarium* exterminati sunt; eorù tamen aliqua reliquæ in antiquas sedes remeasse creduntur. Vtrum autem pars eorù aliqua sub nomine *Polonorum* vixerit, est incompertum. Circa hæc tempora ex palude *Mæotide*, & fluuiio *Tanai* emerfit alia gens idiomate *Slauico* vtens, continensque *Roxolanos*, seu *Russos* & *Ruthenos*, qui cum *Volgaris*, seu *Volhiniis* coniuncti, primò *Tauricam Chersonesum* subierunt, atque

que exinde per magnam Europæ partem effusi mira edidere crudelitatis monumenta. Postmodû tamen disiuncti, varias occupauere Regiones sub variis nominibus. Nam Russi in Septentrionem irruerunt; Volgari in Mysiam; Morauî à Morauo fluuio dicti sunt; Volhyniorum hæsit in Poloniâ nomen; Boiohæmi nomen & Regionem inuenerunt; nomen totius in quibusdam locis Illyrici remansit. Meminit Slauorum Procopius, meminit & Iornandes, qui addit Slauorum nomen suo tempore fuisse nouum, sed non linguam. Interim Slauî illi degentes in Illyrico diurnâ seditione laborarunt, cuius pertæsi duo Principes Cechus & Lechus nouas quærere sedes decreuere; itaque magnam occupauere Germaniæ partem: & Cechus quidem in Boiohæmiâ restitit, Lechus autem promouens copias suas in Septentrionem, cæsoque Germaniæ regulo dum quærit idonea loca ad figendas arces, reperit Aquilarum nidum; quare ex consilio augurum hîc urbem condidit, dictam à nido *Guesna*, circa annum Christi 550. & Aquilam candidam voluit esse Polonici Stemmatîs insigne. De aliis Regibus, vt Craco conditore Cracouiæ, legantur huius gentis Annales.

§. 5. *Origo Cosacorum.*

FORTISSIMI Polonorum creduntur Cosaci, qui primum exiisse dicuntur ex Insulâ Borysthenis, in cuius etiam ostio hodie viuunt, Turcis terribiles sub Russorum nomine *les Roux*: neque vnquam inde eiici potuerunt; quia illæ Insulæ grandioribus arundibus prætextæ, maioribus nauibus aditum occludunt: inde autem cum suis lintribus exeuntes, equisque ad eas religatis, in Asiam vsque penetrarunt, & nostra ætate Synopen combussere. Extensi sunt quoque ad radices montis Carpathi, indèque egregiam nauant Polonis operam contra Turcas, Russos, & Tartaros, quos ipsi suis excursionibus vexant. Polonis nihil damni afferunt. Neque serunt, neque metunt, nihil tamen iis deest, certis aut rapere, aut mori. Eorum numerum augent Poloni nobiles egentes, decoctores, alicuius criminis rei. Ducem eligunt, cui obsequuntur, legibusque militaribus. Omnes fermè Christiani sunt & pij, nomènque habere dicuntur à voce Ruthenica *Cozac*, quæ significat militem vagum, atque viuentem ex rapto.

Parall. Geogr. Tom. II.

D d

§. 6. *Mores Polonorum.*

INTER Septentrionales Europæos Poloni maximè vrbanî sunt, libertatis amantissimi, retinentissimi morum suorum, ingenio valent, & ad omnes disciplinas idonei, quas plerique nobiles profitentur. Oblongis vtuntur togis more Turcico, quas tamen belli tempore mutant in sagum. In condiendis cibus, vt & epulis parùm culti, omnes in eodẽ poculo ebibunt; nulla mantilia ad mappam communem digitos abstergunt. In vrbibus sat lautæ domus, in agris ex luto, & paleâ. Nobilitas rusticos ad instar mancipiorum habet. Pauci reperiuntur qui Latinè nesciant. Linguâ vtuntur Slauiçâ, cui multas Germanicas voces admiscuere. Linguam Græcam detestantur ob schismaticos Græcos. Si nobilis hîc moriatur nondû vxore ducta, eius affines purpurati funus eius cohonestant. Equis expeditissimis vtuntur, sed parùm domitis: preciosis vestibus induti nobiles incedût. De moribus Lithuanorum, Prussorum legantur, qui de his plura scripserunt, iam enim in Polonorum mores, vt & ditionem populi illi transferunt.

§. 7. *Regni Polonici constitutio.*

CONFLATVM est hoc Imperium ex Poloniâ, Lithuanîâ, Prussîâ, & regionibus iisdem adiunctis: hîc videndum nobis quomodo hæc omnes in vnum corpus coaluerint.

RUSSIA MERIDIONALIS subacta est à Casimiro Magno, cùm progenies Danielis Ducis hîc defecisset. Eodem etiam regnante,

MASSOVIÆ Dux sese sceptro Polonico subiecit; habuit tamen hæc Prouincia Principes suos ad annum Christi 1526.

LITHVANIA, per Iagellonem Ducem adiecta est, qui nupsit anno 1386. Heduuigæ filiæ Ludouici Hungari Poloniæ Regis eâ lege, vt suos thesauros in Poloniam deferret, & Poloniæ, ditiones suas adnecteret; scilicet Lithuaniam, Samogitiam, & partem Russiæ Albæ.

Recepit idem Iagello, dictus postea Vladislaus, in clientelam Vauodam Moldauicæ, qui ab Hungaris tempore interregni sese subduxerat.

Eodem imperante nobiles Prussi sese Polonis adiunxerunt, sed id demum sub Sigismundo firmiùs perfectum est.

PRUSSIA igitur olim Imperio subdita tempore Friderici II. Equitibus Teutonicis parebat, qui eam vi ad Christianam religionem compulerant. Sed illa exosa dominos suos, sese Polono subdidit anno 1454. tempore Casimiri, qui retudit Equites, eosque ad pacem compulit, iniquioribus conditionibus: tum enim Prussia, quæ inde Regia dicta est, Polono cessit, reliquum Magistro Teutonico: sed demum sub Sigismundo, Marchio Brandenburgicus Albertus creatus est Dux Prusiæ, eamque abolito Magistratu accepit hæreditariam.

LIVONIÆ quoque pars erepta est fratribus Enfingeris, ac denique regnante Sigismundo Augusto prædicti Sigismundi filio, Gotardus Ketler vltimus Magister ordinis Liuonici exautoratus est, factusque Dux Curlandiæ, & Semigalliæ secularis; ea tamen lege, vt ab Rege Poloniæ penderet.

Olim & Palatinus, seu Voieuoda Transiluanicæ fuit Poloniensis, sicut & postea duo discreti Valachus, & Multanicus, ex quo & natus tertius Bessarabicus: sed hunc Palatinatum Turca occupauit; alij duo in clientelam Ottomanicam transferunt.

§. 8. Politia.

Hic status est ex Monarchico, & Aristocratico temperatus. Rex eligitur à Senatu & Nobilitate, semper tamen demortui filius secundum leges Regni. Ad Varsouiam sub pellibus eligitur, præsidente his comitiis Archiep. Gnesnensi. In postremâ electione numerati sunt equorum 100. millia. Rex nihil potest statuere in Clerum & Nobilitatem, sed eorum res in Comitibus terminantur. Eligit tamen Rex Palatinos, & beneficia confert: itaque demereri potest nobiles suos, vexare non potest. Quotannis Comitibus celebrantur, in quibus Castellanus Cracouiæ præcedit Palatinos. Palatinatus in Castellanas, hæc in Præfecturas *Gouuernemens* diuiduntur. Leges olim habebant Poloni paucas, nunc vtuntur pluribus à Sigismundo Augusto prolatis, aut ordinatis. Nobiles in suis agris ius dicunt, sed in exercitu omnium rerum cognitio ad Regem deuoluitur. Olim Rex duodecim milliones auri seponebat, nunc tantum sex. Quid copiarum scribere possit intelligimus ex Vladislao qui nostra ætate occurrit Turcis cum 170. millibus; certè intra mensem aiunt armare posse 100. millia Equitum ad tuendos agros suos: paucas arces habent; fortitudinem suam pro arcibus esse gloriantur.

D d ij

§. 9. Religio.

Svb Myesko Principe omnes Poloni facti sunt Christiani, quod ipse cæcus oculos recepisset. Vnde quotannis certo die pueri statuatam in aquas deiciunt. Diu, Nobiles sub initium Euangelij gladium ex parte stringebant. Religio hîc constantissimè, & purissimè viguit vsque ad Lutherum: huius enim impuri hominis dogmata cum in Poloniam irrepsissent, omnibus ferè hæresibus in eam aditum aperuerunt. Catholica tamen Religio hîc viget ope maximè Episcoporum, quibus Iesuitæ egregiam nauarunt operam, & ab iis impensè diliguntur. Hic quidam Rutheni ritum Græcum sequuntur; item & Armeni, suum. Potētissimi hæreticorum sunt noui Tritarij. Iudæi hîc quoque tolerantur, vt & Mahumetani pauci in Lithuanicâ ditione.

POLONICI REGNI DIVISIO.

ANTI- QVVM RE- GNVM POLO- NIÆ	{	POLONIA MINOR. Cracouia: <i>Crakow.</i>	
		POLONIA MAIOR. Posnania: <i>Posna.</i>	
		CVIAVIA. Vladislauia: <i>Vladislau.</i>	
		MAZOVIA. Varsauiæ: <i>Varsau.</i>	
		RVSSIA NIGRA, seu Rubra, Meridionalis, & inferior.	{ Leopolis: <i>Limbourg,</i> seu <i>Luuou.</i>
		PODOLIA. Camienikum: <i>Kamieniek.</i>	
LI- THVA- NIA	{	DVCATVS LITHVANIÆ. Vilna: <i>Vilne.</i>	
		DITIO LITHVANIÆ RVSSICA.	{ Smolenskum: <i>Smolensko.</i> Nouogroda Seueræ: <i>Nouogrodek Seruierski.</i>
		SAMOGITIA. Vormatia: <i>Vorms,</i> seu <i>Medniki.</i>	
		VOLHINIA. Lucceria: <i>Luczko.</i>	
		PODLASSIA. Bielka: <i>Bielsko.</i>	
PRVS- SIA.	{	ANTIQA DIVISIO in 12. Ducatus, seu Prouincias.	
		NOVA DIVISIO	{ DVCALIS, seu BRANDEBVRGICA } Regimons: <i>Koninsberg.</i>
			{ REGALIS, seu POLONICA } Gedanum: <i>Dantzik.</i>
REGIONES DECERPTÆ EX REGNO POLONIÆ	{	LIVONIA, nunc Succo parat.	
	{	TRANSYLVANIA	{ Ottomanici
	{	VALACHIA	{ clientes.

LE ROYAUME
DE
POLOGNE

od
a-
né
ra
li-
né
is
n-
ri-
in

3

3.

Antiquum Polonia Regnum.

QVAMQVAM Poloniæ duntaxat duæ hoc Regnum olim inchoarint, hoc tamen paulò amplius effecimus, & illud consideramus quatenus excludit Lithuaniam, Prussiam & Liunioniam.

§. I. *Polonia Minor, la petite Pologne.*

PALATINATVS CRACOVIA: : *Cracovie*, seu *Cracann*, aut *Cracoun*, ad Vistulam Fl. *la Visse*, seu *Veixel*, emporium nobile, & ciuitas nobilissima duplici vallata muro. Arx in scopulo *Vauel*, Regum sepultura nobilis. Tribus quasi vrbibus vallata est omnino contiguus, Clepardia, Stradomia, Casimiria, hæc ad Fl. Radauukam, aliæ duæ ad Vistulam. Hic Castellanus Palatinum præcedit, quia hic olim Regem Boleslaum in bello Russico deseruit.

Palatinat de Cracou. Bieka: *Biek*, ad Fl. Rapam, de quo in Admirandis.
Sandekum: *Sandek*, ad Fl. *Proprut*.

PALATINATVS SANDOMIRIENSIS } SANDOMIRIA: *Sandomiers*, muro circumdata ad Fl. Vistulam, qui hic Sanum haurit *le San*, 22. leucis Polonicis à Cracouia distat.

PALATINATVS LVBLINENSIS } LVBLINVM: *Lublin*, muro, fossâ, paludibusque præcinctum ad Fl. *Rystrzica*, vrbs quatuor nundinis celebris: maximam suburbiorum partem incolunt Iudæi.

DVCATVS OSVIOCI- } OSVIECIMVM: *Osviek*, seu *Osviekzin*, cuius arx lignea argillâ circumlita: Gubernatorem habet non Palatinum: sita est ferè ad Fl. Salam, qui mox cadit in Vistulam.

DVC. SATORIENSIS } SATORIA: *Zator*, ad Fl. Vistulam, & *Skeuam*, item arce lignea munita: Gubernatori quoque non Palatino parat.

§. 2. *Polonia Maior*, la grande Pologne.

DICITVR Maior, quoniam eam elegit in quâ viueret Lechus primus Rex Polonorum, vbi & Gnesnam condidit.

PALATI-
NATVS }
POSNA-
NIENSIS }
Palatinat
de Posna. } POSNANIA: *Posna*, ad Fl. Vartham, vbi recipit Pro-
fnam, inter colles sita duplici muro præcincta. Arx
inter duos prædictos amnes iacet. Ciuitas est tribus
nundinis celebris, & suburbia ingenti palude ultra
Vartham cinguntur. Hinc Palatinus legatus for-
tissimus, & doctissimus, qui vxorem Regi suo Lu-
douicam Mantuanam deduxit nostra ætate.

PALAT.
CASI-
LIENSIS }
Palatinat
de Calisz. } CALISIA: *Calisz*, ad Fl. Profnam, vbi quondam arx
munitissima à fratribus Crucigeris diruta, cuius ad-
huc visuntur rudera.
GNESNA: *Gnesne*, septem leucis in Orientem à præ-
dictâ, olim Regia sedes, & primaria Polonici Regni,
sic dictâ à Nido, vt suprâ monuimus: Archiepisco-
palis est.

PALAT.
SIRA-
DIENSIS }
Palatinat
de Sirad. } SIRADIA: *Sirad*, in planicie sita arx ad Fl. Vartham:
olim Ducatus secundogenitis Regis Poloniæ assi-
gnatus.
PETRICOUIA: *Petriconie*, Polonicè *Piorikouu*, vbi Co-
mitia Regni vulgò celebrantur.

PALATINATVS }
LANCICIENSIS }
Palatinat de
Lantzitz. } LANCICIA: *Lantzitz*, ad Fl. Bsuram *Pfoure*, cum
arce, vndique paludibus, & loco lutulento
munitâ.
PIATECHA: *Piateck*, vnde zythum nobile.

PAL. RAVENSIS }
Palat. de Rava. } RAVA: *Rava*, ad Fl. cognominem, ligno com-
munita.

*Quidam tres suprascriptos Palatinatus à Poloniâ magnâ reuellunt, nul-
liûsque certæ prouinciæ esse putant.*

§. 3. *Cuiana*, la Cuiaue.

A quibusdam cum Maiori Poloniâ connectitur, ab aliis separa-
tur, nos methodi causâ hanc opinionem sequimur.

PALAT. VLADISLAVIENSIS } VLADISLAVIA : *Vladislaw*, ad Vistulam
Palat. de Vladislaw. } Episcopalis, in palustri loco, quare hîc
 summa lignorum penuria.

PALATINATVS } BRESTIA : *Brest* Gallicè, aggeribus firma, &
 BRETIENSIS } inter paludes lutulentas sita.
Palat. de Brest. } Grusphicia : *Grusphic*, castro lapideo firmata ad
 lacum Goplam maximum, vnde, prodire
 mures qui Popielum vorauerunt.

DOBRINIENSIS } DOBRINIA : *Dobzrin*, munita ligneis muris in
 CASTELLANIA } colle: cui olim arx adiacebat à Crucigeris fra-
Chastellenie de } tribus euerfa; quæ tamen eis primùm concessa
Dobzrin. } fuit à Duce Mazouia.

§. 4. *Mazouia*, la Mazouie.

Hic 40. millia nobilium numerari dicuntur, quorum 15. millia
 postremis Comitibus interfucere: tota admodum Catholica, atque
 hæreticis imperuia.

PALATINATVS } PLOCVM : *Plotzko* ciuitas Episcopalis, à qui-
 PLOCENSIS } busdam malè attributa Cuiavia ciuitas cum
Pal. de Plotzko. } arce ad Vistulam.

PALAT. } CASTELLANIA } VARSAVIA : *Vvarsau*, ad Vistulam
 MAZO- } VARSAVIEN- } duplici muro cincta, cum arce no-
 VIENSIS } SIS, *Chastelle-* } bilissimâ: hîc etiam pons ligneus
Palat. de } *nie de Vvarsau.* } mirandi operis. De eâ superius.
Mazo- } CASTELLANIA } LIVA, & Louicia, seu Louicium:
nie, onde } LIVENSIS } *Luuu*, ligneo muro præcincta ciuitas
Vvar- } *Chastellenie de* } cum arce ad Fl. *Liunicez*: in eâ Epi-
san. } *Luuu.* } scopus Gnesnensis ferè cõmoratur.

§. 5. *Russia Nigra*, seu *Rubra*.

DICITVR aliter Parua, & Meridionalis; & Nigra quidem
 quia syluis obtecta, Rubra ab argilla ruffa: & Meridionalis si cum
 Moschouia comparetur.

PALATI- } LEOPOLIS : *Limbourg*, Polonis *Luuouu*, Germanicè
 NATVS } *Leunenbourg*, sic dicta à Principe Leone à quo cõ-
 dita

- LEOPO- dita duplici muro & fossa munita, & sedes Metro-
 LENSIS politæ Russiæ, seu Archiepiscopi, vbi tamen &
 Episcopi duo Russicus, & Armenus.
- Palatinat Halicia: *Halitz* ad Fl. Tyram olim caput vnus ex
 de Luuouu, Russiæ Ducatibus.
 ou Lim- Zidacouia: *Zidacou*, ad Fl. *Striy*.
 bourg. Coloma: *Colome*, vbi sal excoquitur. Tres illæ ciuita-
 tes sitæ sunt in regione *POKVLIA*, quæ an sit ea-
 dem cum *Paogorze*, hoc est *pays sous les mons*, du-
 bito.
- PALAT. BELZA: *Belze*, ciuitas lignea cum arce, item ex ligno
 BELZEN- vndequaque vallata paludibus.
 SIS, Palat. Zamoscia: *Zamosci*, Episcopalis ciuitas, & caput
 de Belza. Castellaniæ.
- CHEL- CHELMA: *Chelm*, aliter & *Chielmnick*, septis tantum
 MENSIS munita, arx lignea oblita argillâ; Episcopalis est.
 CASTEL- Cranistouia: *Cranistauu*, ad stagnum & Fl. *Viepr*,
 LANIA vbi residet Dux præpositus ad Tartaros compe-
 Chast. de scendos. In eam quoque translata Episcopalis sedes
 Chelm. Barbarorum metu.
- PRESMI- PRESMLIA: *Przesmisl*, muro cincta ad Fl. *San* Epi-
 LIENSIS scopalis. Ibi viuarium Principis feris refertissimum.
 CASTEL- Samboria: *Sambor*, in limite Hungarico.
 LANIA Crosna: *Crosno*, Castellaniæ sedes sic dicta ab instru-
 Chast. de mentis textoriis. Hanc Fl. *Iasolda*, circumluit, me-
 Przesmisl. diam secat *Visloca*, panificio semper celebrata fuit,

§. 6. Podolia.

REGIO miræ fertilitatis, & melle abundans, & aut impedita la-
 cubus, aut montibus tuta, hîc vnicus Palatinarus.

- SVPE- CHAMIENICVM: *Kamieniek*, inter rupes sita cum arce
 RIOR permunitâ. Sic vndique rupibus vrbs circumuallata,
 vt ne quidem domorum culmina appareant: sæpe ten-
 tata à Tartaris, Turcis, Valachis, semper irritò co-
 natu.

Barum: *Bar*, conditum à Bonna Sfortiæ Ducis Medio-

Palat. nat de Vilne.	Territoire de Vilkomer.	causæ diiudicantur: arx per Crucige- ros euerfa est.
	D. BRATISLAVIENSIS Territoire de Braslau.	Bratisslauia: <i>Braslau</i> , cum arce in scopulo ad lacum.
PAL. TRO-	D. TRO- CENSIS Territ. de Troki.	TROCA: <i>Troki</i> , cuius muri à Crucigeris euerfi, arx in lacu munitissima ad quam tantum nauigiis peruenitur, quondam Li- thuanorum Ducum sedes. Aliud quoque Trokum nouum ad Fl. Vaccam.
CEN- SIS	D. GRODNENSIS Territoire de Grodno.	Grodna: <i>Grodno</i> , cum arce in sco- pulo ad Fl. Chronum <i>Nemen</i> : olim Ducatus.
Palat. de Tro- ki.	D. COVNENSIS Territ. de Couuno.	Couuna: <i>Couuno</i> , ad conf. Chroni & Viliae, cum arce muratâ.
	D. LIDENSIS Ter. de Lida.	LIDA: <i>Lide</i> , vbi & arx in scopulo: hîc iu- dicia de causis nobilium exercentur.
	D. VPITIENSIS Territ. d' <i>Vpitz</i> .	VPITA: <i>Vpitz</i> , vrbs ligneo muro fe- pta, amplissimi territorij.
PALAT. MINSCEN- SIS Palatinat de Minsko.	MINSCVM: BORISSOUIA:	<i>Minsk</i> , ciuitas munitissima, sed tan- tum ligneis muris vallata. <i>Borissou</i> , ciuitas lignea cuius arx mu- nitissima ad Fl. <i>Beresina</i> , qui & eam cingit; vbi præsidium contra Moschos.
PAL. NO- VO- GRO- DEN- SIS	D. NOVOGRODENSIS Territoire de <i>Nonogro- dek</i> .	NOVOGRODA: <i>Nonogrodek</i> , vrbs ampla secundogenitis Ducis olim assignari solita.
	D. SLONIMENSIS Territ. de <i>Slonim</i> .	Slonima: <i>Slonim</i> , iisdem quoque concessa Ducatus titulo.
Pal. de Nono- grodek.	D. VOLKOVISCEN- SIS, Territoire de <i>Volkouisko</i> .	VOLKOVISKVM: <i>Volkouisko</i> , ciui- tas ampla, vbi curia in quâ de nobilium causis cognoscitur.
	D. NESVISIENSIS Territ. de <i>Nesuis</i> .	Nesuisium: <i>Nesuis</i> , vbi Fluius <i>Osza</i> cadi in Chronum <i>Nemen</i> .
PAL. BRE-	D. BRESTIEN- SIS, T. de <i>Brestia</i> .	BRESTIA: <i>Brest</i> , in finibus Podlassiæ vbi arx munita Fl. <i>Muchanuecz</i> , & <i>Bog</i> .

- STIENSIS } D. PISCENSIS } PISCA: *Pinsko*, ad Fl. Perepetum
Palatinat de } *Territoire de* } *Pzpiek*, olim Principatus & Pa-
Breslia. } *Pinsko.* } latinatus.
 Dicitur & hic Palatinatus POLESIA Prouinciola.
- PALAT. } KIOUIA: *Kiouu*, olim totius Russiæ
 K I O- } Metropolis ad Borysthenem am-
 VIEN- } plissima olim ciuitas, vt ex ruinis
 SIS } constat 6. milliarium, cum mul-
Palat. de } *SIS, Territ. de* } tis ruderibus Ecclesiarum & mo-
Kionie: } *Kionie.* } nasteriorum.
 Circassium: *Circas*, vnde populi Cir-
 cassi.
- secūdum } D. MOSERENSIS } Mosera: *Mozy*, aut *Moser*, ad Fl.
 Guagui- } *Territ. de Mozy.* } Perepetum, qui mox haurit Fl.
 num: iam } *Tur*, piscosum in primis. Qui-
 enim Vol- } dam hunc Pal. Minscensi con-
 hiniam } tribuunt.
 Vterio- } D. RECZIENSIS } Reczica: *Reczik*, ad Fl. Borysthe-
 rem facit. } *Terr. de Rzeczik.* } nem, vbi haurit *Viedzik*.
- PAL. MSCZISLA- } Msczislauia: *Msczislau*, ad Fl. Sofam, vbi
 VIENSIS } *le Palat. de Msczislau.* } præsidium contra Moschos, quorum
 40000. hinc cæsi sunt sub Sigismūdo I.
- PALAT. } D. VITEB- } VITEBSCIA: *Vitepsk*, ampla ciuitas ad
 SCIENSIS } *Territoire de* } Fl. Duinam, vbi haurit Fl. Viczbam,
 VITEB- } *Vitepsk.* } munita duabus arcibus, quarum vni
 præfuit Gaguinus, ex quo multa de-
 sumpsimus. Hic quoque sæpe delcti
 Moschi.
- SIS } D. ORS- } Orsha ex alterâ parte stipitibus claudi-
 HENSIS } *Territoire* } tur, ex alterâ Borysthene alluitur, qui
Territoire } etiam arcem munit vnâ cum Fl. Ors-
Palat. de } *d'Orsh.* } *hicza*, vnde vrbino-
Vitepsk. } men.
- D. MOHILOVIENSIS } Mohilouia: *Mobilou*, vrbs sa-
Territoire de Mobilou. } tis munita ad Borysthenem.
- PAL. } POLOTA: *Poloczko*, stipitibus munita ad Duinam Fl.
 POLO- } cum arce munitissimâ, quam firmat quoque Fl. *Pe-*

CEN- } *lota*, vnde vrbi nomen, capta est à Ioanne Basilide,
 SIS } sed fortiter à Stephano Batorio recuperata.
 } *Difna*, arx munitissima inter Fl. Difnam & Dunam.
 } *Druha*, arx cum oppido ad Fl. Druham & Dunam, in fi-
 } nibus Liunionæ, & extrema in Boream Lithuanix.
 Palat. }
 de Po- } DVCATVS SLV- } Sluca *skluch*, à Fl. cognomine nomen
 loczko. } CENSIS } accepit, in ditione Principis potē-
 } *Duché de Skluch*. } tissimi, quæ ad 30. leucas extēditur.

§. 2. Ducis Lithuania in Moschoniâ ditiones.

PALAT. } SMOLENCIVM: *Smolensko*, olim Principatus caput
 SMOLEN- } ad Borysthenem Fl. qui urbem mediam fecat,
 CIENSIS } vbi & vrbis castrum: vrbs illa munitissima est,
 } erepta Sigismundo per Ioannem Basilidem
 } Ducem Moschouix, sed à Polonis postea re-
 } cepta, & fortiter à tate nostra propugnata cum
 } magnâ Rufforum internecone: septa est syluis
 } vnde preciosissimæ pelles efferuntur.
 Palatinat de }
 Smolensko. }

PALATIN. } Nouogroda: *Nouogrodek*, cognomento *Seui-*
 NOVOGRO- } *erski*, seu *Nouigordt*, sic dicta quia caput sit
 DENSIS } prouinciæ Seueræ in Russiâ. Olim Principis
 } sedes, Russiæ postmodum adiuncta; nunc
 } verò Lithuania à Polonis victoribus.
 Palatinat de No- }
 uogrodek. }

§. 3. Samogitia, seu Samagitia.

ITA dictam volunt à Saïmone filio Videneti Prussix Regis. Re-
 gio pascuis læta, vnde equi accersuntur minuti quidem, sed ge-
 nerosissimi. Nusquam gentium plus mellis eruitur: candidum est,
 & saporis exquisitissimi. Vomere ligneo terras arant, nunquam
 ferreo. Cùm ante Sigismundum Augustum ferarum more viue-
 rent ad politicam vitam redacti sunt ope Iacobi Lascouij, qui eis
 40. millia iugerum distribuit, ad Christianam religionem erudiuit,
 & lucos sacros excidit. De eorum Diis librum scripsit Ioan. La-
 fici. Iam Episcopum habent, multi tamen adhuc Deos colunt.
 In eâ numerant 8. Prouincias, sed quia de eorum situ nihil mihi
 constat, eas prætermitto.

VRBES } VORMATIA: *Vorms*, aliàs *Medniki*, ciuitas Episco-
 SAMO- } palis ad Fl. *Wiruitham*.
 GITIÆ } Rossa: *Ros*, vbi de nobilium causis iudicia exercen-
 tur.
 Kifydea: *Kifid.y.*

§. 4. *Volhinia Polonis*, *Volin*.

PROVINCIA bellicosissima, & feracissima; pars olim Lithuaniae Ducatus fuit. Dicti sunt eius primi incolæ à fluuio Volga, vnde & dicti Volgari eorum Comites. Tempore Alexandri Guaguini Polemarchi, in tres districtus diuidebatur, seu territoria; alij eam in superiorem & inferiorem diuidunt, seu citeriorem & vltiorem: vltior continet Palatinatum Kiouensem; citerior tres sequentes districtus complectitur.

VOLI- } D. LVCENSIS } LVCCERIA & Luceoria: *Luczko*, vel *Lu-*
 NIA } *Territoire de* } *Lucsko.* } *Luc.* vbi duæ arces muratæ, & duo Epi-
 SVPE- } D. VOLODIMI- } VOLODIMIRIA: *Volodimirtz*, vrbs
 RIOR, } RIENSIS } lignea, cum arce quoque ex li-
 seu } *Territoire de Volo-* } gno inter paludes, olim Duca-
 CITE- } *dimirtz.* } tus caput.
 RIOR, }
 la haute } D. CREME- } CREMENEVVM: *Crzemenec*, vrbs peram-
 Volinie. } NECENSIS } pla ligno munita, cum arce quoque li-
 } *Territoire de* } gnea argillo circumlita.
 } *Crzemenec.* } Olikea, Ostrog, Crudouia huius quoque
 } tractus vrbes.

VOLINIA } KIOVIA: *Kiou*, de quâ in Lithuania.
 VLTIOR, } Cirkassium: *Circas*, vnde populi Cirkassi, discreti
 seu INFE- } ab aliis ita dictis ad Ponti Euxini Orientalem
 RIOR, seu } ripam. Hi autem sunt inimici infensissimi Tar-
 PALAT. } tarorum Precopensium, ab iis sæpe damnum
 KIOVIEN- } accipiunt, sæpe reponunt.
 SIS } Cernobela: *Czernobel*, vbi fluuius *Vska* cadit in
 la basse Volinie, } Borysthenem.
 ou Palatinat de } Bialacera: *Bialacerien*.
 Kiou. } Dassaui: *Dassan*, ad ostia Fl. *Hypanis Bog*.

§. 5. *Podlaffia, Podlaske.*

OLIM sub Imperio Lithuanix, & ex duplici Palatinatu viginti millia Nobilitatis armatæ emittebat, nunc Polonici regni membrum est.

PAL. { BIELKA, seu Belza: *Byelsko*, aliter *Bulsko*, ciuitas ligno
 BIEL- munita, sicut & arx quæ aliquando spectante Rege,
 CEN- de cælo tacta tota deflagrauit. Sita ad Fl. *Byala*.
 SIS { Tykoczinum: *Tykoczin*, vrbs lignea ad Fl. *Narenu*, mu-
Palat. nitissima in paludibus. In eâ moneta percutitur, &
de Biels- Regis Thefaurus asseruatur.
ko, ou { Knyssinum: *Knyssin*, lignea vrbs, vbi Regis Palatium, &
Bulsko. horti peramceni.

PALAT. { DROHICINA: *Drohicin*, ciuitas ligneis muris
 DROHICI- sepra ad Fl. *Bug*, qui collem cui vrbs insidet,
 NENSIS alluit. Hic curia in qua de causis nobilium
Pal. de Drohicin. disceptatur.

CAPVT IV.

Prussia, seu Borussia.

CVIVS incolæ Prutheni, & Borussi dicuntur, vnde Prussia aliquando Borussia Latinè scribentibus appellatur. Æneas Syluius, qui in iis partibus legationes obiit, putat olim Vlmiganos appellatos: item & Alanos, & Gothos, & Vandalitas eandem Regionem occupasse. Vnde autem Prussia dicta fuerit ignoratur, nisi Mathiæ Poloni tibi arrideat fabula eam à Rege Prussiâ deducentis, qui impellente Annibale bellum Romanis indixit, & ab iis domitus in eas regiones secessit. Hoc certum circa annum Christi 1200. deuenisse in potestatem fratrum Teutonicorum, qui aliter postea & Crucigeri, & Mariani, & Pauperiani dicti sunt, & ex duobus ordinibus in vnū coaluerunt. Igitur circa prædictum annum Conradus Mazouix Princeps à Prussis vexatus ab Imper. Friderico II. auxilium petiit, qui eò misit fratres Teutonicos nuper à Saracenis ex Palæstinâ depulsos, qui & accepere Culmensem

terram cum arce Dobrinenſi, eâ lege vt Pruffiam cum eo diuiderent. Eius autem ordinis Sacerdotes cum loricâ, & gladio poterant celebrare. Quomodo autem hic ordo defecerit, & pars huius ditionis ceſſerit Regi Poloniæ, pars Marchioni Brandeburgico diximus ſub initium huius libri in Hiſtoricis. Duplex autem circumfertur Pruffiæ diuiſio, altera antiquior, ſed ſeruata monimentis Boruſſorum; altera recentior; vtramque hic exhibemus. Antiqua quæ prima obiicitur dicitur eſſe facta à Videneto Rege inter duodecim filios ſuos.

§. I. Antiqua Pruffiæ diuiſio.

- I. Et maximè Borealis SCLAVONIA, ſeu Schlauonia à Schlauone, vbi ciuitas Ragneta ad Fl. *Memel*.
- II. Eam excipiebat NADRAVIA, ſeu Nadrouia à Nadrone, ibi nullæ vrbes, omnes enim à fratribus Crucigeris deletæ, poſtea tamen conditum Georgenburgum.
- III. Excipiebat illam NATANGIA à Natangone, vbi Brandenburgum.
- IV. Ab Oriente prædictæ adiacet SAMBIA, ſic dicta à Saymore primogenito Videneti, vbi Regi-mons.
- V. Ad Orientem ſtringebat illam BARTONIA à Bartone, cum vrbe cognomine, fortè hodie *Bartenſheim*.
- VI. Adiacet Podlachia, & Lithuania SYDAVIA à Sudone, hic nullæ arces aut vrbes, omnibus per Crucigeros euerſis.
- VII. Verſus Meridiem attingebat eam. GALLINDIA à Galindone, vbi nunc Orteleſburgum.
- VIII. Suprà in Boream reflectendo VARMIA à Varmone, vbi vrbs cognominis, cuius Epifcopus legatus erat, qui Ludouicæ Mantuanæ nuptias celebrauit, cum ſuo Principe.
- IX. Adhæret ei HOCKERLANDIA ab Hoggone, vbi Elbinga.
- X. Coniungitur ei POMESANIA à Pomedzone, vbi Marienberg.
- XI. Hanc excipit CULMENSIS DVCATVS à Colmo, vbi Culmina.
- XII. Extrema denique verſus Poloniam MICHOVIA, ſeu Michelouia à Michelone, vbi Straſburgum.

§. 2. Prussiae noua diuisio.

PRUS- SIA DV- CALIS	REGIMONS: <i>Mont Royal</i> , Germanicè <i>Kuninsperg</i> , Polonicè <i>Kroleuuec</i> , vrbs maritima, & portus nobilis ad Fl. Pregellam, qui paulò post in Habum delabitur; vrbs triplex, illustri ornata Academia.
<i>Li Prusse Ducale, ou de Brandebourg.</i>	<i>Fichusa: Fischausen</i> , ad Fl. <i>Fischeradt</i> . <i>Memelia: Memel</i> , castellum munitissimum versus Litioniam ad laci Curonensis exitum <i>Curisch</i> . <i>Ortelesburgum: Ortelzbourg</i> . <i>Mulhusa: Mulhausen</i> . <i>Brandenburgum: Brandenburg</i> .
PRUS- SIA	PALAT. GEDANVM: <i>Dantzik</i> , totius Prussiae Metropolis, vbi Fl. Rhodanus <i>Rodann</i> influit in Vistulam; vna ex quatuor primis Anseaticis. Quidam eam in sequenti Palatinatu collocant.
RE- GA- LIS,	POME- RANIÆ, <i>Palat. de Pomerellen, ou de Cassubie.</i> Conitza: <i>Konicz</i> , aliter <i>Choymicze</i> , caput quibusdam huius Palatinatus. Slochouia: <i>Slochouu</i> .
feu	PALAT. CULMENSIS <i>Palat. de Culm.</i> CVLMINA: <i>Chulm</i> , olim nobilissima ciuitas, nunc deficit: Episcopi sui propria est sedes translata Colmensium: <i>Colmense</i> . Burgelauia: <i>Burglaun</i> , aliter <i>Byrzalgnu</i> . Starugradia: <i>Starugrad</i> , aliter <i>Haldens</i> . Luterberga: <i>Luterberg</i> , seu <i>Olandberg</i> .
PO- LONI- CA,	PALAT. MARIENBURGVVM: <i>Marienbourg</i> , ab incolis <i>Margenbourg</i> , ad Fluum <i>Nogat</i> , alueum Vistulae, castro superbo munita, & populosa in primis. RIEN- BVR- GENSIS Toronia: <i>Thorn</i> , ad Vistulam licet inferta in Culmensem Palatinatum, patria Nicol. Copernici insignis Astrologi. Elbinga: <i>Elbing</i> , ad Fl. Elbingam ex lacu <i>Drausen</i> , exeuntem: vrbs ab Anglis mer-

la Prusse
Royale,
ou Polo-
noise.

Palati-
nat de
Margen-
bourg.

catoribus potissimum celebrata.
Christoburgum: *Christbourg*.

IN
EPIS.
VAR-
MIEN-
SI.

Hilberga: *Allersberg*, vbi residet
Episcopus Varmiensis Princeps.
Fraoberga: *Frauberg*, in quam
translata sedes Varmiensis.
Braufberga: *Brausberg*, populosa ad-
modu, vbi & Academia celebris.

§. 3. *Liuania.*

QVONDAM Polonorum fuit, dum dedecus Episcopi Rigenfis
vlciscuntur, & Liuonum auxilio contra Moschum adfuere; sed
ætate nostra magnam eius perdidere partem ac ferè totam, cum
antea Ducatus Curlandiæ, & Semigalliæ ius Polonicum profite-
rentur. De Liuoniâ egimus superiori libro in Succiâ.

§. 4. *Valachia.*

CVM adiunctis Multauiâ, seu Moldauiâ, itémque Bessarabiâ
Regi Polono se in clientelam dedere, immo & Transyluania: sed
ex quo hîc rerum potitus Ottomanus, nullos hostes capitaliores
iis Vayudis Poloni experti sunt.

LIBER SEXTVS.

De Imperio Moschouitico.

CAPVT I.

Historica Moschouia descriptio.§. I. *Nomen.*

Æc vastissima Regio dicitur RVSSIA ALBA & MOSCHOVIA. Et *Russia* quidem à Russis populis, seu Ruthenis, seu Roxolanis, de quibus egimus in origine Polonorum, & in Sarmatiâ: *Alba* autem vocata est non propter niues, vt quidam crediderūt, sed à Galeris Albis quibus vtuntur, vt Zagathæi *virides* dicuntur à viridi Tulipano. Moschouiam verò quidam à Modicis antiquis Sarmatiæ populis desectunt, perperam, fatiùs est ad antiquos Moschos recurrere, quos circa Phasidis fontes collocat Mela, aut ad Moschicam Regionem Strabonis inter Colchidem, Iberiam & Armeniam. Indigenæ se nomen habere putant à Fluuio *Mosqui* Moskuam urbem alluente.

§. 2. *Quantitas.*

Longitudo Geographica minor est quàm *latitudo*; hæc autem sic sumpta desumitur ab oppido *Lubuc*, in Palatinatu Kiouix, ad Carabycis ostium vulgò *Oby*. Quæ distantia ad maiorem circulum reuocata dat 28. gradus cum dimidio, ac proinde milliaria 1681. leucas nostras $840\frac{1}{2}$; Germanicas $420\frac{1}{4}$; Moschouitica *Vorest*, seu *Virst* 2280.

Longitudo verò Geographica consideratur ab Occidentali parte Ducatus Plescouensis, ad arcem seu castrum *Voloch* ad Tingoëfos, quæ amplitudo reducta ad circulum maximum dat 25. gradus cum $\frac{1}{2}$, igitur milliaria 1501. leucas Francicas $750\frac{1}{2}$; Germanicas $375\frac{1}{4}$; Russica *Vorest* 2040.

Ff ij

§. 3. *Qualitas.*

HÆC Regio aded hyeme frigida, vt sputa antequam cadant in terram congelentur: sex mensibus operta niue est, quo tempore tamen potius indigenæ malunt ambulare quàm æstate, tum ob ardorem Solis, tum ob culices importunos. Diuina Fluius ad instar Nili agros oblimat. Fert tellus canabim, linum, & mel, de cuius copiâ dicemus in Admirandis. Quàm preciosæ hinc quoque pelles efferantur quis ignorat? Equi hîc parui, sed generosissimi, omnes castrantur, vt sint obsequentiores. Falcones hinc omnium generosissimi, lupi penè omnes nigri, ideoque magis terribiles aspectu.

§. 4. *Mores.*

MONETAM cudunt non rotundam, sed oualem. Vestibus oblongioribus vtuntur, quas præcingunt infra aluum, vt hæc tota promineat. Nemo hîc comam alit præter Sacerdotes, idque turpissimum ducunt, sicut & pullum colorem oderunt, quem iisdem Sacerdotibus reseruant. Flectunt sibi inuicem genua honoris causa, sed coram viris primariis terram osculantur. Vt nos per mille, & centum numeramus, sic illi per 40. & 90. Alphabetum habent 43. literarum. Nemo hîc Principe doctior, qui aliquid scire cupit supra cæteros iam Principi suspectus est. Vnicam habet Typographiam Princeps: reliqui quæ seruata volunt calamis exarant. Nullus hîc Medicus, nullus Pharmacopola, nisi Principis. Non computant ab anno Christi, sed mundi, more Græco; quem putant ortum Domini præcessisse 5508. Itaque annus hic 1647. est ipsis 7155. & mundum tantum 8000. duraturum arbitrantur. Primam diei horam numerant post vnâ à Solis exortu. Fæminarum miserima conditio, quæ magis vapulat charior iudicatur. Quartam tantum vxorem superinducere possunt, hac mortuâ nullam, & celibes viuunt. Diuortia permittunt Episcopi pallium lacerando in viâ publicâ, cum his verbis, *tu hac, ego illac.* Ducem suum omnium honorum suorum dominum putant. Cùm aliquem mittit ad bellum, aut ad legationem illico eò pergit, prandio etiam sæpè relicto. Sex diebus Dominis suis laborant, septimo sibi. Qui nomina non potest dissoluere verberibus excipitur, & seruus subiicitur.

creditori. Pater filium suum quater vendere potest. Nobilis fustibus malè multatus à Duce, aut Rusticus à nobili, gratias habent quòd dignati sint emendare seruos suos. Cùm quis moritur datur ei in manus carta, quâ Sacerdotes testantur eum bene vixisse, putantque schedam hanc oblatam S. Petro cælum referare. Plura de his *Possennus, Gagwinus, & alij.*

§. 5. Religio.

MOSCHI susceperunt fidem anno Christi 942. sub Olha Ducissa, & Volodomiros eius filio. Iactant tamen S. Andream apud se disseminasse fidem. Præcipuo cultu venerantur imagines: qui aliquem inuisit, prius eas domi prostantes salutat, quàm patrem familias. Dum se muniunt signo Crucis, à dextra ad sinistram manum mouent. Omnes Sacerdotes vxorem ducere debent, nec nisi vxoratus admittitur ad Diaconatum. Sed vxore mortua celibes viuunt, si quis nouam acceperit, non putatur Sacerdos, potest tamen officio Diaconi defungi. Dies festus apud Moschos, maximus est Dominica in Palmis, quo die Dux Patriarcham ducit insidentem asino, cui 40. pueri nobiles vestes purpureas sternunt. Quadruplex apud eos ieiunium, primum ante Pascha 7. hebdomadarum, 2. ante Pentecosten, 3. ante festum SS. Petri, & Pauli, quartum sex hebdomadis ante Christi aduentum, de quibus plura in recente Græciâ. Hic Patriarcha, tres Archiepiscopi, singuli Episcopi penè in singulis Ducatibus, & Prouinciis. Nemo hic concionatur, sed vitæ SS. leguntur. Multi hic Religiosi, multæ Moniales, sed magna vbique ignorantia; legatur *Possennus.*

§. 6. Politia.

VNVS hic Princeps *Knez*, seu *Czar* dictus, Dux aut Cæsar, additur voci *Knez*, *Veliki*, hoc est magnus: vtrum autem vox *Czar* Imperatorem sonat, aliqui dubitant. Ille se ab Augusto fabulatur oriundum, melius ex Dano Principe *Rurik*, seu Roderico, qui cum duobus fratribus eò euocatus ab indigenis venit; sed his demortuis, illic rerum potitus est. Ab eo nati Duces inter quos nominatissimus Ioannes Basilides portentum crudelitatis, de quo scripta historia. Hæreditarius Ducatus est, transitque ad filium,

aut si desit ad affines; si hi quoque defuerint eum optimates eligunt. Non transeunt bona ad filios, nisi cum licentiâ Principis. Consiliarios habet duodecim, sed mutantur ad arbitrium Ducis. Seuerissimi sunt in iudiciis suis, ius tamen auro venditur: fur in rotâ frangitur, sacrilegi palo infiguntur, proditoribus rescinditur caput. Reditus Principis ante annos 20. erat 22. Millionum, eius Gaza pulcherrima in quâ aurum, gemmæ, &c. ferè ad 300. currus. Non licet hinc aurum efferre, aut argentum, sed tantum merces. Duos habet portus nobilissimos ex quibus multum sibi pecuniæ conficit, S. Nicolai ad sinum Granduicum, & Astrachan ad mare Caspium. Intra dies quadraginta trecenta equitum millia, ceterum peditum conscribere potest. Certè ad bellum numquam progreditur nisi cum hoc numero, si aliquid desit tandiu expectat donec impleatur. Nobiles gratis militant, alij tenue stipendium accipiunt, numquam pugnant nisi numero superiores: exercitus in 5. partes, ut apud nos in tres distribuitur. Fortissimè tuentur vrbes, in aperto campo ignauissimè præliantur: si vincuntur verberantur flagellis Duces.

IMPERIVM MOSCHOVITICVM.

MOS-	OCCI-	D V C A.	T V S	XIII.	}	Moschouia. Volodimitia.
						Nouogardia inferior.
CHO-	DEN-	XIII.	}	}	Rhezania. Vorotinia.	
					Reschouia. Tuueria.	
VIA	TALIS	PRINCI-	PATVS III.	}	}	Bieleizero. Iaroslauia.
						Rostouia. Sufdalia.
VIA	O-	RIEN-	TALIS	}	}	Duo decerpti { Seueriensis.
						Smolefscensis.
VIA	O-	RIEN-	TALIS	}	}	Bielkia. Pskouia,
						Nouogardia magna.
VIA	O-	RIEN-	TALIS	}	}	PROVIN-
						CIA IV.
VIA	O-	RIEN-	TALIS	}	}	Vologda. Cargapolia.
						Duina. Corella.
VIA	O-	RIEN-	TALIS	}	}	PROVIN-
						CIA VI.
VIA	O-	RIEN-	TALIS	}	}	Vstiuga. Viatka.
						Permia. Iugra.
VIA	O-	RIEN-	TALIS	}	}	Petzora. Condora.
						POPVLII
VIA	O-	RIEN-	TALIS	}	}	DVO.
						Ceremissi.
VIA	O-	RIEN-	TALIS	}	}	Mordua.

DE MOCHONIA

TARTARIA	PROVIN- C I Æ IV.	{ Obdora. Siberia. Lucomoria. Loppia.
MOS- CHOVI- TICA	POPULI III. REGNA III.	{ Samoiedæ. Tingoëfi. Negais, NAGAIA. Cafanum. Bulgaria. Astrachanum.
LAPONIA feu LEPORIA		{ Mouremanskoy. Terskoy. Bellamoreskoy.

CAPVT II.

Moschovia descriptio Geographica.§. I. *Moschovia Occidentalis Ducatus.*

DVCA- TVS	}	MOSCHOVIA: <i>Moschou</i> , totius Imperij caput ad Fl. Moschuam <i>Mosqui</i> , vbi recipit Iayusam, amplissima ciuitas, vbi domus lignæ, viæ non strata, quare omnes valde lutulentæ. Hortos habet ingentes, sicut & Principis Palatium. A Tartaris Precopensibus præcedente sæculo deflagrauit. Hic numquam pestis, sed eius loco morbus quem <i>Ognyo</i> , hoc est ignitum appellant.
MOS- CHO- VIEN- SIS		Troitza: <i>Troitz</i> , vbi celebre Monasterium 400. Monachorum.
Duché de Mos- chou.		Slabodia, seu Slaboda Alexandri: <i>Slabod</i> , vbi Typographia Principis.
		Mitroua: <i>Dimitroff</i> , seu <i>Dimitrioua</i> , ad Fl. <i>Tachroma</i> , vibs mercibus diues ob fluuiorum confluentias.
DVCATVS VOLODIMI- RIENSIS	}	VOLODIMIRIA: <i>Vladimir</i> , seu <i>Volodimir</i> , sita in agro fertili, olim Russiæ Metropolis, à Volodimiro Duce conditore, ad Ioannem vsque filium Da-

Duché de Volodimir. Danielis, qui sedem Moschouiam transtulit. Alluitur Fl. *Clesma*.

D. NOVOGARDIÆ INFERIORIS } *de Nouogrod la basse ou petite.* NOVOGARDIA Inferior cognominata: *la basse Nouogrod*, seu *Nisi Nouogrod*, quæ vox paruum sonat, Germanis *Nisen Neugarten*, hoc est *Novus Hortus*. Hanc suis titulis Dux accenset. Sita est ad fluuios Volgam & Occam, habetque arcem scopulo impositam à Ioanne Basilide. *Sura*, castrum ad Fl. cognominem.

DVC. REZANENSIS } *Duché de Rezan,* RESANIA: *Rezan*, ad Fl. Occam, à quâ non procul format Insulam *Sirup*: ibi olim Ducatus. Colluga: *Colluz*, in quâ quotannis præsidium contra Turcas & Tartaros locari solet, castrum habet ad Fl. Occam.

vbi nascitur Fl. Tanais. } Odoiouia: *Odoiouu*, castrum vbi *Tulla* & *Vppa* iunguntur Occæ. *Tulla*, vbi castrum firmissimum ad *Tullam* & *Vppam*. *Corfira*, ad Fl. Occam.

D. VOROTINENSIS } *Duché de Vorotin.* Vorotinum, seu FROTINVM: *Vorotin*, vrbs cum castro ad Occam tribus millibus à Colluga, vrbs Episcopalis.

DVCA-TVS } D. SEVERIENSIS } NOVOGARDIA Seueriæ: *Nouogrod Seuerieski*, seu *Nouogrodek*, olim sedes sui Principis. Eius tamen titulo Dux gloriatur.

DI-TIO-NIS } *Duché de Seuerieski.* Cernigouia: *Czernigouu*, arce instructa. Branskauia: *Branski*, ad quam sylua maxima. Potiuolum: *Petiouol*, arx & ciuitas lignea.

LI-THVA-NICÆ } D. SMOLECENSIS } SMOLENCIVM: *Smolensko*, de quo in Lithuania. Mofaiskum: *Mofaisko*, castrum & oppidulum ligneum, vbi Princeps excipit Polonos, & Suecos oratores.

Myefma, castrum ad Fl. cognominem. *Drohobus*, castrum luculentum, & munitum.

- D. RESKO-
VIENSIS { Reskouia: *Reschouu*, cum arce lignea ad Volgam Fl.
Wolocza: *Volock*, venatione Principis celebrata, &
leporibus candidis.
Duché de Reschouu. { Vielkylucia: *Vielikyluchi*, arx & magna ciuitas in li-
mite Lithuaniz.
- D. TVVE-
RENSIS { TVVERA: *Tuuer*, cuius sibi titulum Dux vsurpat,
vbi & peculiaris moneta cuditur, quæ valore æ-
quat Moschouiticam.
Duché de Tuuer. { Terfakum: *Terfak*, ex parte; nam altera Nouogro-
diensi subiecta est.
- D. BIELE-
IEZIORO { BIELOZERA: *Bieleiezioro*, hoc est lacus albus, arx
& ciuitas munitissima, in qua Dux vrgente bello
se recipit, & thesauros abdit. Huic vicinus la-
Duché de Bielozer. { cus cui sulphur supernatat, quod in eum fluuius
infert.
- D. IAROSLA-
VIÆ, *Duché de Iaroslauu.* { IAROSLAVIA: *Iaroslauu*, ciuitas ampla cum arce
ad Volgam Fl. titulis Ducis adscribi solita di-
tio.
- D. ROS-
THOVIÆ { ROSTHOVIA, aliis Rosciuia, *Rosthouu*: hoc est vrbs
mancipiorum, quoniam absentibus dominis hinc
ferui duxere eorum coniuges, & tantum flagellis
superati sunt: Archiepiscopali sede clara est, vt
vult Possuinus.
Duché de Rosthouu. { Chlopigordia: *Chlopigorod*, nundinis suis celebra-
tur.
Vglitia: *Vglitz*, ciuitas cum castro.
Pereflauia: *Pereflau*, non longè à lacu vbi sal co-
quitur.
- D. SVSDA-
LIENSIS { Susdalia: *Susdal*, seu *Susdaël*, Episcopali sede in-
clyta.
Duché de Susdal. { *Castromoungorod*, vrbs castro communita.
Galitia: *Galicz*, vnde & Prouinciæ nomen, ad quam
sal excoquitur. In hoc tractu nulla itinerum vesti-
gia, sed noua inuenienda sunt.

§. 2. *Moschouia Occidentalis Principatus.*

- PRINCI- PATVS } NOVOGARDIÆ MAGNÆ
- NOVO- GARDIÆ }
MAGNÆ }
la Principauté de Novogrod la grande.
- NOVOGARDIA MAGNA: *la grande Novogrod, Novogorod Veliki* indigenis, *Nengarten* Germanis. Olim Respublica potentissima, sed ortâ ciuili diffensione, & adhibito Duce arbitro, eam hic sibi vindicauit, ad Fl. Volkouam sita est, qui ex Ilmeno lacu *Ilmen* profluens postea cadit in Ladogam lacum maximum. De Idolo hîc culto omnes Geographi loquuntur, qui ex fulmine Iupiter agnoscitur.
- Russa: *Riss*, oppidum cultissimum, quod fluius falsus præter fluit, ex quo sal excoquitur.
- Ioannopolis: *Iuanougorod*, sic dicta à Ioanne Basilide ad ripam Neruæ, è regione Neruæ vrbis.
- Iamma*, castrum ad Plissæ Fluuij ostia.
- P. BIEL- KIÆ, Princ. de Bayelski. } BIELA, & Bielkia: *Bielsk*, seu *Bayelski*, & *Bielou*, à Lithuanis ad Moschos defecit, & hunc Principatum suis titulis Magnus Dux ascribit.
- PRINCIP. PSKO- VIENSIS }
Principauté de Pskouu. }
PSKOVIA *Pskouu*, olim sui iuris ditio, occupata à Basilide sub initium præcedentis sæculi proditione Sacerdotum: Tetropolis est, & singulæ ex quatuor vrbibus suo muro clauduntur. Olim Respub. potens, & suæ libertatis amans.

§. 3. *Moschouia Occidentalis Prouincia.*

- PROVIN- CIA }
VOLOGDA }
Pays de Vologda. }
VOLOGDA, ciuitas cum arce munitissimâ inter paludes ad Fl. Vagam. In eam thesauri sui partem Dux transfert vrgente bello. Tota Regio aut syluestris, aut paludibus interscissa, indigenæ panis vsum ignorant.
- PROV. CAR- POLIA }
Pays de Kargapol. }
Kargapol, ad lacum vnde Fl. *Onega* profluit: hæc Prouincia ad lacum Album extenditur, sed admodum deserta est.

- PRO. DVI-
NA, } *Duina*, ciuitas à Fl. vt & Prouincia nomen habet,
qui sic dicitur à concursu Fl. *Iuch*, & *Suchanæ*,
Duina enim Ruthenicè *Binos* sonat. Hic obli-
mat agros ad instar Nili.
le Pays de Dui- }
na. } *Colmogora*, castrum.
                  } *Pinega*, in *Duinae* ostio.
- PROV. CO-
RELIA } Ex parte ad Moskum pertinet, ex parte ad Sue-
la Corellie. } cū. Ad eam spectabat Insula SOLOWKI, ubi est
monasterium quod fæminæ nūquam subeunt
sine grauissimâ multâ. Hic sal excoquitur.

§. 4. *Moschouia Orientalis Prouincia.*

- REGIO
VSTIV-
GA } *VSTIVGA: Vstioug*, ad Fl. *Suchanam* condita olim, ubi
Vstioug. } *Iug* Fluuium recipiebat, vnde & nomen habuit,
quasi Iugi ostium; sed propter opportunitatem ad
dimidium milliare translata est ciuitas illa.
- VIAT-
KA } *VIATKA* à Fluuio cui insidet nomen accepit; castrum
habet satis munitum. Regio sterilior, & paludosa,
olim Tartatis subiecta.
- REGIO
Viatzki. } *Slaboda: Slounod*, ad prædictum Fl.
Chilinoua: Chlinouu, & *Orlouia Orlouu*, ad eundem
Fluuium,
- PERMIA } *PERMIA: Permiski*, ad Fl. *Vischoram*. Hic panem
Permiski, } rarè gustant indigenæ; vtuntur vehiculis quæ
seu *Perins-* } canes aut cerui albi trahunt, niue terras obdu-
ki. } cente.
- IVGRA } Ad Oceanum Septentrionalem incolæ dicti Iugri, &
Iugorski. } Iugrici, qui etiamnum vtuntur eodem ferè cum
Hungaris idiomate, & gloriantur Moschi per
suos populos tantum terroris allatum esse toti
Europæ.
- PET- } Regio ad Oceanum Glacialem sic nominata à Fl. *Pet-*
Z O- } *zora*, qui ad castrum *Pusteeziro* sex magnis ostiis in
mare cadit.
- Z O-* } *Papinouogordia: Papinoungorod*, ad Fl. *Petzoram*, ca-
strum munitum.

RA Montes *Kameni-Poyas*, seu vt *Gaguinus* scribit *Ziem-
noi-Poyas*, olim *Riphæi*, quorum vertex sine germine
Pet- zorski. adedè eminent, vt viri missi à *Moscho* 17. dies consum-
pserint, nec peruenerint ad cacumen.

CON- DO- RA Aliter *Condoria*, tota syluis obsita, & fluminibus malè
Condore coërcitis stagnans. Indigenæ proprio vtuntur idioma-
te, & colunt auream Anum, de qua in *Obdoriâ* di-
cetur.

§. 5. *Moschouia Orientalis Populi.*

CEREMISSI discreti in **CIS-VOLGANOS**, & **TRANS-VOLGANOS**. Hi dicuntur
NACORNOY, hoc est *Montosi*, extenduntur enim ad
montes, qui *Riphæi* montes *Ptolemæi* videtur: illi **LON-
GOVVOY**, hoc est *Fænosi*, quoniam pratis abundant &
armentis.

Habitant in syluis, aut sub pelli-
bus, & peculiari loquuntur idio-
mate. Mahumetum colunt om-
nes, carminibus addictissimi. Ar-
cum numquam deponunt, seu
viri, seu fæminæ, neque priùs
hîc puer cibum accipit, quàm il-
lum sagittâ percusserit. *Gagui-
nus* his adnectit **MORDOVOTES**
& **VACHINES**, sed qui sint isti
Russi nesciunt.

MORDVA Cultiores sunt & in pagis degunt, atque agros co-
lunt: quidam ex iis Mahumeti sectâ infecti sunt,
alij idola venerantur. Mulieres passis semper
à *Nouogor-
dia inferiore,*
versus *Orien-
tem & Meri-
diem.* crinibus incedunt. Ducem sibi præficiunt qui
Moschum agnoscit, sed ei nihil tributum pensitat
nisi fortè aliquod honorarium. Semper feram
in naso vulnerant vt pellem integram habeant,
certissimi enim sagittarij, & numquam aberran-
tes.

CAPVT III.

Tartaria Moschouitica.

ACCURATIUS de Tartaris in Asiâ dicemus, ad quam plerique
omnes pertinent, vbi & ista diligentius, & maiori cum otio

Gg iij

retractabimus; nunc enim vrgemur, & operis magnitudine obruimur. Hæc Tartaria diuiditur in Regiones, Populos, Regna.

§. I. *Tartaria Moschouitica Regiones.*

- OB-
DO-
RA
RE-
GIO
- Obia*, vrbs à Fl. sicut & tota Prouincia nomen traxit, qui ortus ex lacu *Kitaisko*, de quo aliàs, sex ostiis in Oceanum tendit: is autem ad 80. Vorest Moschouitica extenditur, hoc est 60. mille passus, ac tot tantisque piscibus abundat, vt nauigantium remis premantur, iisque sæpe obsistant.
- Hic quoque idolum Anus aureæ, vulgò *Zolota Baba*, hæc gremio infantem tener, & alter propinquus ei adhæret quem nepotem putant indigenæ: offerunt statuz pretiosas pelles, ceruos mactant, & omnia simulachri membra inungunt. De montibus vicinis dicemus in Admirandis.
- Hic quoque varij populi Moscho parentes ex fluminibus appellati, quorum nomina tantum habemus ex Gaguino.
- SIBE-
RIA
- SIBERIA*: *Siber*, aut *Sibior*, vnde toti Regioni nomen: errauere enim, qui in hac Prouinciâ nullas vrbes esse putant.
- Vergateria*, initio huius sæculi à Moschis condita.
- Iaphani*, per quam deuenitur Tinnam.
- Tinna* populosissima ciuitas.
- Tobolska*, à quibusdam Siberiæ caput.
- Siberie*,
ou Si-
bior.
- Pohemum*: *Pohem*, à Moschouitis vrbs extructa.
- Olscogorodia*, ad confl. Fl. *Yrtis* in Obium, destructa.
- Noxinscoia*, vrbecula cum arce.
- Tooma*, iussu Ducis Russici excitata per Siberiæ præfectum.
- LV-
CO-
MO-
RIA
- LVCOMORIA*, quam interfuit Fl. *Cosin*, hæc Prouincia continet multos populos vix notos Russis, nisi de solo nomine. Hic quoque multa iactantur, de quibus in Admirandis.

LOP-
PIA } Ad Oceanum Borealem: populi huius regionis in syl-
uis, & campestribus degunt, feritate singulari; peri-
tissimi sagittarij quâ in parte volunt feram vulnerant.
Lopski. } Excipiunt perhumaniter mercatores. Apud illos mon-
tes igniuomi in quibus Salamandræ viuunt, vt vulgò
circumfertur.

§. 2. *Tartaria Moschouitica populi.*

TIN-
GOESI } Detecti sunt à Moschis in Siberiâ degentibus: mo-
Tingoeses. } ribus humanissimis, collo crasso vnde crumpunt vo-
ces quasi gallinarum Indicarum. Fluius hic instat
Nili agros oblimat.

SA-
MOIE-
DÆ } Populi olim Anthropophagi, & aliorum populorum
*Samo-
gedz.* } societatem refugientes, nunc viuunt cum Moschis,
& eorum Duci tributum persoluunt, pelles duas Zi-
bellinas in singula capita. Hic quoque capitur bellua
terribilis dentibus ascendens ad Promontoria, & in
campis omnia vastans.

NA-
GAI A } Variis nominibus appellari video; dicuntur enim in
*le Na-
gais, ou
Naiaski.* } historiis, & relationibus *Nogay*, & *Nohay*, & *Nocay*,
immo & nisi error itrepserit *Occasi*, & eorum regio-
nem alluit
Rhymnus Fl. vulgò *Taych*, ex Siberiâ profluens.
Scharaitka: *Scaraitzk*, primaria vrbs eorum dicitur
vbi Chamus residet, qui tribus eorum hordis impe-
rat, & cum opus est 20. Equitum millia conscri-
bit.

§. 3. *Tartaria Moschouitica Regna.*

REGNUM } CASANVM: *Cazan*, sic dictum quasi *olla feruens*,
CAZA- } olim suum Regem habuit potentissimum, sed à
NENSE } Basilio Duce expulsis Regibus in ditionem Ruf-
ficam transit, & firmius huic hæsit expulsis, ex-
inde Tartaris, per filium Ioannem. Sita est ad
Fl. Volgam & Cazanum, vnde vrbi nomen.

le Royaume
de Casan, ou
Cazan.

Basilipolis: *Basilouugred*, à Duce Basilio condita, & Cazanenses in officio contineret ad confl. Suræ Fl. in Volgam.
Suetzkouia: *Suetzkon*, à Moschis condita ante captum Cazanum.

REG.

BVL-

GA-

RIÆ

les Bul-
gares.

Aliter dicitur Regio, seu *Horda* Zauolhanorum, & vtrumque nomen à *Volga* Fl. sortiuntur; item & *Horda Tatexi*, hoc est præcipua, vel libera; tum quia aliæ *Hordæ* ab eâ creduntur extitisse, tum quia nulli parebat. Eorum Dux dicebatur *Vlachan*, sed Moscho iam parent extinctis principibus. Mahumerum colunt omnes.

OLIM BVL-
GARIS AN-
NUMERA-
BANTVR, aut
certè cum iis
bella gerebât
TARTARI

SCIBANSKI
COSSATZKI
TVMENSKI
CALMVZI
IVRGENZI

Qui totidem conficiunt *Hordas*. Magiæ deditissimi sunt quâ concitant tēpestates in hostes suos; frugibus carēt, & tantū lacte equino victitant & ferina.

REG.

ASTAR-

CHA-

NVM

Royaume
à *Astrachan*.

ASTARCHANVM: *Astrachan*, ad ostium *Volgæ*, cuius hîc alueus amplissimus, hoc est mille passuum, licet in alios plures discretus, & 72. ostiis in *Caspium* euoluatur. Vrbs diues & vnde Moschus portoria maxima colligit. Parebat olim Rex huius vrbis minoribus Tartaris, sed anno 1554. Ioanni Basilidæ cessit. Hanc Selimus inuasit post annos quindecim, sed amisisse dicitur ducenta viginti quinque equitum millia, ter mille Ianizaros, & naues bellicas 150. Arcem habet munitissimam hæc ciuitas.

Samachia eiusdem ditionis ad mare *Caspium*, sex dierum itinere distat ab *Astrachan*.

Fossa KAMOVTZ quâ necitur *Tanaïs* cum *Volga*.

CAP.

CAPVT IV.

Laponia Moschouitica.

PORRIGITVR ad mare Septentrionale, & ab aliis Leporia dicitur, discerniturque in tres Prouincias, quæ sic appellantur.

MARITIMA LEPORIA } *Mouremanskoi Leporie*, in Septentrionem maxime vergit, & hic portus *Kola* dictus Batauis notissimus.

TERSA LEPORIA } *Terskoy Leporie*, supra Granduicum sinum extenditur, vbi locus *Iockena*: vrsis albis ferocissimis tota hæc regio abundat.

GRANDVICENSIS LEPORIA } *Bella-moreskoy Leporie*, infra sinum Granduicum iacet, vnde ei nomen inditum: hunc enim sinum Album dictum indigenæ vocant *Bella-more*, & multis Infulis distinguitur.

CAPVT V.

De Minore Tartaria, seu Precopensi.§. I. *Historica descriptio.*NVM. I. *Nomen.*

VNDE dicti Tartari dicemus in Asia cum de Tartaris agemus, quibus hi compositi dicuntur parui, seu eorum Regio *Minor* sicum *Magna* conferatur. Appellantur item & *Precopenses* ab vrbe *Precops*, ad Isthmum *Tauricæ*: insuper *Krimenses*, seu *Krimscy* ab vrbe *Krim*: denique *Vlani* ab eorum Chamo, seu Duce, qui primus *Tauricam* inuasit.

NVM. 2. *Quantitas.*

Longitudo eius à confluentiis minoris *Tanaïs* in maiorem, ad ostia *Borysthenis*, seu *Nieper*, reuocata ad maiorem circulum dat

Parall. Geogr. Tom. II.

Hh

vndecim gradus cum dimidio, igitur milliaria 661. leucas Francicas 330 $\frac{1}{2}$. Germanicas 165 $\frac{1}{4}$, Russica Voreft 880.

Latitudo autem à Pro. *Famar*, in extrema Peninsulâ ad minoris Tanais Septentrionalem flexum, dat magni circuli sex totos gradus, ideóque 360. milliaria, leucas nostrates 180. Germanicas 90. Russica Voreft 480.

N V M. 3. *Qualitas.*

TOTA hæc regio feracissima, etiam extra Tauricam licet vulgò parùm colatur. Quinquagesima frumenti ab aruis exigitur, centesima milij. Equos alit paruos & deformes, sed fortissimos, laborisque & inedia patientissimos; videlicet vescuntur sæpè tantùm herbis, & frondibus, immo & radicibus quas vngulis scalpunt. Boues hîc prægrandes, & pingues ob læta pascua, & potissimùm circa Borysthenem, quem Fluuium aiunt melle, & lacte fluere: melle quidem, quia ex melliferâ regione prouenit, lacte autem quia versus mare pascuis insulis distinguitur. Populosa est in primis Tartaria, quoniam hîc plures vxores ducuntur. Certè vnus memoratur in Historia 40. liberos eodem anno ex variis coniugibus suscepisse.

N V M. 4. *Mores.*

PATIENTISSIMI sunt laboris, viuunt sine luxu in vestibis, in mensâ; plerumque triduo abstinent à cibo, & potu: tum se cibo sic ingurgitant vt triduo dormiant. In itinere venas equis incidunt, & sanguinem exsugunt, idque putant animantibus vtile. Capita equorum in deliciis ponunt. In bello dum fugiunt maximè cauendi sunt, nam tela à tergo peritè vibrant. Dum pugnant ita se in equo contorquent, vt certis numquam pateant ictibus. Utuntur in viâ stellâ polari: in eodem loco diu non consistunt, immo & hoc inimicis imprecantur, vt diu in eodē loco viuant quemadmodum Christiani. Captiuos Polonos vendunt Turcis, aut sibi mancipia retinent, virgines sibi reseruant, sunt enim supra modum libidinosi: seniores, & inutiles telis iuuenum conficiendos obiciunt, decollandos ferro, lapidibus obruendos; is enim est iuuentutis ludus. Semiuiui etiam calcibus, & dentibus pugnant, &

tum maximè timendi cùm expirant. Iustitia apud eos nulla; cùm quis accusatur furti respondet se eâ re quam furatus est indignisse; tum Iudex, tu similiter furi rape cùm indigueris. Homicida omnibus bonis spoliatur; dat tamen ei iudex vilem equum, & arcum, monètque vt rem suam curet. Terram colere putant opus indignum homine: quid igitur agunt? expoliunt arma, expeditiones meditantur. Lacte equino libentiùs vtuntur, putant enim impinguare. Qui vinum biberit fustuario mulctatur. Numquam ad currum equos religant, sed boues; idque turpissimum iudicant. Aut in curribus degunt, aut in mapalibus raptim excitatis. Nemo vestis genus mutare audet, probè enim fustibus cæditur qui in alienum cultum degenerauerit. Adulterium punitur morte. Pueri Arabicè discunt, vt Alcoranum intelligant. Si sponsa aut sponsus non consummato matrimonio inoriuntur, ridiculis cerimoniis effertur. Terrâ mortuos suos obruunt, cùm plerique Tartari aliter eos sepeliant.

N V M. 5. *Religio.*

SI quam Religionem sequuntur Mahumeti sectæ addicti sunt, plerique enim Tartarorum Athei, omniâque ad voluptatem corporis referunt. Hic tamen plerique Christiani cum suo Episcopo, quorum duæ pulcherrimæ Ecclesiæ Caffæ. Hic etiam Armeni, & Iudæi suis legibus viuunt.

N V M. 6. *Politia.*

VNVS hic Princeps rerum potitur dictus *Kan*, seu *Han*, hoc est Rex, Latinè *Caganus*, aliter *Czar*, hoc est *Cæsar*, aut Imperator, cui semper adiicitur proprium nomen, hoc modo *Abdikiray Kan*. Is filium aut fratrem successorem eligit, quem *Galga* nominat. Qui orti sunt ex familiâ Regiâ dicuntur *Vlani*, filij Principis *Sultani*. Primum aiunt quidam vocatum esse *Lochtonem*, alij *Vlanum* quem ex virgine natum fabulantur. Solet hic Princeps educere equitum 120. millia, & *Circassis* aliisque vicinis coniunctus, 200. millia. Facile transmittunt fluuios equis suis, ad quorum caudas religant arborum ramos implexos, quibus supellectilem imponunt. Si latior fuerit amnis, aut æstuarium viliores maectant equos, & ex eorum

Hh ij

pellibus diligentissimè cymbas cōficiunt, eisque vegetiores equos adnectunt. In castris nihil deperit, fures enim seuerissimè excipiuntur. Non habet certum vectigal hic Princeps, sed eius diuitiæ in eo sitæ sunt, ex singulis captiuis nobilioribus seponit sibi tres Sultanos *sequins*, ex vilioribus aureum nostrum, seu thalerum Germanicum. Mediam partem vectigalium Tauricæ sibi reseruat, alteram enim sibi Turca vendicat. Accipit etiam in dies singulos à Turca 24. aureos, Galga 12. Senatores, item aliquid nummorum; ipse vicissim reponit Ottomano, captiuos Christianos 300. pelles, sal & butyrum. Moldauus offert Chamu quotannis 20. currus mellis, quorum singulis quatuor alligantur boues, & præterea equas 50. Polonus 40. millia Sultanorum Hungaricorum, quod vectigal nomine pensionis obuelat. Tollit etiã aliquid ex Circassis, & Nogaïs. Olim Turcorum fratres dicebantur, nunc verè subditi sunt, ex quo Osmanus Bassa ex bello Persico redux eos aggressus est tempore Amurati, sub finem superioris sæculi, & Chamum in frustra concidit à suis proditum. Nunc enim Beglierbegus Caffæ residet, & plerisque vrbibus Tauricæ imperat, vt mox dicemus. Fodinas omnes auri & argenti Ottomano seruandas curat, & Tartaros in officio continet. Mortuo tamen Beglierbego Chamus Tartaricus negotia Ottomanorum curat, donec alius Præfectus Constantinopoli emittatur. Item etiam ex Portâ honoris causâ mittitur ad Chamum vexillum ex serico, aut viride, aut purpureum, quo in præliis vtatur, & coguntur alij Tartari Turcæ vectigales, aut fœderati coniungere cum eo copias suas, quoties in Christianos expeditiones molitur, aut res Ottomanicæ id flagrant.

MINORIS TARTARIÆ,
seu Precopensis diuisio.

TAR-	PENIN- SVLA dicta	}	GAZARIA, seu	}	CAFFA: Caffa.
			PRECOPIA		Soldadia: Sogdat.
			TVRCICA		Chersona: Sarigermen.
TA-	PRE- COPIA <i>Precopz</i>	}	CVMANIA, seu	}	PRECOPIA: <i>Precopz.</i>
			PRECOPIA		Crimea: <i>Krim.</i>
			TARTARICA		Baccasara: <i>Baccasar.</i>

RIA	CON-	CRI- MEA pro- priè dicta	}	Ociako-	}	Ociakouia : Okzakou,
MI-				VIENSES		Chami sedes in Podo-
NOR	TI-			TARTARI	}	liâ vltra Borysthenem.
SEV						OSSOVIENSES
PRE-	NENS	TAR- TARI	}	IN EVRO- PA	}	BIALOGRODENSES : Bia-
CO-						dicta
PEN-	Krimia	CON- FOE- DE- RATI	}	IN ASIA	}	NOHAICENSES : les No-
SIS.						
						PETIGORSKII : les Peti- goriz.

§. 2. Minoris Tartaria Geographica descriptio.

ACCENSIVIMVS huic Tartaros qui non continentur prædictis li-
mitibus, non possunt tamen ad aliud reuocari caput, & certè sese
prædictis adiungunt in excursionibus suis. Tractus autem Bory-
sthenæ, minori Tanai, & Psola fluuiis restrictus in duas partes dis-
tinguitur in Precopiam, & Krimiam. Krimia autem aut Krimia
dicta est ab vrbe *Krimia* in Tauricâ Chersoneso, vnde hic tractus
totus nomen accepit: quod etiam retinet in præsentia, maioris au-
tem distinctionis gratia pars extra Isthmum nomen Krimieæ reti-
nuit, Peninsula Precopia dicta est ab vrbe *Precopz*, & ab illa exor-
diemur.

N V M. I. *Precopia, olim Taurica Chersonesus.*

DE variis huius Chersonesi nominibus antiquis, qui plura vo-
let videat Ortelij thesaurum, vbi hæc videbit digesta. Ex quo au-
tem à Tartaris occupata est, videtur in duas partita esse regiun-
culas, seu districtus. Marius Niger putat partem Septentrionalem
dictam esse *Gazariam*, Meridionalem *Gothiam*. Peritiores tamen
hanc diuisionem retinentes Borealem partem Cumaniam cum

Hh iij

Tartaris, Australem Gazariam, seu Cazariam nuncupant, cui Ottomanus imperat, & iis lubentiùs subscribimus. Totus autem tractus vno nomine Precopia, Chrimia, Insula Caffensis, immo & Gazaria à quibusdam appellatur; Isthmus autem tempore Genuensium qui diu hinc rerum potiti sunt *Zuchala* nominabatur.

- GAZA- THEODOSIA: *Cassa*, vrbs potentissima, & portus insignis olim Genuensium, sed iis crepta superiori sæculo à Turcis; nunc Præfecti, seu Begliergebi Ottomanici sedes est, & à Turcis, Armenis, Iudæis & Italis incolitur. A Mahumete capta 14. annis post occupatam Constantinopolim, & tantùm corruptis auro quibusdam Genuensibus.
- RIA, Soldadia: *Sogdar*, seu *Soldain*, in eodem littore.
- seu Sidagios Græcis: *Zodat*, Italis *Sudaco*, Saniaci Turci sedes, magnæ vrbs cadauer ostendit.
- P R E- Inkerma: *Ingermen*: in regione fertilissimâ.
- COPIA Chersona olim Chersonesus Turcis *Sari Germen*, hoc est *fuluum castrum*, aliis *Corsun*, olim vrbs perampla, sed nunc incolis vacua.
- T V R- Calamita olim portus commodus *nunc defecit*.
- CICA, Simbala: *Iamboli*, seu *Iambold*, Turcis *Balacheia*, hoc est *castrum piscium*, in monte collocata, raris habitatoribus culta.
- les terres du Turc en la petite Tartarie.* Mancopia: *Mancup*, olim duobus munita castris, quorum alterum deflagrauit, à mari nonnihil distita est.
- CVMA- PRECOPIA: *Precops*, ad Isthmum collocata, non procul à fossâ quæ Tauricam munitabat, vnde & nomen habet; *Precops* enim fossam Tartaris sonat, castrum habet munitissimum *Begi*, seu Gubernatoris sedes.
- N I A
- seu
- P R E- KRIMEA: *Krim*, vnde toti Regioni nomen Tartaris *Krimski*, vrbs amplissima, & peruetusta in medio penè Tauricæ, à Tartaris ferè tantùm incolitur, & hinc moneta Principis percutitur. Hinc quoque illustre Kami Gynecæum.
- COPIA
- T A R- Coslouia: *Coslou*, seu *Cosleuu*, ad sinum Tamyracem de *Negropoli*, portus percommodus, & Præfecti sedes in castro,
- T A R I- CA,

les terres
du Tartare
en la
Peninsule
de Caffa.

Baccasara: *Baccasaray*, ad Fluuiolum cognominem inter duos montes collocata, & hîc sepulchra Kamorum ostenduntur.

Salaticum: *Salatik*, locus peramœnus, & venationibus Cami celebratissimus.

Sortassos: *Sortasso*, locus item amœnus, vbi legati solent excipi. Hûcque primùm confugere Genuenses Caffâ ab Ottomanis ciecti.

Kerkia: *Kerq*, in ostio Bosphori è regione *Thoman* arcis Turcicæ in Asiâ.

N V M. 2. *Chrimia.*

NOMEN totius Regionis hæsit huic parti Septentrionali, & in eâ multæ collocantur vrbes, sed omnes dirutæ sunt, propter assiduas excursiones Tartarorum. Hic igitur tractus duobus populis assignatur à recentioribus Geographis, Ociacouiis & Ossouiis.

TARTARI

OCIACO-
VIENSES,

les Tartares
d'Okzakou.

O CIACOUIA: *Oczakou*, vrbs quondam Podoliæ, & Lithuanis per Tartaros erepta, vnde & iis inditum nomen. In eâ iam commoratur Kamus, & de eâ quondam magna extitit inter Principes ciuili bello distractos controuersia. Vrbs amplissima est ad Borysthenem sita.

Nigropolis: *Nigropoli*, non procul à mari, vnde finui nomen.

Reliquæ sunt potiùs rudera, quàm vrbes.

TARTARI

OSSO-
VIENSES,

les Tartares
d'Ossou, ou
d'Assaph.

TANAÏS, seu Ossouia, vulgò *Tana*, seu *Assaph*, seu *Ossou*, vnde & populo nomen, ad ostium Tanais Fl. vulgò *Don*, qui in paludem Mæotidem cadit, in præsentia, *Mer de Zebache*, à minutis piscibus, qui hîc tantùm reperiuntur. Olim Venetorum fuit, nunc ab Ottomano occupata est, qui hîc Saniacum habet, seu Gubernatorem vt Tartaros illos in officio continet.

N V M. 3. *Tartari confederati.*

Eos intelligo quicum superioribus coniuncti, ex Poloniâ, Lithuaniâ, Moschouâ, prædas agunt; illi autem licet partim in Europâ, partim in Asiâ uiuant, non fuere disiungendi.

IN EVRO- P A	{	<p>BIALOGRODENSES in vrbe Bialogroda, seu Bialigro- da, <i>Bialogrod, ou Moncastro</i>, ad Boreale Danubij ostium prope Kiliam in Bessarabiâ 150. passuum mil- libus ab Ociakouiâ.</p> <p>DOBRVSSENSES, Dobrussa: <i>Dobruce</i>, ad Danubium.</p>
IN ASIA	{	<p>NOHAICENSES: <i>les Nogais</i>, Ruthenis <i>Nagaiški</i>, ver- sus Astrachanum Regnum protensi.</p> <p>CIRCASSI: <i>les Circasses</i>, expeditissimi equites, & qui- bus ferè exploratoribus Chamus vtitur in suis excur- sionibus. Siti sunt ad mare Caspium.</p> <p>PETIGORSKII: <i>les Petigoris</i>, à quibusdam Circassis an- numerati, & <i>Quinque Montani</i> nuncupati: id enim vox <i>Petigoriz</i> sonat. In tabulis Petigori dicti, ad pa- ludem Mæotidem & Euxinum extenduntur: piratæ sunt egregij, & montibus suis freti reformidant ne- minem: Christianam religionem profitentur more Ruthenico.</p>

CAPVT SEXTVM.

Sarmatia Christiana.§. I. *In Regno Polonia.*

G N E S- N E N S I S	{	<p>Cracouiensis: <i>Cracon</i>, in minore Poloniâ.</p> <p>Posnaniensis: <i>Posna</i>, in maiori Poloniâ.</p> <p>Vladislauiensis, seu Cuiauiensis: <i>Vladislaui</i> in Cuia- uiâ.</p>
A R C H I- E P I S C O-	{	<p>Luceorensis: <i>Lutzko</i>, in superiori Volhiniâ.</p> <p>Plocensis: <i>Ploskou</i>, in Mazouiâ.</p> <p>Vilnensis: <i>Vilne</i>, in Lithuaniâ.</p>

Var-

PVS { Varmiensis { VNI- } Sedes translata *Heilzbergam*,
 de Gnes- { Sambiensis { TI } aliter *Regiomontanus Konikperg.*
 ne, { Culmenfis { VNI- } Sedes translata *Colmensam*,
 Primas { Posmaniensis { TI } aliter *Marienuerder.*
 Polo- { Samogitiensis : in vrbe *Medniki*, seu *Forms.*
 nia, & { Venedensis, seu Vendenfis : *Vendenu*, in *Curlandiâ.*
 Legat^o { EXTRA { Vratislauiensis : *Breslan*, in *Silesiâ.*
 natus : { POLO- { Lubuffensis : *Lebus*, in *Marchiâ Brande-*
 sanctæ { NIÆ { burgicâ.
 Sedis. { REGNUM { Camenensis : *Camin*, in *Pomeraniâ.*

LEOPO- { Presmiliensis : *Przesmil*, in *Russiâ Nigrâ.*
 LIENSIS, { Chelmenfis : *Chelm*, sedes translata *Cranistouiam*
 de Lunnon, { ibidem.
 ou Limbourg { Kiouiensis : *Kiouu*, in *Volhiniâ inferiori.*
 en Russe. { Camenecensis : *Camienick*, in *Podoliâ.*

VLADICÆ RVSSICI { KIOVIENSIS { Leopoliensis.
 SVB PATRIARCHA { METROPOLITA { Presmiliensis.
 CONSTANTINOPOL. { Chelmenfis.

§. 2. In Moschouia.

SECVN- { PATRIAR- { Nouogordiensis { Sub iis Episcopi toti-
 DVM { CHA { magnæ Arch. { dem quot Duca-
 GAGVI- { MOSCHO- { Rosthouiensis { tus, & hi certum
 NVM, & { VIÆ { Archiep. { militum numerum
 POSSE- { à Moskou. { Sufdaliensis { in bello Principi
 VINVM { Archiep. { sufficiunt.

SECVN- { MOS- { Nouogordiensis : *en la grande Nouogrod.*
 DVM { CHO- { Rosthouiensis : *Rosthouu.*
 VIEN- { Sufalensis : *Sustad.*
 SIS { Otiferiensis : *Otiferi.*
 IOAN- { A R- { Smolenciensis : *Smolensko.*
 NEM { CHIEP. { Rezanensis : *Rezan.*
 FA- { à Mos- { Colmenfis : *Colme.*
 BRVM { kou. { Volutensis : *Volut.*
 Frontinensis : *Frontino*, aliter *Vorotinenfis.*

CAPVT VII.

De admirandis Sarmatiæ.§. 1. *In Sarmatiâ antiquâ.*

IN Scythis quos Gelonos vocant Tarandus reperitur, haud frequens animal, bouis magnitudine, ceruo similis capite, cornibus ramosis vngulâ bifidâ villis magnis vrsorum ad instar, colorem autem mutat pro corporum, in quibus extiterit, varietate. *Aristoteles de Admirandis, Plinius lib. 8 cap. 34.*

In Sarmatiâ palus, quam nulla superuolat auis; si qua eò deferatur casu, fætere concidit exanimis. *Heracledes apud Antigonum cap. 167.*

Apud Roxolanos tantum frigus defæuit, vt hydriæ æreæ sæpe frangantur, liquore congelato, boues aut nulla habeant cornua, aut parua; *Στομασσι. Strabo lib. 7.*

Habet eadem Regio animal quadrupes *Colos* dictum, magnitudine inter ceruum & arietem. Illud haurit aquam naribus, ac transmittit in caput & reseruat, vt viuere queat multos dies in locis aquâ carentibus. *Idem Strabo Geog. lib. 7.*

Neuris populis tempus est, quo si velint in lupos mutantur. *Mela lib. 2. cap. 1.*

Arimaspis Scythis vnus est oculus in fronte, vnde & nomen habuere, vt diximus ex Herodoto lib. 4. eorum meminere & Mela lib. 2. cap. 1. & Plinius lib. 7. cap. 2. Muretus fabulam enarrauit, cum dixit eos sagittarios peritissimos extitisse, qui inter collimandum alterum oculum claudere solent. *Muretus 12. Var. cap. 2.*

Borysthenes Fl. æstatis tempore cæruleus fertur; immo quibusdam temporibus aquâ eius violacea est. *Primum ait Plinius lib. 31. cap. 5. Alterum Athenæus lib. 2. cap. 2.*

Idem Fluuius omnium aquarum tenuissimus, ideóque innatat Hypani. Austris tamen flantibus Hypanis fit superior, seu ipsi supernatat. Tenuitatem eius insuper arguit, quod nullum halitum, nedum nebulam emittat. *Plinius lib. 31. cap. 5.*

In eodem Borysthene pisces capiuntur in quibus ossa nulla, ii- que optimi saporis. *Mela lib. 2. cap. 1.*

Circa eundem Fluium nascitur herba Gelotophyllis dicta, quæ si cum vino bibatur, & myrrhâ varias repræsentat species, & ridendi finis sit nullus, nisi haustis nucleis pineæ nucis, cum pipere, & melle. *Plinius lib. 24. cap. 17.*

Fluius Hypanis à capite profluit circiter millia 40. sapore dulcissimo: deinde cum peruenit ad locum, qui est ab ostio ad millia centum sexaginta, adniscetur ei fonticulus (*Exampeum omnes alij præter Vitruuium vocant*) oppidò paruus qui tanti fluminis aquas amaras reddit; quod idem Vitruuius Sandarachæ adscribit, quæ ex montibus effoditur vnde effluit ille fluuiolus. *Vitruuius lib. 8. cap. 3. Herodotus lib. 4. Mela lib. 2. cap. 1. Solinus cap. 24.*

In Hypani Fl. nascuntur bestiolæ quæ tantum vno die viuunt. *Cicero 1. Tuscul. & Plinius.*

Adeundem Fluium sub brumam vtricoli deferuntur maiores acinis, quibus ruptis exit animal quadrupes, & alatum, sed tantum vno die viuunt. *Antigonus cap. 92.*

§. 2. In Taurica Chersoneso.

TER accidit in Bosphoro vt falsi deciderent imbres, & frumenta necarent. *Plinius lib. 31. cap. 4.*

Ibidem indigenæ vites suas suffodiunt multâ ingestâ terrâ, easque à frigore seruant illæsas. *Strabo lib. 7.*

Apud fauces Mæotidis (ita Bosphorum Cimmerium vocat) traiectus inter *Phanagoriam*, & *Panticapæum*, ita plaustra fert congelatus, vt & via trita sit & lutosa. *Idem Strabo ibidem.*

In Tauricâ Peninsulâ Berosus est collis, in quo tres fontes sine dolore, sine remedio mortiferi. *Plinius lib. 2. cap. 103.*

Ibidem indigenæ ex plantâ contusâ quam *Halindam* nominant, oleum exprimunt, quo se vngentes, ita calefiunt, vt frigus sine molestiâ perferant. *Plutarchus de Flum. in Tanai.*

Hic quoque herba Pryxa dicta, quam si habuerint preuigni nihil iniqui patientur à nouercis. Hæc porro niue frigidior est, vbi autem à nouercis struuntur insidiæ flammæ emittit, quibus ij intelligunt sibi cauendum esse. *Idem Plutarchus ibidem.*

In eâdem Peninsulâ Taurorum in ciuitate *Parasino* terra effoditur, quâ omnia vulnera sanantur. *Plinius lib. 2. cap. 96.*

Ad urbem Chersonam in mari procul à continenti 4. pass. milibus, post mortem S. Clementis Papæ inuenta est ædicula ex marmore mirabiliter constructa, in quâ Sancti corpus seruabatur in arcâ marmoreâ. Quotannis diebus octo ad festum eius mare recedebat, & Christiano populo aperiebat iter, quibus elapsis magno cum fragore regrediebatur. *Acta S. Clementis Papæ.*

Hanc suo tempore stetisse, ait *F. Guilielmus de Rubugis*. Hic quoque miraculum contigit celebratissimum, quando mulier præ festinatione, fluctibus imminentibus in eâ ædiculâ filium reliquit, quem vertente anno viuum, & spirantem inuenit. *Eadem Acta.*

§. 3. In Polonia Regno.

MINORES volucres in Poloniâ, vt Hirundines, & Cypseli, *des Martinetz*, implicitis inter se pedibus, & alis conglobatæ, in lacus, paludes, & piscinas se immergunt hyeme, ac postmodum vere nouo indidem existunt, ac sese explicantes euolant. Extractæ per hyemem retibus à piscatoribus videntur sine vlllo motu, & sensu; mox ad ignem applicitæ, vel in hypocausto positæ reuiuiscunt, & euolant, sed statim læsæ frigore, aut nimio calore emoriuntur. *Martinus Cromerus lib. 1. suæ Poloniæ.*

Fluuius *Narua* in Poloniâ nullas animantes veneno infectas ferre potest: & si qui serpentes nauigiis adhæserit per Bugem Fluuium in Naruam descendentibus, tactam aquam illico cum sibilis refugiunt. *Dlugoffus, & Cromerus.*

In Maiori Poloniâ prope urbem *Stem* reperiuntur pocula, & vasa fictilia, à naturâ efficta, quæ extracta instar lapidum indurantur. *Michouius lib. 1. cap. 3. & Cromerus αὐτόθρον.*

In agro Cracouiensi sal ex terrâ ad instar lapidum, similique cum eis duritie excinditur: & iam specubus latè excauatis multæ villæ, aliquot oppida, fulcris sustinentur: fuluus est, & quasi luto aspersus. *Cromerus in suâ Poloniâ.*

Cracouiæ lacus est, in quem proiectus erat digitus S. Stanislai: habet is aquas quæ si in vsum quempiam hauriantur noxiæ sunt, at si ad quaslibet ægritudines sumuntur valdè profunt. *Ioannes Longinus Canonicus Cracouiensis.*

Ad urbem *Scepsum* riuus ex arduis montibus profluens cuius guttæ in lapides concresecunt: sic vt sponte ex iis existant ful-

cra sustentantia canales, quibus riuus ille ad moletrinas deriuatur.
Cromerus lib. 1. Polonia.

Ibidem fons siue lacus pestilentem aquam, & vaporem emittit, cuius non modò gustu, sed etiam afflatu animalia, & aues encantur. *Idem Cromerus.*

In tractu Chelmenfi in Russiâ Nigrâ rami pini arboris defecti, & in terra iacentes, anno vno, aut duobus in saxa, & filices mutantur. *Michonius, & Paulus Iouius.*

In eodem Chelmenfi tractu lacus *Biale* dictus, hoc est *Albus* per antiphrasim, cuius aqua Aprili & Maio mense lauantes nigros reddit. *Cromerus lib. 1. Polonia.*

In territorio Belzenfi in Russiâ Nigrâ, lacus certis temporibus, hoc est altero, vel tertio quoque anno cum mugitu fluctus attollit, exhauriturque propè ad fundum, aquis cauernas vicini montis subeuntibus. *Dlugoffus, & Cromerus.*

E salinis Bochnensibus sal eruitur concretæ pici simile quem carbunculum vocant, is tritus & epotus soluit aluum. In his autem fodinis audiuntur nonnumquam voces assimilantes latratus canum, cantus Gallorum, & aliarum animantium, idque portendere calamitatem aliquam vulgò autumant indigenæ. *Cromerus lib. 1. Polonia.*

In Podolicis campis, & Russicis reperiuntur coturnices pedibus virentibus, quarum esus spasmodum inducit, seu neruorum contractionem. *Idem Cromerus.*

In desertis Podoliæ Borystheni fluuio vicinis, lacus visitur cuius aqua ardente Sole in solidum salem concrefcit, sic vt homines cum iumentis & curribus, in eo sicut in flumine congelato versentur, eumque in frustra concidant, iumentisque, ac plaustris imponant. Quamprimùm autem pluit soluitur hæc glacies, non sine periculo insidentium. *Cromerus lib. 1. sue Polonia.*

§. 4. In Prussia.

IN Dicecesi Varmiensi legitur succinum ad mare, in quo muscæ, formicæ, & illiusmodi insecta inferta sunt. Si autem comburatur odor prodest ad expellendas animantes venenatas. Putant etiam prodesse infantibus, si eorum ex collo suspendatur contra pauores nocturnos. *Cromerus in Polonia.*

Ad mare Polonicum secundum Prussiam captus piscis qui cultu corporis Episcopum referebat. *Pius II. in suâ Geographia.*

In Prussia, vastissima & tam patula quercus reperta est, ut eam fratres Teutonici erectis circum propugnaculis munierint, ubi & præsidium constituerunt, ut Prussos continerent. *Idem Pius II.*

§. 5. In Lithuania.

In fluminibus Lithuaniae reperiuntur vermes ephemeri, & volatilia quaternis interdum, sæpe senis alis instructa; mane currunt super aquas, volant ad ripas sub meridiem, in occasu denique Solis extinguuntur. *Paulus Iovius, & iam eorum meminerat Aristoteles supra laudatus.*

Equi vescentes herbis quas alluit Borysthenes solent esse pluribus morbis obnoxij. *Michovius lib. 1. cap. 3.*

In Lithuania potissimum Bisontes capiuntur, prægrandes feræ, magnis instructæ cornibus iisque nigris quibus equum cum fessore in sublime iactant, & mediocres arbores sternunt, Alcem veterum Poloni credunt esse. Horum autem linguæ maximè vitandæ sunt, exertis enim attrahunt ad se hominem, si vel extremam vestis oram attigerint. *Cromerus lib. 1. Polonia.*

Ibidem reperitur animal dictum *Rossomaka*, nusquam alibi: statim atque inuenit cadaver eo se replet donec infletur ut tympanum: tum ingreditur inter duas arbores vicinas: & ita se comprimit ut omnia egerat, tum recurrit ad cadaver, & tandiungerit, & egerit donec absumpserit totum. *Mathias Michovius, vulgo à Michou, Sarmatiæ lib. 2. cap. 3.*

In Lithuania campum obductum frutetis, dumis, & myricis paleâ obducunt; ad tempus aliquod; tum sereno cælo hæc omnia simul incendunt; terramque illam permixtam cineribus, & carbonibus arant, atque in leuiter subactam sementem iactant, ex eaque tanta existit frumenti copia, ut fidem superet. *Alexander Gaguinus in suâ Polonia.*

In Samogitia serpentes adhuc quidam colunt, habentque pro Diis penatibus, si occiderint pessimè multantur, ut confirmat exemplo Rustici non procul à Vilna, cui os ad aures diductum est, quia in serpentis mortem consensisset. *Alexander Gaguinus in Samogitiâ.*

Incolæ Samogitiæ tantùm vomeribus lignèis ad terras subigendas vtuntur, neque possunt impelli à præfectis, vt ferreis vtantur. Certè cùm illiusmodi ferrei inducti essent, adnitente præfecto, & sterilitas contigisset eo anno illam in vomeres ferreos reiecerunt, neque vllò pacto vti deinceps illis voluerunt: quæ tamen omnia in vanam superstitionem meritò reiicit. *Idem Alex. Gaguinus.*

§. 6. *In Russia Alba.*

In Russiam Albam, seu Moschouiam plerumq; tantus calor defæuit, vt eo messes aliquæ comburantur. *Cardanus variar. lib. 1. c. 4.*

Ibidem tanta mellis copia, vt arbores cauatæ eo plenæ reperiantur. Certè Rusticus quidam narrauit authori contigisse sibi aliquando, quod cùm se in arborem illiusmodi cauatam demisisset, vt mel colligeret ibidem ad pectus vsque in melle demersus sit, duos hîc vixerit dies, & ex eâ fossâ mellea subductus sit per vrsam, quæ cùm in eam quoque arborem mellis causâ descendisset, eam voce adedè terruit vt posterioribus ipsum adhærescentem magno cum impetu extraxerit. *Demetrius quidam Ruibenus apud Paulum Iouium.*

Reperitur in Moschouîâ Zoophyton in speciem Agni ad terram adhærescentis, indigenæ nominant *Botanetz*: crescit in pratis operatus lanâ Agnus, pro cornibus lanæ ferra gerens, succum autem partim ex terra trahit per fruticem umbilicalem, partim etiam vicinam herbam depascendo quantùm vimineum vinculum errare illum finit, vbi herba defecit, exsiccat. Carnem habet exquisiti saporis, & à lupis magnâ auiditate disquiritur. *Baro Herbesteinus, Petreius, Antonius Possuinus, & alij plerique.*

In Ducatu *Bielizoro*, iactu lapidis ab vrbe cognomine, lacus multùm sulphuris reddit, quia in eum fluuius subiens spumas supernatantes effert quæ postea in sulphur concrefcunt. *Alexander Gaguinus in suâ Moschouîâ.*

In Vodzam Regionem illata omnia animalia natiuum colorem in album mutare perhibentur. *Idem Gaguinus.*

Duina (quem malè *Diuidnam* vocat auctor, & borealium fluuiorum maximum) augetur instar Nili, auctusque vix vno die expedito nauigio transmitti potest, porrò fertiles terras reddit, maximè aliquas Insulas, in quibus frumentum seritur sine ope aratri: hæc

porrò seges exoritur simul & adolescit, & in aristas deducitur, quasi festinaret, & timeret nouam superbi amnis iniuriam. *Paulus Iouius de Legat. Moschouitica.*

In *Corellæ* parte boreali Moschouix piscis *Morff* dictus, ex Oceano ad promontoria dentibus suis conscendit, vnde in planiciem cum magno terrore indigenarum decurrit, perniciem animantibus, hominibus, & agris circumferens, mugitus edit horribiles, & à Moschouitis tantùm lapidibus obruitur dum conscendit in rupes, & scopulos. Eius feræ dentes ebore preciosiores sunt. *Matthias Michouius.*

§. 7. In Tartaria Moschouitica.

In parte Tartariæ quæ Moschis subdita est, Canes prægrandes ad iugum & effeda instar bouum religantur, & ea per niuem trahunt. *Paulus Venetus, & Historiæ recens Siberiæ.*

In Tartariæ Moschouiticæ regione quâdam, omnes mulieres humana facie nascuntur, mares autem capite canino. Tartari eos semel aggressi sunt, occurrere ipsi hostibus, & in fluuium proiicientes sese sæpiùs, ac deinde in puluere volutantes (erat enim hyems) sibi loricas ex luto, & glacie confecere sagittis impenetrabiles: postquam ergo frustra in eorum agmen tela effudere Tartari sensere in se irruentes, & moribus plerosque conficientes: vnde apud eos vulgare dictum (tum enim recens erat clades) pater meus, aut frater à canibus discerpti sunt, ita qui eos populos adicere, ea leguntur apud *Ioannis Plancarpini Itinerarium, qui anno 1246. iussu Innocentij IV. ad Tartaros profectus est.*

In *Obdoriæ* montibus non procul ab eo loco vbi colitur Anus aurea, tinnitus, boatusque oriuntur quidam perpetui tubarum ad instar. Putat auctor ventos esse in terræ præcordia insinuantes sese, aut indidem erumpentes. *Alexander Gaguinus in sua Moschouia.*

In *Lucomoria* Regione Moschicâ populi quidam quotannis 27. Nouembris, velut hirundines & ranæ præ immenso frigore moriuntur; postea verò 24. Aprilis reuiuiscunt. Cùm autem sibi mortem imminere sentiunt merces suas quibusdam in locis reponunt, vbi & suas vicini substituunt, & inuentas auferunt: si conditio displicet, reuiuiscences bello sua reperunt. *Idem Alexander.*

Ibi

Ibidem in fluuio Tachmin pisces quidam, capite, oculis, naso, ore, pedibus, & manibus hominem referunt. *Idem Gaguinus.*

Populi quidam hîc ferarum more rigent, alij caninis capitibus horribiles in speluncis habitant. *Alexander Gaguinus.*

In *Loppia* Regione montes igniuomi visuntur, in quibus Salamandræ viuunt in ignibus. *Idem Gaguinus.*

Ad urbem *Astrachan* in *Volgâ*, capiuntur pisces 40. librarum, sed eos attingere & gustare nemo audet; creduntur enim mortiferi. Tantùm oua eis adimuntur sex aut septem librarum, nigra & optimi saporis, quæ exsiccata ad biennium seruantur, neque vlllo modo corrumpuntur. *Petreus, & Baro Herbesteinus.*

Ad eandem urbem *Astrachan* montes *Busini* dicti, ex quibus sal excinditur, perpetuò plurimis millibus eum eruentibus, neque tamen fodinæ imminui videntur, sed tantumdem succrescit, quantum adimitur. *Ioannes Persicus in Hodeporiis suis.*

§. 8. In minori Tartaria.

PROPE urbem *Precopiam* lacus vnde sal colligitur cristalli ad instar pellucidus. *Bronionius in sua Tartaria.*

Aqua extra *Tauricam* in *Tartariâ* amarior est; & nisi altiores putei hîc effodiantur aqua dulcis hauriri non potest. *Iosephus Barbarus, & Michalo Lithuanus in Fragmentis.*

